

ΠΑΥΛΟΥ ΘΘ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ - ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

Διὰ τὰς Α', Β', καὶ Γ' τάξεις Γυμνασίου

Περιέχει συμφώνως πρὸς τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα:
γραμματικὴν καὶ ὀρθογραφικοὺς κανόνας
συντακτικὸν καὶ σχήματα λόγου
ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης
ἀσκήσεις

ΣΕΙΡΙΟΣ
1974

32

ΠΑΤΣΟΥ ΟΘ. ΣΑΡΔΗΚΟΥ

Εκδόσεις Κριτική

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Διευτ. Α. Β. και Γ. τμήμα Γραμματικής

ΣΕΡΡΕΣ
1974

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΑΥΛΟΥ ΟΘ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

Φιλολόγου Καθηγητοῦ

Πρόλογος

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

Διὰ τὰς Α', Β' καὶ Γ' τάξεις Γυμνασίου

ΣΕΙΡΙΟΣ

1974

*ΣΤΗΝ ΙΕΡΗ ΚΑΙ ΓΛΥΚΙΑ ΜΟΡΦΗ
ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ*

Πρόλογος

Μὲ τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν μοναδικὸν ἔχομεν σκοπὸν νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου ἕνα βοήθημα ἀπαραίτητον διὰ τὴν κατανόησιν τῶν γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν φαινομένων τῆς νεοελληνικῆς μας γλώσσης, εἰς τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν, συμφώνως πρὸς τὸ ἰσχυρὸν ἀναλυτικὸν πρόγραμμα. Ἐπειδὴ τὸ βιβλίον μας ἀπευθύνεται κυρίως πρὸς τοὺς μαθητὰς τῶν τριῶν πρώτων τάξεων, δι' αὐτὸ ἐπεδιώξαμεν ὥστε τὰ γραφόμενά μας μὲ ἀπλὸν τρόπον προσφερόμενα νὰ γίνονιν εὐκόλοτερον ἀντιληπτά.

Ὡς πρὸς τὴν παρουσίαν τῶν γραμματικῶν τύπων καὶ τῶν συντακτικῶν φαινομένων ἐπεζητήσαμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὰς ἀκρότητας, μὲ βάσιν τὸ παρελλήμιον γλωσσικὸν αἶσθημα, προσφέροντες τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν ἀπηλλαγμένην ἀρχαϊκῶν σιοιχείων, ἀλλὰ καὶ διακρινομένην ἀπὸ τὴν δημοτικὴν, γλῶσσαν τοιοῦτοτρόπως δυνατὴν νὰ ἰκανοποιήσῃ τὸν γράφοντα (καὶ ἰδίως μαθητὴν). Ἐπεχειρήσαμεν παραλληλισμοὺς τύπων ἀπλῆς καθαρευούσης καὶ δημοτικῆς, διὰ νὰ ἐπισημάνωμεν τὰς διαφορὰς καὶ βοηθήσωμεν εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῆς διγλωσσίας, παραθέτοντες εἰς τὸ τμήμα τῆς «Ἱστορίας τῆς γλώσσης» κείμενα εἰς τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν καὶ τὴν δημοτικὴν. Δὲν χρησιμοποιοῦμεν τὴν δοτικὴν πιῶσιν (ἀλλὰ ἀνάλυσιν αὐτῆς), τὴν κλητικὴν ἔχομεν χωρὶς κλητικὸν ἐπιφώνημα, ἀποφεύγομεν τὰς ρηματικὰς καταλήξεις: -ουσι, -ωσι, -ητε, -ηται, διότι νομίζομεν ὅτι οἱ τύποι αὗτοι δὲν εἶναι πλέον εὐχρηστοὶ εἰς τὸν νεοελληνικὸν λόγον, ἀλλὰ παρέχον ἀρχαϊκὴν μορφὴν.

Κατεχόμεθα ἀπὸ τὴν πίσυν ὅτι εἰς τὸ μάθημα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία διαδραματίζει βασικώτατον ρόλον (ἰδίως εἰς τὰς μικρὰς γυμνασιακὰς τάξεις) καὶ δι' αὐτὸ ὄχι ἀπλῶς πρέπει νὰ διδάσκειται, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξειτάξεται

γραπῶς ὡς κλάδος τῶν νέων Ἑλληνικῶν, ὑπὸ μορφὴν κει-
μένου μετὰ παρατηρήσεων (ὅπως καὶ τὰ ὑπάρχοντα χωριστὸς κλά-
δος Λογοτεχνίας εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις). Ἡ παρουσία τοῦ
βιβλίου τούτου, αὐτῆς τῆς πεποιθήσεως ἀποτελεῖ ἀποτελεσμα.

Μετ' εὐχαριστήσεως θὰ ἐβλέπομεν καὶ ἄλλας γνώμας καὶ
ἀπόψεις, εἰς τὸ ὁμολογουμένως τόσον δύσκολον τὰ ἀντιμετωπιθῆ
θέμα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, ὥστε ἐκ τῆς συσχετίσεως αὐτῶν
τὰ ἐπιτευχθῆ ἢ κατὰ τὸ δυνατὸν πληραιοτέρα πρὸς τὴν πραγμα-
τικότητα παρουσίας τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου.

Ἀθῆναι, Μάρτιος 1974.

ΠΑΥΛΟΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΟΤΩΝΗ ΛΙΒΙΑ

ΤΡΑΜΑΤΙΚΗ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον

α.) Φθόγγοι — γράμματα

Τὸ ἐλληνικὸν ἀλφάβητον περιλαμβάνει 24 γραπτὰ σημεῖα, τὰ **γράμματα**, διὰ τῶν ὁποίων παριστάνονται οἱ **φθόγγοι**, δηλαδή αἱ ἀπλάι φωναί, αἱ ὁποῖαι συνθέτουν μίαν λέξιν.

Τὰ γράμματα εἶναι τὰ ἑξῆς: α (ἄλφα), β (βήτα), γ (γάμμα), δ (δέλτα), ε (ἔψιλόν), ζ (ζήτα), η (ἠήτα), θ (θήτα), ι (ιώτα), κ (κάππα), λ (λάμιδα), μ (μῦ), ν (νῦ), ξ (ξί), ο (ὀμικρόν), π (πί), ρ (ρῶ), σ ἢ ς (σίγμα), τ (ταῦ), υ (ὕψιλόν), φ (φι), χ (χι), ψ (ψι) καὶ ω (ὦ μέγα).

Ὅσα προφέρονται μὲ καθαράν φωνήν, λέγονται **φωνήεντα**: α, ε, η, ι, ο, υ, ω. Τὰ δὲ ὑπόλοιπα λέγονται **σύμφωνα**: β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ.

Τὰ φωνήεντα διακρίνονται εἰς:

1) μακρά: η, ω (διότι ἐπρόφέροντο μὲ μακράν, παρατεταμένην φωνήν),

2) βραχεά: ε, ο (διότι ἐπρόφέροντο μὲ βραχεῖαν, κοντινὴν φωνήν),

3) δίχρονα: α, ι, υ (διότι εἶχαν δύο χρόνους, ἄλλοτε μακρὸν καὶ ἄλλοτε βραχύν).

Ἐκ τοῦ φωνήεντος ποῦ περιέχεται εἰς κάθε συλλαβήν, χαρακτηρίζεται καὶ ἡ **ποσότης** αὐτῆς ὡς μακρά ἢ βραχεῖα. Καὶ ἐὰν μὲν ἔχη καθ' ἑαυτὸ μακρὸν φωνήεν, λέγεται **φύσει μακρά**, ἐὰν δὲ βραχὺ φωνήεν, ἀλλὰ ἀκολουθοῦν δύο ἢ περισσότερα σύμ-

φωνα ἢ ἓνα διπλόν, λέγεται **θέσει μακρά** π.χ. ἔρομαι, ἄξιος

Ζεύγη φωνηέντων δημιουργοῦν τὰς **διφθόγγους**, αἱ ὁποῖαι διακρίνονται εἰς βασικάς ἢ κυρίας: **αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ηυ, ου** καὶ εἰς δευτερευούσας ἢ καταχρηστικάς: **α, η, ω** (ποῦ προήλθον ἀπὸ τὰς: **αι, ηι, ωι**). Ἀπὸ τὰς κυρίας ἢ υι καὶ ἀπὸ τὰς καταχρηστικάς ἢ ω δὲν εἶναι συνήθεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικήν. Ὅλοι αἱ δίφθογγοι εἶναι μακροί, πλὴν τῶν **αι** καὶ **οι**, ὅταν εὑρίσκονται ἐντελῶς εἰς τὸ τέλος λέξεως, ὁπότε εἶναι βραχεῖαι: **πῶτοι, χῶροι**.

Τὰ σύμφωνα ἀναλόγως πρὸς τὴν προφορὰν τῶν διακρίνονται ὡς ἑξῆς:

	οὐρανικά	χειλικά	ὀδοντικά	
ἄφωνα	κ	π	τ	ψιλὰ
	γ	β	δ	μέσα
	χ	φ	θ	δασέα
ἡμίφωνα	ἔνρινα		μ ν	
	ὕγρὰ		λ ρ	
	συριστικόν		σ (ς)	
διπλὰ		ζ	ξ ψ	

Σημειώσεις: Τὰ διπλὰ προήλθον ἀπὸ δύο φθόγγους: ζ=σ+δ, ξ=κ ἢ γ ἢ χ + σ, ψ=π ἢ β ἢ φ + σ. Τὰ ἄφωνα κ, π, τ λέγονται ψιλὰ, διότι προφέρονται μὲ λεπτήν φωνήν, τὰ χ, φ, θ λέγονται δασέα, διότι προφέρονται μὲ παχεῖαν φωνήν, τὰ δὲ γ, β, δ λέγονται μέσα, διότι προφέρονται μὲ ἐνδιάμεση σχετικῶς μὲ τὰ προηγούμενα φωνήν.

6') Συλλαβὰί — Συλλαβισμός

Τὸ τμήμα τῆς λέξεως, ποῦ περιέχει ὀπωσδήποτε ἓνα φωνῆεν ἢ μία δίφθογγον μετὰ ἢ ἄνευ συμφώνων λέγεται **συλλαβή**:
ἄν - θρω - πος, οἶ - κί - α.

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν ἡ λέξις διακρίνεται ὡς :
μονοσύλλαβος, ἀποτελουμένη ἐκ μιᾶς συλλαβῆς (θά, καί),
δισύλλαβος, ἀποτελουμένη ἐκ δύο συλλαβῶν (ἀλ - λά, δύ-ο),
τρिसύλλαβος, ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν συλλαβῶν (βι - βλί - ον,
ἄ - σιο - χος) καί **πολυσύλλαβος**, ἀποτελουμένη ἐκ περισ-
σοτέρων ἀπὸ τρεῖς συλλαβᾶς (εὐ - ρί - οκο - μαι, σι - δη - ρό -
δρο - μος).

Ἡ τελευταία συλλαβὴ κάθε λέξεως λέγεται **λήγουσα**,
ἡ προτελευταία **παραλήγουσα**, καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς **προπα-
ραλήγουσα**. Πέραν ταύτης δὲν ὀνομάζεται.

Ὁ χωρισμὸς τῶν λέξεων εἰς συλλαβὰς λέγεται **συλλαβι-
σμὸς** καὶ γίνεται ὡς ἑξῆς:

1) ἓνα σύμφωνον μεταξὺ δύο φωνηέντων (ἢ διφθογγῶν)
συλλαβίζεται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν (ἢ δίφθογγον) :

δά - σος, σι - γά - ρα.

2) δύο ὅμοια σύμφωνα χωρίζονται, τὸ μὲν μὲ τὸ προηγού-
μενον, τὸ δὲ μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν:

θά - λασ - σα, θάρ - ρος.

3) δύο ἀνόμοια σύμφωνα συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φω-
νῆεν, ἂν ἀπ' αὐτὰ ἀρχίξῃ ἑλληνικὴ λέξις, ἄλλως χωρίζονται:

βι - βλί - ον (βιάξ), ἀρ - χη - γός.

Ἄν τὸ πρῶτον εἶναι ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον ἔνρινον, συλ-
λαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀρχίξῃ ἑλ-
ληνικὴ λέξις, διότι ἀρχίζει ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα πρὸς αὐτὰ συμ-
πλέγματα:

δά - φρη (πρέω), ἄ - ρι - θμός (τιμῆμα), φά - ττη (θηητός).

Τὸ σύμπλεγμα ν τ προτιμότερον νὰ χωρίζεται, διότι αἱ
λέξεις ποὺ ἀρχίζουν ἀπ' αὐτὸ εἶναι τῆς δημοτικῆς ἢ ξενικῆς προ-
ελεύσεως (ιομάτια καὶ ὄχι ινομάτια).

4) τρεῖς σύμφωνα συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, ἂν
ἀρχίξῃ ἀπ' αὐτὰ ἢ τὰ δύο πρῶτα ἑλληνικὴ λέξις, ἄλλως χωρί-
ζονται, καὶ τὸ μὲν πρῶτον συλλαβίζεται μὲ τὸ προηγούμενον, τὰ
δὲ ἄλλα μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν:

ἄ - σιρά - πτω (σιραιός), δί - δα - κτρα (κιτήσις),
με - σση - θρινός.

5) αἱ σύνθετοι λέξεις χωρίζονται εἰς τὰ συνθετικά των μέρη:

σ υ ν - α ρ - χ η - γ ό ς, π ρ ο σ - θ έ - τ ω, δ υ ο - τ ω - χ ή ς.

Ἄν ὅμως συνέβη ἔκθλιψις, τότε συλλαβίζονται ὡς ἀπλαῖ λέξεις: ἄ ν - τ έ - χ ω, ὑ - π ά ρ - χ ω, π α - ρ έ - χ ω.

Ἄσκησης 1η

Χωρίσατε εἰς συλλαβὰς τὰς λέξεις τοῦ καειμένου καὶ δικαιολογήσατε τὸν συλλαβισμόν των:

Μετ' ὀλίγον ἀπεδιδάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἄμέσως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐφονεύθησαν πολλοὶ καὶ θὰ ἐξωλοθρεύοντο ὅλοι, ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν διὰ τῶν χαραδρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον

α.) Ἔτονοι — Ἔτονισμός

Εἰς τὴν συλλαβὴν ποῦ πρέπει νὰ δυναμώγη ἡ φωνή μας, διὰ νὰ ἔχωμεν τὴν ὀρθὴν ἀπόδοσιν τοῦ νοήματος τῆς λέξεως, τίθεται ἐπὶ τοῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου αὐτῆς ἓνα σημεῖον, ποῦ λέγεται **τόνος**.

Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἔχομεν δύο τόνους: **ὀξεῦαν** (') καὶ **περισπωμένην** (~). Ἡ βαρεῖα (`) τῆς ἀρχαίας δὲν χρησιμοποιεῖται.

Ἀναλόγως πρὸς τὸν τονισμόν ἡ λέξις διακρίνεται ὡς:

1) ὀξύτονος: ἐὰν ὀξύνεται ἐπὶ τῆς ληγούσης:

μαχητής, στρατός.

2) παροξύτονος: ἐὰν ὀξύνεται ἐπὶ τῆς παραληγούσης:

χώρα, τραπέζι.

3) προπαροξύτονος: ἐὰν ὀξύνεται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης: σιδηρόδρομος.

4) **περισπωμένη:** ἐὰν περισπᾶται ἐπὶ τῆς ληγούσης :
όρουσ, ἀπλοῦς.

5) **προπερισπωμένη:** ἐὰν περισπᾶται ἐπὶ τῆς παρα-
ληγούσης: δῶρον, ἦλθον.

Γενικῶς ἡ λέξις ἢ μὴ τονιζομένη ἐπὶ τῆς ληγούσης λέγεται
καὶ **βαρύτονος**.

Κανόνες τονισμού:

1) Οὐδέποτε λέξις τονίζεται πέραν τῆς προπαραληγούσης:
Κωνσταντινούπολις.

2) Ἡ προπαραλήγουσα καὶ κάθε βραχεῖα συλλαβὴ τονιζομέ-
νη ὀξύνεται: ἀνθρώπος, ἐμπρός, καλέ.

3) Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ, οὐδέποτε τονίζεται ἡ προ-
παραλήγουσα: ἀνθρώπου, ὁ ἅγιος - ἡ ἅγια.

4) Ὄξύνεται μακρὰ παραλήγουσα τονιζομένη, ὅταν ἡ λήγου-
σα εἶναι μακρὰ: πιστεύω, χεῖλη.

5) Περισπᾶται μακρὰ παραλήγουσα τονιζομένη, ὅταν ἡ λή-
γουσα εἶναι βραχεῖα: κῆπος, τιμῆμα, ἐπιγε.

6) Ἡ ἀσυναίρετος ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τῶν
ὀνομάτων καὶ μετοχῶν τονιζομένη ἐπὶ τῆς ληγούσης ὀξύνεται :
ἡ πηγὴ - τὴν πηγὴν - πηγῇ, οἱ καλοὶ - τοὺς καλοὺς - καλοί,
ὁ λαβῶν - λαβῶν.

7) Ἡ λήγουσα λέξεως προερχομένη ἐκ συναϊρέσεως περι-
σπᾶται, ἐφ' ὅσον τονίζεται τὸ πρῶτον ἐκ τῶν συναϊρουμένων φω-
νηέντων. Ἄν τονίζεται τὸ δεύτερον, τότε ὀξύνεται:
νοῦς (νό - ος), τιμῶ (τιμά - ω), χροσῆ (χροσέ - α), ποιῶν
(ποιέ - ων).

Ἄλλὰ: ἐνεσιῶς (ἐνεσιᾶ - ῶς), καθεσιῶς (καθεσιᾶ - ῶς).

8) Ἡ μακρὰ λήγουσα πτώσεως γενικῆς τονιζομένη περι-
σπᾶται: τοῦ μαθητοῦ, τῶν γεωργῶν.

9) Ὅπου τονίζεται ἡ ὀνομαστικὴ ἐνικοῦ τῶν ὀνομάτων, το-
νίζονται καὶ αἱ ἄλλαι πτώσεις, ἂν δὲν ἐμποδίσῃ ἡ λήγουσα:
ὁ ἥρωας, τοῦ ἥρωος, τὸν ἥρωα, οἱ ἥρωες, τοὺς ἥρωας,
ἀλλὰ: τῶν ἡρώων.

10) Ὅταν τονίζεται ἡ λήγουσα τῶν ἐπιρρημάτων εἰς —ως
περισπᾶται: εὐσεβῶς, ἀρχικῶς, κακῶς. Ἐξαιρεῖται τό: **καθῶς**.

11) Ἡ θέσει μακρὰ συλλαβὴ εἰς τὸν τονισμόν λαμβάνεται ὡς βραχεῖα: αὐλαξ.

6') Πνεύματα

Κάθε λέξις ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆν ἐκτὸς τοῦ τόνου (ἀν τονίζεται εἰς αὐτό) λαμβάνει καὶ ἓνα ἄλλο σημεῖον, τὸ πνεῦμα. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο: ἡ ψιλὴ (´) καὶ ἡ δασεῖα (´).

Ἐκ τῶν δασυνομένων λέξεων (εἶναι αἱ ὀλιγώτεραι) ἀναφέρομεν κυρίως τὰς ἑξῆς:

- 1) Ὅσας ἀρχίζουν ἀπὸ υ, *ὕψος, ὑμῶν*
- 2) Τὰ ἄρθρα: *ὄ, ἤ, οἶ, αἶ,*
- 3) Τὰ ἀριθμητικά: *εἶς (ἔνας), ἓν (ἓνα), ἕξ, ἑπτὰ, ἕκκατον* καὶ τὰ παραγόμενα ἐξ αὐτῶν: *ἑξήκοντα, ἑβδομήκοντα, ἑπτακόσια* κλπ.
- 4) Αἱ προθέσεις: *ἐνεκα (εν), ἕως,*
- 5) Οἱ σύνδεσμοι: *ὅτε, ὅποτε, ὅμως, ἄμα, ἔνα,*
- 6) Τὰ ἐπιρρήματα: *ὁμοῦ, ἐξῆς, ὅπως, ὡς,*
- 7) Αἱ ἀντωνυμῖαι: *ἡμεῖς, (ὕμεῖς), οὗτος, αὕτη, ἕκαστος, ὅσος, ὁπόσος, ὅλος, ὁποῦος,*
- 8) καὶ ἄλλαι διάφοροι λέξεις, καθὼς: *ἅγιος, ἄγνος, αἶμα, ἄλμα, ἄλωσις, ἄμαξα, ἁμαρτία, ἀπαλός, ἀπλοῦς, ἀρπάξω, ἄρμα, ἀψίς, ἔδρα, ἐνώνω, ἐορτή, ἐρμηνεύω, ἐρπετόν, ἐσπέρα, ἔτοιμος, εὐρίσκω, ἡλικία, ἡλιος, ἡμέρα, ἡμερος, ἡσυχος, ἡφαίστειον, ἰδρῦω, ἱερός, ἱκανός, ἱκετεύω, ἱστορία, ἰδός, ἱμαλός, ἱμάς, ἱμιλῶ, ἱμοιος, ἱμίχλη, ἵπλον, ἱρασις, ἱριον, ἱρκος, ἱριῶ, ἴσιος, ὦρα, ὠραῖος, ὠριμος* κ.ἄ.

Ἐκτετακτικὸν 2α

Θέσατε τόρους καὶ πνεύματα εἰς τὰς λέξεις τοῦ κειμένου καὶ δικαιολογήσατε τὸν τονισμόν των:

Δια τῆς κινήσεως τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παρατηρεῖ ἐκεῖνους, οἱ ὅσοι διερχονται καὶ παρακολουθεῖ τὰς σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου εἰς τὰς ὁδοὺς, ἀδιαφορῶν ἀν τα πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἀπλοὶ ἀνθρώποι ἢ ζῶα.

γ') Ἑλληνικαὶ καὶ ἔγκλιτικαὶ λέξεις

Ἄτονοι λέξεις, προφερόμεναι στενὰ μὲ τὴν ἐπομένην λέξιν, εἶναι αἱ ἑξῆς:

- 1) οἱ τύποι τοῦ ἄρθρου: **ὄ, ἦ, οἶ, αἶ,**
- 2) αἱ προθέσεις: **εἰς, ἐκ (ἐξ), ἐν,**
- 3) τὸ ἀναφορικὸν ἐπίρρημα: **ὡς** (= καθὼς) καὶ
- 4) τὸ ἀρνητικὸν μόριον **οὐ** (μὴ χρησιμοποιοῦμενον εἰς νέαν Ἑλληνικὴν).

Μερικαὶ μονοσύλλαθοι ἢ δισύλλαθοι λέξεις, ἐπειδὴ συμβαίνει εἰς τὸν λόγον νὰ προφέρωνται στενὰ μὲ τὴν προηγούμενην τους λέξιν, χάνουν τὸν τόνον τους, ὁ ὁποῖος ἢ μεταδιθάσσεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγούμενης λέξεως ὡς ὀξεῖα ἢ χάνεται ἐντελῶς. Αἱ λέξεις αὗται ὀνομάζονται **ἐγκλιτικαὶ** καὶ τὸ φαινόμενον **ἐγκλίσις τόνου**, εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς:

1) οἱ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν: **μου, με, μας, σου, σε, σας, του, της, τον, την, το, των, τους, τας, τα:** πῆς μου αὐτό — γράψε της.

2) τὸ ἐπίρρημα: **ποτέ:** ἂν ποτε θελήσης.
καὶ 3) ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία: **τίς, τί** (εἰς ὅλους τοὺς τύπους):
ἄνθρωπός τις — ἀγαθοί τινες.

Σχετικῶς μὲ τὸν τόνον τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἰσχύουν τὰ ἑξῆς:

1) Μεταδιθάσσεται ὡς ὀξεῖα εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγούμενης λέξεως, ὅταν αὐτὴ εἶναι προπαροξύτονος ἢ ἄτονος ἢ καὶ αὐτὴ ἐγκλιτικὴ:

*εἶναι συνείατός του — ἔμποροί τινες — εἰς τι χωρίον
διὰν τίς ποτε θελήσῃ.*

2) Ἀποβάλλεται, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη:
γεωργός τις — μαθηταί τινες — ἐπιθυμῶ τι — ἀναζητῶ τινας.

Ἐπίσης ἀποβάλλεται, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξις εἶναι παροξύτονος ἢ προπερισπωμένη, ἀλλὰ ἡ ἐγκλιτικὴ λέξις εἶναι μονοσύλλαθος: *χώρα τις — κῆπος τις.*

3) Διατηρεῖται ὁ τόνος εἰς τὴν ἐγκλιτικὴν λέξιν, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξις εἶναι παροξύτονος ἢ προπερισπωμένη καὶ ἡ ἐγκλι-

τική δισύλλαβος ἢ ὅταν ἡ ἐγγλιτικὴ γενικῶς λέξις προηγῆται τῆς λέξεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται:

γέροι τινές — δῶρα τινά — μὲ ἄκουσες.

δ') Σημεῖα στίξεως

Διακρίνονται εἰς κύρια καὶ δευτερεύοντα. Κύρια εἶναι ἡ τελεία καὶ τὸ κόμμα. Ἡ ἄνω τελεία εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν δὲν συνηθίζεται. Δευτερεύοντα εἶναι: τὸ ἐρωτηματικόν, ἡ διπλῆ τελεία ἢ δίστιγμα, τὸ θαυμαστικόν, τὰ ἀποσιωπητικά, τὰ εἰσαγωγικά, ἡ παρένθεσις, ἡ παῦλα, ἡ παράγραφος.

Ἡ τελεία (.) τίθεται διὰ νὰ χωρισθοῦν μεταξύ των αὐτοτελῆ καὶ πλήρη νοήματα, αἱ περίοδοι τοῦ λόγου. Μετὰ τὴν τελείαν ἀρχίζομεν μὲ κεφαλαῖον γράμμα.

Τὸ κόμμα (,) τίθεται:

1) ἐντὸς μιᾶς περιόδου διὰ νὰ χωρίσωμεν μεταξύ των προτάσεις δευτερευούσας ἀπὸ κυρίας ἢ μεταξύ των διαφορητικῆς δευτερευούσας. Πρὸ τῶν συμπλεκτικῶν συνδέσμων τίθεται κόμμα, ὅταν τὰ ὑποκείμενα τῶν συνδεομένων προτάσεων εἶναι διαφορητικά:

Ὁ ἥλιος ἐπύρωσε εἰς τὰ ὑψώματα, ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν σιρασιωτῶν τὸ Κιλκίς, τὸ ὅποιον ἐπόθουν νὰ ἀπελευθερώσουν.— Ὁ Πέτρος μελετᾷ, καὶ ὁ Παῦλος τραγουδᾷ.

Δὲν χωρίζονται μὲ κόμμα αἱ προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ **νά** (ἀνάλυσις ἀρχαίου τελικοῦ ἀπαρεμφάτου) καὶ αἱ ἀναφορικοὶ καὶ αἱ εἰσαγόμενοι μὲ τὰς ἀντωνυμίας: **ποῦ, ὁ ὑποῦτος-α-ον**, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀνάλυσις ἐπιθετικῆς μεταχῆς (βλ. συντακτικόν, σελ. 155): *Ἐπιθυμῶ νὰ γράψῃς (=γράφειν) αὐτὰ ποῦ σοῦ λέγω (=τὰ λεγόμενα).*

2) ἐντὸς μιᾶς προτάσεως ἢ διὰ νὰ χωρισθοῦν λέξεις ποὺ τίθενται ἀσυνδέτως (σχῆμα ἀσύνδετον, βλ. Σχήματα λόγου, σελ. 158) ἢ ὅταν ὑπάρχῃ κλητικὴ προσφώνησις ἢ παρένθεσις ἢ ἐπεξηγήσεις (βλ. συντακτικόν, σελ. 136) ἢ μετὰ θεβαιωτικόν ἢ ἀρνητικόν μόριον:

Ἐπηκολούθησε συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων.— Σοῦ ἔγραφα, μητέρα μου, διὰ τὴν γνωστὴν ὑπό-

θεσιν.— Οί ἥρωες τῆς Τουρκοκρατίας, ἀρματολοὶ καὶ κλέφτες, ἀπῆρξαν παρόγοντες ἀντιστάσεως.— *Ναί, σοῦ εἶπα ἀλήθεια.*

Τὸ ἐρωτηματικόν (?) τίθεται μετὰ λέξιν ἢ πρότασιν ἢ περίοδον ποῦ ἐκφράζει ἐρώτησιν:

Ἔφυγες; — Διατί δὲν ἦλθες;

Ἡ διπλῆ τελεία (ἄνω καὶ κάτω στιγμῆ :) τίθεται ἐμπρὸς ἀπὸ ἀπαρίθμησιν ἢ ἐπεξήγησιν ἢ εἰσαγωγικά : *Ἐπάρχουν δύο ἀμοιβαί: ἡ ὕλική καὶ ἡ ἠθική. — Σοῦ ἐπαναλαμβάνω τὸ ἴδιο θέμα: πρέπει νὰ εἶσαι ἐπιμελής. — Μία ἐκ τῶν ἐπιτολῶν λέγει: «οὐ φρονεῖσεις».*

Τὸ θαυμαστικόν (!) τίθεται μετὰ λέξιν ἢ πρότασιν, ποῦ ἐκφράζει ψυχικὴν κατάστασιν (χαρὰν, λύπην, θαυμασμὸν κλπ) : *Ἐδνυχῶς! — Ὁραῖα τὰ κατὰφρονες! — Τί περίεργος ἄνθρωπος!*

Τὰ ἀποσιωπητικά (...) τίθενται, ὅταν παραλείπεται ἀπὸ τὸν λέγοντα λέξις ἢ φράσις ἕνεκα διαφόρων συναίσθηματικῶν λόγων ἢ διακόπτεται ὁ λόγος δι' ὀλίγον:

Τί νὰ πῆ κανεῖς... , ἄς τ' ἀφήσουμε. — Ἀυτὰ δὲν εἶναι μαθητικαὶ ἐκδηλώσεις, εἶναι...

Τὰ εἰσαγωγικά (« ») τίθενται διὰ νὰ περιλάβουν λόγους, ὅπως ἐλέγχθησαν ἀκριβῶς ἀπ' αὐτὸν ποῦ τοὺς εἶπε ἢ διὰ νὰ περιλάβουν τίτλον ἔργου ἢ παροιμίαν:

Ἦ ἰατρός εἶπεν εἰς τὸν ἀσθενῆ: «Θὰ γίνῃς καλά». — Ὁ Σολωμὸς εἰς τὸ ποίημά του «Ἔγνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» λέγει.— Ὁ λαὸς λέγει: «τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πευιάσουν μαγειρεύουν».

Ἡ παρενθέσις ( ) τίθεται διὰ νὰ περιληφθῇ ἐντὸς αὐτῆς λέξις ἢ πρότασις ποῦ ἐπεξηγεῖ ἢ συμπληρῶνει τὰ λεγόμενα, ἢ διὰ νὰ τεθῇ μία παραπομπή:

Ἦ πραγματικὸς ἰατρός (ὑπὸ τὴν ἠθικὴν ἔποιν) δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἀμοιβήν.— Τὸ ρῆμα εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ λόγου (βλ. Γραμματικὴν, σελ. τὰδε).

Ἡ παύλα (—) τίθεται κυρίως εἰς τὴν ἀρχὴν διαλογικοῦ λόγου ἢ ἐντὸς μιᾶς προτάσεως τίθενται δύο παύλαι ἀντὶ παρενθέσεων:

Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Κώστας συζητοῦντες ἔλεγον:

—Ἐχεις διαβάσει;

—Ναί, μόνον Ἱστορία μου λείπει.

Ἡ παράγραφος (§) τίθεται διὰ τὴν διαχωρισθῶν τὰ μέρη ἑνὸς κεφαλαίου καὶ ἀφοῦ ἔχομεν ἀλλάξει γραμμῶν εἰς τὴν γραφὴν. Συνοδεύεται δὲ ἀπὸ τὸν ἀνάλογον ἀριθμὸν.

Εἰς τὰ ὀρθογραφικὰ σημεῖα ἀνήκουν:

Ἡ ὀρθογραφικὰ (··) ποῦ τίθενται ὑπεράνω τῶν φωνηέντων *ι ἦ υ* διὰ τὴν μὴ διαβασθῶν ὡς δίφθογγοι μετὰ προηγούμενον φωνῆεν. Δυνατὸν τὴν παραλείπωνται, ὅταν τὰ φωνήεντα χωρίζονται μετὰ τόνον ἢ πνεῦμα: *Κ α ρ α ῖ σ κ á κ η ς - π ρ ο ῦ - π ó θ ε σ ι ς - ἄ υ π ν ο ς - Μ á ι ο ς*.

Ἡ ὑποδιαστολή (,) ποῦ τίθεται εἰς τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν *ὁ , τ ι* πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὸν σύνδεσμον *ὁ τ ι* καὶ ἀκόμη εἰς τὴν γραφὴν δεκαδικῶν ἀριθμῶν (3, 5, 6).

Ἡ ἀπόστροφος καὶ ἡ κορωνίς (') ποῦ εἶναι σημεῖα ἢ μὲν πρώτη τῆς ἐκθλίψεως, ἢ δὲ ἄλλη τῆς κράσεως (βλ. κατωτέρω).

Ἐσκήσεις 23η

Θέσατε τὰ ἀπαραίτητα σημεῖα στίξεως εἰς τὸ ἐξῆς κείμενον:

Ὁ καθηγητῆς μᾶς ἠρώτησεν Θέλετε νὰ πᾶμε μίαν ἐπίσκεψιν εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον Ἡμεῖς συμφωνήσαμε διότι ὁ σκοπὸς ἦτο ὑψηλὸς μᾶλλον ἱερός Ὅταν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ ἐμοιράσαμε τὰ δῶρα μας εἰς τὰ ὄρφανὰ καὶ κατόπιν εἶπαμε μεταξὺ μας πόσο χαρούμενοι εἴμεθα Πάντοτε θὰ ἐπιζητοῦμε νὰ προσφέρωμεν χαρὰν εἰς τοὺς ἀδυνάτους τοὺς πτωχοὺς τοὺς λυπημένους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3ον

Ὄρθογραφικὰ πάθη

Λέγονται αἱ μεταβολαί, ποῦ παθαίνουσι τὰ φωνήεντα ἢ τὰ σύμφωνα εἰς τὸν λόγον. Διακρίνονται ἐπομένως εἰς:

α.) Ηχώθη φωνηέντων:

1) **Ἐκθλιψεις:** εἶναι ἡ ἀποβολή τοῦ τελικοῦ βραχέος φωνήεντος (πλὴν τοῦ υ) μιᾶς λέξεως, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχιζῇ ἀπὸ φωνῆεν ἢ διφθογγον. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκθλιθέντος φωνήεντος τίθεται ἡ ἀπόστροφος:

ἀπ' αὐτόν — ὑπ' ἐμοῦ — παρ' οἱ — μηδ' ἄλλος — ἐπ' αὐτοῦ.

Ἐὰν μετὰ τὴν ἐκθλιψιν μένη ψιλὸν σύμφωνον (κ, π, τ) καὶ ἡ ἐπομένη λέξις δασύνεται, τότε τὸ ψιλὸν τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του δασύ (χ, φ, θ): καθ' ἅπασαν — ὑφ' ἡμῶν.

Ἐκθλιψις δύναται γὰ συμβαίνει καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν λέξεων, ὅποτε δὲν σημειώνεται ἡ ἀπόστροφος:

ἀπέχω — μεγαλέμπορος.

Ὁ τύπος ὅ τ' ἀνήκει εἰς τὴν λέξιν ὅ τ ε, διότι ἡ λέξις ὅ τ ε: οὐδέποτε παθαίνει ἐκθλιψιν. Ἐπίσης δὲν ἐκθλίβεται τὸ τελικὸν α καὶ ο τῶν μονοσυλλάβων λέξεων (τά, τιά, πρὸ κλπ.). Οὔτε τὸ τελικὸν ι τῆς λέξεως «περί».

2) **Συναίρεσις:** εἶναι ἡ συγχώνεσις ἐντὸς μιᾶς λέξεως δύο φωνηέντων ἢ φωνήεντος καὶ διφθογγου εἰς ἓνα μακρὸν φωνῆεν ἢ διφθογγον:

τιμάω=τιμῶ, θοροβέομεν=θοροβοῦμεν, ἀμυγδαλέα=ἀμυγδαλιῇ,

Ἄθηναί=Ἄθηνα, γελάουν=γελοῦν.

3) **Ἰκρῶσις:** εἶναι ἡ συναίρεσις τοῦ τελευταίου φωνήεντος μιᾶς λέξεως μετὰ τὸ ἀρχικὸν τῆς ἐπομένης λέξεως, μετὰ ἀποτέλεσμα αἱ δύο λέξεις γὰ γίνονται μία:

τὸ ἐλάχιστον=τοῦλάχιστον, τὰ ἄλλα=τἄλλα, θὰ ἀρέσω=θάρέσω,

τὰ ἀρχίσω=τἄρχίσω.

Ἐπερὰν τοῦ φωνήεντος ἢ διφθογγου, ποῦ προέκυψεν ἀπὸ τὴν κρᾶσιν, τίθεται ἡ κορωνίς.

4) **Ποσοτικὴ μεταβολή:** εἶναι ἡ ἀλλαγὴ ποσότητος τοῦ φωνήεντος, δηλαδὴ ἀπὸ βραχὺ γίνεται μακρὸν (ὅποτε λέγεται **ἔκτασις**) ἢ ἀπὸ μακρὸν γίνεται βραχὺ (ὅποτε λέγεται **συστολή**). Ἡ μεταβολὴ αὕτη συμβαίνει εἰς τὸ θέμα τῆς λέξεως ἢ κατὰ τὴν κλίσιν αὐτῆς ἢ εἰς ἄλλην λέξιν προερχομένην ἐκ τοῦ ἰδίου θέματος:

πιηδ ά ω — ἐπίδ η σα (ἔκτασις τοῦ βραχέος α εἰς η),
γέρω ν — γέρο νιος (συστολή τοῦ ω εἰς ο).
ἐπιθεωρ έ ω — ἐπιθεωρ η τής (ἔκτασις τοῦ ε εἰς η).

Ἐάν ἡ ἔκτασις συμβαίη μετὰ τὴν ἀποβολὴν ἐνός ἢ δύο συμφώνων, πού ἀκολουθοῦν τὸ βραχὺ φωνήεν, τότε τὸ φαινόμενον λέγεται: **ἀναπληρωματικὴ ἔκτασις ἢ ἀντέκτασις** (διότι τρόπον τινὰ ἡ ἔκτασις γίνεται διὰ τὰ ἀναπληρωθεῶν οἱ φθόγγοι πού ἐχάθησαν) :

Θέμα: πιστευθέντ- καὶ ς κατάληξις: πιστευθέντς,
τὸ ν τ πρὸ τοῦ ς ἀποβάλλεται (δλ. κατωτέρω) καὶ τὸ ε ἐκτείνεται εἰς εἰ : πιστευθείς.

33) Ποιοτικὴ μεταβολή (ἢ ἑτεροίωσις ἢ μετάπτωσις) : εἶναι ἡ μετατροπὴ φωνήεντος εἰς ἄλλο φωνήεν τοῦ αὐτοῦ χρόνου, δηλαδή ἀπὸ βραχὺ εἰς βραχὺ καὶ ἀπὸ μακρὸν εἰς μακρὸν:

ιρ έ πω — ιρ ο πή, λ έ γω — λ ό γος, σπ ε ύ δω — σπ ο υ δή,
ρ η γνύω — ρ ω γμή — θέμα: δάσ ε σ-: δάσ ο ς.

35) Ἀντιμεταχώρησις: εἶναι ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ χρόνου μεταξὺ δύο συνεχόμενων φωνηέντων, ὥστε τὸ μὲν ἓνα ἀπὸ μακρὸν γίνεται βραχὺ, τὸ δὲ ἄλλο ἀπὸ βραχὺ γίνεται μακρὸν. Τὸ φαινόμενον δὲν λαμβάνει χώραν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ τὸ ἀναφερόμενον, διότι δι' αὐτοῦ ἐξηγοῦνται τύποι καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς. Π.χ. ὁ τύπος βασιλ έ ω ς προήλθεν ἀπὸ ἀρχαιότερον τύπον βασιλ ἦ ο ς. Ὅμοιως ὁ τύπος πάλ ε ω ς προήλθεν ἀπὸ τὸν τύπον πάλ η ο ς. Τοιοῦτοτρόπως ἐξηγεῖται καὶ ὁ τονισμὸς τῆς προπαρὰ ληγουσῆς μὲ μακρὰν λήγουσαν, διότι ὁ τόνος παρέμεινεν εἰς τὴν ἀρχικὴν τοῦ θέσιν.

7) Συγκοπή: εἶναι ἡ ἀποβολὴ φωνηέντος:
παιρὸς (παι έ ρος), ὕγεία (ὕ γ ι εία).

8) Μετάθεσις: εἶναι ἡ ἀλλαγὴ θέσεως μεταξὺ δύο φωνηέντων ἐντός μιᾶς λέξεως:

Μιτιυλήρη (Μυτιλήρη), ἀλυκιῶ (ὕ λ α κιῶ).

9) Ἀφομοίωσις: εἶναι ἡ ἐξομοίωσις ἐνός φωνηέντος

μὲ φωνῆεν τῆς ἀμέσως προηγούμενης ἢ ἐπομένης συλλαβῆς τῆς λέξεως:

τέσσο ε ρα (τέσσο α ρα), ἔτερος (ἄτερος), ὄσολος (ὄσε λος).

6') Πάθη συμφώνων:

1) Ἀποβολή: ἀποβάλλεται τὸ τελικὸν σύμφωνον, ὅταν δὲν εἶναι καταληκτικὸν λέξεως (καταληκτικὰ εἶναι τὰ : ν, ρ, ς, ξ, ψ): τὸ σῶμα (θέμα: σωμα τ).

Ἀποβάλλεται τὸ ὀδοντικὸν (τ, δ, θ) πρὸ τοῦ σ:

ἔπεισα (ἔπειθ σα), γραφίς (γραφί δς).

Ἐπίσης τὸ ν ἢ ντ πρὸ τοῦ σ ἀποβάλλεται:

ἀκίς (ἀκί νς), ὁδοὺς (ὁδό ντς). (βλ. ἀνωτέρω ἔκτασιν).

Κατὰ τὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων τὸ σ μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβάλλεται: δάσε ος — δάσεος (δάσους).

2) Μετατροπὴ καὶ ἀφομοιώσεις: τὰ οὐρανικὰ κ, χ πρὸ τοῦ μ τρέπονται εἰς γ: διω γ μένος (διω κ μένος), τὰ δὲ κ, γ πρὸ τοῦ θ τρέπονται εἰς χ:

ἐδιώ χ θην (ἐδιώ κ θην).

Τὰ χειλικὰ π, β, φ πρὸ τοῦ μ ἀφομοιώνονται πρὸς αὐτό: κο μ μένος (κο π μένος), γρα μ μένος (γρα φ μένος), τρι μ μένος (τρι β μένος), κάλυ μ μα (κάλυ π μα).

Τὰ χειλικὰ π, β πρὸ τοῦ θ τρέπονται εἰς φ:

ἐρρί φ θην (ἐρρί π θην), ἐτρι φ θην (ἐτρι β θην).

Τὰ ὀδοντικὰ τ, δ, θ πρὸ τοῦ μ ἢ πρὸ ἄλλου ὀδοντικοῦ τρέπονται εἰς σ:

πλα σ μένος (πλα τ μένος), ἐφρεύ σ θην (ἐφρεύ δ θην).

Τὸ ν πρὸ τῶν οὐρανικῶν τρέπεται εἰς γ:

συ γ κομίδῃ, συ γ γράφω,

πρὸ τῶν χειλικῶν καὶ τοῦ ψ τρέπεται εἰς μ:

συ μ ποῶ, συ μ θάλλω, ἐ μ φνσῶ, ἔ μ φνχος,

πρὸ τῶν λ, μ, ρ ἀφομοιώνεται πρὸς αὐτά:

συ λ λαβή, συ μ μαθητής, συ ρ ρέω, ἐ μ μένω.

Ἐὰν δύο ἀλλεπάλληλοι συλλαβαὶ ἀρχίζουσιν ἀπὸ ἄφωνον δα-

σύ, τότε τὸ πρῶτον δασὺ τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχον ψιλόν (τὸ φαινόμενον λέγεται καὶ **ἀνομοιόωσις**).

ι ροφή (θ ροφή, θ ρέφω).

3) Συγχώνευσις: Τὰ οὐρανικά συγχωνεύονται μετὰ τὸ σ εἰς ξ: κόρα ξ (κόρα κς), ἔλη ξ α (ἔλη γσα).

Τὰ χειρικά συγχωνεύονται μετὰ τὸ σ εἰς ψ:

ἔγρα ψ α (ἔγρα φσα), μύω ψ (μύω πς).

4) Ἀνάπτωξις: διπλασιάζεται τὸ ἀρκτικὸν ρ μιᾶς λέξεως, ὅταν γίνῃ σύνθετος μετὰ λέξιν, πού λήγει εἰς βραχὺ φωνῆεν: ἐμπορο ρ ο αφεῖον (ἐμπορο-ραφεῖον), ἐπί ρ ο ρημα (ἐπί-ρῆμα), ἄ ρ ο ωσιος (ἀ - ρωσιός). Ἄλλά: εὐρωσιος, εὐρονθμος.

Ἐπίσης ρήματα πού ἀρχίζουσι ἀπὸ ρ διπλασιάζουσι τοῦτο κατὰ τὴν συλλαβικὴν ἀδξῆσιν (βλ. σελ. 90).

ἔ ρ ο ρον, ἔ ρ ο ραφα.

Ἐὰν ὅμως ἡ λέξις δὲν εἶναι ἐλληνικῆς καταγωγῆς, τότε δὲν διπλασιάζεται τὸ ρ: ἐρεξίλευσα.

Ἐπίσης ἀναπτύσσεται μεταξὺ τῶν ν καὶ ρ ἓνα ὁ χάριν εὐφωνίας: ἀνδρός (ἀνρός).

Τέλος, χάριν εὐφωνίας ἀναπτύσσεται τὸ ν ἢ ς εἰς τὸ τέλος λέξεων πού λήγουσι εἰς ε ἢ ι, ὅταν ἡ ἐπομένη ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν: μέχοις διου, ὠμίλησεν ὀρθῶς.

Ἐσκῆσις 4η

Ἀναγνωρίσατε τὰ ὑπογραμμισμένα πάθη φωνηέντων καὶ συμφώνων εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον:

Ὁ ἀπολυθεῖς στρατιώτης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἐδιηγῆθη εἰς τοὺς συγγενεῖς του τὰς περιπετείας του κατὰ τὸν πόλεμον. Ἐνεθυμῆτο τὰς δυσκόλους, ἀλλ' εὐχαρίστους στιγμάς, ὅταν ὄλοι οἱ ἄνδρες μετὰ κοιμένην τὴν ἀναπνοὴν ἐρρίπτοντο εἰς τὴν μάχην πεπεισμένοι, ὅτι καθημερινῶς συμβάλλοντες εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς πατρίδος των, ἀδιαφοροῦντες δι' ὅλα τὰλλα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ου.

α') Μέρη τοῦ λόγου

Αἱ διάφοροι λέξεις τοῦ γραπτοῦ ἢ προφορικοῦ λόγου διακρίνονται εἰς δέκα κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται: **μέρη τοῦ λόγου**. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ ἑξῆς:

1) Ἄρθρον, ὄνομα οὐσιαστικόν, ὄνομα ἐπίθετον, ἀντωνυμία, ρῆμα, μετοχή. Ταῦτα παρουσιάζονται ὑπὸ διαφόρους μορφάς, δηλαδὴ κλίνονται (**κλιτὰ** μέρη τοῦ λόγου).

2) Σύνδεσμος, ἐπίρρημα, πρόθεσις, ἐπιφώνημα. Ταῦτα παρουσιάζονται ὑπὸ σταθερὰν μορφήν (**ἄκλιτα** μέρη τοῦ λόγου).

β') Συστατικὰ τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου

Τῆς κλιτῆς λέξεως ἓνα μέρος μένει ἀμετάβλητον καὶ λέγεται **Θέμα** καὶ τὸ ἄλλο μέρος μεταβάλλεται καὶ λέγεται **κατάληξις**. Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν λέξιν, λέγεται **χαρακτήρ**. (Π.χ. ἄνθρωπος : π εἶναι ὁ χαρακτήρ ποὺ χαρακτηρίζει τὸ ὄνομα ὡς χειλικόληκτον -διώκ-ω : κ ὁ χαρακτήρ καὶ τὸ ρῆμα οὐρανικόληκτον).

Κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν κλιτῶν λέξεων ἔχομεν διαφόρους τύπους αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ λόγου. Οἱ τύποι αὗτοι εἶναι αἱ **πτώσεις** (:πίπτει ὁ τύπος ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν του μορφήν εἰς διαφόρους μορφάς) διὰ

τὰ μέρη: ἄρθρον, ὄνομα οὐσιαστικόν, ὄνομα ἐπίθετον, ἀντωνυμίαν καὶ μετοχήν. Τὸ **πρόσωπον** διὰ τὸ ρῆμα καὶ τὸ ὄνομα (εὐρίσκειται εἰς γ' πρόσωπον: *ὁ Πέτρος παίζει* = αὐτὸς παίζει). Καὶ ὁ **ἀριθμὸς** δι' ὅλα τὰ κλιτὰ μέρη.

Αἱ πτώσεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν εἶναι τέσσαρες: **Ὀνομαστική, Γενική, Αἰτιατική καὶ Κλητική.** Ἡ ἀρχαία Δοτική δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν (πλὴν ὠρισμένων καθιερωμένων τύπων, καθὼς π.χ. ἐν Ἀθήναις) καὶ ἀντικατεστάθη μὲ τὰς προθέσεις: εἰς ἢ μὲ + τὴν ἀντίστοιχον αἰτιατικὴν.

Τὰ πρόσωπα εἶναι τρία: **ἐγώ = (ἐ)σύ = αὐτός.**

Οἱ δὲ ἀριθμοὶ δύο: **ἐνικὸς καὶ πληθυντικὸς.**

Ἐπίσης ὅσα κλιτὰ μέρη ἔχουν πτώσεις, ἔχουν ἀκόμη **γένους** (**ἀρσενικόν = θηλυκόν = οὐδέτερον**) καὶ **κλίσεων** (πρώτη — δευτέρα — τρίτη).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον

Τὸ ἄρθρον

Κλίνεται διακρινόμενον εἰς τρία γένη καὶ τοὺς δύο ἀριθμοὺς, ὡς ἐξῆς:

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.
ὄνομ.	ὁ	ἡ	τὸ	οἱ	αἱ	τὰ
γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν
αἰτ.	τόν	τήν	τὸ	τούς	τάς	τά
(δοτ.)	(εἰς τόν)	(εἰς τήν)	(εἰς τὸ)	(εἰς τοὺς)	(εἰς τάς)	(εἰς τὰ)

Εἰς τὴν ἀπλήν καθαρεύουσαν δὲν ἔχει κλητικὴν. Ἡ ἀρχαία χρησιμοποιοεῖ τὸ ἐπιφώνημα: ὦ, ἡ δὲ δημοτικὴ τὸ ἐπιφώνημα: ἔ.

Εἰς τὴν δημοτικὴν κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἑ ν ι κ ὸ ς

ἄρσ. ὄνομ. ὄ, γεν. τοῦ, αἰτ. τό (ν), (δοτ. στόν), κλητ. ἔ
θηλ. ὄνομ. ἦ, γεν. τῆς, αἰτ. τή (ν), (δοτ. στή), κλητ. ἔ
οὔδ. ὄνομ. τό, γεν. τοῦ, αἰτ. τό, (δοτ. στό), κλητ. ἔ

Π λ η θ υ γ τ ι κ ὸ ς

ἄρσ. ὄνομ. οἱ, γεν. τῶν, αἰτ. τούς, (δοτ. στούς), κλητ. ἔ
θηλ. ὄνομ. οἰ, γεν. τῶν, αἰτ. τίς, (δοτ. στίς), κλητ. ἔ
οὔδ. ὄνομ. τά, γεν. τῶν, αἰτ. τά, (δοτ. στά), κλητ. ἔ

Τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον ὀνομάζεται **ὀριστικόν**, ἐπειδὴ καθορίζει τὸ ὄνομα εἰς τὸ ὅποιον ἀναφέρεται. Ὑπάρχει καὶ τὸ **ἀόριστον** ἄρθρον: **ἕνας** (εἷς), **μέα**, **ἕνα** (ἓν).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3ον

Ὀνομα οὐσιαστικόν.

Γενικά. Εἶναι αἱ λέξεις αἱ ὅποια δηλώνουν ὄντα (πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα), ιδιότητος τῶν ὄντων (π.χ. ἀγοιότης), κατάστασιν (π.χ. γαλήνη) καὶ ἐνέργειαν (π.χ. πῆδημα). Ὅσα δὲ φανερώνουν ὄντα εἶναι **συγκεκριμένα**, τὰ δὲ ἄλλα **ἀφηρημένα**. Ἐκ τῶν συγκεκριμένων ὅσα ἀναφέρονται εἰς κάτι τὸ ὀρισμένον λέγονται **κύρια ὀνόματα** (π.χ. Παῦλος — Ἀχιλλῶος κλπ.), ὅσα δὲ φανερώνουν κάτι ἀπὸ ὁμοειδῆ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγονται **προσηγορικά**.

(Π.χ.: λέων — γεωργὸς — οἰκία).

Διακρίνονται εἰς τρεῖς κλίσεις, ὡς ἀκολούθως:

Α΄) Πρώτη κλίσεις:

Ἡ πρώτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα ἄρσενικά καὶ θηλυκά μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις:

	Ἑνικὸς		Πληθυντικὸς
	ἄρσ.	θηλ.	ἄρσ. καὶ θηλ.
ὄνομ.	-ας, -ης	-α, -η	-αι
γεν.	-ου	-ας, -ης	-ῶν
αἰτ.	-αν, -ην	-αν, -ην	-ας
κλητ.	-α, -η (-α)	-α, -η	-αι

Παραδείγματα:

Ἄρσενικά εἰς -ας, -ης:

Ἑ ν ι κ ὸ ς

ὄγ. ὁ κτηματί -ας	ὁ εἰρηνοδίκ -ης
γεν. τοῦ κτηματί -ου	τοῦ εἰρηνοδίκ -ου
αἰτ. τὸν κτηματί -αν	τὸν εἰρηνοδίκ -ην
(δοτ.) (εἰς τὸν κτηματί -αν)	(εἰς τὸν εἰρηνοδίκ -ην)
κλητ. — κτηματί -α	— εἰρηνοδίκ -η

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

ὄγ. οἱ κτηματί -αι	οἱ εἰρηνοδίκ -αι
γεν. τῶν κτηματι -ῶν	τῶν εἰρηνοδικ -ῶν
αἰτ. τοὺς κτηματί -ας	τοὺς εἰρηνοδίκ -ας
(δοτ.) (εἰς τοὺς κτηματί -ας)	(εἰς τοὺς εἰρηνοδίκ -ας)
κλητ. — κτηματί -αι	— εἰρηνοδίκ -αι

Θηλυκὰ εἰς -α, -η:

Ἑ ν ι κ ὸ ς

ὄγ. ἡ χώρα -α	ρίζ -α	γλῶσσ -α
γεν. τῆς χώρα -ας	ρίζ -ης	γλῶσσ -ης
αἰτ. τὴν χώρα -αν	ρίζ -αν	γλῶσσ -αν
(δοτ.) (εἰς τὴν χώρα -αν)	(ρίζ -αν)	(γλῶσσ -αν)
κλητ. — χώρα -α	ρίζ -α	γλῶσσ -α

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

ὄγ. αἱ χώρ -αι	ρίζ -αι	γλῶσσ -αι
γεν. τῶν χωρ -ῶν	ρίζ -ῶν	γλῶσσ -ῶν
αἰτ. τὰς χώρ -ας	ρίζ -ας	γλῶσσ -ας
(δοτ.) (εἰς τὰς χώρ -ας)	(ρίζ -ας)	(γλῶσσ -ας)
κλητ. — χώρ -αι	ρίζ -αι	γλῶσσ -αι

Ἐ ν ι κ ὶ ς

᾽Ογ. ἡ μοῖρ - α	πηγ - ἡ
γεν. τῆς μοῖρ - ας	πηγ - ῆς
αἰτ. τήν μοῖρ - αν	πηγ - ἦν
(δοτ.) (εἰς τήν μοῖρ - αν)	(πηγ - ἦν)
κλητ. — μοῖρ - α	πηγ - ἡ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὶ ς

᾽Ογ. αἰ μοῖρ - αι	πηγ - αι
γεν. τῶν μοῖρ - ῶ ν	πηγ - ῶ ν
αἰτ. τὰς μοῖρ - ας	πηγ - ἄς
(δοτ.) (εἰς τὰς μοῖρ - ας)	(πηγ - ἄς)
κλητ. — μοῖρ - αι	πηγ - αι

Κύρια ὀνόματα ἀρσενικά εἰς -ας, -ης σχηματίζουσι τήν γενικὴν ἐνικοῦ ἀντιστοίχως εἰς -α, -η. Π.χ.

ὁ Νικήτας, τοῦ Νικήτα, ὁ Μιαούλης, τοῦ Μιαούλ-η.

Εἰς τήν δημοτικὴν κλίνονται ὡς ἑξῆς:

Ἐ ν ι κ ὶ ς

᾽Ογ. ὁ κτηματί - ας	ποιητ - ἦς
γεν. τοῦ κτηματί - α	ποιητ - ῆ
αἰτ. τὸν κτηματί - α	ποιητ - ἦ
(δοτ.) (στὸν κτηματί - α)	(ποιητ - ἦ)
κλητ. ἔ κτηματί - α	ποιητ - ἦ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὶ ς

᾽Ογ. οἱ κτηματί - ες	ποιητ - ἔς
γεν. τῶν κτηματι - ῶ ν	ποιητ - ῶ ν
αἰτ. τοὺς κτηματί - ες	ποιητ - ἔς
(δοτ.) (στοὺς κτηματί - ες)	(ποιητ - ἔς)
κλητ. ἔ κτηματί - ες	ποιητ - ἔς

Ἐ ν ι κ ὶ ς

᾽Ογ. ἡ γλώσσ - α	ἡ πηγ - ἡ
γεν. τῆς γλώσσ - ας	τῆς πηγ - ῆς
αἰτ. τὴ γλώσσ - α	τὴν πηγ - ἡ
(δοτ.) (στὴ γλώσσ - α)	(στὴν πηγ - ἡ)
κλητ. ἔ γλώσσ - α	ἔ πηγ - ἡ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

Ὄν. οἱ γλῶσσ-ες	πηγγ-ές
γεν. τῶν γλῶσσ-ῶν	πηγγ-ῶν
αἰτ. τίς γλῶσσ-ες	πηγγ-ές
(δοτ.) (στίς γλῶσσ-ες)	(πηγγ-ές)
κλητ. ἔ γλῶσσ-ες	πηγγ-ές

Μερικῶν οὐσιαστικῶν ὁ χαρακτήρ - φωνῆεν συναίρεται (βλ. σελ. 19) μέ τήν κατάληξιν καί δι' αὐτό λέγονται **συνηρημένα**.

Παραδείγματα:

Ἐ ν ι κ ὀ ς

Ὄν. ἡ Ἄθηνά-α = ᾶ	γέ-α = ῆ
γεν. τῆς Ἄθηνά-ας = ᾶς	γέ-ας = ῆς
αἰτ. τήν Ἄθηνά-αν = ᾶν	γέ-αν = ῆν
(δοτ.) (εἰς τήν Ἄθηνά-αν=ᾶν)	(γέ-αν = ῆν)
κλητ. — Ἄθηνά-α = ᾶ	γέ-α = ῆ

Ὄν. ὁ θορέ-ας = ρρᾶς	Ἐρμέ-ας = ῆς
γεν. τοῦ θορέ-α = ρρᾶ	Ἐρμέ-ου = οὐ καί Ἐρμιῆ
αἰτ. τόν θορέ-αν = ρρᾶν	Ἐρμέ-αν = ῆν
(δοτ.) (εἰς τόν θορέ-αν=ρρᾶν)	(Ἐρμέ-αν = ῆν)
κλητ. — θορέ-α = ρρᾶ	Ἐρμέ-α = ῆ

Ἐνικὸς

Ὄν. ἡ ἀμυγδαλέ-α = ῆ
γεν. τῆς ἀμυγδαλέ-ας = ῆς
αἰτ. τήν ἀμυγδαλέ-αν = ῆν
(δοτ.) (εἰς τήν ἀμυγδαλέ-αν=ῆν)
κλητ. — ἀμυγδαλέ-α = ῆ

Πληθυντικὸς

αἱ ἀμυγδαλέ-αι = αἱ
τῶν ἀμυγδαλέ-ων = ὦν
τάς ἀμυγδαλέ-ας = ᾶς
(εἰς τάς ἀμυγδαλέ-ας = ᾶς)
— ἀμυγδαλέ-αι = αἱ

Συμπεράσματα — Γραμματικοὶ κανόνες

1. Ὅλα τὰ οὐσιαστικὰ α' κλίσι. εἰς τὸν πληθυντικὸν ἔχουν τὰς ἰδίας κατάληξεις.

2. Εἰς τὴν γενικὴν πληθυντικῶν τονίζονται ὅλα ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ περισπῶνται.

3. Ἡ κλητικὴ ἐνικοῦ τῶν ὀνομάτων ποῦ λήγουν εἰς **-της** (μαθητῆς, πολίτης, καθηγητῆς), **-άροχης** (γυμνασιάρχης, δασάροχης), **-μέτρης** (γεωμέτρης), **-πώλης** (βιβλιοπώλης), **-λάτρης** (φουσιολάτρης), **-ώνης** (θεατρώνης) καθὼς καὶ τῶν ἔθνικῶν (Σπαρτιατῆς) σχηματίζεται εἰς **-α θραχὺ** (ἀντι -η). (Εἰς τὴν ὁμιλουμένην τὰ ἀνωτέρω κανονικῶς εἰς -η).

4. Ἐὰν πρὸ τῆς καταλήξεως -α ὑπάρχῃ φωνὴν ἢ ρ, τὸ -α λέγεται **καθαρὸν** καὶ εἶναι μακρὸν (χώρα). Ἄλλως λέγεται **μὴ καθαρὸν** καὶ εἶναι θραχὺ (γλῶσσ-α) καὶ τρέπεται εἰς τὴν γενικὴν εἰς -η (εἰς Δημοτικὴν παραμένει -α).

5. Τὸ καθαρὸν -α εἶναι θραχὺ εἰς τὰ ὀνόματα: **γραῖα, μαῖα, μαῖρα, πεῖρα, πρῶρα, σφαῖρα, σφῦρα** καὶ εἰς τὰ προπαροξύτονα εἰς **-εἰα** (ἀλήθεια, εὐσέβεια κλπ.).

Ἐκτικαὶ Ἰδιότητες

Εὑρετε καὶ ἀναγνωρίσατε τὰ οὐσιαστικὰ τῆς α' κλίσεως εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον. Τρέψατέ τα εἰς τὸν ἄλλον ἀριθμὸν εἰς τὴν ἰδίαν πτώσιν καὶ σχηματίσατε τὴν γενικὴν Ἐνικοῦ:

Ὁ Γυμνασιάρχης ἐκάλεσε τοὺς ἐπιμελητὰς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου, ὅπου ἐνώπιον ὄλων τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοὺς ἀπέδωσε τιμὴν διὰ τὴν μέριμνάν των εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ σχολείου. Λαθῶν ἀφορμὴν ἀπ' αὐτὸ ἐκαυτηρίασε τοὺς παραξίαις καὶ ἐτόνισεν εἰς ὅλους τὴν σημασίαν τῆς ἐπιμελείας των καὶ ἀκόμη τοὺς ὑπενθύμισε τὰς εὐθύναις των ἔναντι τῶν οἰκογενειῶν των, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας γενικώτερον.

Ὁρθογραφικὰ κανόνες οὐσιαστικῶν α' κλίσεως

α.) Ἄρσενικά εἰς **-ότης, -ώτης**: Μὲ ο γράφονται: 1) ὅσα πρὸ αὐτοῦ ἔχουν φύσει ἢ θέσει μακρὰν συλλαβὴν. (Π.χ. **δημ-ότης, δεσπ-ότης, ἀγο-ότης, τοξ-ότης**).

- 2) ὅσα προέρχονται ἀπὸ ρήματα, πλὴν τῶν ληγόντων εἰς -ώνω.
(Π.χ. προδ-ότης (προδίδω), καταδ-ότης (καταδίδω),
συναμ-ότης (δυνύω), οἰνοπ-ότης (πίνω).

Ἐξαιροῦνται τὰ: ἡπειρώτης — δεσιώτης.

Μὲ ω γράφονται: 1) τὰ προσηγορικά καὶ ἔθνικα (π.χ. νησιώτης, πατρι-ώτης, ἰδι-ώτης, στρατι-ώτης, Θρακι-ώτης, Ναξι-ώτης).

- 2) ὅσα προέρχονται ἀπὸ σήματα εἰς -ώνω (-όω τῆς ἀρχαίας).
(Π.χ. μισθ-ωτής (μισθώνω), στανθ-ωτής (στανθώνω),
ἐλευθερ-ωτής (ἐλευθερώνω), καταναλ-ωτής (καταναλώνω).

6') Ἄρσενικά εἰς -έτης, -ητής, -ύτης, -εΐτης:

Μὲ ι γράφονται τὰ περισσότερα ἐκ τῶν παροξυτόνων (π.χ. πολ-ίτης, ὀπλ-ίτης, τεχν-ίτης, τραπεζ-ίτης, Μεσολογγ-ίτης, Σιερολλοιδ-ίτης).

Ἐξαιροῦνται ὠρισμένα ἔθνικα (καθώς: Αἰγινίτης) καὶ τὰ: ἀλλή-της, διαδότης, κομήτης, κυδερνήτης, μαγνήτης, πλανήτης, προ-φήτης.

Μὲ η γράφονται τὰ ὀξύτονα:

(Π.χ. ποι-ητής, καθηγ-ητής, μαθ-ητής, ἀσθ-ητής, ἀριθμ-ητής, ἀθλ-ητής κ.ἄ.).

Ἐξαιροῦνται τὰ: ἰδρυτής (ἀπὸ τὸ ἰδρύω), μηνυτής (μηνύω) καὶ κριτής (κρίνω).

Μὲ υ γράφονται, ὅσα προέρχονται ἀπὸ ρήματα ποὺ λήγουν εἰς -υω (λύω, θύω, δύω: Π.χ. καταλύτης, θύτης, δύτης).

Μὲ ει γράφονται συνήθως ἔθνικα ὀνόματα (π.χ. Ἄρτιοχει-της) καὶ ὅσα προέρχονται ἀπὸ τὴν λέξιν ὄρος (θέμα: ὄρεσ+ίτης, τὸ σ ἀποβάλλεται: ὄρειτης. Π.χ. Ψηλορείτης, Ἄγιορείτης).

γ') Πατρωνυμικά εἰς -ίδης, -εΐδης, -ήδης:

Γράφονται κυρίως μὲ ι (π.χ. Εὐθιπιδής, Φιλιππιδής). Γράφονται δὲ μὲ ει, ὅσα προέρχονται ἀπὸ κύρια ὀνόματα, ποὺ ἔχουν χαρακτηριστὰ ε (ε+ε=ει. Π.χ. Ἄρτισειδής: ἀρτισε-(ὕς)+ίδης). Καὶ μὲ η γράφονται, ὅσα προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον ρήμα **μαΐδομαι** = σκέπτομαι. (Π.χ. Ἄρχιμήδης).

δ') **Θηλυκά εἰς ια:** Κανονικῶς ἢ κατάληξις εἶναι μόνον μὲ ι. Ὅσα δὲ γράφονται μὲ ει ἢ οι, συναίρουσιν τὸ ι τῆς

καταλήξεως με προηγούμενον χαρακίτηρα ε ή ο. Π.χ. παιδ ε ί α, από τό: παιδ ε(-ύω)+ ι α, ένν ο ι α, από τό: έν-ν ό(-ος=οϋς)+ ι α. Μετά την διαπίστωση αυτήν καταλήγουμεν εις τούς εξής σχετικούς κανόνας:

1) Με - ί α γράφονται τὰ παροξύτονα ονόματα. Π.χ. σοφ-ία, φιλ-ία, άγγελ-ία, άφθον-ία, κακ-ία, προθυμ-ία, Ίταλ-ία κλπ. Ήξαιρουδνται: α') Τὰ παραγόμενα από ρήματα εις - ε υ ω. Π.χ. παιδ-εία (παιδεύω), πορ-εία (πορεύομαι), βασιλ-εία (βασιλεύω), δυναστ-εία (δυναστεύω) κλπ. ("Όμως έχομεν: πρωτοπορ- ί α, διότι τό όνομα είναι παρασύνθετον, βλ. έτυμολογικόν, σελ. 122). β') Τὰ παραγόμενα από δευτερόκλιτα επίθετα εις - ει ο ς. Π.χ. άνδρ-εία (άνδρειος), θ-εία (θειος), τελ-εία (τέλειος), λ-εία (λειος). Τὰ σύνθετα όμως αυτών γράφονται με ι. Π.χ. άνανδρ ί α. γ') Τὰ παραγόμενα από τριτόκλιτα ουσιαστικά εις - ε υ ς (βλ. σελ. 36). Π.χ.:

γραμματ-εία (γραμματεύς), ίερ-εία (ιερεύς) κλπ.

δ') Επίσης τά: **μανεία, χρεία**. Ακόμη δέ τὰ προσερχόμενα από τό άρχαίον ρήμα: **τέομαι**. Π.χ. σιτοδ-εία.

2) Με - ε ί α γράφονται: α') όλα τὰ προπαροξύτονα. Π.χ. ευγέν-εία (άπό τό επίθετον ευγενής, θέμα: ευγενεσ+ια, βλ. σελ. 56), υγ-εία (υγιής), βοήθ-εία (βοηθέω), ωφέλ-εία (ωφελέω), συνήθ-εία (συν+ήθος, θέμα: ήθεσ-), Αλεξάνδρεια, Ίφιγένεια. ("Όλα τὰ κύρια ονόματα και ονόματα πόλεων πλην έλαχίστων, καθώς: Έρετρ-ια, Πολύμν-ια). Ήξαιρουδνται τὰ λήγοντα εις **-τρια**. Π.χ. αθλήτρια, νικήτρια κλπ.

β') Τὰ προπερισπώμενα προσερχόμενα από τριτόκλιτα επίθετα εις - υ ς.

Π.χ. ενθ-εία (ενθύς), ταχ-εία (ταχύς), όξ-εία (όξύς).

Έχουν δέ τό **α βραχύ**.

Και επί πλέον όλα τὰ εξαιρούμενα τής περιπτώσεως 1.

3) Με **-οια** γράφονται όσα είναι σύνθετα από τὰ ονόματα: **νοϋς** (όμόνοια), **πλοϋς** (άλλοια), **ροϋς** (παλιόροια), **πνοϋς** (δόσπνοια), **βοϋς** (Εϋβοια), **χροϋς** (δύσχροια).

ε') **Θηλυκά εις -ορά, -ώρα**: Γράφονται με ο όσα είναι όξύτονα. Π.χ. φορά, σπορά, άγορά κλπ. Γράφονται με ω ό-

σα εἶναι παροξύτονα. Π.χ. *χώρα, ὄρα* κλπ.

ς') **Θηλυκὰ εἰς -οσύνη, -ωσύνη**: Γράφονται μὲ ο ὅσα πρὸ αὐτοῦ ἔχουν μακρὸ φωνῆεν ἢ θέσει μακρόν. Π.χ. *δικαιοσύνη, εὐγνωμοσύνη, ἀδελφoσύνη*. Γράφονται μὲ ω ὅσα πρὸ αὐτοῦ ἔχουν βραχὺ φωνῆεν. Π.χ. *ἰερωσύνη, καλωσύνη*.

Β') Δευτέρα κλίσις:

Ἡ Δευτέρα κλίσις περιλαμβάνει ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις:

Ἐ ν ι κ ὶ ς		Ἠ λ η θ υ ν τ ι κ ὶ ς		
	ἀρσ. + θηλ.	οὐδ.	ἀρσ. + θηλ.	οὐδ.
ὄν.	- ος	- ον	- οι	- α (α βραχὺ)
γεν.	- ου	- ου	- ων	- ων
αἰτ.	- ον	- ον	- ους	- α
κλιτ.	- ε (ἀρσ.) - ος (θηλ.)	- ον	- οι	- α

Παραδείγματα:

Ἐ ν ι κ ὶ ς			
	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.
ὄν.	ὁ ἄνθρωπ - ος	ἡ γῆσ - ος	τὸ δῶρ - ον
γεν.	τοῦ ἀνθρώπ - ου	τῆς γῆσ - ου	τοῦ δῶρ - ου
αἰτ.	τὸν ἄνθρωπ - ον	τὴν γῆσ - ον	τὸ δῶρ - ον
(δοτ.)	(εἰς τὸν ἄνθρωπ - ον)	(εἰς τὴν γῆσ - ον)	(εἰς τὸ δῶρ - ον)
κλιτ.	— ἄνθρωπ - ε	— γῆσ - ος	— δῶρ - ον

Ἠ λ η θ υ ν τ ι κ ὶ ς

	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.
ὄν.	οἱ ἄνθρωπ - οι	αἱ γῆσ - οι	τὰ δῶρ - α
γεν.	τῶν ἀνθρώπ - ων	τῶν γῆσ - ων	τῶν δῶρ - ων
αἰτ.	τούς ἀνθρώπ - ους	τάς γῆσ - ους	τὰ δῶρ - α
(δοτ.)	(εἰς τούς ἀνθρώπ - ους)	(εἰς τὰς γῆσ - ους)	(εἰς τὰ δῶρ - α)
κλιτ.	— ἄνθρωπ - οι	— γῆσ - οι	— δῶρ - α

Εἰς τὴν δημοτικὴν τὰ ἀρσενικά καὶ οὐδέτερα κλίνονται ὁμοίως πρὸς τὴν ἀπλήν καθαρεύουσαν (πλήν τοῦ ὅτι τὰ οὐδέτερα δὲν λήγουν εἰς -ον, ἀλλὰ εἰς -ο. Π.χ. τὸ δῶρο, τὸ ἄροιστρο κλπ.). Θηλυκὰ δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ μετετρέπησαν εἰς ἀρσενικά (π. χ. ὁ ψῆφος ἀντί ἢ ψήφος) ἢ εἰς οὐδέτερα (π.χ. τὸ νησί ἀντί ἢ νῆσος). Ἐπίσης τῶν οὐδετέρων εἰς -ιον ἀπεκόπη ἢ κατάληξις -ον εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ τοιοῦτοτρόπως λήγουν εἰς -ι. Π.χ. ποιήρι(ον), παιδί(ον). Ἀναλόγως πρὸς αὐτὰ λέγομεν: ψαμί, ἀλεύρι, ψάρι, δόντι, αὐτί, μάτι, σιεφάνι, σκαλισιήρι, σφυρί, ταμί, δρεπάνι κλπ., τὰ ὅποια ἐπεκράτησαν πλέον καὶ εἰς τὴν ἀπλήν καθαρεύουσαν. Κλίνονται δέ: τὸ παιδί, τοῦ παιδιοῦ κλπ., τὰ παιδιά, τῶν παιδιῶν κλπ.

Ὡς πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ ι προτιμότερον νὰ θεωρῆται μακρὰ ἕνεκα τῆς ἱστορικῆς προελεύσεως τοῦ τόνου (ἀλεύρι-ον), ἀλλὰ καὶ ἕνεκα ὁμοιομορφίας πρὸς ἄλλα ἀνάλογα (αὐλάκι-ον).

Καὶ εἰς τὴν Δευτέραν κλίσειν ἔχομεν ὀρισμένα συνηρημένα ὀνόματα, καθὼς:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ὄν. ὁ ροῦς (ρό-ος)	ὁ νοῦς (νό-ος)	τὸ ὄστοῦν (ὄστέ-ον)
γεν. τοῦ ροῦ	τοῦ νοῦ καὶ νο-ὸς	τοῦ ὄστοῦ
αἰτ. τὸν ροῦν	τὸν νοῦν	τὸ ὄστοῦν
(δοτ.) (εἰς τὸν ροῦν)	(εἰς τὸν νοῦν)	(εἰς τὸ ὄστοῦν)
κλητ. — ροῦ	— νοῦ	— ὄστοῦν

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὄν. οἱ ρό-ες	οἱ νό-ες	τὰ ὄστᾱ
γεν. τῶν ρό-ων (ἄσυναίρ.)	τῶν νό-ων (ἄσυν.)	τῶν ὄστων
αἰτ. τοὺς ροῦς	τοὺς νοῦς	τὰ ὄστᾱ
(δοτ.) (εἰς τοὺς ροῦς)	(εἰς τοὺς νοῦς)	(εἰς τὰ ὄστᾱ)
κλητ. — ρό-ες	— νό-ες	— ὄστᾱ

Συμπεράσματα — Γραμματικοὶ κανόνες

1. Τὰ ἀρσ. καὶ θηλ. ἔχουν τὰς ἰδίας κατάληξεις, πλήν τῆς κλητικῆς ἐνικοῦ (εἰς τὴν ἀρχαίαν συμπίπτουν).

2. Τὰ οὐδέτερα ἔχουν ὁμοίως καταλήξεις εἰς ὄνομ., αἰτιατ. καὶ κλητ.

3. Ἡ κατάληξις -α τῶν οὐδετέρων εἶναι **βραχεῖα**.

4. Εἰς τὰ διασωθέντα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν συνηρημένα ἢ ὄνομ. πληθ. σχηματίζεται μὲ κατάληξιν -εσ (γ' κλίσεως), ἢ δὲ γεν. πληθ. μένει ἀσυναίρετος. Τὰ α τῶν οὐδετέρων εἶναι μακρὸν ἐκ συναίρεσεως καὶ περισπᾶται (δοτᾶ).

Ἐσκήσεις 6η

Εὑρετε καὶ ἀναγνωρίσατε τὰ οὐσιαστικά θ' κλίσεως καὶ σχηματίσατε τὴν γενικὴν ἐνικοῦ καὶ αἰτιατικὴν πληθυντικοῦ:

Οἱ ἀγροὶ τῶν γεωργῶν εἶναι φυτευμένοι μὲ διάφορα ὄπωρικά, τὰ ὅποια καλλιεργοῦν, καὶ ζητοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἥλιον, βροχὴν καὶ δρόσον. Αἱ αὐλαὶ καὶ οἱ κῆποι τῶν εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ φυτὰ καὶ δένδρα. Ἡ ζωὴ γενικῶς εἰς τὰ χωρία εἶναι ὑγιεινὴ, καὶ σπανίως οἱ ἄνθρωποι ἐπισκέπτονται τοὺς ἰατρούς.

Ὄρθογραφικὸὶ κανόνες οὐσιαστικῶν θ' κλίσεως.

α') **Τὰ λήγοντα εἰς -ινος:** γράφονται μὲ **ι μακρὸν** (τονιζόμενον περισπᾶται). Π.χ. *Κωροισιαν-ίνος*, *Αὐγουσι-ίνος* (τὸ ὄνομα *καρκίνος* ὀξύνεται).

β') **Τὰ λήγοντα εἰς -ακος:** ἔχουν τὸ **α βραχύ** καὶ ὀξύνονται. Π.χ. *σάκκος*, *Κυριάκος*.

γ') **Τὰ λήγοντα εἰς -αιος, -αιον:** γράφονται μὲ **αι**. Π.χ. *Ἀθηναῖος*, *Ῥωμαῖος*, *σιήλαιον*, *κεφάλαιον*.

δ') **Οὐδέτερα λήγοντα εἰς -ειον, -ιον, -οιον, -υον:** Γράφονται μὲ **ε ι ο ν** τὰ παραγόμενα ἐκ κυρίων ὀνομάτων: *Ζάπυ-ειον* (*Ζάπυας*), *Ἀσκληπ-εῖον* (*Ἀσκληπιός*), *Θησ-εῖον* (*Θησεύς*).

Γράφονται δὲ μὲ **-ι** τὰ παραγόμενα ἐκ τοπικῶν ὀνομάτων. Π.χ. *Μεισόβ-ιον* (*Μέτισσος*).

Ἐπίσης μὲ **-ει** γράφονται ὅλα τὰ ὑπόλοιπα ποὺ δηλώνουν

τόπον επαγγέλματος (π.χ. κουρ-εϊον, ξεροδοχ-εϊον, τελων-εϊον, καφεν-εϊον κλπ.), πού δηλώνουν ὄργανον (π.χ. ἐργαλ-εϊον, δοχ-εϊον, λεωφορ-εϊον κλπ.) καὶ τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὰ ρήματα: π ω λ ῶ - π ο ι ῶ . Π.χ. παντοπωλ-εϊον, ὀπωροπωλ-εϊον (ἐξαίρεται: τὸ μονοπώλ-ιον, ὡς παροξύτονον), ἀριοποι-εϊον κλπ.

Ὡρισμένα γράφονται μὲ -οι. Π.χ. πλ-οϊον. Καὶ μερικὰ μὲ -υ. Π.χ. δάκρυ(ον), δίκτυ(ον), κοῦρο(ν).

ε') **Ἡ παραγωγικὴ κατάληξις -τήριον** (ἐπειδὴ δι' αὐτῆς παράγονται νέαι λέξεις): γράφεται μὲ η. Π.χ. διδασ-τήριον (διδάσκω), ἐργασ-τήριον (ἐργάζομαι), γυμνασ-τήριον (γυμνάζω), δικασ-τήριον (δικάζω) κλπ. Τὸ ὄνομα κίριον γράφεται μὲ ι, διότι δὲν παράγεται ἀπὸ τό: εὐκτήριον (πού γράφεται μὲ η προερχόμενον ἀπὸ τὸ εὐχομαι), ἀλλὰ ἀπὸ τὸ κτίζω.

ς') **Τὰ εἰς -ατον, -ανον:** ἔχουν τὸ **α μακρόν**. Π.χ. δεσποιαῖον, πριγκιπαῖον, Μιλᾶνον. Ἐξαίρεται: τὸ ἀεροπλάνον.

Γ') Τρίτη κλίσις:

Ἡ τρίτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα. Τὰ διακρίνομεν δέ:

α') ἀπὸ ἀπόψεως χαρακτήρος (τὸ θέμα εὐρίσκομεν ἀπὸ τὴν γενικήν): **φωνηεντόληκτα** (ἦρ ω -ος) -**συμφωνόληκτα** (κόρα κ -ος).

β') ἀπὸ ἀπόψεως καταλήξεως: **καταληκτικά** (ἰχθύ -ς) - **ἀκατάληκτα** (ποιμήν -).

γ') ἀπὸ ἀπόψεως θέματος: **μονόθεμα** (στάχυς, στάχυος κλπ.) — **διπλόθεμα** (λιμήν, λιμένος). Καὶ ἐὰν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτήρος φωνῆεν εἶναι μακρόν, λέγεται **ἰσχυρόν** θέμα (λιμήν), ἐὰν δὲ εἶναι βραχύ, λέγεται **ἀσθενές** θέμα (λιμένος).

Ἔχουν τὰς ἑξῆς καταλήξεις:

	Ἐνικός		Πληθυντικός	
	ἀρσ. + θηλ.	οὐδ.	ἀρσ. + θηλ.	οὐδ.
ὄν.	-ς ἦ —	—	-ες	-α (α βραχὺ)
γεν.	-ος	-ος	-ων	-ων
αἰτ.	-α ἦ -υ	—	-ας ἦ -ς	-α
κλητ.	-ς ἦ —	—	-ες	-α

α') Φωνηεντόληκτα:

Θὰ τὰ χωρίσωμεν εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας:

Μονόθεμα :

Διπλόθεμα :

- 1) - υς (γεν. - υος)
- 2) - ως (γεν. - ωος)
- 3) - ευσ (γεν. - εως)

- 1) - ις (γεν. - εως)
- 2) - υς (γεν. - εως)
- 3) - ω (γεν. - ους)

Παραδείγματα:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

(θ. ἰχθυ -)
 Ὄν. ὁ ἰχθύ - ς
 γεν. τοῦ ἰχθύ - ος
 αἰτ. τὸν ἰχθύ - ν
 (δοτ.) (εἰς τὸν ἰχθύ - ν)
 κλητ. — ἰχθύ - ς

(θ. μυ -)
 ὁ μῦ - ς
 τοῦ μυ - ὸς
 τὸν μῦ - ν
 (εἰς τὸν μῦ - ν)
 — μῦ - ς

Ἠ λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὄν. οἱ ἰχθύ - ες
 γεν. τῶν ἰχθύ - ων
 αἰτ. τοὺς ἰχθύ - ς
 (δοτ.) (εἰς τοὺς ἰχθύ - ς)
 κλητ. — ἰχθύ - ες

οἱ μῦ - ες
 τῶν μυ - ὶν
 τοὺς μῦ - ς
 (εἰς τοὺς μῦ - ς)
 — μῦ - ες

Ἐ ν ι κ ὸ ς

(θ. ἦρω -)
 Ὄν. ὁ ἦρω - ς
 γεν. τοῦ ἦρω - ος
 αἰτ. τὸν ἦρω - α
 (δοτ.) (εἰς τὸν ἦρω - α)
 κλητ. — ἦρω - ς

(θ. γραμματευ -)
 ὁ γραμματεὺ - ς
 τοῦ γραμματέ - ω ς
 τὸν γραμματέ - α
 (εἰς τὸν γραμματέ - α)
 — γραμματεὺ - ς (ἦ - εὔ)

Π λ η θ υ ν τ ι κ ό ς

Όν. οί ἤρω - ες	οἱ γραμματεῖς
γεν. τῶν ἠρώ - ων	τῶν γραμματέ - ων
αἰτ. τοὺς ἤρω - ας	τοὺς γραμματεῖς
(δοτ.) (εἰς τοὺς ἤρω - ας)	(εἰς τοὺς γραμματεῖς)
κλητ. — ἤρω - ες	— γραμματεῖς

Έ ν ι κ ό ς

(θ. πόλι - , πολε -)	(θ. πηχυ - , πήχε -)	(θ. ἠχώ - , ἠχο -)
Όν. ἡ πόλι - ες	ὁ πῆχυ - ες	ἡ ἠχώ
γεν. τῆς πόλε - ως	τοῦ πήχε - ως	τῆς ἠχοῦς
αἰτ. τὴν πόλι - ν	τὸν πῆχυ - ν	τὴν ἠχώ
(δοτ.) (εἰς τὴν πόλι - ν)	(εἰς τὸν πῆχυ - ν)	(εἰς τὴν ἠχώ)
κλητ. — πόλι - ες	— πῆχυ - ες	— ἠχώ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ό ς

Όν. αἱ πόλεις	οἱ πῆχεις	Τὸ ὄνομα ἠχώ
γεν. τῶν πόλε - ων	τῶν πήχε - ων	δὲν παρατηρεῖται
αἰτ. τὰς πόλεις	τοὺς πῆχεις	εἰς τὸν πληθυσμικὸν ἀριθμὸν.
(δοτ.) (εἰς τὰς πόλεις)	(εἰς τοὺς πῆχεις)	
κλητ. — πόλεις	— πῆχεις	

Εἰς τὴν δημοτικὴν κλίνονται ὡς ἐξῆς:

Έ ν ι κ ό ς

Όν. ὁ ἤρω - ας	ὁ γραμματέ - ας	ἡ πόλ - η
γεν. τοῦ ἠρω - α	τοῦ γραμματέ - α	τῆς πόλ - ης
αἰτ. τὸν ἠρω - α	τὸ γραμματέ - α	τὴν πόλ - η
(δοτ.) (στὸν ἠρω - α)	(στὸ γραμματέ - α)	(στὴν πόλ - η)
κλητ. ἔ ἠρω - α	ἔ γραμματέ - α	ἔ πόλ - η

Π λ η θ υ ν τ ι κ ό ς

Όν. οἱ ἤρω - ες	Ὅπως καὶ εἰς	οἱ πόλεις
γεν. τῶν ἠρώ - ων	τὴν ἀπλήν	τῶν πόλεων
αἰτ. τοὺς ἠρω - ες	καθαρεύουσαν.	τις πόλεις
(δοτ.) (στοὺς ἠρω - ες)		(στις πόλεις)
κλητ. ἔ ἠρω - ες		ἔ πόλεις

Συμπεράσματα — Γραμματικοὶ κανόνες φωνηεντολήκτων.

1. Τὰ ὀνόματα εἰς -υς (υος), -ις (-εως), -υς (-εως) σχηματίζουν αἰτιατικὴν ἑνικοῦ μὲ κατάληξιν -ν. Τὰ δὲ εἰς -υς (-υος) αἰτιατικὴν πληθυντικοῦ μὲ κατάληξιν -ς.

2. Τὰ ὀνόματα εἰς -υς (-υος) εἰς τὴν αἰτιατικὴν πληθυντικοῦ περισπῶνται, τὰ δὲ μονοσύλλαβα περισπῶνται εἰς ὄλας τὰς πτώσεις, ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν.

3. Τὰ ὀνόματα εἰς -ευσ (-εως), -ις (-εως), -υς (-εως) εἰς τὴν γενικὴν ἑνικοῦ ἔχουν κατάληξιν -ως ἀντὶ -ος (προῆλθεν δι' ἀντιμεταχωρήσεως, βλ. σελ. 20). Εἰς τὴν ὀνομ., αἰτιατ. καὶ κλητικὴν Πληθυντικοῦ σχηματίζονται εἰς -εἰς (ἢ ὀνομ. καὶ κλητικὴ ἀπὸ συναίρεσιν τοῦ χαρακτηρος ε μὲ τὴν κατάληξιν -ες). Ἡ δὲ αἰτιατικὴ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ὀνομαστικὴν).

4. Τὰ ὀνόματα εἰς -ευσ (-εως) ἀποβάλλουν τὸ υ μεταξὺ δύο φωνηέντων (Π.χ. βασιλέφ-ως, γραμμαιέφ-α).

5. Ἡ αἰτιατικὴ -α καὶ -ας εἶναι βραχεῖα.

6. Τύποι: ὀνομάτων εἰς -ους (βοῦς) κλίνονται ὅπως τὰ συνηρημένα τῆς κλίσεως (βλ. νοῦς) (ἢ γεν. πληθ. τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν: βοῶν).

6') Συμφωνόληκτα

Διακρίνονται εἰς: ἀφωνόληκτα (ὀβρανικόληκτα - χειλικόληκτα - ὀδοντικόληκτα) καὶ ἡμιφωνόληκτα (ἐνρινόληκτα - ὑγράληκτα - σιγμόληκτα).

1) Ἄφωνόληκτα (χαρακτήρ: κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ) :

Παραδείγματα:

Ἐ ν ι κ ὀ ς

(θ. θώρακ -)

Ἦν. ὁ θώραξ (κ+ς=ξ)

γεν. τοῦ θώρακ - ος

αἰτ. τὸν θώρακ - α

(δοτ.) (εἰς τὸν θώρακ - α)

κλητ. — θώραξ

(θ. ἄρπαγ -)

ὁ ἄρπαξ (γ+σ=ξ)

τοῦ ἄρπαγ - ος

τὸν ἄρπαγ - α

(εἰς τὸν ἄρπαγ - α)

— ἄρπαξ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

ὄν. οἱ θώρακ - ες	οἱ ἄρπαγ - ες
γεν. τῶν θωράκ - ων	τῶν ἀρπάγ - ων
αἰτ. τοὺς θωράκ - ας	τοὺς ἄρπαγ - ας
(δοτ.) (εἰς τοὺς θωράκ - ας)	(εἰς τοὺς ἄρπαγ - ας)
κλητ. — θώρακ - ες	— ἄρπαγ - ες

Ἐ ν ι κ ὀ ς

(θ. μυωπ -)	(θ. πατριδ -)
ὄν. ὁ μύωψ (π+σ=ψ)	ἡ πατρις (β+ς)
γεν. τοῦ μύωπ - ος	τῆς πατριδ - ος
αἰτ. τὸν μύωπ - α	τὴν πατριδ - α
(δοτ.) (εἰς τὸν μύωπ - α)	(εἰς τὴν πατριδ - α)
κλητ. — μύωψ	— πατρις

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

ὄν. οἱ μύωπ - ες	αἱ πατριδ - ες
γεν. τῶν μύωπ - ων	τῶν πατριδ - ων
αἰτ. τοὺς μύωπ - ας	τὰς πατριδ - ας
(δοτ.) (εἰς τοὺς μύωπ - ας)	(εἰς τὰς πατριδ - ας)
κλητ. — μύωπ - ες	— πατριδ - ες

Ἐ ν ι κ ὀ ς

(θ. ὄρνιθ -)	(θ. σωματ -)
ὄν. ἡ ὄρνις (β+ς)	τὸ σῶμα (β)
γεν. τῆς ὄρνιθ - ος	τοῦ σώματ - ος
αἰτ. τὴν ὄρνιθ - α	τὸ σῶμα
(δοτ.) (εἰς τὴν ὄρνιθ - α)	(εἰς τὸ σῶμα)
κλητ. — ὄρνις	— σῶμα

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

ὄν. αἱ ὄρνιθ - ες	τὰ σῶματ - α
γεν. τῶν ὄρνιθ - ων	τῶν σωματ - ων
αἰτ. τὰς ὄρνιθ - ας	τὰ σῶματ - α
(δοτ.) (εἰς τὰς ὄρνιθ - ας)	(εἰς τὰ σῶματ - α)
κλητ. — ὄρνιθ - ες	— σῶματ - α

Ἑ ν ι κ ὶ ς

(θ. ὀμάδ -)	(θ. παιδ -)
᾽Ογ. ἡ ὀμάς (~~β~~ +ς)	ὁ παῖς (~~β~~ +ς)
γεν. τῆς ὀμάδ - ος	τοῦ παιδ - ὸς
αιτ. τὴν ὀμάδ - α	τὸν παιδ - α
(δοτ.) (εἰς τὴν ὀμάδ - α)	(εἰς τὸν παιδ - α)
κλητ. — ὀμάς	— παῖς

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὶ ς

᾽Ογ. αἱ ὀμάδ - ες	οἱ παιδ - ες
γεν. τῶν ὀμάδ - ων	τῶν παιδ - ων
αιτ. τὰς ὀμάδ - ας	τοὺς παιδ - ας
(δοτ.) (εἰς τὰς ὀμάδ - ας)	(εἰς τοὺς παιδ - ας)
κλητ. — ὀμάδ - ες	— παιδ - ες

Ἑ ν ι κ ὶ ς

(θ. κρέατ -)	(θ. φωτ -)
᾽Ογ. τὸ κρέας (~~ζ~~ +ς)	τὸ φῶς (~~ζ~~ +ς)
γεν. τοῦ κρέατ - ος	τοῦ φωτ - ὸς
αιτ. τὸ κρέας	τὸ φῶς
(δοτ.) (εἰς τὸ κρέας)	(εἰς τὸ φῶς)
κλητ. — κρέας	— φῶς

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὶ ς

᾽Ογ. τὰ κρέατ - α	τὰ φῶτ - α
γεν. τῶν κρέατ - ων	τῶν φῶτ - ων
αιτ. τὰ κρέατ - α	τὰ φῶτ - α
(δοτ.) (εἰς τὰ κρέατ - α)	(εἰς τὰ φῶτ - α)
κλητ. — κρέατ - α	— φῶτ - α

Ἑ ν ι κ ὶ ς

(θ. γερωντ - , γερонт -)	(θ. ἀτλαντ -)
᾽Ογ. ὁ γέρων (~~β~~)	ὁ ἄτλας (~~β~~ +ς)
γεν. τοῦ γέροντ - ος	τοῦ ἀτλαντ - ος
αιτ. τὸν γέροντ - α	τὸν ἀτλαντ - α
(δοτ.) (εἰς τὸν γέροντ - α)	(εἰς τὸν ἀτλαντ - α)
κλητ. — γέρων	— ἄτλας

Π λ η θ υ ν τ ι κ ό ς

ὄν. οἱ γέροντ - ες	οἱ ἄτλαντ - ες
γεν. τῶν γερόντ - ων	τῶν ἀτλάντ - ων
αἰτ. τοὺς γέροντ - ας	τοὺς ἄτλαντ - ας
(δοτ.) (εἰς τοὺς γέροντ - ας)	(εἰς τοὺς ἄτλαντ - ας)
κλητ. — γέροντ - ες	— ἄτλαντ - ες

Εἰς τὴν δημοτικὴν κλίνονται ὡς ἑξῆς:

Ἐ ν ι κ ό ς

ὄν. ὁ θώρακ - ας	ἡ πατρίδ - α	ὁ γέροντ - ας
γεν. τοῦ θώρακ - α	τῆς πατρίδ - ας	τοῦ γέροντ - α
αἰτ. τὸν θώρακ - α	τὴν πατρίδ - α	τὸ γέροντ - α
(δοτ.) (στὸ θώρακ - α)	(στὴν πατρίδ - α)	(στὸ γέροντ - α)
κλητ. ἔ θώρακ - α	ἔ πατρίδ - α	ἔ γέροντ - α

Π λ η θ υ ν τ ι κ ό ς

ὄν. οἱ θώρακ - ες	οἱ πατρίδ - ες	οἱ γέροντ - ες
γεν. τῶν θωράκ - ων	τῶν πατρίδ - ων	τῶν γερόντ - ων
αἰτ. τοὺς θώρακ - ες	τις πατρίδ - ες	τοὺς γέροντ - ες
(δοτ.) (στοὺς θώρακ - ες)	(στις πατρίδ - ες)	(στοὺς γέροντ - ες)
κλητ. ἔ θώρακ - ες	ἔ πατρίδ - ες	ἔ γέροντ - ες

Τὰ σὺδέτερα ἔμειναν ἀναλλοίωτα. Ἐπίσης ὀρισμένα ὀνόματα γ' κλίσεως δὲν συνηθίζονται εἰς τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦνται οἱ τύποι τῆς Δημοτικῆς. Π.χ. ἡ φλέβα (ἀντὶ φλέβης), ἡ φλόγα (φλόξ), ὁ Ἄραβας (Ἄραβ), τὸ ρύχι (ῥυξ), τὸ δόντι (ὀδούς), τὸ πόδι (ποῦς), τὸ αὐτὶ (οὖς).

Συμπεράσματα — Γραμματικοὶ κανόνες
Ἄφωνολόγητων.

1. Τὰ οὐρανικόληκτα καὶ χειλικόληκτα συγχωνεύουν τὸν χαρακτήρα μὲ τὴν κατάληξιν - ες : σ ὀ ρ . + ες = ξ , χ ε ι λ . + ες = ψ .
2. Τὰ ὀδοντικόληκτα: ἄλλα μὲν εἶναι καταληκτικά, ὅπο-

τε αποβάλλουν τὸν ὀδοντικὸν χαρακτήρα πρὸ τῆς καταλ. -ς (παιρῖθ-ς), ἄλλα δὲ εἶναι ἀκατάληκτα, ὅποτε αποβάλλουν τὸν ὀδοντικὸν χαρακτήρα ὡς μὴ καταληκτικὸν σύμφωνον (σοῶματ-).

3. Ἐκ τῶν ὀδοντικολήκτων ὅσα ἀκατάληκτα λήγουν εἰς -ντ εἶναι διπλόθεμα (λέων - λέοριος). Καὶ μὲ τὸ ἰσχυρὸν θέμα σχηματίζουσιν μόνον ὄνομ. καὶ κλητ. ἐνικοῦ (εἰς ἀρχαίαν μόνον ὄνομ.).

4. τὸ α τῶν καταλήξεων αἰτιατ. ἐνικοῦ καὶ πληθ. εἶναι ὁραχύ. Ὅμοίως καὶ τὸ α τῶν οὐδετέρων (τὰ φῶτα).

2) Ἡμιφωνόληκτα (χαρακτήρ: ν, λ, ρ, σ):

Παραδείγματα:

	Ἐ ν ι κ ὸ ς	
(θ. ἀγῶν -)	(θ. εἰκῶν-, εἰκον-)	(θ. ἀκτίν -)
ὄν. ὁ ἀγῶν	ἡ εἰκῶν	ἡ ἀκτίς (ϕ+ς)
γεν. τοῦ ἀγῶν -ος	τῆς εἰκόν -ος	τῆς ἀκτίν -ος
αἰτ. τὸν ἀγῶν -α	τὴν εἰκόν -α	τὴν ἀκτίν -α
(δοτ.) (εἰς τὸν ἀγῶν -α)	(εἰς τὴν εἰκόν -α)	(εἰς τὴν ἀκτίν -α)
κλητ. — ἀγῶν	— εἰκῶν	— ἀκτίς

	Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς	
ὄν. οἱ ἀγῶν -ες	αἱ εἰκόν -ες	αἱ ἀκτίν -ες
γεν. τῶν ἀγῶν -ων	τῶν εἰκόν -ων	τῶν ἀκτίν -ων
αἰτ. τοὺς ἀγῶν -ας	τάς εἰκόν -ας	τάς ἀκτίν -ας
(δοτ.) (εἰς τοὺς ἀγῶν -ας)	(εἰς τάς εἰκόν -ας)	(εἰς τάς ἀκτίν -ας)
κλητ. — ἀγῶν -ες	— εἰκόν -ες	— ἀκτίν -ες

	Ἐ ν ι κ ὸ ς	
(θ. Ἑλλήν -)	(θ. ποιμην-, ποιμεν-)	
ὄν. ὁ Ἑλλήν	ὁ ποιμην	
γεν. τοῦ Ἑλλήν -ος	τοῦ ποιμέν -ος	
αἰτ. τὸν Ἑλλήν -α	τὸν ποιμέν -α	
(δοτ.) (εἰς τὸν Ἑλλήν -α)	(εἰς τὸν ποιμέν -α)	
κλητ. — Ἑλλήν	— ποιμην	

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

Ἦον. οἱ "Ἐλλήν-ες	οἱ ποιμέν-ες
γεν. τῶν Ἐλλήν-ων	τῶν ποιμέν-ων
αἰτ. τοὺς Ἐλλήν-ας	τοὺς ποιμέν-ας
(δοτ.) (εἰς τοὺς Ἐλλήν-ας)	(εἰς τοὺς ποιμέν-ας)
— Ἐλλήν-ες	— ποιμέν-ες

Ἐ ν ι κ ὀ ς

(θ. σωτήρ-)	(θ. ἀγῆρ-, ἀερ-)
Ἦον. ὁ σωτήρ	ὁ ἀγῆρ
γεν. τοῦ σωτήρ-ος	τοῦ ἀέρ-ος
αἰτ. τὸν σωτήρ-α	τὸν ἀέρ-α
(δοτ.) (εἰς τὸν σωτήρ-α)	(εἰς τὸν ἀέρ-α)
κλητ. — σωτήρ	— ἀγῆρ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

Ἦον. εἰ σωτήρ-ες	οἱ ἀέρ-ες
γεν. τῶν σωτήρ-ων	τῶν ἀέρ-ων
αἰτ. τοὺς σωτήρ-ας	τοὺς ἀέρ-ας
(δοτ.) (εἰς τοὺς σωτήρ-ας)	(εἰς τοὺς ἀέρ-ας)
κλητ. — σωτήρ-ες	— ἀέρ-ες

Ἐ ν ι κ ὀ ς

(θ. πρακτωρ-, πρακτορ-)	(θ. δικτατωρ-, δικτατορ-)
Ἦον. ὁ πράκτωρ	ὁ δικτάτωρ
γεν. τοῦ πράκτορ-ος	τοῦ δικτάτορ-ος
αἰτ. τὸν πράκτορ-α	τὸν δικτάτορ-α
(δοτ.) (εἰς τὸν πράκτορ-α)	(εἰς τὸν δικτάτορ-α)
κλητ. — πράκτωρ	— δικτάτωρ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

Ἦον. οἱ πράκτορ-ες	οἱ δικτάτορ-ες
γεν. τῶν πρακτόρ-ων	τῶν δικτατόρ-ων
αἰτ. τοὺς πράκτορ-ας	τοὺς δικτάτορ-ας
(δοτ.) (εἰς τοὺς πράκτορ-ας)	(εἰς τοὺς δικτάτορ-ας)
κλητ. — πράκτορ-ες	— δικτάτορ-ες

Ἐ ν ι κ ὶ ς

(θ. πατήρ-, πατερ-) (θ. ἀνὴρ-, ἀνερ-, ἀνδρ-)

Ἦν. ὁ πατήρ	ὁ ἀνὴρ	ὁ μάρτυς (φ+ς)
γεν. τοῦ πατρός	τοῦ ἀνδρός	τοῦ μάρτυρος
αἰτ. τὸν πατέρα	τὸν ἀνδρα	τὸν μάρτυρα
(δοτ.) (εἰς τὸν πατέρα)	(εἰς τὸν ἀνδρα)	(εἰς τὸν μάρτυρα)
κλητ. — πατήρ	— ἀνὴρ	— μάρτυς

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὶ ς

Ἦν. οἱ πατέρες	οἱ ἀνδρες	οἱ μάρτυρες
γεν. τῶν πατέρων	τῶν ἀνδρῶν	τῶν μαρτύρων
αἰτ. τοὺς πατέρας	τοὺς ἀνδρας	τοὺς μάρτυρας
(δοτ.) (εἰς τοὺς πατέρας)	(εἰς τοὺς ἀνδρας)	(εἰς τοὺς μάρτυρας)
κλητ. — πατέρες	— ἀνδρες	— μάρτυρες

Ἐ ν ι κ ὶ ς

(θ. ἔθνος-)

(θ. ἀνθος-)

Ἦν. τὸ ἔθνος (ἔθνος=ς)	τὸ ἀνθος
γεν. τοῦ ἔθνους (ἔθνος=ους)	τοῦ ἀνθους
αἰτ. τὸ ἔθνος	τὸ ἀνθος
(δοτ.) (εἰς τὸ ἔθνος)	(εἰς τὸ ἀνθος)
κλητ. — ἔθνος	— ἀνθος

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὶ ς

Ἦν. τὰ ἔθνη (ἔθνος=νη)	τὰ ἀνθη
γεν. τῶν ἔθνων (ἔθνος=ων)	τῶν ἀνθέων
αἰτ. τὰ ἔθνη	τὰ ἀνθη
(δοτ.) (εἰς τὰ ἔθνη)	(εἰς τὰ ἀνθη)
κλητ. — ἔθνη	— ἀνθη

Ἐ ν ι κ ὶ ς

(θ. Περικλεῆς-, Περικλεεσ-)

(θ. Σωκράτης-, -εσ)

Ἦν. ὁ Περικλῆς (-κλέης=ης)	ὁ Σωκράτης
γεν. τοῦ Περικλέους (-κλεεσ=ους)	τοῦ Σωκράτους
αἰτ. τὸν Περικλή (-κλεεσ=η)	τὸν Σωκράτη καὶ -ην
(δοτ.) (εἰς τὸν Περικλή)	(εἰς τὸν Σωκράτη)
κλητ. — Περικλή	— Σωκράτη

Τὰ κύρια ὀνόματα δὲν συνηθίζονται εἰς τὸν Πληθυντικόν.

Εἰς τὴν δημοτικὴν κλίνονται ὡς ἑξῆς:

Ἑ ν ι κ ὸ ς

Ὄν. ὁ ἀγών - ας	ἡ εἰκόν - α	ὁ ἀέρ - ας
γεν. τοῦ ἀγών - α	τῆς εἰκόν - ας	τοῦ ἀέρ - α
αἰτ. τὸν ἀγών - α	τὴν εἰκόν - α	τὸν ἀέρ - α
(δοτ.) (στὸν ἀγών - α)	(στὴν εἰκόν - α)	(στον ἀέρ - α)
κλητ. ἔ ἀγών - α	ἔ εἰκόν - α	ἔ ἀέρ - α

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὄν. οἱ ἀγῶν - ες	οἱ εἰκόν - ες	οἱ ἀέρ - ες
γεν. τῶν ἀγῶν - ὠν	τῶν εἰκόν - ὠν	τῶν ἀέρ - ὠν
αἰτ. τοὺς ἀγῶν - ες	τις εἰκόν - ες	τοὺς ἀέρ - ες
(δοτ.) (στοὺς ἀγῶν - ες)	(στις εἰκόν - ες)	(στοὺς ἀέρ - ες)
κλητ. ἔ ἀγῶν - ες	ἔ εἰκόν - ες	ἔ ἀέρ - ες

Ἑ ν ι κ ὸ ς

Ὄν. ὁ πράκτορ - ας	ὁ πατέρ - ας	ὁ ἀνδρ - ας
γεν. τοῦ πράκτορ - α	τοῦ πατέρ - α	τοῦ ἀνδρ - α
αἰτ. τὸν πράκτορ - α	τὸν πατέρ - α	τὸν ἀνδρ - α
(δοτ.) (στὸν πράκτορ - α)	(στὸν πατέρ - α)	(στον ἀνδρ - α)
κλητ. ἔ πράκτορ - α	ἔ πατέρ - α	ἔ ἀνδρα

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὄν. οἱ πράκτορ - ες	οἱ πατέρ - ες	οἱ ἀνδρ - ες
γεν. τῶν πρακτόρ - ὠν	τῶν πατέρ - ὠν	τῶν ἀνδρ - ὠν
αἰτ. τοὺς πράκτορ - ες	τοὺς πατέρ - ες	τοὺς ἀνδρ - ες
(δοτ. στοὺς πράκτορ - ες)	(στοὺς πατέρ - ες)	(στοὺς ἀνδρ - ες)
κλητ. ἔ πράκτορ - ες	ἔ πατέρ - ες	ἔ ἀνδρ - ες

Τὰ οὐδέτερα κλίνονται ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν, τὰ δὲ κύρια ὀνόματα: ὁ Περικλῆς, τοῦ Περικλῆ κλπ., ὁ Σωκράτης, τοῦ Σωκράτη κλπ.

Συμπεράσματα — Γραμματικοὶ κανόνες ἡμφωνολόγητων.

1. Τὰ καταληκτικὰ ἡμφωνόληκτα ἀποβάλλουν τὸ ἡμίφωνον πρὸ τῆς καταλήξεως -ς (μάριψ-ς, ἀκίψ-ς).

2. Τὰ διπλόθεμα σχηματίζουν μὲ τὸ ἰσχυρὸν θέμα ὄνομα καὶ κλητικὴν ἐνικοῦ.

3. Ὁρισμένα διπλόθεμα ὑγρόληκτα συγκόπτουν πρὸ τοῦ χαρακτήρος θεματικὸν φωνῆν ε εἰς τὴν γενικὴν ἐνικοῦ καὶ λέγονται σ υ γ κ ο π τ ὁ μ ε ν α (πατέρρ-ος=πατρός). Τὸ ὄνομα ἀ ν ἦ ρ συγκόπτει τὸ ε εἰς ὅλας τὰς πτώσεις, ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ καὶ χάριν εὐφωνίας ἀναπτύσσει τὸ δ (ἀνέρος, ἀνρός, ἀνδρός). Τὰ ἄλλα συγκοπόμενα τῆς ἀρχαίας: μήτηρ, θυγάτηρ, Δημήτηρ συνήθως ἀντικαθίστανται μὲ τά: μητέρα, θυγατέρα, Δήμητρα.

4. Τὰ σιγμολήκτα ἀποβάλλουν τὸν χαρακτήρα σ μεταξὺ δύο φωνηέντων καὶ ἀκολουθοῦν συναρέσεις (χρέεσος, χρέεος, χρέος). Τὰ κύρια σιγμολήκτα ὀνόματα σχηματίζουν τὴν κλητικὴν κατὰ τὴν α' κλίσειν, τὰ δὲ λήγοντα εἰς - η ς (- ο υ ς) σχηματίζουν τὴν αἰτιατ. ἐνικοῦ κατὰ τὴν γ' καὶ κατὰ τὴν α' κλίσειν (Σωκράτη καὶ Σωκράτην).

5. Μερικῶν σιγμολήκτων ἢ γεν. πληθ. σχηματίζεται ἀσυναίρετος (ἀνθέων, ὀρέων, χειλέων).

Ἐνώμαλα Ὀὐσιαστικά:

Εἶναι ὅσα παρουσιάζουν ἰδιομορφίαν εἰς τὴν κλίσειν των. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν διεσώθησαν τὰ ἑξῆς:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

ὄνομα ἢ γυνή	τὸ δόρυ
γεν. τῆς γυναικ - ὄς	τοῦ δόρατ - ος
αἰτ. τὴν γυναικ - α	τὸ δόρυ
(δοτ.) (εἰς τὴν γυναικ - α)	(εἰς τὸ δόρυ)
κλητ. — γυνή	— δόρυ

Π λ η θ υ γ τ ι κ ὀ ς

ἸΟγ. αἰ γυναῖκ - ες	τὰ δόρατ - α
γεν. τῶν γυναικ - ῶν	τῶν δοράτ - ων
αἰτ. τὰς γυναικ - ας	τὰ δόρατ - α
(δοτ.) (εἰς τὰς γυναικ - ας)	(εἰς τὰ δόρατ - α)
κλητ. — γυναικ - ες	— δόρατ - α

Ἐ ν ι κ ὀ ς

ἸΟγ. τὸ πῦρ	τὸ ὕδωρ
γεν. τοῦ πυρ - ὄς	τοῦ ὕδατ - ος
αἰτ. τὸ πῦρ	τὸ ὕδωρ
(δοτ.) (εἰς τὸ πῦρ)	(εἰς τὸ ὕδωρ)
κλητ. — πῦρ	— ὕδωρ

Π λ η θ υ γ τ ι κ ὀ ς

ἸΟγ. τὰ πυρ - ἅ	τὰ ὕδατ - α
γεν. τῶν πυρ - ῶν	τῶν ὕδατ - ῶν
αἰτ. τὰ πυρ - ἅ	τὰ ὕδατ - α
(δοτ.) (εἰς τὰ πυρ - ἅ)	(εἰς τὰ ὕδατ - α)
κλητ. — πυρ - ἅ	— ὕδατ - α

Ἄνωμάλως κλίνεται καὶ τὸ ὄνομα: οὔς, γεν. ὠτός, αἰτ. οὔς, κλητ. οὔς — πληθ. ὠτα, γεν. ὠτων, αἰτ. ὠτα, κλητ. ὠτα.

Εἰς τὴν δημοτικὴν τὸ ὄνομα: γυνή μετετρέπη εἰς: ἡ γυναῖκα, τῆς γυναίκας, τῆ γυναίκα, ἕ γυναίκα — οἱ γυναῖκες, τῶν γυναικῶν, τῆς γυναικῆς, ἕ γυναικῆς. Τὰ περισσότερα ἄλλα ἔχουν ἀντικατασταθῆ με ἄλλας λέξεις (πῦρ=φωτιά, ὕδωρ=νερό, δόρυ=κοντάρι).

Ἄσκησις Ὑΐ:

Εὑρετε τὰ γ' κλιτα οὐσιαστικά, ἀναγνωρίσατέ τα ἀπὸ ἀπόψεως χαρακτήρος καὶ τρέψατέ τα εἰς τὴν ἰδίαν πτώσιν τοῦ ἄλλου ἀριθμοῦ:

Κατὰ τοὺς μέσους χρόνους οἱ κάτοικοι τοῦ νικηθέντος κράτους ὑφίσταντο ταπεινώσεις. Ἡ θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο ὀδυνηρά,

τά δὲ τρεξίματά των εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα. Ὁ κίνδυνος ὅμως ποῦ ἠπεῖλει τοὺς μικροὺς παῖδας των, τοὺς ἔδι-
δε θάρρος, καὶ ἐνῶ τὸ σκότος ἐπεκράτει εἰς μεγάλην ἀκτίνα, αὐ-
ταὶ ἔσπευδον μὲ αὐταπάργνησιν νὰ βοηθήσουν τοὺς συζύγους των
- ἤρωας, ποῦ ἠγωνίζοντο ὑπὲρ θρησκείας καὶ πατρίδος.

Ἐσκήσεις 8η

Ἀναγνωρίσατε ὅλα τὰ οὐσιαστικὰ καὶ σχηματίσατε τὴν γενι-
κὴν ἐνικοῦ καὶ αἰτιατικὴν πληθυντικῶν εἰς τὸ ἕξῃς κείμενον:

Οἱ κώδωνες τῶν ναῶν τῆς πόλεως, οἱ ὅποιοι ἀπὸ πρωίας ἀνέ-
μενον τὸ σύνθημα, ἤρχισαν νὰ κρούουν χαρμωδῶς καὶ νὰ δια-
λαλοῦν τὸ αἶσιον ἄγγελμα. Ἡ ὁδὸς Σταδίου, αἱ οἰκίαι καὶ τὰ κα-
ταστήματα ἐφωταγωγήθησαν. Ἡ συγκίνησις ἐξέσπασεν εἰς κραυ-
γὴν ἀνακουφίσεως, ἀγαλλιάσεως, θριάμβου. Οἱ ἱερεῖς ἐξήρχοντο
ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας μὲ τὸν Σταυρὸν εἰς τὰς χεῖρας. Ἀπὸ τὰ πέρα-
τα τῶν συνοικιῶν ὤρμησαν τὰ πλήθη ὡς χεῖμαρροι καὶ μὲ ταχύ-
τητα καὶ ἀνυπομονησίαν κατέκλυσαν τὰ κέντρα τῆς πόλεως.

Ὄρθογραφικὸν κανόνες οὐσιαστικῶν γ' κλίσεως

α') **Τὰ λήγοντα εἰς -ων (-ωνος) καὶ -ων (-ωνος):**

1) εἶναι μονόθεμα (-ων, -ωνος) τά: α') ἀρσενικὰ δξύ-
τονα. Π.χ.:

ἀγῶν (-ῶνος), κυκλῶν (-ῶνος), λειμῶν (-ῶνος), ἀμπελῶν
(-ῶνος), ἀνθῶν (-ῶνος), ἀροαῶν (-ῶνος), χιτῶν (-ῶνος).

Ἐξαιροῦνται τά:

ἡγεμῶν (-όνος), κανῶν (-όνος), κηδεμῶν (-όνος).

β') τὰ κύρια ἀρσενικὰ ὀνόματα δξύτονα καὶ παροξύτονα. Π.χ.:
Ἀπόλλων (-ωνος), Νέρων (-ωνος), Μαροθῶν (-ῶνος), Σόλων
(-ωνος). Ἐξαιροῦνται τά:

Ἀγαμέμνων (-ονος), Ἀλιάκμων (-ονος), Σιρμῶν (-όνος),

Μακεδῶν (-όνος), Ἰάσων (-ονος), Ἀριστογείτων (-ονος).

γ') τὰ συνηρημένα. Π.χ.: Ποσειδῶν (-ῶνος), τυφῶν (-ῶνος).

2) εἶναι διπλόθεμα (-ων, -ωνος) τά: α') Θηλυκὰ

δξύτονα (κύρια ἢ προσηγορικά). Π.χ.:
εἰκῶν (-όνος), χειλιδῶν (-όνος), ἀηδῶν (-όνος), σταγῶν (-όνος),
Ἐλασσῶν (-όνος), Χαλκηδῶν (-όνος).

Ἐξαιρεῖται τό: Βαβυλῶν (-ῶνος).

6') Τὰ παροξύτονα ἀρσενικά (πλὴν τῶν κυρίων). Π.χ.:
ἄξων (-ονος), γείτων (-ονος), ἐπισιτήμων (-ονος),
πνεύμων (-ονος), θραζίων (-ονος).

Ἐξαιροῦνται τά:

κώδων (-ωνος), πώγων (-ωνος), ρώθων (-ωνος),
σάπων (-ωνος), καύσων (-ωνος), ἄμβων (-ωνος).

6') Τὰ λήγοντα εἰς -ωρ (-ορος): Εἶναι ὅλα δι-
πλόθεμα ἐκτός τῶν προερχομένων ἀπὸ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Π.χ.
ρήτωρ (-ορος), διδάκτωρ (-ορος), αὐτοκράτωρ (-ορος).
Ἄλλά: δόκιωρ (-ορος), πάσιωρ (-ορος). Ἐξαιρεῖται τό:
δικιάτωρ (-ορος).

γ') Τὰ λήγοντα εἰς -ων (-οντος) καὶ -ων
(-ωντος): Ὅλα εἶναι διπλόθεμα πλὴν τῶν συνηρημένων.
Π.χ.:

γέρον (-οντος), λέων (-οντος), ἄρχων (-οντος), ὀρίζων (-οντος).
Ἄλλά:

Ξενοφῶν (-ῶντος), ἀγαπῶν (-ῶντος), ρικῶν (-ῶντος)
(ὅλ. κλίσειν μετοχῶν).

δ') Τὰ λήγοντα εἰς -αν (-ᾶνος): Ἐχουν τὸ α
μακρόν. Π.χ.: Παιᾶν (-ᾶνος), μεγασιᾶν (-ᾶνος).

ε') Τὰ λήγοντα εἰς -ας (-αντος): Ἐχουν τὸ α
βραχύ. Π.χ.: ἀνδριάς (-άντιος), ἡμιάς (-άντιος).

στ') Τὰ λήγοντα εἰς -εις (-ίδος): Ἐχουν τὸ ι
βραχύ. Π.χ.: ἐφημερίδος, σελίδος, παιρίδος. Ἐξαιροῦνται τά:
ἀρις (-ίδος), βαλβίς (-ίδος), κηλίς (-ίδος), νηοίς (-ίδος),
σφραγίς (-ίδος), ψηφίς (-ίδος).

ζ') Τὰ λήγοντα εἰς -εις (-ῆνος): Ἐχουν τὸ ι
μακρόν. Π.χ.: ἀκίς (-ῆνος), Ἐλευσίς (-ῆνος) (εἰς τὴν δε-
μοτικὴν: ἀκίνα, Ἐλευσίνα).

Ὄνομα Ἐπίθετον

Γενικά: Ὄνομάζονται ἐπίθετα τὰ ὀνόματα πού ἐκφράζουν μίαν ιδιότητα ἢ ποιότητα, πού ἀποδίδεται εἰς ἓνα οὐσιαστικόν.
Π.χ.: ὁ σκληρὸς ἄνθρωπος — ἡ εὐθεῖα ὁδὸς — τὸ λευκὸν ὄρος.

Ἀναλόγως τῆς κλίσεως διακρίνονται: α') εἰς **δευτερόκλιτα**, ὅσων τὸ ἀρσενικὸν γένος κλίνεται κατὰ τὴν 6' κλίσειν (Π.χ.: ὁ καλὸς, ὁ ἄγιος κλπ.).

καὶ 6') εἰς **τριτόκλιτα**, ὅσων τὸ ἀρσενικὸν κλίνεται κατὰ τὴν 7' κλίσειν (Π.χ.: ὁ εὐθύς, ὁ εὐτυχὴς κλπ.).

Ἀπὸ ἀπόψεως γένους διακρίνονται: α') εἰς **τριγενῆ**, ὅσα σχηματίζονται καὶ εἰς τὰ τρία γένη:

(Π.χ.: ὁ δίκαιος — ἡ δικαία — τὸ δίκαιον,
ὁ εὐτυχὴς — ἡ εὐτυχὴς — τὸ εὐτυχές),

β') **διγενῆ**, δὲν συνηθίζονται εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν. Ὄνόματα δὲ ὅπως: ὁ, ἡ βλάξ, ὁ, ἡ ἄρπαξ, ὁ, ἡ φρυγὰς ἀποδίδονται μὲν καὶ εἰς τὰ δύο γένη, τείνουν ὅμως νὰ μεταβληθοῦν εἰς οὐσιαστικά.

Ἀπὸ ἀπόψεως κατάληξεως διακρίνονται: α') εἰς **τρικατάληκτα**, ὅσα ἔχουν διαφορετικὴν κατάληξιν διὰ τὰ τρία γένη, (Π.χ.: ὁ καλὸς — ἡ καλή — τὸ καλόν, ὁ εὐθύς — ἡ εὐθεῖα — τὸ εὐθύ),

καὶ β') εἰς **δικακτάληκτα**, ὅσα ἔχουν μίαν κατάληξιν διὰ τὸ ἀρσ. καὶ θηλ. γένος καὶ μίαν διὰ τὸ οὐδέτερον γένος, (Π.χ.: ὁ, ἡ ἀθάνατος — τὸ ἀθάνατον).

Μονοκατάληκτα δὲν ὑπάρχουν, ἐφ' ὅσον τὰ διγενῆ θεωροῦνται ὡς οὐσιαστικά (ἐλ. ἀνωτέρω).

Α') Δευτερόκλιτα

I. Τριγενῆ καὶ Τρικατάκληκτα:

Παραδείγματα:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ἦν. ὁ πτωχ-ός	ἦ πτωχ-ή	τὸ πτωχ-όν
γεν. τοῦ πτωχ-οῦ	τῆς πτωχ-ῆς	τοῦ πτωχ-οῦ
αἰτ. τὸν πτωχ-όν	τὴν πτωχ-ήν	τὸ πτωχ-όν
(δοτ.) (εἰς τὸν πτωχ-όν)	(εἰς τὴν πτωχ-ήν)	(εἰς τὸ πτωχ-όν)
κλητ. — πτωχ-έ	— πτωχ-ή	— πτωχ-όν

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ἦν. οἱ πτωχ-οὶ	αἱ πτωχ-αί	τὰ πτωχ-ά
γεν. τῶν πτωχ-ῶν	τῶν πτωχ-ῶν	τῶν πτωχ-ῶν
αἰτ. τοὺς πτωχ-οὺς	τὰς πτωχ-άς	τὰ πτωχ-ά
(δοτ.) (εἰς τοὺς πτωχ-οὺς)	(εἰς τὰς πτωχ-άς)	(εἰς τὰ πτωχ-ά)
κλητ. — πτωχ-οὶ	— πτωχ-αί	— τὰ πτωχ-ά

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ἦν. ὁ ἄγι-ος	ἦ ἀγί-α	τὸ ἄγι-ον
γεν. τοῦ ἀγί-ου	τῆς ἀγί-ας	τοῦ ἀγί-ου
αἰτ. τὸν ἄγι-ον	τὴν ἀγί-αν	τὸ ἄγι-ον
(δοτ.) (εἰς τὸν ἄγι-ον)	(εἰς τὴν ἀγί-αν)	(εἰς τὸ ἄγι-ον)
κλητ. — ἀγί-ε	— ἀγί-α	— ἄγι-ον

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ἦν. οἱ ἄγι-οι	αἱ ἄγι-αι	τὰ ἄγι-α
γεν. τῶν ἀγί-ων	τῶν ἀγί-ων	τῶν ἀγί-ων
αἰτ. τοὺς ἀγί-ους	τὰς ἀγί-ας	τὰ ἄγι-α
(δοτ.) (εἰς τοὺς ἀγί-ους)	(εἰς τὰς ἀγί-ας)	(εἰς τὰ ἄγι-α)
κλητ. — ἀγί-οι	— ἀγί-αι	— ἄγι-α

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ἦν. ὁ λαμπρ - ὸς	ἦ λαμπρ - ἄ	τὸ λαμπρ - ὸν
γεν. τοῦ λαμπρ - οῦ	τῆς λαμπρ - ἄς	τοῦ λαμπρ - οῦ
αἰτ. τὸν λαμπρ - ὸν	τὴν λαμπρ - ἄν	τὸ λαμπρ - ὸν
(δοτ.) (εἰς τὸν λαμπρ - ὸν)	(εἰς τὴν λαμπρ - ἄν)	(εἰς τὸ λαμπρ - ὸν)
κλιτ. — λαμπρ - ἔ	— λαμπρ - ἄ	— λαμπρ - ὸν

Ἠ λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ἦν. οἱ λαμπρ - οἶ	αἶ λαμπρ - αἶ	τὰ λαμπρ - ἄ
γεν. τῶν λαμπρ - ὶων	τῶν λαμπρ - ὶων	τῶν λαμπρ - ὶων
αἰτ. τοὺς λαμπρ - οὺς	τάς λαμπρ - ἄς	τὰ λαμπρ - ἄ
(δοτ.) (εἰς τοὺς λαμπρ - οὺς)	(εἰς τάς λαμπρ - ἄς)	(εἰς τὰ λαμπρ - ἄ)
κλιτ. — λαμπρ - οἶ	— λαμπρ - αἶ	— λαμπρ - ἄ

Ὅπως εἰς τὰ οὐσιαστικά, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὰ ἐπίθετα ὑπάρχουν συνηρημένα, κλινόμενα ἀντιστοίχως κατὰ τὰ συνηρημένα τῆς θ' καὶ α' κλίσεως:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ἦν. ὁ ἀπλ ο ῦ ς (ἀπλό - ος)	ἦ ἀπλ ῆ	τὸ ἀπλ ο ῦ ν
γεν. τοῦ ἀπλ - οῦ	τῆς ἀπλ ῆς	τοῦ ἀπλ οῦ
αἰτ. τὸν ἀπλ - οῦ ν	τὴν ἀπλ ῆ ν	τὸ ἀπλ οῦ ν
(δοτ.) (εἰς τὸν ἀπλ - οῦ ν)	(εἰς τὴν ἀπλ ῆ ν)	(εἰς τὸ ἀπλ οῦ ν)

Ἠ λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ἦν. οἱ ἀπλ οἶ	αἶ ἀπλ αἶ	τὰ ἀπλ ἄ
γεν. τῶν ἀπλ ὶ ν	τῶν ἀπλ ὶ ν	τῶν ἀπλ ὶ ν
αἰτ. τοὺς ἀπλ οῦ ς	τάς ἀπλ ἄς	τὰ ἀπλ ἄ
(δοτ.) (εἰς τοὺς ἀπλ οῦ ς)	(εἰς τάς ἀπλ ἄς)	(εἰς τὰ ἀπλ ἄ)

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ἦν. ὁ ἀργυρ ο ῦ ς (ἀργύρε - ος)	ἦ ἀργυρ ἄ	τὸ ἀργυρ ο ῦ ν
γεν. τοῦ ἀργυρ οῦ	τῆς ἀργυρ ἄς	τοῦ ἀργυρ οῦ
αἰτ. τὸν ἀργυρ οῦ ν	τὴν ἀργυρ ἄ ν	τὸ ἀργυρ οῦ ν
(δοτ.) (εἰς τὸν ἀργυρ οῦ ν)	(εἰς τὴν ἀργυρ ἄ ν)	(εἰς τὸ ἀργυρ οῦ ν)

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

Ὄγ. οἱ ἄργυροῖ	αἱ ἄργυραῖ	τὰ ἄργυρᾶ
γεν. τῶν ἄργυρῶν	τῶν ἄργυρῶν	τῶν ἄργυρῶν
αἰτ. τοὺς ἄργυροὺς	τὰς ἄργυρᾶς	τὰ ἄργυρᾶ
(δοτ.) (εἰς τοὺς ἄργυροὺς)	(εἰς τὰς ἄργυρᾶς)	(εἰς τὰ ἄργυρᾶ)

Εἰς τὴν δημοτικὴν σχηματίζονται ὁμοίως, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ οὐδέτερον δὲν λαμβάνει τὸ καταληκτικὸν - ν ,

(Π.χ.: ὁ καλὸς — ἡ καλὴ — τὸ καλόν),

τὸ δὲ θηλυκὸν σχηματίζεται μὲ κατάληξιν - α θραχὺ μόνον ὅταν προηγῆται φωνῆν (ἐνῶ ὅταν προηγῆται ρ σχηματίζεται κανονικῶς εἰς - η). (Π.χ.: ὁ ἅγιος — ἡ ἅγια — τὸ ἅγιον,

ὁ λαμπρὸς — ἡ λαμπρὴ — τὸ λαμπρὸν)

καὶ κλίνονται ἀναλόγως πρὸς τὰ ἀντίστοιχα οὐσιαστικά. Συνηρημένα εἰς τὴν δημοτικὴν δὲν ὑπάρχουν,

(Π.χ.: ὁ ἀπλὸς — ἡ ἀπλή — τὸ ἀπλόν,

ὁ ἀργυρὸς — ἡ ἀργυρὴ — τὸ ἀργυρόν).

2. Τριγενῆ καὶ Δικατάληκται:

Παραδείγματα:

Ἐ ν ι κ ὀ ς

Ὄγ. ὁ, ἡ ἔνδοξ - ος	τὸ ἔνδοξ - ον
γεν. τοῦ, τῆς ἐνδόξ - ου	τοῦ ἐνδόξ - ου
αἰτ. τόν, τὴν ἐνδόξ - ον	τὸ ἐνδόξ - ον
(δοτ.) (εἰς τόν, εἰς τὴν ἐνδόξ - ον)	(εἰς τὸ ἐνδόξ - ον)
κλητ. — ἐνδοξ - ε (ἀρσ.) — ἐνδοξ - ος (θηλ.) — ἐνδοξ - ον	

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

Ὄγ. οἱ, αἱ ἔνδοξ - οἱ	τὰ ἔνδοξ - α
γεν. τῶν ἐνδόξ - ων	τῶν ἐνδόξ - ων
αἰτ. τοὺς, τὰς ἐνδόξ - ους	τὰ ἐνδοξ - α
(δοτ.) (εἰς τοὺς, εἰς τὰς ἐνδόξ - ους)	(εἰς τὰ ἐνδοξ - α)
κλητ. — ἐνδοξ - οἱ	— ἔνδοξ - α

Δικατάληκτα κυρίως είναι: 1) τὰ περισσότερα σύνθετα ἢ παρασύνθετα.

Π.χ.: ὁ, ἡ ἔνιμος, -ον, ὁ, ἡ ἀόρσιος, -ον, ὁ, ἡ ἀθάνατος, -ον, ὁ, ἡ δόλολευκος, -ον.

2) Μερικὰ ἀπλᾶ.

Π.χ.: ὁ, ἡ ἡρεμος, -ον, ὁ, ἡ ἔρημος, -ον, ὁ, ἡ ἡμερος, -ον, ὁ, ἡ χορήσιμος, -ον, ὁ, ἡ φλύαρος, -ον, ὁ, ἡ δάρβαρος, -ον, ὁ, ἡ δάνασος, -ον.

3) Μερικὰ ἀπὸ τὰ λήγοντα εἰς **-ιως, -ιμος, -ειως.**

Π.χ.: ὁ, ἡ ἐναρκιήσιος, -ον, ὁ, ἡ ὠριμος, -ον, ὁ, ἡ ὠφέλιμος, -ον, ὁ, ἡ βόρειος, -ον.

Εἰς τὴν δημοτικὴν δὲν ὑπάρχουν δικατάληκτα, ἀλλὰ ἔχουν μετατραπῆ εἰς τρικατάληκτα.

Π.χ.: ὁ ἔνδοξος — ἡ ἔνδοξη — τὸ ἔνδοξο,
ὁ χορήσιμος — ἡ χορήσιμη — τὸ χορήσιμο
ὁ ὠριμος — ἡ ὠριμη — τὸ ὠριμο.

Β') Τρικατάληκτα

1. Φωνηεντόληκτα:

Παραδείγματα:

Ἐ ν ι κ ὸ ς		
(θ. βαρυ-, βαρε-)		
ἴον. ὁ βαρὺ - ς	ἡ βαρεῖ - α	τὸ βαρὺ -
γεν. τοῦ βαρέ - ος	τῆς βαρεῖ - ας	τοῦ βαρέ - ος
αἰτ. τὸν βαρὺ - ν	τὴν βαρεῖ - αν	τὸ βαρὺ -
(δοτ.) (εἰς τὸν βαρὺ - ν)	(εἰς τὴν βαρεῖ - αν)	(εἰς τὸ βαρὺ)
κλητ. — βαρὺ - ς	— βαρεῖ - α	— βαρὺ -

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς		
οἱ βαρεῖ ς	αἱ βαρεῖ - αι	τὰ βαρέ - α
γεν. τῶν βαρέ - ων	τῶν βαρεῖ - ὦν	τῶν βαρέ - ων
αἰτ. τοὺς βαρεῖς	τὰς βαρεῖ - ας	τὰ βαρέ - α
(δοτ.) (εἰς τοὺς βαρεῖς)	(εἰς τὰς βαρεῖ - ας)	(εἰς τὰ βαρέ - α)
κλητ. — βαρεῖς	— βαρεῖ - αι	— βαρέ - α

* Ἄλλα τῆς αὐτῆς μορφῆς εἶναι: ὁ πλατὺς -εῖα -ύ, ὁ εὐθύς

-εἶα -ύ, ὁ ὀξύς -εἶα -ύ, ὁ ταχύς -εἶα -ύ, ὁ βαθύς -εἶα -ύ κλπ.

Εἰς τὴν δημοτικὴν σχηματίζονται καὶ κλίνονται, ὡς ἐξῆς:

Ἑνικός: ἄρσ. ὁ βαθύς, τοῦ βαθιοῦ, τὸ βαθύ, στὸ βαθύ, ἔ βαθύ — θηλ. ἡ βαθιά, τῆς βαθιάς, τὴ βαθιά, στή βαθιά, ἔ βαθιά — οὐδ. τὸ βαθύ, τοῦ βαθιοῦ, τὸ βαθύ, στὸ βαθύ, ἔ βαθύ.

Πληθυντικός: ἄρσ. οἱ βαθιοί, τῶν βαθιῶν, τοὺς βαθιοὺς, στοὺς βαθιοὺς, ἔ βαθιοί — θηλ. οἱ βαθιές, τῶν βαθιῶν, τίς βαθιές, στίς βαθιές, ἔ βαθιές — οὐδ. τὰ βαθιά, τῶν βαθιῶν, τὰ βαθιά, στὰ βαθιά, ἔ βαθιά.

2. Συμφωνόληκτα:

Τὰ ἀφωνόληκτα τῆς ἀρχαίας δὲν συνηθίζονται εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν, διότι τὰ μὲν μονοκατάληκτα (φυγὰς, θλάξ κλπ.) θεωροῦνται μᾶλλον ὡς οὐσιαστικά (βλ. ἀνωτέρω), τὸ δὲ ἐπίθετον: πᾶς — πᾶσα — πᾶν ἔχει ἀντικατασταθῆ μετὰ τὰς ἀντωνυμίας: **κάθε** (διὰ τὰ τρία γένη) καὶ **ὅλος** = **ὅλη** = **ὅλον**. Ὅμοίως καὶ τό: σύμπαρ, πὸν παρέμεινε εἰς ὀρισμέναις ἐκφράσεις (π.χ.: σύμπαρ ὁ λαός, τὸ σῦμπαν, ὡς οὐσιαστ.). Τὸ ἐπίθετον πᾶς κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἑνικός: ἄρσ. πᾶς, παντός, πάντα, πᾶς — θηλ. πᾶσα, πάσης, πᾶσαν, πᾶσα — οὐδ. πᾶν, παντός, πᾶν, πᾶν.

Πληθυντικός: ἄρσ. πάντες, πάντων, πάντας, πάντες — θηλ. πᾶσαι, πασῶν, πάσας, πᾶσαι — οὐδ. πάντα, πάντων, πάντα, πάντα.

Εὐχρηστα εἶναι τὰ ἐγρινόληκτα καὶ κυρίως τὰ σιγμιόληκτα, βλα δὲ δικατάληκτα καὶ διπλόθεμα:

Παραδείγματα:

Ἑ ν ι κ ὀ ς

᾽Ον. ὁ, ἡ εὐγνώμων	τὸ εὐγνώμον
γεν. τοῦ, τῆς εὐγνώμων - ος	τοῦ εὐγνώμων - ος
αἰτ. τόν, τὴν εὐγνώμων - α	τὸ εὐγνώμον
(δοτ.) (εἰς τόν, τὴν εὐγνώμων - α)	(εἰς τὸ εὐγνώμον)
κλητ. — εὐγνώμων	— εὐγνώμον

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

ὄν. οἶ, αἶ	εὐγνώμων - ες	τά	εὐγνώμων - α
γεν.	τῶν εὐγνωμόν - ων	τῶν	εὐγνωμόν - ων
αἰτ.	τούς, τὰς εὐγνώμων - ας	τά	εὐγνώμων - α
(δοτ.)	(εἰς τούς, τὰς εὐγνώμων - ας)	(εἰς τὰ εὐγνώμων - α)	
κλητ.	— εὐγνώμων - ες	—	εὐγνώμων - α

Ὅμοιως πρὸς αὐτὸ κλίνονται τά: ὁ, ἡ ἀγνώμων, -ον, ὁ, ἡ εὐδαίμων, -ον, ὁ ἄρρηγ, -εν (ἄρρηρος. Τὸ θηλ. γένος δὲν ἀπαντᾷ), ὁ, ἡ μεγαλόφρων, -ον, ὁ, ἡ σώφρων, -ον, ὁ, ἡ ἐλεήμων, -ον, κλπ.

Εἰς τὴν δημοτικὴν δὲν ἀπαντοῦν, ἀλλὰ ἔχουν ἀντικατασταθῆ δι' ἄλλων λέξεων (π.χ.: ἄρρηγ = ἀρσενικός, ἀγνώμων = ἀχάριστος).

Ἐ ν ι κ ὀ ς

ὄν. ὁ, ἡ	εὐγενής	τὸ	εὐγενές
γεν.	τοῦ, τῆς εὐγενοῦς (εὐγενέ <u>β</u> -ος=οὔς)	τοῦ	εὐγενοῦς
αἰτ.	τόν, τὴν εὐγενῆ (εὐγενέ <u>β</u> -α=ῆ)	τὸ	εὐγενές
(δοτ.)	(εἰς τόν, τὴν εὐγενῆ)	(εἰς τὸ εὐγενές)	
κλητ.	— εὐγενῆς	—	εὐγενές

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

ὄν. οἶ, αἶ	εὐγενεῖς (- ~~έ~~ βες=εἰς)	τά	εὐγενῆ (- ~~εβ~~ ς)
γεν.	τῶν εὐγενῶν (- ~~έβ~~ ων=ῶν)	τῶν	εὐγενῶν
αἰτ.	τούς, τὰς εὐγενεῖς	τά	εὐγενῆ
(δοτ.)	(εἰς τούς, τὰς εὐγενεῖς)	(εἰς τὰ εὐγενῆ)	
κλητ.	— εὐγενεῖς	—	εὐγενῆ

Ὅμοιως πρὸς αὐτὸ κλίνονται τά: ὁ, ἡ ἀληθής -ές, ὁ, ἡ εὐτυχής -ές, ὁ, ἡ πλήρης -ες, ὁ, ἡ ἐπιμελής -ές, ὁ, ἡ συνήθης - τὸ σνήθης κλπ.

Εἰς τὴν δημοτικὴν ἄλλα ἀπ' αὐτὰ παρέμειναν ὅπως εἰς τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν, ἄλλα μετετέραπτησαν εἰς δευτερόκλιτα.

Π.χ.: ἀμελής -ές, ἐπιμελής -ές. Ἄλλά:

εὐγενικός -ῆ -ὸ (εὐγενής), συνηθισμένος -ῆ -ο (συνήθης), ἀληθινός -ῆ -ὸ (ἀληθής).

Ἔσθα παρήμεϊναν εἰς τὴν δημοτικὴν ὡς σιγμὸλῃκτα κλίνονται τὸ μὲν θηλυκὸν καὶ οὐδέτερον κατὰ τὴν ἀπλήν καθαρεύουσαν (ἢ ἀμελής, -οῦς κλπ.), τὸ ἀρσενικὸν ὅμως εἰς τὸν ἐνικὸν κλίνεται: ὁ ἀμελής, τοῦ ἀμελή, τὸν ἀμελή, στὸν ἀμελή, ἔ ἀμελής (εἰς τὸν πληθ. κανονικῶς).

Ἄνωμαλα Ἐπίθετα.

Τὰ ἐπίθετα **μέγας** (καὶ **μεγάλος**) καὶ **πολύς** κλίνονται ἀνωμάλως, ὡς ἑξῆς:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ἔον. ὁ μέγας καὶ μέγαν	ἢ μεγάλ - η	τὸ μέγα
γεν. τοῦ μεγάλου	τῆς μεγάλ - ης	τοῦ μεγάλ - ου
αἰτ. τὸν μέγαν καὶ μεγάλον	τὴν μεγάλ - ην	τὸ μέγα
(δοτ.) (εἰς τὸν μέγαν καὶ μεγάλον)	(εἰς τὴν μεγάλ - ην)	(εἰς τὸ μέγα)
κλήτ. — μεγάλε	— μεγάλ - η	— μέγα

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ἔον. οἱ μεγάλ - οἱ	αἱ μεγάλ - αἱ	τὰ μεγάλ - α
γεν. τῶν μεγάλ - ὶων	τῶν μεγάλ - ὶων	τῶν μεγάλ - ὶων
αἰτ. τοὺς μεγάλ - οὺς	τὰς μεγάλ - ας	τὰ μεγάλ - α
(δοτ.) (εἰς τοὺς μεγάλ - οὺς)	(εἰς τὰς μεγάλ - ας)	(εἰς τὰ μεγάλ - α)
κλήτ. — μεγάλ - οἱ	— μεγάλ - αἱ	— μεγάλ - α

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ἔον. ὁ πολὺ - ς	ἢ πολλ - ῆ	τὸ πολὺ
γεν. τοῦ πολλ - οῦ	τῆς πολλ - ῆς	τοῦ πολλ - οῦ
αἰτ. τὸν πολὺ - ν	τὴν πολλ - ῆν	τὸ πολὺ
(δοτ.) (εἰς τὸν πολὺ - ν)	(εἰς τὴν πολλ - ῆν)	(εἰς τὸ πολὺ)
κλήτ. — πολὺ - ς	— πολλ - ῆ	— πολὺ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ἔον. οἱ πολλ - οἱ	αἱ πολλ - αἱ	τὰ πολλ - ᾶ
γεν. τῶν πολλ - ῶν	τῶν πολλ - ῶν	τῶν πολλ - ῶν
αἰτ. τοὺς πολλ - οὺς	τὰς πολλ - ᾶς	τὰ πολλ - ᾶ
(δοτ.) (εἰς τοὺς πολλ - οὺς)	(εἰς τὰς πολλ - ᾶς)	(εἰς τὰ πολλ - ᾶ)
κλήτ. — πολλ - οἱ	— πολλ - αἱ	— πολλ - ᾶ

Σχηματίζονται δηλαδή τὰ ἀνωτέρω ἐπίθετα καί κατὰ τὴν γ' κλίσειν (ὄνομ., αἰτ., ἐνικοῦ ἄρσ. καὶ οὐδ.) καί κατὰ τὰ θ' κλιτα ἐπίθετα (τὰς ὑπολ. πτώσεις). Τὸ ἐπίθετον μέγας σχηματίζει θ' κλιτους τύπους καὶ εἰς τὴν ὄνομ. καὶ αἰτ. ἐνικοῦ, τὴν δὲ κλητικὴν μόνον κατὰ τὴν θ' κλίσειν. Τὸ ἐπίθετον πολὺς σχηματίζει τὴν κλητ. ἐνικοῦ κατὰ τὴν γ' κλίσειν, γράφεται δὲ μὲ ἓνα λ, ὅταν ἀκολουθῇ υ (πολύς, πολὺν, πολὺ), ἐνῶ εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις μὲ λ λ (πολλοῦ, πολλή, πολλοί, πολλαί, πολλὰ κλπ.).

Συμπεράσματα — Γραμματικοὶ κανόνες ἐπιθέτων

1. Τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται: τὸ μὲν ἄρσ. καὶ οὐδ. ὅπως τὰ οὐσιαστικά θ' κλίσεως, τὸ δὲ θηλ. κατὰ τὴν α' κλίσειν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὴν γενικὴν πληθ. δὲν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν, ἀλλὰ ὅπου τονίζεται τὸ ἄρσενικόν:

(Π.χ.: οἱ ὄραῖοι, τῶν ὄραίων — αἱ ὄραῖαι, τῶν ὄραίων).

2. Μερικὰ θ' κλιτα ἐπίθετα εἶναι συνηρημένα καὶ λήγουν εἰς: **-οῦς, -ῆ, -οῦν**. Κλίνονται δὲ ἀντιστοίχως κατὰ γένη, ὅπως τὰ συνηρημένα οὐσιαστικά, μόνον δὲν χρησιμοποιοῦν κλητικὴν. Ἡ δὲ ἐκ συναρέσεως συλλαβὴ τονιζομένη περισπᾶται:

(Π.χ.: οἱ ἀργυροῖ, ἡ ἀπλῆ, τὰ χροσαῖ, αἱ χροσαῖ).

3. Τὸ θηλυκὸν τῶν θ' κλιτων ἐπιθέτων σχηματίζεται κανονικῶς μὲ κατάληξιν -η. Ὄταν ὅμως ὁ χαρακτήρ εἶναι **φωνῆεν ἢ ρ**, σχηματίζεται μὲ κατάληξιν **-α** μακρόν:

(Π.χ.: ὁ ρέος, ἡ ρέα — ὁ καθαρός, ἡ καθαρά).

4. Εἰς τὰ δικατάληκτα θ' κλιτα ἡ κλητικὴ τοῦ ἄρσ. λήγει εἰς **-ε**, τοῦ δὲ θηλυκοῦ εἰς **-ος** (ὅπως καὶ τὰ οὐσιαστ. θ' κλίσι. Π.χ.: ὁ, ἡ ἔντιμος, κλητ. ἄρσ. ἔντιμε, κλητ. θηλ. ἔντιμος).

5. Τὰ τριτόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται: τὸ μὲν ἄρσ. καὶ οὐδ. κατὰ τὴν γ' κλίσειν, τὸ δὲ θηλυκὸν κατὰ τὴν α' κλίσειν.

6. Τὰ φωνηεντόληκτα γ' κλιτα εἶναι διπλόθεμα καὶ λήγουν εἰς **-ους, -εος**. Μὲ τὸ θέμα εἰς **-υς** σχηματίζονται ἡ ὄνομ., αἰτ. καὶ κλητ. ἐνικοῦ ἄρσ. καὶ οὐδ., ἔλοι δὲ οἱ ἄλ-

λοι τύποι μὲ τὸ θέμα εἰς -ε. Συναιρεῖται δὲ ὁ χαρακτήρ -ε, ὅπου ἀκολουθεῖ -ε καταλήξεως (π.χ.: οἱ εὐθέ-ες=εἰς. Ἡ αἰτ. τοὺς εὐθεῖς ἀναλογικῶς πρὸς τὴν ὀνομαστ.).

7. Τὸ θηλυκὸν τῶν φωνηεντολόγητων γ' κλίτων ἐπιθέτων σχηματίζεται μὲ τὴν προσθήκην τοῦ -ια εἰς τὸ θέμα εἰς -ε (εὐθε-ια), τὸ δὲ -α ἢ -αν εἶναι βραχύ, ἐνῶ τὸ -ας μακρὸν (π.χ.: ἡ πλαιεῖα, τὴν πλαιεῖαν, τὰς πλαιεῖας).

8. Τὰ ἐνρινόληκτα γ' κλιτα δικατάληκτα εἶναι διπλόθεμα καὶ μὲ τὸ ἰσχυρὸν θέμα σχηματίζουν μόνον τὴν ὀνομ. καὶ κλητ. ἐνικοῦ ἄρσ. καὶ θηλ. (Π.χ.: ὁ, ἡ μεγαλόφρων -ονος, ὁ ἄρσην -eros).

9. Τὰ σιγμόληκτα γ' κλιτα εἶναι δικατάληκτα καὶ διπλόθεμα μὲ θέματα εἰς: -ησ, -εσ. Μὲ τὸ ἰσχυρὸν σχηματίζεται ὀνομ. καὶ κλητ. ἐνικοῦ ἄρσ. καὶ θηλ.

Ἐ. Ασκήσεις 9η

Εὑρετε τὰ ἐπίθετα εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον καὶ ἀναγνωρίσατέ τα. Σχηματίσατε τὴν γενικήν καὶ αἰτιατικήν Ἐνικοῦ καὶ Πληθυντικοῦ μετὰ τῶν οὐσιαστικῶν εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρονται:

Δὲν ἐκοσμήθη μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλεις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτήν, ὡς ἀναγκαῖον παράρτημα. Ἡ μεγάλη ἔκτασις παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν καὶ ἐξοχική, κατεκοσμήθη διὰ περιστύλων καὶ πολλῶν περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύσεων. Τὸ ὕδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, ἤρθευε τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον συνοικίαν.

Ἡαραθετικὰ ἐπιθέτων

Ἡενικά: Ὅταν μεταξὺ δύο ὁμοειδῶν οὐσιαστικῶν γίνεται σύγκρισις, ἢ ὑπεροχὴ τοῦ ἐνός ἐναντι τοῦ ἄλλου παρουσιάζεται μὲ ἐπίθετον, ποῦ ἐκφράζει ὅτι ἢ ὑπ' αὐτοῦ δηλουμένη ιδιότης ἢ ποιότης ἀποδίδεται εἰς μεγαλύτερον **Θαυμῶν** εἰς τὸ ἓνα ἐκ τῶν δύο οὐσιαστικῶν. Ἀκόμη δὲ εἶναι δυνατόν νὰ γίνεταί σύγκρισις μεταξὺ ἐνός οὐσιαστικοῦ πρὸς πολλὰ ἄλλα ποῦ λαμβάνονται ὡς ἓνα.

Π.χ.: Ὁ Πέτρος εἶναι ἐπιμελέστερος ἀπὸ τὸν Παῦλον —

Ἡ ἠθικὴ δύναμις εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὰς ὑλικὰς δυνάμεις.

Εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα ἡ ἰδιότης τῆς ἐπιμελείας ἀποδίδεται διὰ τοῦ ἐπιθέτου εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν εἰς τὸν Πέτρον ἀπὸ ὅσον εἰς τὸν Παῦλον. Εἰς δὲ τὸ δεύτερον παράδειγμα ἡ ἠθικὴ δύναμις πρὸς τὰς ὑλικὰς δυνάμεις, καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι διαθέτει μεγαλύτεραν ἰσχύν.

Ἐπίσης ἡ σύγκρισις δύναται νὰ γίνηται μεταξὺ ἐνὸς οὐσιαστικοῦ καὶ ὄλων τῶν λοιπῶν ὁμοειδῶν ὄντων καὶ νὰ ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ὑπερέχει ἀπ' ὅλα νοούμενα καθένα χωριστά.

Π.χ. ὁ Πέτρος εἶναι ἐπιμελεστάτος (ἢ ὁ ἐπιμελέστερος) ἀπὸ ὅλους τοὺς μαθητὰς.

Ἀκόμη ἡ ἰδιότης ἢ ποιότης τοῦ ἐπιθέτου ἀποδίδεται εἰς ἓνα οὐσιαστικὸν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν χωρὶς νὰ γίνηται σύγκρισις πρὸς ἄλλα. Π.χ.: ὁ ἰσχυρότατος ἀνήρ.

Τοιοῦτοτρόπως διακρίνομεν τοὺς ἐξῆς **βαθμοὺς** τῶν ἐπιθέτων:

α') **Θετικὸς βαθμὸς**, ὅταν τὸ ἐπίθετον δηλώνῃ ὅτι ἢ ὑπ' αὐτοῦ δηλουμένη ἰδιότης ἢ ποιότης ἀποδίδεται ἀπλῶς εἰς ἓνα οὐσιαστικόν.

β') **Συγκριτικὸς βαθμὸς**, ὅταν τὸ ἐπίθετον δηλώνῃ τὴν σύγκρισιν μεταξὺ δύο ὄντων ἢ μεταξὺ ἐνὸς καὶ πολλῶν ἄλλων λαμβανομένων ὡς ἓνα.

γ') **Ἵπερθετικὸς βαθμὸς**, ὅταν τὸ ἐπίθετον δηλώνῃ ὅτι ἡ ἰδιότης ἢ ποιότης τοῦ ἀποδίδεται εἰς τὸ οὐσιαστικὸν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἔναντι ὄλων τῶν ὁμοειδῶν πρὸς αὐτὸ νοουμένων καθενὸς χωριστά, ἢ ὅτι ὑπερέχει καθ' ἑαυτὸ.

Σχηματισμὸς παραθετικῶν: Ὁ συγκριτικὸς καὶ Ἵπερθετικὸς βαθμὸς λέγονται **παραθετικά** τῶν ἐπιθέτων. Γενικῶς αἱ καταλήξεις εἶναι: **-τερος** διὰ τὸν συγκριτικὸν βαθμὸν καὶ **-τατος** διὰ τὸν Ἵπερθετικόν. Μὲ τὴν συνένωσιν δὲ τῆς καταλήξεως αὐτῆς πρὸς τὸν χαρακτήρα τῶν ἐπιθέτων παρουσιάζονται αἱ ἐξῆς τύποι, ἀναλόγως πρὸς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐπιθέτων:

α') **-ό(ώ)τερος, -ό(ώ)τατος**, διὰ τὰ β' κλιτα ἐπί-

θετα: (Π.χ.: δίκαιος, δικαιότερος, δικαιότατος
— νέος, νεώτερος, νεώτατος).

β') **-ύτερος, -ύτατος**, διὰ τὰ γ' κλιτα φωνηεντόληκτα ἐπίθετα: (Π.χ.: πλαιύς, πλαιύτερος, πλαιύτατος
— ὀξύς, ὀξύτερος, ὀξύτατος).

γ') **-έστερος, -έστατος**, διὰ τὰ γ' κλιτα σιγμόληκτα ἐπίθετα καὶ ἀναλογικῶς πρὸς αὐτὰ διὰ τὰ ἡμιφωνόληκτα:
(Π.χ.: ἀσθενής, ἀσθενέστερος, ἀσθενέστατος
— εὐγνώμων, εὐγνωμονέστερος, εὐγνωμοστάτος).

(Εἰς τὰ ἡμιφωνόληκτα ἢ κατάληξις προστίθεται εἰς τὸ ἀσθενές θέμα).

Ὁρισμένα ἐπίθετα σχηματίζουσι τὰ παραθετικά των ἀνωμάλως. Τὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

καλὸς	— καλλίτερος (καλύτερος)	— κάλλιστος καὶ ἄριστος
κακὸς	— χειρότερος	— κάκιστος καὶ χείριστος
μέγας	— μεγαλύτερος	— μέγιστος
μικρὸς	— μικρότερος	— μικρότατος καὶ ἐλάχιστος
ταχὺς	— ταχύτερος	— ταχύτατος καὶ τάχιστος
πολύς	— περισσότερος	— πλείστος
ὀλίγος	— ὀλιγώτερος	— ὀλίγιστος καὶ ἐλάχιστος
ἴδιος	— ιδιαίτερος	— ιδιαίτατος
ὕψηλός	— ὑψηλότερος	— ὑψηλότατος καὶ ὕψιστος

Ἐπίσης ὑπάρχουσι παραθετικά χωρὶς νὰ ὑπάρχη θετικὸς βαθμὸς ἐπιθέτου, ἀλλὰ προέρχονται ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ προθέσεις (ἐλλειπτικὰ θετικοῦ βαθμοῦ). Π.χ. (ἄνω) — ἀνώτερος — ἀνώτατος, (κάτω) — κατώτερος — κατώτατος, (ἐγγύς) — ἐγγύτερος — ἐγγύτατος, (ὑστερον) — ὕστερος — ὕστατος, (πλησίον) — πλησιέστερος — πλησιέστατος, (πρὸ) — πρότερος — πρῶτος, (ὑπὲρ) — ὑπέρτερος — ὑπέρτατος.

Ἐλλειπτικὸν ὡς πρὸς τὸν συγκριτικὸν βαθμὸν εἶναι τό: φίλος, ὑπερθ.: φίλτατος (συγκρ. ἀρχαίας φίλιτερος).

Ἐλλειπτικὰ ὡς πρὸς τὸν θετικὸν καὶ συγκριτικὸν βαθμὸν τά: ὕπατος, ἔσχατος.

Ἐλλειπτικά ὡς πρὸς τὸν θετικὸν καὶ ὑπερθετικὸν βαθμὸν τὰ: προτιμότερος, μεταγενέστερος, προγενέστερος, ἐπικρατέστερος.

Δὲν σχηματίζουν παραθετικά, ὅσα δηλώνουν: ὕλην (ξύλινος, ἀργυροῦς), χρόνον (χθεσινός), τόπον (σύρανιος), στέρησιν (ἀθάνατος, ἄπυνος) καὶ ὅσα εἶναι σύνθετα μὲ τό: πᾶς (πάνσοφος).

Εἶναι δυνατόν τὰ παραθετικά νὰ σχηματίζονται καὶ **περιφραστικῶς**, ὡς ἐξῆς: ὁ συγκριτικὸς μὲ τό: **περισσότερον (ἢ μᾶλλον)** καὶ τὸν θετικὸν βαθμὸν καὶ ὁ ὑπερθετικὸς μὲ τό: **πᾶρα πολὺ (ἢ λίαν)** καὶ τὸν θετικὸν.

Π.χ.: Ὁ Χριστιάνης εἶναι **πᾶρα πολὺ** ζωηρὸς — Ὁ Ἰανουάριος εἶναι **περισσότερον** ψυχρὸς ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον.

Εἰς **τὴν δημοτικὴν** τὰ παραθετικά σχηματίζονται ὡς ἐξῆς: ὁ συγκριτικὸς μὲ τὸ ἐπίρρ. **πιὸ** (=πλέον) καὶ τὸν θετικὸν βαθμὸν. Ὁ ὑπερθετικὸς μὲ τό: **ὁ πιὸ ἢ πᾶρα πολὺ** καὶ θετικὸν ἢ: **ὁ πιὸ** καὶ συγκριτικὸν βαθμὸν:

(Π.χ.: **πιὸ** ὠραῖος — ὁ **πιὸ** ὠραῖος ἢ **πᾶρα πολὺ** ὠραῖος ἢ ὁ **πιὸ** ὠραιότερος).

Ὁρθογραφικὸὶ κανόνες Ἐπιθέτων

α') **Τὰ λήγοντα εἰς -ατος** (ὀξύτονα, προπαροξύτονα, προπερισπώμενα): γράφονται μὲ -αι.

Π.χ.: παλαιός, ἀκέραιος, δίκαιος, βέβαιος, ἀρχαῖος, ραγδαῖος, Ἀθηναῖος, Κερκυραῖος κλπ.

Ἐξαιροῦνται τὰ: στερεός, ἄθεος, ἡμίθεος (σύνθετα ἐκ τοῦ: Θεός), ἀνίδεος (σύνθετον ἐκ τοῦ: ἰδέα), καθὼς καὶ τὰ λήγοντα εἰς **-λέος**.

β') **Τὰ λήγοντα εἰς -λέος**: γράφονται μὲ ε.

Π.χ.: ρωμαλέος, φρικαλέος, πολυλέος κλπ.

Ἐξαιροῦνται τὰ: κεφαλαῖος, ἐπιπόλαιος, παμπάλαιος.

γ') **Τὰ λήγοντα εἰς -ικος, -ιμος**: γράφονται μὲ ι.

Π.χ.: γενικός, ἱστορικός, τακτικός, ἄδικος, ἐθνικός, ἠθικός, δόκιμος, ἐργάσιμος, θανάσιμος, ἐπιτιμος, πολύτιμος, νόστιμος κλπ.

Εἰς τὴν πρῶτην περίπτωσιν ἐξαιροῦνται τὰ:

δανεικός (δανείζω), γλυκός, θηλυκός, έτοιμος
— κάτοικος (οίκος), άπτοικος (προϊκα).

Είς τήν δευτέραν περίπτωσιν εξαιρούνται τά σύνθετα άπό τά: δτή-
μος, θυμός, χυμός, σχήμα, φήμη, ζύμη, όνομα.

Π.χ. άπόδημος, όξύθυμος, άχυμος, άσχημος
κακόφημος, άζυμος, όμιώνυμος.

δ') **Τά λήγοντα εις -ινος:** γράφονται με ι.

Π.χ.: μακρινός, πήλινος, θερινός, χάλκινος κλπ.

Εξαιρούνται τά παραγόμενα άπό θέμα πού λήγει εις -ε (και έν συναιρέσεως γράφονται με ε ι).

Π.χ.: σκοτεινός (σκότος, θέμα: σκοτεσ+ινος: σκοτεινός),
δεινός, έλεεινός, εφεινός, ύγιεινός.

Επίσης τά σύνθετα άπό τάς λέξεις: εύθύνη, κίνδυνος, όδύνη.

Π.χ.: υπεύθυνος, ακίνδυνος, ανώδυνος.

ε') **Τά λήγοντα εις -ιος, -ειος, -οιος:** Γράφονται με -ι ος τά περισσότερα (δέν συναίρειται τό ι με ε ή ο του θέματος).

Π.χ.: άξιος, ίδιος, νότιος, όρθιος, όσιος, δαιμόνιος, κύριος κλπ.,
καθώς και τά προερχόμενα άπό γεωγραφικά όνόματα.

Π.χ.: ^ΙΙόνιος, Κορίνθιος.

Γράφονται με **-ειος**, όσα συναίρουν τήν κατάληξιν -ι ος με χαρακτηρισήρα ε. Π.χ.: άνδρειος, επίγειος, θεϊος.

Επίσης όσα προέρχονται άπό ζώα (δόειος, πρόδειος) και όσα φέρουν τό όνομα δωρητού:

(^ΑΑσάκειος, Βαρδάκειος, Μαράσλειος).

Γράφονται με **-οιος**, όσα συναίρουν χαρακτηρισήρα ο με τήν κατάληξιν **-ιος** Π.χ.: όμοιος, γελοϊός.

ς') **Τά λήγοντα εις -ων (-ονος, -ωνος):** Όλα είναι διπλόθεμα (**-ων, -ονος**) και εξαιρούνται τά σύνθετα με μονόθεμα ουσιαστικά.

Π.χ.: σώφρων (-ορος), ελεήμων (-ορος), έπιστήμων (-ορος) κλπ.

Άλλά: μεσαίων (-ωνος: μέσος + αίων), μακροίων (-ωνος).

ζ') **Τά λήγοντα εις -ωδης:** Γράφονται με ω. Π.χ.:

δνειρωδής, ακανθώδης, θεμελιώδης, νεφελώδης, μωστηριώδης κλπ.

η') Ἡ κατάληξις τῶν Παραθετικῶν -ό(ώ)τε-ρος, -ό(ώ)τατος: Γράφεται μέ ο: 1) ὅταν προηγῆται φύσει ἢ θέσει μακρὰ συλλαβή.

Π.χ.: δικαιοτέρος, ἐνδοξότερος, σεμνότερος, πικνότερος.

2) ὅταν εἶναι τὸ ἐπιθετον σύνθετον μέ τὰς λέξεις: τιμή, θυμός, κίνδυνος, νίκη, χυμός, λύπη, πού ἔχουν τὸ δίχρονον μακρόν.

Π.χ.: ἐντιμότερος, εὐθυμότερος, ἀκινδυνότερος, φιλικνότερος, εὐχυμότερος, ἀλυπότερος.

3) Ἐπίσης τῶν ἐπιθέτων: ἰσχυρός (ἰσχυρότερος), ἀνιάρος (ἀνιάρότερος), τρανός (τρανότερος), φλύαρος (φλυαρότερος), διότι καί αὐτὰ ἔχουν τὸ δίχρονον μακρόν.

Γράφεται μέ ω: 1) ὅταν προηγῆται βραχεῖα συλλαβή.

Π.χ.: νεώτερος, σοφώτερος κλπ.

2) Ὅσων ἐπιθέτων ὑπάρχει κατάληξις: -ερος, -ερος, -ερος (διότι ἔχουν ε βραχύ).

Π.χ.: νεωρότερος, νεοτιμώτερος, νεοτιμώτερος.

3) Ἐπίσης καί τῶν ἐπιθέτων: ἤσυχος (ἤσυχότερος), ἱκανός (ἱκανώτερος), διότι ἔχουν τὸ δίχρονον βραχύ.

Ἐκζησις 10η

Σχηματίσατε τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῶν ἐπιθέτων εἰς τὰ τρία γένη εἰς τὴν ἰδίαν πτώσιν καί ἀριθμόν, τοῦ κατωτέρω κειμένου:

Οἱ ὀλίγοι ἀξιωματικοὶ εὗρισκοντο πλησίον τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ καὶ παρηκολούθουν ἀναυδοὶ τὸν κινδυνεύοντα στρατιώτην. Τότε ἕνας πρόθυμος καὶ θαρραλέος ἀξιωματικὸς ἐρρίφθη εἰς τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὸν χειμερινὸν αὐτὸν μῆνα διὰ νὰ τὸν σώσῃ, πού λογικῶς ἦτο δύσκολον νὰ τοῦ προσφέρουν καὶ τὴν μικροτέραν βοήθειαν. Μετὰ μίαν τολμηρὰν περιπέτειαν ἐσώθη ὁ στρατιώτης καὶ ἐξῆλθον καὶ οἱ δύο ἀπὸ τὴν βαθεῖαν κοίτην. Κατελήφθησαν ὅλοι ὑπὸ μεγάλης εὐχαριστήσεως, καὶ ὁ γενναῖος ἀξιωματικὸς ἐτιμῆθη διὰ τὴν περίφημον καὶ εὐγενῆ πράξιν του. Τοιαῦται ὑψηλαὶ πράξεις, ἀποτελοῦν ἄριστον παράδειγμα καὶ ἀσφαλὲς ὑπόδειγμα διὰ τοὺς μεταγενεστέρους.

Ἀριθμητικά.

Εἶναι οὐσιαστικά, ἐπίθετα ἢ ἐπιρρήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζεται ἓνα ὠρισμένο πλῆθος (ἀριθμός) ἢ μέτρον.

Π.χ.: Ἡ τάξις ἔχει **τριακόσια** μαθητὰς — Τὸ τμήμα χωρίζεται εἰς **τετράδας** — Ἐπανέλαβες **τετράκις** τὸ ἴδιο θέμα.

α') Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα: Ἀναλόγως τῆς σημασίας τῶν διακρίνονται:

1) Ἀπόλυτα: ὅσα ἐκφράζουν ἀσχέτως πρὸς τὰ ἄλλα ὄντα (ἀπολύτως) ἓνα ὠρισμένο πλῆθος.

Π.χ.: ὀκτώ **μαθηταί** — ἓνας **ἀρχηγός** — ἑκατὸν **σιροατιῶται**.
Εἶναι ἐπομένως ὅλοι οἱ ἀριθμοί. Ἐξ αὐτῶν κλίνονται μόνον τὰ ἑξῆς:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

ὄν. εἷς καὶ ἓνας	μία	ἓν καὶ ἓνα
γεν. ἑνός	μιάς	ἑνός
αἰτ. ἓνα	μίαν	ἓν καὶ ἓνα
(δοτ.) (εἷς ἓνα)	(εἷς μίαν)	(εἷς ἓν, ἓνα)

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

ὄν. τρεῖς	τρία	τέσσαρες τέσσαρα
γεν. τριῶν	τριῶν	τεσσάρων
αἰτ. τρεῖς	τρία	τέσσαρας τέσσαρα
(δοτ.) (εἷς τρεῖς)	(εἷς τρία)	(εἷς τέσσαρας, -α)

2) Τακτικά: ὅσα ἐκφράζουν τὴν ὠρισμένην σειράν (διάταξιν), τὴν ὁποίαν κατέχει ἓνα ὄν μεταξὺ ἄλλων.

Π.χ.: *Διανόμεν* τὴν *τειάρτην* *ἑβδομάδα* τῆς *σαρακοσιῆς*.

Σχηματίζονται δὲ ἐκ τῶν ἀπολύτων διὰ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως **-τος** (μέχρι τὸ εἴκοσι) καὶ **-στος** (ἀπὸ τὸ εἴκοσι καὶ πέραν).

Π.χ.: πέμπτος, ἔνατος, δέκατος, τριακοστός, χιλιοστός (πλὴν τῶν: δύο = δεύτερος, ἑπτὰ = ἕβδομος καὶ ὀκτώ = ὄγδοος). Τοῦ ἐπιθ. εἶς εἶναι τό: πρῶτος.

3) Πολλαπλασιαστικά: ὅσα φανερῶνουν ἀπὸ πόσα μέρη ἀποτελεῖται κάτι. *Π.χ.*: Ἐ π ἦ δ η σ ε ν ἄλμα τριπλοῦν (ἀπὸ τρία ἀπλᾶ μέρη). Σχηματίζονται μὲ τὴν προσθήκην τῆς καταλήξεως **-πλοῦς**, **-πλή**, **-πλοῦν** εἰς τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων. *Π.χ.*: διπλοῦς - διπλή - διπλοῦν, εἰκοσαπλοῦς -πλή -πλοῦν. Κλίνονται δὲ ὅπως τὰ συνηρημένα 6' κλιτα ἐπίθετα (βλ. σελ. 52). Τοῦ ἐπιθ. εἶς εἶναι τό: ἀπλοῦς -ῆ -οῦν.

4) Ἀναλογικά: ἐκφράζουν τὴν ἀναλογίαν ἐνὸς ποσοῦ πρὸς ἄλλο ὁμοειδές.

Π.χ.: Τὸ τεμάχιον αὐτὸ εἶναι τριπλάσιον τοῦ προηγουμένου (τεμαχίου).

Σχηματίζονται μὲ τὴν προσθήκην τῆς καταλήξεως **-πλάσιος** (**-πλασία**, **-πλάσιον**) εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀπολύτου.

Π.χ.: δεκαπλάσιος - δεκαπλασία - δεκαπλάσιον, ἑκατοσιπλάσιος -πλασία -πλάσιον.

Τὸ ἐπίθετον εἶς δὲν σχηματίζει ἀναλογικόν.

Τὰ χρονικά ἐπιθετα δὲν διατηρήθησαν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἀντικαθιστάμενα μὲ τὸ ἀντίστοιχον τακτικὸν καὶ τὴν λέξιν: ἡμέραν. *Π.χ.*: Ἐφθασεν ὁ στρατὸς τὴν τρίτην ἡμέραν (ἀρχαία: τριταῖος). Διατηρήθη μόνον τό: τεταρταῖος, κυρίως εἰς ἔκφρασιν περὶ πυρετοῦ.

6') Ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά: ἐκφράζουν μίαν ἀριθμητικὴν ποσότητα (συγκεκριμένην ἢ ἀφηρημένην).

Π.χ.: Νὰ προσέλθῃ αὐτὴ ἡ δυὰς τῶν μαθητῶν.

Σχηματίζονται διὰ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως **-άς** εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀπολύτου. *Π.χ.*: πενιάς, ἑξάς, ἑκασιπιάς, χιλιάς.

Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου εἶς ἔχομεν οὐσιαστικόν: ἡ μονάς. Κλίνονται δὲ ὅπως τὰ γ' κλιτα οὐσιαστικά εἰς **-ας**, **-αδος**. (βλ. ὁμάς, -άδος).

γ') **Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα:** ἐκφράζουν πόσας φορές συντελείται κάτι.

Π.χ.: Τετράκις ἐπανάλαβες τὸ ἴδιο σφάλμα.

Σχηματίζονται μὲ τὴν προσθήκην τῆς καταλήξεως **-κις** (**ἤ -ακις**) εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀπολύτου. *Π.χ.: ὀκτάκις, δεκάκις.*

Τῶν ἐπιθέτων: εἰς, δύο, τρεῖς τὰ ἐπιρρήματα ἀντιστοίχως εἶναι: *ἅπαξ, δῖς, τρεῖς.*

Εἰς τὴν **δημοτικὴν** γλῶσσαν σχηματίζονται, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ πολλαπλασιαστικὰ δὲν εἶναι συνηρημένα.

Π.χ.: ἀπλὸς -πλή -πλό, τριπλὸς -πλή -πλό κλπ.

Τὰ ἀριθμητικὰ οὐσιαστικὰ σχηματίζονται κατὰ τό: ὀμάδα -δας: *(ἢ πεντάδα, ἢ ἐξάδα κλπ.).*

Ἐπίσης τὰ ἐπιρρήματα σχηματίζονται περιφραστικῶς: μὲ τὸ ἀντίστοιχον ἀριθμητικὸν ἀπόλυτον ἐπίθετον καὶ τὴν λέξιν: φορά. Τοῦτο τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ εἰς τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν.

Π.χ.: Πέντε φορές ἕκαμα τὴν ἴδια δουλειά.

Ἄσκησης I I η

Ἀναγνωρίσατε τὰ ἀριθμητικὰ εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον καὶ τρέψατέ τα εἰς ὅλα τὰ εἶδη:

Τὸ Γυμνάσιόν μας ἔχει ἐμβαδὸν ἑκατὸν τετραγωνικὰ μέτρα καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα αἰθούσας εἰς δύο ὀρόφους. Εἰς τὸν πρῶτον ὀροφον πλὴν τῶν αἰθουσῶν εἶναι καὶ τρία γραφεῖα, ἐνῶ εἰς τὸν δεύτερον μόνον αἰθουσαι διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὄγκον διπλάσιον ἀπὸ τὰς ἄλλας. Οἱ μαθηταὶ ἀνέρχονται κατὰ τετράδας οἱ μικροὶ καὶ δυάδας οἱ μεγαλύτεροι. Ἡ αὐλὴ ἔχει ἐμβαδὸν πενταπλάσιον ἀπὸ τὸ κτίριον καὶ ὑπάρχει εἰς αὐτὴν τὸ «σκάμμα», ἔπου πηδοῦν ἄλλα ἀπλοῦν καὶ τριπλοῦν δις καὶ τρεῖς τὴν ἡμέραν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6ον

Ἄνωτονυμῆαι

Λέγονται αἱ κλιταὶ λέξεις, αἱ ὁποῖαι λαμβάνονται ἀντὶ τῶν

ὀνομάτων (ἀντωνυμία: ἀντί + ὄνομα). Εἶναι δὲ κατὰ κατηγορίαν αἱ ἐξῆς:

α') Προσωπικαί:

Εἶναι ἐκεῖναι ποῦ ἐκφράζουσι τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου (α', β', γ'): **ἐγὼ** διὰ τὸ πρῶτον πρόσωπον, **σύ** (**ἐσὺ**) διὰ τὸ δεύτερον καὶ **αὐτός -ή -ὸ** διὰ τὸ τρίτον.

Π.χ.: **Πές μου**, τί συμβαίνει — **Σὲ** ἐρωτῶ, ἐὰν εἶσαι θεϊκῶς — **Τὸν** εἶδες μὲ τὰ μάτια σου; — **Μὲ** ἐρωτᾷς, ἂν σὲ συμπαθῶ.

Κλίνονται ὡς ἐξῆς:

Ἐ ν ι κ ὸ ς		
α' πρ.	β' πρ.	γ' πρ.
ὄν. ἐγὼ	σύ, ἐσὺ	αὐτός -ή -ὸ
γεν. μου, μου (ἐμοῦ)	σοῦ, σου	αὐτοῦ -ῆς -οῦ
αἰτ. ἐμέ, μέ, με	σέ, σε (ἐσέ)	αὐτόν -ήν -ὸ
(δοτ.) (εἰς ἐμέ)	(εἰς σέ)	(εἰς αὐτόν -ήν -ὸ)

Ἠ λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς		
α' πρ.	β' πρ.	γ' πρ.
ὄν. ἡμεῖς	ἐσεῖς, σεῖς	αὐτοὶ -αὶ -ἅ
γεν. (ἡμῶν) μας	σας	αὐτῶν
αἰτ. ἡμᾶς, μᾶς, μας	σᾶς, σας	αὐτούς -ὰς -ἅ
(δοτ.) (εἰς ἡμᾶς)	(εἰς σᾶς)	(εἰς αὐτούς -ὰς -ἅ)

Οἱ τύποι ἐμοῦ καὶ ἡμῶν καὶ ὁ τύπος ὑμεῖς (=σεῖς) δὲν συνηθίζονται εἰς τὴν νεοελληνικὴν.

Ἀντὶ τῆς ἀντωνυμίας αὐτὸς -ή -ὸ διὰ τὸ γ' πρόσ. χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν γενικὴν καὶ αἰτιατικὴν τύποι ὁμοιάζοντες πρὸς τὸ ἄρθρον:

Ἐνικός: ἀρσ. γεν. τοῦ, του, αἰτ. τόν, τον — θηλ. γεν. τῆς, της, αἰτ. τήν, την — οὐδ. γεν. τοῦ, του, αἰτ. τό, το.

Πληθυντικός: ἀρσ. γεν. τῶν, των, αἰτ. τούς, τους — θηλ. γεν. τῶν, των, αἰτ. τάς, τα. *Π.χ.*: Πές τοῦς τα (=εἰς αὐτοὺς αὐτὰ) — Τοῦ λέγω αὐτὸ.

Εἰς τὴν **δημοτικὴν** χρησιμοποιοῦνται οἱ ἴδιοι τύποι μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ τύποι: ἡμεῖς, ἡμᾶς λέγονται: ἐμεῖς, ἐμᾶς. Ἐκὼς τῆς ἀιτιατικῆς α' καὶ ὅ' πρ. σχηματίζεται καί: ἐμένα, ἐσένα.

6') Δεικτικά:

Λέγονται αἱ ἀντωνυμίαι, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦμεν διὰ νὰ δείξωμεν κάτι. Συνήθεις δὲ εἶναι αἱ ἑξῆς:

- 1) οὗτος, αὕτη, τοῦτο καὶ ἀντὶ αὐτῆς κυρίως ἢ: αὐτός, ἡ, ὅ.
- 2) ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο.
- 3) τόσος, τόση, τόσο (ν) (πρὸς δῆλωσιν ποσοῦ).
- 4) τοσοῦτος, τσαύτη, τοσοῦτον καὶ ἀντὶ αὐτῆς: τόσος πολὺς, τόση πολλή, τόσον πολὺ.
- 5) τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτον καὶ ἀντὶ αὐτῆς: τέτοιος, τέτοια, τέτοιο (πρὸς δῆλωσιν ποιότητος).

Π.χ. Κρίμα νὰ χάνωνται τέτοιοι ἄνδρες!

Κλίνονται ὅπως τὰ ὅ' κλιτα ἐπίθετα. Ἡ δὲ ἀντωνυμία οὗτος, αὕτη, τοῦτο κλίνεται ὡς ἑξῆς:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ἦν. οὗτος	αὕτη	τοῦτο
γεν. τούτου	ταύτης	τούτου
αἰτ. τοῦτον	ταύτην	τοῦτο
(δοτ.) (εἰς τοῦτον)	(εἰς ταύτην)	(εἰς τοῦτο)

Ἠ λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ἦν. οὗτοι	αὗται	ταῦτα
γεν. τούτων	τούτων	τούτων
αἰτ. τούτους	ταύτας	ταῦτα
(δοτ.) (εἰς τούτους)	(εἰς ταύτας)	(εἰς ταῦτα)

Εἰς τὴν δημοτικὴν δὲν χρησιμοποιοῦνται αἱ ἀντωνυμίαι: οὗτος, τοσοῦτος, τοιοῦτος.

γ') Κτήτικαί:

Λέγονται αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι φανερώουσι τὸν κτήτορα κάποιου ὄντος. Τὰς διακρίνομεν ἀπὸ ἀπόψεως κτήτορος καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κτήματος καὶ ἔχουσι τρία πρόσωπα. Π.χ.:

Ἡ οἰκία μου — τὰ ἰδικά σας κτήματα — οἱ συμμαθηταὶ των.

Εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἐπὶ ἑνὸς κτήτορος:

Ἐ ν ι κ ὸ ς (ἓνα κτήμα)

α' πρ.	β' πρ.	γ' πρ.
ἀρσ. ἰδικός μου	ἰδικός σου	ἰδικός του, της, του
θηλ. ἰδική μου	ἰδική σου	ἰδική του, της, του
οὐδ. ἰδικόν μου	ἰδικόν σου	ἰδικόν του, της, του

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς (πολλὰ κτήματα)

α' πρ.	β' πρ.	γ' πρ.
ἀρσ. ἰδικοί μου	ἰδικοί σου	ἰδικοί του, της, του
θηλ. ἰδικαί μου	ἰδικαί σου	ἰδικαί του, της, του
οὐδ. ἰδικά μου	ἰδικά σου	ἰδικά του, της, του

Ἐπὶ πολλῶν κτητόρων:

Ἐ ν ι κ ὸ ς (ἓνα κτήμα)

α' πρ.	β' πρ.	γ' πρ.
ἀρσ. ἰδικός μας	ἰδικός σας	ἰδικός των (τους)
θηλ. ἰδική μας	ἰδική σας	ἰδική των (τους)
οὐδ. ἰδικόν μας	ἰδικόν σας	ἰδικόν των (τους)

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς (πολλὰ κτήματα)

α' πρ.	β' πρ.	γ' πρ.
ἀρσ. ἰδικοί μας	ἰδικοί σας	ἰδικοί των (τους)
θηλ. ἰδικαί μας	ἰδικαί σας	ἰδικαί των (τους)
οὐδ. ἰδικά μας	ἰδικά σας	ἰδικά των (τους)

Σχηματίζεται δηλαδή ἀπὸ τὸ ἐπίθετον ἰδικός -ή -όν καὶ τὴν

γενικήν τῆς ἀντιστοίχου πρὸς τὸ πρόσωπον προσωπικῆς ἀντωνυμίας.

Συμβαίνει δὲ εἰς τὸν λόγον ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω νὰ χρησιμοποιῆται καὶ ἀπλῶς ἡ γενική τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, καὶ τοῦτο ὅταν δὲν θέλωμεν νὰ τονίσωμεν κάτι: μου, σου, του - τῆς - του, μας, σας, των (τους). Π.χ.: Τὸ σπῆτι μας, ἀλλά:

αὐτὸ τὸ σπῆτι εἶναι ἰδικόν μας.

Εἰς τὴν δημοτικὴν σχηματίζονται ὁμοίως: δικός μου, σου, του κλπ.

δ') Ἀὐτοπαθεῖς

Λέγονται αἱ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὁποῖαι φανερώουσι ὅτι ἡ ἐνέργεια ἐνὸς προσώπου ἐπιστρέφει εἰς τὸ ἴδιον τὸ πρόσωπον.

Π.χ.: Θεωρεῖς τὸν ἑαυτὸν σου ἀλάτῃσιον; —

Μὲ τὰς πράξεις των τοὺς ἑαυτοὺς των βλάπτουν.

Κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

α' πρ.

β' πρ.

γ' πρ.

γεν. τοῦ ἑαυτοῦ μου

τοῦ ἑαυτοῦ σου

τοῦ ἑαυτοῦ του

αἰτ. τὸν ἑαυτὸν μου

τὸν ἑαυτὸν σου

τὸν ἑαυτὸν του

(δοτ.) (εἰς τὸν ἑαυτὸν μου) (εἰς τὸν ἑαυτὸν σου) (εἰς τὸν ἑαυτὸν του)

Ἠ λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

α' πρ.

γεν. τοῦ ἑαυτοῦ μας (ἢ τῶν ἑαυτῶν μας)

αἰτ. τὸν ἑαυτὸν μας (ἢ τοὺς ἑαυτοὺς μας)

(δοτ.) (εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἢ τοὺς ἑαυτοὺς μας)

β' πρ.

γεν. τοῦ ἑαυτοῦ σας (ἢ τῶν ἑαυτῶν σας)

αἰτ. τὸν ἑαυτὸν σας (ἢ τοὺς ἑαυτοὺς σας)

(δοτ.) (εἰς τὸν ἑαυτὸν σας ἢ τοὺς ἑαυτοὺς σας)

γ' πρ.

γεν. τοῦ ἑαυτοῦ των (τους) (ἢ ἑαυτῶν των)

αἰτ. τὸν ἑαυτὸν των (τους) (ἢ ἑαυτοὺς των)

(δοτ.) (εἰς τὸν ἑαυτὸν των (τους)) (ἢ ἑαυτοὺς των)

Ἡ ἀντωνυμία δηλαδὴ σχηματίζεται ἀπὸ τὴν λέξιν: ἑαυτὸς καὶ τὴν γενικὴν τῆς ἀντιστοίχου πρὸς τὸ πρόσωπον προσωπικῆς ἀντωνυμίας. Ἡ ὀνομαστικὴ δὲν χρησιμοποιεῖται πρὸς δῆλωσιν αὐτοπαθείας, ἀλλὰ λέγεται χάριν ἐμφάσεως ἢ μεγαλοπρεπείας.

Π.χ.: αὐτὸς εἶναι ὁ ἑαυτός μου! (δῆλ. αὐτὸς εἶμαι ἐγώ!).

Εἰς τὸν πληθυντικὸν ἢ λαμβάνεται μόνον ὁ πληθυντικὸς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἢ τίθενται καὶ αἱ δύο λέξεις εἰς τὸν πληθυντικόν, μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν.

Π.χ.: Εἰς τὸν ἑαυτὸν μας (ἢ εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας) ἐναπόκειται, εἰάν θὰ ἐπιτύχωμεν.

Εἰς τὴν δημοτικὴν σχηματίζονται ὁμοίως.

ε') Ἀναφορική:

Λέγονται αἱ ἀντωνυμίας, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται (προσδιορίζουν) εἰς κάποιον ὄρον ἄλλης προτάσεως.

Π.χ.: Τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῦός εἶναι μέθυσος, τὸν ἀποσιρρέφεται ὁ κόσμος.

Αἱ συνηθέστεραι εἰς τὸν λόγον εἶναι αἱ ἑξῆς:

- 1) ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον.
- 2) ὅποιος, ὅποια, ὅποιο.
- 3) ὁποῖος, ὁποία, ὁποῖον (πρὸς δῆλωσιν ποιότητος).
- 4) πού (ἄκλιτος καὶ διὰ τὰ τρία γένη).
- 5) ὁποιοσδήποτε, ὁποιαδήποτε, ὁποιοδήποτε (πρὸς δῆλωσιν ἀριστολογίας, τὸ -δήποτε παραμένει ἄκλιτον).
- 6) οἷοσδήποτε, οἰαδδήποτε, οἰοδδήποτε (ἀνάλογος τῆς προηγούμενης).
- 7) ὅ,τι καὶ ὅ,τιδήποτε (διὰ τὸ οὐδέτερον γένος, ἐνῶ αἱ ἀντίστοιχοι διὰ τὰ ἄλλα γένη: ὅστις, ἤτις δὲν χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν νεοελληνικὴν).
- 8) ὅσος, ὅση, ὅσον καὶ ὁπόσος, ὁπόση, ὁπόσον (πρὸς δῆλωσιν ποσότητος).

Κλίνονται ὅπως τὰ θ' κλιτα ἐπίθετα.

Εἰς τὴν δημοτικὴν χρησιμοποιοῦνται κυρίως αἱ: ὅποιος, πού, ὁποιοσδήποτε, ὅ,τι, ὅ,τιδήποτε καὶ ὅσος.

ς') Ἑρωτηματικά:

Λέγονται αἱ ἀντωνυμῖαι διὰ τῶν ὁποίων ἐρωτῶμεν κάτι.

Π.χ.: *Τί θέλεις;* — *Ποῖος εἶναι;*

Εἶναι αἱ ἐξῆς:

1) τίς; (ἄρσ. θηλ.) — τί; (οὐδ.).

2) ποῖος, ποία, ποῖον;

3) πόσος, πόση, πόσο (ν); (εἰς ἐρώτησιν μεγέθους).

Αἱ: *ποῖος* καὶ *πόσος* κλίνονται ὡς ἑ' κλιτα ἐπίθετα. Ἡ δέ: *τίς* κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἑνικός: ὄνομ. τίς, τί, γεν. τίνος, αἰτ. τίνα, τι.

Πληθυντικός: ὄνομ. τίνες, τίνα, γεν. τίνων, αἰτ. τίνας, τίνα.

Δὲν συνηθίζονται ὁμοῦ ὅλοι οἱ τύποι τῆς ἀντωνυμίας τίς.

Ἐντὶ τῶν τύπων: τίνα, τίνες, τίνα (οὐδ.), τίνων, τίνας χρησιμοποιοῦνται κυρίως οἱ τύποι τῆς ἀντωνυμίας ποῖος (ποῖον, ποῖοι, ποῖα, ποῖων, ποῖους, ποῖας κλπ.). Τὸ οὐδέτερον «τί» χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς ἄκλιτον περὶ ἐρωτήσεως ποιότητος.

Π.χ.: *Τί ἄνθρωποι εἶναι αὐτοί;* (=τί εἶδους ἄνθρωποι).

Εἰς τὴν δημοτικὴν χρησιμοποιοῦνται: ποῖός, ποῖά, ποῖό — πόσος, πόση, πόσο καὶ τὸ ἄκλιτον τι.

ς') Ἀόριστοι:

Τὰς ἀντωνυμίας αὐτὰς μεταχειρίζομεθα, ὅταν ὁμιλῶμεν γενικῶς (ἀορίστως) διὰ κάποιον πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα.

Π.χ.: *κάποιος ἄνθρωπος* — *Κάθενας* μας γροθίζει *τί* πρόβει νὰ πρᾶτουμεν.

Αἱ συνηθέστεραι εἶναι αἱ ἐξῆς:

1) τίς (ἄρσ. θηλ.), τί (οὐδ.) (ἐγκλιτικὴ λέξις, ὅλ. σελ. 15).

2) κάποιος, κάποια, κάποιο.

3) μερικοί, μερικά, μερικά.

4) ἀρκετοί, ἀρκετά, ἀρκετά.

5) ἕκαστος, ἕκαστη, ἕκαστον (=καθεῖς).

6) καθεῖς (καθένας), καθεμία, καθὲν (καθένα).

7) ἕτερος, ἕτερα, ἕτερον (=ἄλλος).

- 8) ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο.
- 9) εἷς (ἕνας), μία, ἓν (ἕνα) (τίθεται καὶ ὡς ἀόριστον ἄρθρον, βλ. σελ. 25).
- 10) κανεῖς (κανένας), καμμία, κανέν (κανένα).
- 11) οὐδεῖς, οὐδεμία, οὐδέν.
- 12) ὅλος, ὅλη, ὅλον.
- 13) ὁλόκληρος, ὁλόκληρη, ὁλόκληρον.
- 14) ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα (ἄκλιτος).
- 15) ὁ τάδε, ἡ τάδε, τὸ τάδε (ἄκλιτος).
- 16) κάθε (ἄκλιτος, καὶ διὰ τὰ τρία γένη).
- 17) ἀμφοῖτεροι, ἀμφοῖτεραι, ἀμφοῖτερα (=καὶ οἱ δύο μαζί, εἰς τὸν πληθυντικόν).
- 18) οὐδέτερος, οὐδέτερα, οὐδέτερον (=κανεῖς ἐκ τῶν δύο).
- 19) κάτι — κάθε τι — τίποτε (διὰ τὸ οὐδέτερον γένος).

Ἔτσι ἀπὸ αὐτῶν εἶναι σύνθετοι μὲ τήν: εἷς κλίνονται ὅπως αὐτὴ (βλ. σελ. 65) μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν. Ἡ τίς κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἐνικός: ὄνομ. τίς, τί, γεν. τινός, αἰτ. τινά, τί — Πληθυντικός: ὄνομ. τινές, τινά, γεν. τινῶν, αἰτ. τινάς, τινά. (Συνήθως ἀντικαθίσταται μὲ τήν: κάποιος -α -ο). Αἱ ἄλλαι κλίνονται ὅπως τὰ β' κλιτα ἐπίθετα.

Εἰς τήν δημοτικὴν εἶναι εὐχρηστοὶ αἱ ἐξῆς: κάποιος, ἀρκετοὶ (ἢ κάμποσος -οι), μερικοί, καθένας, ἄλλος, ἕνας, κανένας, ὅλος, ὁλόκληρος, ὁ δεῖνα, ὁ τάδε, κάθε, κάτι, κάθε τι, τίποτε.

η') Ἀλληλοπαθεῖς:

Λέγονται αἱ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ὅτι πρόσωπα περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἐνεργοῦν ἢ πάσχουν ἀπὸ κοινοῦ.

Π.χ.: Φιλονεικοῦν **μεταξὺ τῶν** — **Μεταξὺ μας** δὲν ὑπάρχει προδότης — **Βοηθεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.**

Σχηματίζονται ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα: **μεταξὺ**, καὶ τὴν γενικὴν πληθυντικὴν τῆς ἀντιστοίχου προσωπικῆς ἀντωνυμίας. Εὐρίσκεται εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς καὶ διὰ τὰ τρία γένη:

α' προσ. **μεταξὺ μας** — β' προσ. **μεταξὺ σας** — γ' προσ. **μεταξὺ τῶν** (τους).

Ἀκόμη πρὸς δῆλωσιν τῆς ἀλληλοπαθείας χρησιμοποιούνται αἱ ἐξῆς ἐκφράσεις:

1) ὁ εἷς τοῦ ἄλλου — ἢ μία τῆς ἄλλης — τὸ ἐν τοῦ ἄλλου (κλίνεται εἰς τὸν ἐνικὸν καὶ μόνον ἢ δευτέρα ἀντωνυμία).

Π.χ.: Ἐπαιεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον (=ἐπαινοῦνται μεταξὺ των).

2) ὁ μὲν τοῦ δὲ (τὸν δὲ) — ἢ μὲν τῆς δὲ (τὴν δὲ) — τὸ μὲν τοῦ δὲ (τὸ δὲ) — οἱ μὲν τῶν δὲ (τοὺς δὲ) — αἱ μὲν τῶν δὲ (τάς δὲ) — τὰ μὲν τῶν δὲ (τὰ δέ).

Π.χ.: Προσεπάθουν γὰ καταπραῦνον οἱ μὲν τοὺς δὲ (=γὰ καταπραῦνονται μεταξὺ των).

Οἱ ἀνωτέρω τύποι (1, 2) χρησιμοποιοῦνται κυρίως, ὅταν τὸ ρῆμα εἶναι ἐνεργητικῆς διαθέσεως. Ἐνῶ ἐὰν εἶναι παθητικῆς, χρησιμοποιεῖται ὁ τύπος: «μεταξὺ μας» κλπ.

Ἡ ἀρχαιοσπερηγῆς ἀντωνυμία: «ἀλλήλων» χρησιμοποιεῖται μόνον εἰς τυποποιημένας ἐκφράσεις.

Π.χ.: ἀγαπᾶτε ἀλλήλους — ἀλλήλων τὰ θάθη βαστάζετε.

Καὶ εἰς τὴν δημοτικὴν χρησιμοποιοῦνται ὁμοίως αἱ ἀνωτέρω ἀντωνυμίαι.

θ') Ὀριστικά:

Εἶναι αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι καθορίζουν κάτι καὶ τὸ ἀντιδιαστέλλον πρὸς ἄλλα.

Π.χ. Ὁ ἴδιος ὁ ἀδελφός του τὸν ἐταπεινώσε —
Μόνους των ἐπροδόθησαν.

Ὡς ὀριστικά λαμβάνονται:

1) τὸ ἐπίθετον: ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τὸ ἴδιον.

2) ἡ ἀντωνυμία: αὐτός -ἡ -ὸ ἐνάρθρως: ὁ αὐτός, ἡ αὐτή, τὸ αὐτὸ (=ἴδιος).

3) τὸ ἐπίθετον: μόνος -η -ον μὲ τὴν γενικὴν τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας: μόνος -η -ο μου, σου, του — μόνου -αι -α μας, σας, των.

Εἰς τὴν δημοτικὴν χρησιμοποιοῦνται ἡ πρώτη καὶ ἡ τρίτη ἐκ τῶν ἀνωτέρω.

ε') 'Επαναληπτική:

Είναι ή αντωνυμία: αὐτός -ή -ὸ καί χρησιμοποιεῖται ἀναφερομένη εἰς προηγουμένην λέξιν διὰ νά μή ἐπαναληφθῆ ἡ ἴδια. Π.χ.: Ὁ Γυμνασιάρχης ἐκάλεσε τοὺς ἐπιμελητὰς καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτούς τὰ ἀπουσιολόγια.

Ἀντὶ τῆς ἀνωτέρω λαμβάνονται καὶ οἱ τύποι τοῦ ἄρθρου (ὅπως καὶ μὲ τὰς προσωπικὰς ἀντωνυμίας). Δηλ. εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα δυνάμεθα νά εἴπωμεν: ... καὶ τοὺς ἔδωκεν... Ὅμοίως λέγομεν καὶ εἰς τὴν δημοτικὴν.

Ἐσκήσεις 12ῃ

Ἀναγνωρίσατε τὰς ὑπαρχούσας ἀντωνυμίας εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον καὶ σχηματίσατέ τας εἰς τὰ τρία γένη ἢ τὰ τρία πρόσωπα ἀναλόγως τοῦ εἴδους των:

Ἐκστρατεύων ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος μὲ τὸ ἵππικόν του διὰ μέσου ἀρκετῶν ξηρῶν τόπων πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρειοῦ ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις του ἀπὸ δίψαν. Κατὰ καλὴν τύχην συνήντησαν μερικoὺς Μακεδόνας, οἱ ὅποιοι τοὺς ἔφεραν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ στρατιῶται ἐκοιτάχθησαν μεταξὺ των καὶ τὸ προσέφεραν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Αὐτὸς ὁμῶς εἶπεν εἰς αὐτούς: «δὲν θέλω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου, ἐὰν οἱ συνεργάται μου ὑποφέρουν». Ἐκεῖνοι τὸν ἐθαύμασαν διὰ τὴν ἐγκράτειάν του καὶ εἰς τὴν ἐρώτησίν του, ποῖοι δύνανται νά συνεχίσουν, ἀπήντησαν ὅλοι: «Μὲ ἀρχηγὸν ὡς ἀν ἐσέ, κανεῖς δὲν ὑποχωρεῖ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Τον

Ἰῆμα.

Εἶναι τὸ κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου, τὸ ὅποιον φανερώνει ὅτι τὸ Ὑποκείμενον (ἄλλ. συντακτικόν) ἐνεργεῖ ἢ πάσχει ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

Π.χ.: Ὁ Πέτρος διαβάξει — ὁ υἱός μου λούεται —
Ἡ γάτα κοιμάται. Εἰς τὸ ρῆμα παρατηροῦμεν:

α') **Διάρθρῳσις:** Φανερώνει τί κάνει ἢ τί παθαίνει ἢ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκεται τὸ Ὑποκείμενον. Ἔχομεν τέσσαρας διαθέσεις:

1) **Ἐνεργητικὴ:** ὅταν φανερῶνῃ ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ (ρῆματα ἐνεργητικά).

Π.χ.: Ὁ ὑπηρέτης ἔκλεισε τὴν θύραν.

2) **Μέση:** ὅταν φανερῶνῃ, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου ἐπιστρέφει εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ (ρῆματα μέσα).

Π.χ.: Ἡ Ἀνθὴ λούεται (=λούει τὸν ἑαυτὸν της).

3) **Παθητικὴ:** ὅταν φανερῶνῃ ὅτι τὸ ὑποκείμενον πάσχει κάτι ἀπὸ ἑνα ἄλλο, ποῦ ἀποτελεῖ τὸ αἷτιον τοῦ πάθους τοῦ (ρῆματα παθητικά).

Π.χ.: Τὰ δένδρα ἐκόπησαν ἀπὸ τὸν ἄνεμον —

Ἡ οἰκία καιεσιόραφη ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν.

4) **Οὐδέτερα:** ὅταν φανερῶνῃ ὅτι τὸ ὑποκείμενον οὔτε ἐνεργεῖ, οὔτε πάσχει, ἀλλὰ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν (ρῆματα οὐδέτερα).

Π.χ.: Ὁ μαθητὴς ξεκουράζεται μετὰ τὴν μελέτην του.

6') **Φωνή:** φανερώνει ἓνα σύνολον ρηματικῶν τύπων. Ἔχομεν δύο φωνάς:

1) **Ἐνεργητικὴ:** Περιλαμβάνει τοὺς ρηματικούς τύπους, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν πρώτην τους μορφήν ἔχουν κατάληξιν -ω.

Π.χ.: γράφω, παίζω κλπ.

2) **Μέση ἢ Παθητικὴ:** Περιλαμβάνει τοὺς ρηματικούς τύπους, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν πρώτην τους μορφήν ἔχουν κατάληξιν -ομαι ἢ -μαι.

Π.χ.: γράφομαι, αισθάνομαι, κάθημαι κλπ.

Παρατήρησις: Ἡ φωνὴ τυχαίως μόνον συμπίπτει μετὰ τὴν διάθεσιν. Π.χ. τὸ ρῆμα «κλείω» εἶναι ἐνεργητικῆς φωνῆς καὶ ἐνεργητικῆς διαθέσεως, ἐνῶ τὸ ρῆμα «πάσχω» εἶναι ἐνεργητικῆς μὲν φωνῆς, ἀλλὰ παθητικῆς διαθέσεως.

γ') **Ἐγκλίσις:** Εἶναι οἱ διάφοροι τρόποι, μετὰ τοὺς ὁποίους ἐκφράζεται ἡ σημασία τοῦ ρήματος ἀναλόγως πρὸς τὴν ψυχικὴν

κατάστασιν ἢ τὴν γνώμην τοῦ λέγοντος. Ἐχομεν πέντε ἐγγλίσεις:

1) Ὅριστική: Παρουσιάζει αὐτὸ πού δηλώνει τὸ ρῆμα ὡς βέβαιον καὶ ὀριστικόν.

Π.χ.: Οἱ μαθηταὶ ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸ σχολεῖον.

2) Ῥητορική: Παρουσιάζει αὐτὸ πού δηλώνει τὸ ρῆμα ὡς ἐπιθυμητὸν ἢ ἐπιδικώμενον.

Π.χ.: Πρέπει νὰ πηγαίνωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

3) Ἐυχτική: Παρουσιάζει αὐτὸ πού δηλώνει τὸ ρῆμα ὡς εὐχὴ διὰ νὰ γίνη ἢ νὰ μὴ γίνη.

Π.χ.: Εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν εἰς τὰς ἐξετάσεις.

4) Προστακτική: Παρουσιάζει αὐτὸ πού δηλώνει τὸ ρῆμα ὡς προσταγή, διὰ νὰ γίνη ἢ ὄχι κάτι.

Π.χ.: Νὰ μὴν ὀμιλῆς, ὅταν τρώγῃς.

5) Δυνατική: Παρουσιάζει αὐτὸ πού δηλώνει τὸ ρῆμα ὡς δυνατόν ἢ ὄχι νὰ πραγματοποιηθῇ.

Π.χ.: Θὰ ἦμουν εὐτυχῆς (=θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἦμουν),
ἐὰν ἐκέροδιζα τὸ λαχεῖο.

Τύπος τοῦ ρήματος, χωρὶς νὰ εἶναι ἐγγλίσις, εἶναι καὶ ἡ **Μετοχή**, ὀνομαζομένη τοιουτοτρόπως, διότι εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ρῆμα καὶ ἐπίθετον (μετέχει καὶ τῶν δύο). Λέγεται παρεπόμενον τοῦ ρήματος. *Π.χ.:* ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τὸ γράφον (=ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο πού γράφει).

Τὸ Ἀπαρεμφάτον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς δὲν διατηρήθη εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, παρὰ μόνον εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις ὡς ἔναρθρον. *Π.χ.:* ἀλαγορεύεται τὸ καπνίζειν (=τὸ κάπνισμα).

Ἐκ τοῦ ἀπαρεμφάτου λαμβάνομεν μόνον ὀρισμένους τύπους πρὸς σχηματισμὸν τοῦ Παρακειμένου (θὰ ἴδωμεν κατωτέρω).

δ') Χρόνος: Εἶναι ὁ τύπος πού ἐκφράζει πότε καὶ πῶς λαμβάνει χώραν ἡ πράξις πού φανερώνει τὸ ρῆμα, εἰς τὴν γενικὴν διαίρεσιν τοῦ χρόνου εἰς: παρὸν - παρελθόν - μέλλον. Οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ἐνεστώς (χρόνος τοῦ παρόντος): ἐκφράζει ὅτι ἡ πράξις γίνεται τὸν ἴδιον χρόνον πού ὀμιλεῖ ὁ λέγων.

Π.χ.: Ὁ γεωργὸς σπεῖρει τὸν ἀρόν.

2) Παρατακτικός (χρόνος του παρελθόντος διαρκής) : φανερώνει ότι ή πράξις ἐγένετο συνεχῶς εἰς τὸ παρελθόν.

Π.χ.: Χθὲς ἡ ἡμέρα ἦτο ζεστή.

3) Μέλλον Διαρκείας (χρόνος του μέλλοντος) : φανερώνει ότι ή πράξις θά γίνεται συνεχῶς εἰς τὸ μέλλον.

Π.χ.: Αὔριο ὅλην τὴν ἡμέραν θά διαβάσω.

4) Μέλλον Στιγμιαῦς (χρόνος του μέλλοντος) : φανερώνει ότι ή πράξις θά γίνη εἰς ὄρισμένον χρονικόν διάστημα του μέλλοντος καὶ ὄχι συνεχῶς.

Π.χ.: Τὰ μαθήματά μου θά τὰ διαβάσω τὸ θράδν.

5) Ἄδριστος (χρόνος παρελθόντος στιγμιαῖος) : δηλώνει ότι ή πράξις ἐγένε εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ εἰς μίαν χρονικὴν στιγμὴν. *Π.χ.*: Χθὲς ἔγραφα τὴν ἐπιστολήν.

6) Παρακείμενος (χρόνος συντελικὸς του παρόντος) : δηλώνει ότι ή πράξις ἔχει γίνε εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ ή ἐνέργειά της συνεχίζεται καὶ εἰς τὸ παρόν.

Π.χ.: Ἔχω γράφει τὸ μάθημά μου.

7) Ἵπερσυντελικὸς (χρόνος συντελικὸς του παρελθόντος) : φανερώνει ότι ή πράξις εἶχε συντελεσθῆ εἰς ἓνα ὄρισμένον χρονικόν σημεῖον του παρελθόντος.

Π.χ.: Πρὶν ἔλθω, εἶχες φύγει.

8) Τετελεσμένος Μέλλον (χρόνος συντελικὸς του μέλλοντος) : δηλώνει ότι ή πράξις θά ἔχη συντελεσθῆ εἰς ἓνα ὄρισμένον χρονικόν σημεῖον του μέλλοντος.

Π.χ.: Θά ἔχω φύγει, ὅταν θά φθάσης εἰς.

ε') **Συζυγίαν**: Εἶναι ή κατηγορία εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν τὰ ρήματα ἀπὸ ἀπόψεως ὁμοιότητος μεταξὺ των ὡς πρὸς τὸν τρόπον κλίσεως. Διακρίνομεν τρεῖς συζυγίας:

1η συζυγία: Περιλαμβάνει τὰ ρήματα ποὺ λήγουν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν εἰς -ω καὶ εἰς τὴν μέσην εἰς -ομαι (τὰ λεγόμενα θαρύτονα). *Π.χ.*: γράφ-ω, αἰσθάν-ομαι κλπ.

2α συζυγία: Περιλαμβάνει τὰ ρήματα ποὺ συναίρουσιν τὸν χαρακτήρα - φωνῆν μὲ τὰς καταλήξεις. Δι' αὐτὸ λέγονται: συνη-

ρημένα ἢ περισπώμενα.

Π.χ.: τιμά-ω=ῶ, βοηθέ-ω=ῶ, τιμωρέ-ομαι=οῦμαι κλπ.

Βη συζυγία: Περιλαμβάνει τὰ ρήματα τοῦ λήγουν εἰς **-μαι** (Μέσης φωνῆς). *Π.χ.:* εἶμαι, κείμαι, κάθημαι.

Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν ρημάτων, ἄλλα ἐξ αὐτῶν σχηματίζονται μὲ τὸ ἴδιο θέμα εἰς ὅλους τοὺς χρόνους, καὶ ἄλλα ἔχουν δύο θέματα: ἓνα θέμα διὰ τοὺς χρόνους Ἐνεστώτα, Παρατατικῶν καὶ Μέλλοντα Διαρκείας, καὶ ἄλλο διὰ τοὺς λοιποὺς χρόνους. Τὸ πρῶτον λέγεται **ἐνεστωτικόν**, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι τὸ βασικόν θέμα καὶ λέγεται **ρηματικόν**. Ἀπ' αὐτὸ σχηματίζεται τὸ ἐνεστωτικόν μὲ τὴν προσθήκην διαφόρων προσφυσμάτων. *Π.χ.:* τὸ ρῆμα «κόπτω» ἔχει ρηματικόν θέμα: κοπ- καὶ λαμβάνει τὸ πρόσφυμα τ=κόπ-τ-ω. Τὸ ρῆμα «μανθάνω» ἔχει ρηματικόν θέμα: μαθ- καὶ ἐνεστωτικόν: μανθάν-.

Βοηθητικὰ Ῥήματα

Τὰ ρήματα **εἶμαι** καὶ **ἔχω** (ἐνίοτε καὶ τὸ **θέλω**), ἀπειδὴ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὸν σχηματισμὸν χρόνων τῶν ἄλλων ρημάτων, λέγονται βοηθητικά.

Τοῦ ρήματος «εἶμαι» οἱ ἄλλοι χρόνοι ἀναπληρώνονται ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ ρήματος: ὑπάρχω ἢ γίνομαι.

Π.χ.: Ὑπῆρξε γενναῖος στρατηγὸς — Ἔγινε μεγάλο γλέντι.

Οἱ δὲ τύποι τοῦ ἀρχαίου ἀπαρσιμῆτος καὶ μετοχῆς χρησιμοποιοῦνται μόνον εἰς στερεοτύπους ἐκφράσεις, καὶ μάλιστα τὸ ἀπαρσιμῆτος ὡς ἔναρθρον (=οὐσιαστικόν).

Π.χ.: Ἔδωσε ὄλο του τὸ εἶναι (=τὴν ὑπαρξιν) —

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄν κοινωνικόν.

Τοῦ ρήματος «ἔχω» ὁ ἀρχ. ἀόριστος «ἔσχον» σπανίως χρησιμοποιεῖται, ὅποτε κυρίως ὡς σύνθετος.

Π.χ.: Τοῦ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν.

Ἀγτὶ αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται ὁ Παρατατικὸς, ὅχι ὅμως πρὸς δήλωσιν διαρκείας, ἀλλὰ ὅτι ἢ πράξις ἔγινε εἰς ὠρισμένην στιγμήν.

Π.χ.: Χθὲς τὸ μεσημέρι εἶχε πολὺν πνεστὸν.

Ἡ Μετοχὴ Ἐνεστώτος εἶναι: ὁ ἔχων, ἡ ἔχουσα, τὸ ἔχον (δημ. ἔχοντας, ἀκλιτος).

Ἑρήματα ἑῆς συζυγίας

Α') Φωνηεντόληκτα

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

	Ἐνεστώς	Παρατατικός	Μέλλον Διαρκείας	Μέλλον Στιγμαίος
ΟΡΙΣΤΙΚΗ	κολακεύ-ω	ἐ-κολάκευ-ον (δημ. -α)	θά κολακεύ-ω	θά κολακεύ-σω
	κολακεύ-εις		θά κολακεύ-ῆς	θά κολακεύ-ῆς
	κολακεύ-ει	ἐ-κολάκευ-ες	(δημ. -εις)	(δημ. -ρεις)
	κολακεύ-ομεν (δημ. -οιμε)	ἐ-κολάκευ-ε	θά κολακεύ-ῃ	θά κολακεύ-σῃ
	κολακεύ-ετε	ἐ-κολακεύ-ομεν (δημ. -αμε)	(δημ. -ει)	(δημ. -σει)
ΤΙΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	κολακεύ-εστε	ἐ-κολακεύ-ετε (δημ. -ατε)	θά κολακεύ-ομεν (δημ. -οιμε)	θά κολακεύ-οσωμεν (δημ. -σοιμε)
	κολακεύ-ουν	ἐ-κολάκευ-ον (δημ. -αν)	θά κολακεύ-ουν	θά κολακεύ-ουσι
	νά κολακεύ-ω			
	νά κολακεύ-ῆς			
	νά κολακεύ-ῃ νά κολακεύ-ομεν (δημ. -οιμε)			
ΕΥΚΤΙΚΗ	νά κολακεύ-ετε (-ητε, ἄρχ.)			
	νά κολακεύ-ουν			
	εἶθε νά κολακεύ-ω	εἶθε νά ἐκολάκευ-ον		
	εἶθε νά κολακεύ-ῆς	εἶθε νά ἐκολάκευ-ες		
	εἶθε νά κολακεύ-ῃ	εἶθε νά ἐκολάκευ-ε		
ΔΥΝΗΤΙΚΗ	εἶθε νά κολακεύ-ομεν	εἶθε νά ἐκολακεύ-ομεν		
	εἶθε νά κολακεύ-ετε	εἶθε νά ἐκολακεύ-ετι		
	εἶθε νά κολακεύ-ουν	εἶθε νά ἐκολάκευ-ον		
		θά ἐκολάκευ-ον		
		θά ἐκολάκευ-ες		
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ		θά ἐκολάκευ-ε		
		θά ἐκολακεύ-ομεν		
		θά ἐκολακεύ-ετε		
		θά ἐκολάκευ-ον		
ΜΕΤΟΧΗ ΕΝΕΣΤ.	νά κολακεύ-ῆς (ἢ κολάκευε)	ὁ κολακεύ-ων		
	ᾶς κολακεύ-ῃ	ἡ κολακεύ-ουσα		
	νά κολακεύ-ετε (ἢ κολακεύετε)	τὸ κολακεύ-ον (δημ. κολακεύοντας)		
	ᾶς κολακεύ-ουν			

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Ἀόριστος	Παρακείμενος	ὑπερσυντέλικος	Τετ. Μέλων
ἔ-κολάκευ-σα	ἔχω κολακεύ-σει	εἶχον κολακεύ-σει	θά ἔχω κολακεύ-σει
ἔ-κολάκευ-σας	ἔχεις >	εἶχες >	θά ἔχης >
ἔ-κολάκευ-σε	ἔχει >	εἶχε >	θά ἔχη >
ἔ-κολακεύ-σαμεν (ν)	ἔχομεν >	εἶχομεν >	θά ἔχομεν >
ἔ-κολακεύ-σατε	ἔχετε >	εἶχετε >	θά ἔχετε >
ἔ-κολάκευ-σαν	ἔχουν >	εἶχον >	θά ἔχουν >
	(δημ. ἔχω κολακειμένο)	(δ. εἶχα κολακειμένο)	

νά κολακεύ-σω	νά ἔχω κολακεύ-σει
νά κολακεύ-σης	νά ἔχης >
νά κολακεύ-ση	νά ἔχη >
νά κολακεύ-σομεν	νά ἔχομεν >
(δημ. -σομε)	νά ἔχετε >
νά κολακεύ-σετε	νά ἔχουν >
(-σητε ἀρχ.)	
νά κολακεύ-σουν	

εἶθε νά κολακεύ-σω	εἶθε νά ἔχω κολακεύ-σει	εἶθε νά εἶχον κολακεύ-σει
εἶθε νά κολακεύ-σης	εἶθε νά ἔχης >	εἶθε νά εἶχες >
εἶθε νά κολακεύ-ση	εἶθε νά ἔχη >	εἶθε νά εἶχε >
εἶθε νά κολακεύ-σομεν	εἶθε νά ἔχομεν >	εἶθε νά εἶχομεν >
εἶθε νά κολακεύ-σετε	εἶθε νά ἔχετε >	εἶθε νά εἶχετε >
εἶθε νά κολακεύ-σουν	εἶθε νά ἔχουν >	εἶθε νά εἶχον >

θά εἶχον κολακεύ-σει
θά εἶχες >
θά εἶχε >
θά εἶχομεν >
θά εἶχετε >
θά εἶχον >

Ἀόριστος	Παρακείμενος	ΜΕΤΟΧΗ
νά κολακεύ-σης (ἢ κολάκευσας)	νά ἔχης κολακεύ-σει	ὁ κολακεύ-σας
ᾗς κολακεύ-ση	ᾗς ἔχη >	ἡ κολακεύ-σασα
νά κολακεύ-σατε (ἢ κολακεύσατε)	νά ἔχετε >	τὸ κολακεύ-σαν
ᾗς κολακεύ-σουν	ᾗς ἔχουν >	(δημ. ἔχοντας κολακεύ-σαι)

	Ἐνεστώς	Παρατατικός	Μέλλων Διαρκείας	Μέλλων Στιγμαίως
ΟΡΙΣΤΙΚΗ	κολακεύ-ομαι	ἔ-κολακευ-όμην	θή κολακεύ-ομαι	θή κολακευ-θῶ
	κολακεύ-εσαι	(δημ. -όμουν)	θή κολακεύ-εσαι	θή κολακευ-θής
	κολακεύ-εται	ἔ-κολακεύ-εσο	θή κολακεύ-εται	θή κολακευ-θήη
	κολακευ-όμεθα (δημ. -όμαστε)	(δημ. -όσουν)	θή κολακευ-όμεθα (δημ. -όμαστε)	θή κολακευ-θῶμεν (δημ. -οὔμε)
	κολακεύ-εσθε (δημ. -όσαστε)	ἔ-κολακεύ-ετο (δημ. -όταν)	θή κολακεύ-εσθε	θή κολακευ-θήτε
κολακεύ-ονται	ἔ-κολακευ-όμεθα (δημ. -όμαστε)	θή κολακεύ-ονται	θή κολακευ-θούν	
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	νά κολακεύ-ομαι	ἔ-κολακεύ-εσθε (δημ. -όσαστε)		
	νά κολακεύ-εσαι	ἔ-κολακεύ-οντο (δημ. -όνταν)		
	νά κολακεύ-εται			
	νά κολακευ-όμεθα (δημ. -όμαστε)			
	νά κολακεύ-εσθε (-ησθε, αρχ.)			
νά κολακεύ-ονται				
ΕΥΚΤΙΚΗ	εἶθε νά κολακεύ-ομαι	εἶθε νά ἐκολακευ-όμην		
	εἶθε νά κολακεύ-εσαι	εἶθε νά ἐκολακεύ-εσο		
	εἶθε νά κολακεύ-εται	εἶθε νά ἐκολακεύ-ετο		
	εἶθε νά κολακευ-όμεθα	εἶθε νά ἐκολακευ-όμεθα		
	εἶθε νά κολακεύ-εσθε	εἶθε νά ἐκολακεύ-εσθε		
εἶθε νά κολακεύ-ονται	εἶθε νά ἐκολακεύ-οντο			
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ ΔΥΝΗΤΙΚΗ	—	θή ἐκολακευ-όμην		
	—	θή ἐκολακεύ-εσο		
	—	θή ἐκολακεύ-ετο		
	—	θή ἐκολακευ-όμεθα		
	—	θή ἐκολακεύ-εσθε		
—	θή ἐκολακεύ-οντο			
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	νά κολακεύ-εσαι	ΜΕΤΟΧΗ		
	ᾤς κολακεύ-εται	ΕΝΕΣΤΩΤΟΣ		
	(νά) κολακεύ-εσθε	ὁ κολακευ-όμενος		
	ᾤς κολακεύ-ονται	ἡ κολακευ-ομένη		
		τὸ κολακευ-όμενον		

Μ Ε Σ Η Φ Ω Ν Η

Αοριστος	Παρακειμενος	Περσυντελικος	Τετλ. Μελων
ἔ-κολακεύ-θη (δημ. -θηκα)	ἔχω κολακευ-θῆ	εἶχον κολακευ-θῆ	θά ἔχω κολακευ-θῆ
ἔ-κολακεύ-θης (δημ. -θηρες)	ἔχεις >	εἶχες >	θά ἔχῃς >
ἔ-κολακεύ-θη (δημ. -θηκε)	ἔχομεν >	εἶχομεν >	θά ἔχομεν >
ἔ-κολακεύ-θημεν (δημ. -θήκαμε)	ἔχετε >	εἶχετε >	θά ἔχετε >
ἔ-κολακεύ-θητε (δημ. -θήκατε)	ἔχουν >	εἶχουν >	θά ἔχουν >
ἔ-κολακεύ-θησαν (δημ. -θήκαν)			

νά κολακευ-θῶ	νά ἔχω κολακευ-θῆ
νά κολακευ-θῆς	νά ἔχῃς >
νά κολακευ-θῆ	νά ἔχῃ >
νά κολακευ-θῶμεν (δημ. -θοῦμε)	νά ἔχομεν >
νά κολακευ-θῆτε	νά ἔχετε >
νά κολακευ-θούν	νά ἔχουν >

εἶθε νά κολακευ-θῶ	εἶθε νά ἔχω κολακευ-θῆ	εἶθε νά εἶχον κολακευ-θῶ
εἶθε νά κολακευ-θῆς	εἶθε νά ἔχῃς >	εἶθε νά εἶχες >
εἶθε νά κολακευ-θῆ	εἶθε νά ἔχῃ >	εἶθε νά εἶχε >
εἶθε νά κολακευ-θῶμεν	εἶθε νά ἔχομεν >	εἶθε νά εἶχομεν >
εἶθε νά κολακευ-θῆτε	εἶθε νά ἔχετε >	εἶθε νά εἶχετε >
εἶθε νά κολακευ-θούν	εἶθε νά ἔχουν >	εἶθε νά εἶχουν >

θά εἶχον κολακευ-θῆ
θά εἶχες >
θά εἶχε >
θά εἶχομεν >
θά εἶχετε >
θά εἶχουν >

νά κολακευ-θῆς	νά ἔχῃς κολακευ-θῆ
νά κολακευ-θῆ	νά ἔχῃ >
(νά) κολακευ-θῆτε	νά ἔχετε >
νά κολακευ-θούν	νά ἔχουν >

ΜΕΤΟΧΗ ΑΟΡΙΣΤΟΥ	ΜΕΤΟΧΗ ΠΑΡΑΚΕΙΜ.
ὁ κολακευ-θείς	ὁ κολακευ-μένος
ἡ κολακευ-θείσα	ἡ κολακευ-μένη
τὸ κολακευ-θὲν	τὸ κολακευ-μένον

Β') Συμφωνόληκτα

Κλίνονται ὁμοίως πρὸς τὰ φωνηεντόληκτα, ἀλλὰ ὁ χαρακτήρ των, ὅταν ἀκολουθῆ κατάληξις μὲ σύμφωνον, ἢ συγχωνεύεται μὲ τὸ ἀκολουθοῦν σύμφωνον ἢ ἀποβάλλεται πρὸ αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως συμβαίνουν τὰ ἑξῆς κατὰ τὴν κλίσιν των:

1) Ἀφωνόληκτα

α') **Οὐρανικόληκτα** (χαρακτήρ κ, γ, χ, ζ, σσ ἢ ττ, ὅπου τά: ζ, σσ, ττ προῆλθον ἀπὸ συγχώνευσιν οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀρχαίου j): Ὁ οὐρανικός χαρακτήρ+σ συγχωνεύεται εἰς ξ (π.χ.: ἐδιώκ-σα=ξα, θὰ βήχ-σω=ξω, τοῦ ρ. διατάσσω: διέταγ-σα=ξα) — Πρὸ τοῦ θ τρέπεται εἰς χ (π.χ.: ἐδιώκ-θην=χθην, τοῦ ρ. πράττω: ἔχω πραγ-θῆ=χθῆ, τοῦ ρ. παίζω: ἐπαίγ-θην=χθην) — Πρὸ τοῦ μ (εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ μέσου Παρακειμένου) τρέπεται εἰς γ (π.χ.: τοῦ ρ. ταρασσώ: ταραχ-μένος=γμένος, διωκ-μένος=διωγμένος).

β') **Χειλικόληκτα** (π, β, φ ἢ πτ, ὅπου τὸ τ εἶναι πρόσφωνα): ὁ χειλικός χαρακτήρ+σ συγχωνεύεται εἰς ψ (π.χ.: ἐγραφ-σα=ψα, ἔχω τρίβ-σει=ψει, θὰ κλέπ-σω=ψω) — Πρὸ τοῦ θ τρέπεται εἰς φ (π.χ.: ἐρρίπ-θην=φθην, ἐτρίβ-θη=φθη) — Πρὸ τοῦ μ ἀφομοιώνεται πρὸς αὐτό: μιμ (π.χ.: καλυπ-μένος=μιμένος, γραφ-μένος=μιμένος).

γ') **Ὀδοντικόληκτα** (χαρακτήρ τ, δ, θ, ζ καὶ ὀλίγα μὲ ττ, ὅπου τά: ζ, ττ προῆλθον ἀπὸ συγχώνευσιν ὀδοντικοῦ καὶ j): ὁ ὀδοντικός χαρακτήρ πρὸ τοῦ σ ἀποβάλλεται (π.χ.: ἐπειθ-σα=ἐπεισα, τοῦ ρ. ἐλπίζω: ἤλπιδ-σα=ἤλπισα, τοῦ ρ. πλάττω: ἐπλατ-σα=ἐπλασα) — Πρὸ τῶν θ ἢ μ τρέπεται εἰς σ (π.χ.: ἐψεύδ-θην=σθην, ἐπλάτ-θην=σθην, ἐσφραγίδ-θη=σθη, πλατ-μένος=σιμένος, τοῦ ρ. σχίζω: σχιδ-μένος=σιμένος).

2) Ἡμιφωνόληκτα

(ἐγρινόληκτα καὶ ὑγρόληκτα, χαρακτήρ: μ, ν, λ, ρ, λλ, ὅπου τὰ λλ ἀπὸ λ+j):

Τὸ σ τῆς καταλήξεως μετὰ τὸ ἡμίφωνον ἀποβάλλεται καὶ ἐάν

πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος ὑπάρχη ε τρέπεται εἰς εἰ, ἐὰν ὑπάρχη αἰ παραμένει μόνον α (ἄσιγιμος ἀόριστος) (π.χ.: τοῦ ρ. σπεῖρω: ἔσπειρα, τοῦ ρ. ἀναγγέλλω: ἀνήγγεἰλα, τοῦ ρ. κρίνω: ἔχω κρίνει, τοῦ ρ. μένω: θὰ μείνω, τοῦ ρ. θερμαίνω: ἐθέρμηνα, τοῦ ρ. ὑφαίνω: θὰ ὑφάνω, ὑφανα, τοῦ ρ. σύρω: ἔσυρα. Τὸ ρ. φέρω δὲν ἐκτείνει τὸ ε: ἔφερα) — Ὁ χαρακτηῖρ ἡμίφωνον πρὸ τοῦ θ παραμένει ὅπως εἶναι καὶ ἐὰν πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος ὑπάρχη αἰ, παραμένει μόνον τὸ α (π.χ.: τοῦ ρ. θερμαίνω: ἐθερμάνθη, τοῦ ρ. σύρω: ἐσύρθην, τοῦ ρ. ἀναγγέλλω: ἔχω ἀναγγεληθῆ) — Πρὸ τοῦ μ τὸ μὲν ὑγρὸν παραμένει (π.χ.: φερ-μένος, συρ-μένος, σταλ-μένος), τὸ δὲ ν ἢ τρέπεται εἰς σ (π.χ.: ὑφασμένος, θερμασμένος: καὶ ἐδῶ ἀντὶ τοῦ αἰ ἔχομεν μόνον α) ἢ ἀφομοιώνεται πρὸς τὸ μ (π.χ.: τοῦ ρ. ξηραίνω: ξηραμμένος, τοῦ ρ. μαραίνω: μαραιμμένος. Ὅμως ἐπεκράτησεν ἡ γραφὴ μὲ ἓνα μ).

Παρατήρησις 1η: τῶν ρημάτων: κλίνω, κρίνω, πλύνω, τείνω ὁ χαρακτηῖρ ν πρὸ τῶν θ ἢ μ ἀποβάλλεται (π.χ.: ἐκλίθη, ἔχω κριθῆ, θὰ πλυθῶ, πλυμένος, ἐνετάθη, τεταμένος).

Παρατήρησις 2α: ὅσα ὑγρόληκτα ἔχουν μονοσύλλαβον θέμα καὶ πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος ὑπάρχει ε ἢ εἰ τρέπουν αὐτὰ εἰς α εἰς τὸν μέσον Ἄοριστον καὶ μετοχὴν Παρακειμένου (π.χ.: ἐσπάρθην, σπαρμένος τοῦ ρ. σπεῖρω — ἐστάλθην, σταλμένος τοῦ ρ. στέλλω — (ἐν) ἐτάθη, τεταμένος τοῦ ρ. τείνω).

Ἄοριστοι 6'.

Μερικὰ ρήματα σχηματίζουν ἐνεργητικὸν Ἄοριστον ὄχι μὲ τὴν κατάληξιν -σα (ἢ -α, ἄσιγιμον), ἀλλὰ μὲ τὰς κατάληξεις τοῦ Παρατατικοῦ εἰς τὴν ὀριστικὴν καὶ μὲ τὰς κατάληξεις τοῦ Ἐνεστώτος εἰς τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις. Διαφέρει δὲ ὁ Ἄοριστος ἀπὸ τὸν Παρατατικὸν καὶ Ἐνεστώτα, διότι τὰ ρήματα αὐτὰ ἔχουν δύο θέματα, ἐνεστωτικὸν καὶ ρηματικὸν (βλ. σελ. 80). Π.χ.: τοῦ ρ. «μανθάνω» (θ. μανθαν-, μαθ-) ὁ Ἄοριστος εἶναι: ἔμαθ-ον (δημοτ. ἔμαθα).

Καὶ εἰς τὴν μέσην φωνὴν πολλὰ ρήματα σχηματίζουν Ἄοριστον ὄχι εἰς -θην, ἀλλὰ ἀπλῶς εἰς -ην. Π.χ.: τοῦ ρ. «κόπτομαι» ὁ Ἄοριστος εἶναι: ἐκόπ-ην (δημοτ. ἐκόπηκα).

Οἱ Ἄδριστοι αὐτοὶ λέγονται **Δεύτεροι**, εἰς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ποὺ λέγονται πρῶτοι. Μερικὰ δὲ ῥήματα σχηματίζουν α' καὶ β' Ἄδριστον. Π.χ.: τοῦ ρ. «λέγω»: Ἄδρ. α' εἶπα καὶ β' εἶπον. Τοῦ ρ. «στέλλομαι»: Ἄδρ. α' ἐστάλην καὶ β' ἐστάλην.

Παράδειγμα κλίσεως:

	Ὅριστικὴ	Ἑποτακτικὴ	Ἐντικτικὴ	Προστακτικὴ
ΕΝΕΡΓ. ΦΩΝΗ	ἔ-μαθ-ον (δημ. ἔμαθα)	νά μάθ-ω νά μάθ-ῃς	εἶθε νά μάθ-ω εἶθε νά μάθ-ῃς	— νά μάθ-ῃς
	ἔ-μαθ-ε	νά μάθ-ῃ	εἶθε νά μάθ-ῃ	(ἢ μάθ-ε)
	ἔ-μάθ-ομεν (δημ. ἐμάθαμε)	νά μάθ-ομεν (δημ. -οιμε)	εἶθε νά μάθ-ομεν	ᾤς μάθ-ῃ
	ἔ-μάθ-ετε (δημ. ἐμάθατε)	νά μάθ-ετε (-ῆτε, ἄρχ.)	εἶθε νά μάθ-ετε	νά μάθ-ετε (ἢ μάθ-ετε)
	ἔ-μαθ-ον (δημ. ἔμαθαν)	νά μάθ-ουν	εἶθε νά μάθ-ουν	ᾤς μάθ-ουν
	ΜΕΣΗ ΦΩΝΗ	ἔ-κόπ-ην (δημ. ἐκόπηκα)	νά κοπ-ῶ νά κοπ-ῃς	εἶθε νά κοπ-ῶ εἶθε νά κοπ-ῃς
ἔ-κόπ-ης (δημ. ἐκόπηκες)		νά κοπ-ῃ	εἶθε νά κοπ-ῃ	ᾤς κοπ-ῃ
ἔ-κόπ-η (δημ. ἐκόπηξα)		νά κοπ-ῶμεν (δημ. -οῦμε)	εἶθε νά κοπ-ῶμεν	—
ἔ-κόπ-ημεν (δημ. ἐκοπήσαμε)		νά κοπ-ῆτε νά κοπ-οῦν	εἶθε νά κοπ-ῆτε	νά κοπ-ῆτε (ἢ κοπήτε)
ἔ-κόπ-ητε (δημ. ἐκοπήκατε)		νά κοπ-οῦν	εἶθε νά κοπ-οῦν	ᾤς κοπ-οῦν
ἔ-κόπ-ησαν (δημ. ἐκόπησαν)				
Μετοχὴ Ἑνεργ.		Μετοχὴ Μέση		
ὁ μαθ-ὼν		ὁ κοπ-εῖς		
ἡ μαθ-οῦσα		ἡ κοπ-εῖσα		
τὸ μαθ-ὸν		τὸ κοπ-έν		

Συνήθεις Ἄορ. θ' εἰς τὴν νεοελληνικὴν εἶναι:

ἔβαλον (βάλλω), ἤλθον (ἔρχομαι), ἔλαβον (λαμβάνω), ἔμαθον (μανθάνω), εἶπον (λέγω, καὶ Ἄορ. α' εἶπα), ἔφυγον (φεύγω), εἶδον (βλέπω), ἔλιπον (λείπω, καὶ Ἄορ. α' ἔλειψα), ἔπαθον (πάσχω), ἔτυχον (τυγχάνω ἢ τυχαίω), ἐδράχην (δρέχομαι), ἐθλίβην (θλίβομαι), ἐκλάπην (κλέπτομαι), ἐκόπην (κόπτομαι), ἐγράφη (γράφω), ἐτάφη (θάπτομαι), ἐπλήγγην (πλήττομαι), ἐξερράγη (ἐκρηγνύομαι), ἐστάλην (στέλλομαι), κατατάσσομαι (κατατάσσομαι), ἐστράφη (στρέφομαι), ἐσφάγη (σφάζομαι), ἐκάην (καίωμαι), ἀνετράφη (ἀνατρέφομαι), ἐφάνην (φαίνομαι), ἐτρίβην (τρίβομαι), ἐτράπη (τρέπομαι), διεφθάρην (διαφθείρομαι), ἐχάρην (χαίρομαι).

Ἀναλόγως σχηματίζονται καὶ οἱ χρόνοι Μέλλων Στιγματῆος, Παρακειμένου, Ὑπερσυντέλικος καὶ Τετελ. Μέλλων (π.χ.: θὰ λάβω, ἔχω λάβει κλπ. — θὰ καῶ, ἔχω καῆ κλπ.).

Παρατήρησις 1η: Τὰ ῥήματα: «δρέχομαι - κλέπτομαι» σχηματίζουσι Παθητικὸν Ἄορ. θ' καὶ λοιποὺς χρόνους μὲ τροπὴν τοῦ θεματικοῦ ε εἰς α: ἐδράχην, ἔχω δραχῆ — ἐκλάπην, ἔχω κλαπῆ. Ἄλλὰ μετοχὴν Παρακειμένου κανονικῶς (θρεγμένος, κλειμμένος).

Παρατήρησις 2α: Ῥήματα χειλικόληκτα μὲ μονοσύλλαβον θέμα καὶ θεματικὸν φωνῆεν ε τρέπουσι τοῦτο εἰς α εἰς Παθ. Ἄορ. θ' καὶ λοιποὺς χρόνους. Π.χ.: τοῦ ρ. στρέφομαι: Ἄορ. θ' ἐστράφη, Μέλλ. Στιγμ. θὰ στραφῶ, Παρακ. ἔχω στραφῆ κλπ., μετοχὴ στραμμένος.

Ῥήματα εἰς -νύω, -ώνω (1ης συζυγίας)

Τὰ ῥήματα τῶν κατηγοριῶν αὐτῶν προήλθον ἀπὸ ῥήματα τῆς ἀρχαίας ἀντιστοίχως εἰς -μι καὶ συνηρημένα εἰς -όω. Π.χ.: δεικνύω ἀπὸ τὸ δέικνυμι — δηλώνω ἀπὸ τὸ δηλόω. Δι' αὐτὸ τὰ μὲν πρῶτα ἔχουσι ἐνεστωτικὸν θέμα εἰς **-νύω** καὶ εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους εἶναι συμφωνόληκτα (π.χ.: ἔδεικ-σα = ξα, ἔχω δείξει, ἐδείχθην κλπ.), τὰ δὲ δευτέρα ἔχουσι ἐνεστωτικὸν θέμα εἰς **-ώνω** καὶ εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους εἶναι φωνηεντόληκτα μὲ χαρακτηριστῆρα ο (δηλο-), ὁ ὅποιος ὅμως ἔχει τραπῆ (καθὼς καὶ εἰς τὰ παράγωγα) εἰς -ω (π.χ.: ἐδύλω-σα, ἐδηλώ-θην, ἔχω δηλω-θῆ, δύλωσις κλπ.).

Περὶ Αὐξήσεως

Αὐξῆσις λέγεται τὸ φαινόμενον κατὰ τὸ ὅποιον τὸ θέμα τοῦ ρήματος αὐξάνεται εἰς τοὺς χρόνους Παρατατικὸν καὶ Ἀόριστον ἢ κατὰ μίαν συλλαβὴν: ἐ (συλλαβικὴ αὐξῆσις) εἰς τὰ ρήματα ποῦ ἀρχίζουσι ἀπὸ σύμφωνον, ἢ κατὰ τὴν ποσότητα τοῦ ἀρχικοῦ βραχέος φωνήεντος δι' ἐκτάσεώς του εἰς μακρὸν (χρονικὴ αὐξῆσις).

Π.χ.: γράφω - ἔγραφα - ἔγραφα, ἀκούω - ἤκουον - ἤκουσα.

Κατὰ τὴν χρονικὴν αὐξῆσιν ἰσχύουσι τὰ ἐξῆς:

α εἰς η (ἀγοράζω - ἠγόραζον - ἠγόρασα - ἠγοράσθην).

ο εἰς ω (ὄργωνω - ὄργωνον - ὄργωσα - ὄργώσθην).

ε εἰς η ἢ εἰ (ἑρεθίζω - ἠερέθιζον - ἠερέθισα - ἠερέθισθην). Μὲ εἰ αὐξάνονται τὰ ρήματα: ἔχω: εἶχον — ἐργάζομαι: ἐργαζόμην — ἐλίσσομαι: ἐλίσσομην — ἔλκω: εἶλκον — ἔρπω: εἶρπον).

α: εἰς η (αἰθάνομαι - ἠθιθάνομην - ἠθιθάνθην).

α υ καὶ ε υ εἰς η υ (αὐξάνω - ἠῦξανον - ἠῦξησα, εὐτυχῶ - ἠτιύχουν - ἠτιύχουσα).

Παρατήρησις 1η: Ὅσα ρήματα ἀρχίζουσι ἀπὸ η, ω, ι, υ δὲν αὐξάνονται (τὰ ι, υ ἀπὸ βραχέα γίνονται μακρά).

Π.χ.: ἠσυχάζω - ἠσύχαζον, ὤφελῶ - ὠφέλουν, ἰατρεύω - ἰατρεῖον, ἔπηρειῶ - ἔπηρείουν.

Παρατήρησις 2α: Ὅσα ἀρχίζουσι ἀπὸ οι εἰς νέαν ἑλληνικὴν δὲν αὐξάνονται (ἐνῶ εἰς ἀρχαίαν τὸ τρέπουσι εἰς φ).

Π.χ.: οἰκονομῶ - οἰκονόμησα, οἰκοδομῶ - οἰκοδόμησα (ἀρχ. ὠκονόμησα, ὠκοδόμησα).

Παρατήρησις 3η: Ὅσα ρήματα εἶναι σύνθετα, λαμβάνουσι τὴν αὐξῆσιν μετὰ τὴν πρόθεσιν. Π.χ.: ἀπ(ο) ἀλλάσσω - ἀπήλλασσον - ἀπήλλαξα, διοργανῶνω - διοργάνωσα, ἀποστρέφομαι - ἀπεστρεφόμην, διαταράσσω - διετάραξα, προσθέτω - προσέθετον, ἐπιτρέπω - ἐπέτρεπον, ἐγγράφομαι - ἐνεγραφόμην, συμπράττω - συνέπραξα, ἀντιπαρατάσσομαι - ἀντιπαρετασσομην. Ὅσα ὅμως εἶναι σύνθετα μὲ θέματα ἄλλων λέξεων, αὐξάνονται ὡσάν νὰ ἦσαν ἀπλᾶ. Π.χ.: δυστροπῶ (δυσ-τροπῶ) - ἐδυστρόπουν, πρωταγωνιστῶ (πρῶτος - ἀγωνιστής) - ἐπρωταγωνίστησα.

Παρατήρησις 4η: Ὅσα ρήματα ἀρχίζου ἀπὸ ρ, διπλασιάζουσι τοῦτο μετὰ τὴν συλλαβικὴν αὔξησιν.

Π.χ.: ρέω - ἔρρεον - ἔρρεσα.

Ὅρισμένα ρήματα παρουσιάζουσι ἀνωμαλίαν εἰς τὴν αὔξησιν, καθὼς: (ἀνάπτω) ἤναπτον, (ἀνοίγω) ἤνοιγον (ἀρχ. ἀνέφγον), (ἀμφισβητῶ) ἤμφισβήτου (μὲ δύο αὐξήσεις), (ἐμποδίζω) ἤμπόδιζον (ἔχι ἐνεπόδιζον), (ἐμπορεύομαι) ἤμπορευόμην, (ἐντρέπομαι) ἤντρεπόμην, (προξενῶ) ἐπροξένουν, (προτιμῶ) ἐπροτίμων, (προστατεύω) ἐπροστάτευον, (προφασίζομαι) ἐπροφασίζόμην, (συλλογίζομαι) ἐσυλλογίζόμην, (συνεχίζω) ἐσυνέχισον, (συντομεύω) ἐσυντόμεισον, (ἀνέχομαι) ἤνεχόμην, (ἀνορθώνω) ἤνώρθωνον (δύο αὐξήσεις), (ἐνοχλῶ) ἤνώχλων (δύο αὐξήσεις), (ἐορτάζω) ἐώρταζον.

Παρατήρησις: εἰς τὴν ἀρχ. ἑλληνικὴν ὁ Παρακειμένος λαμβάνει ἀναδιπλασιασμόν (λέ-λυκα), ὁ ὁποῖος εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν χρησιμοποιοῦται ἢ εἰς στερεοτύπους ἐκφράσεις ἢ διτηρήθη εἰς ἐλάχιστα ρήματα, εἰς τὴν μετοχὴν μέσου Παρακειμένου.

Π.χ.: *τετελεσμένον γεγονός* — *μὲ τειταμένην τὴν προσοχὴν* — *κεκτημένη ταχύτης* — *ἐσοκεμένη ἀπουσία*.

Διτηρήθη δὲ ὅταν εἶναι ὡς χρονικὴ αὔξησις (καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ α εἰς η, καὶ ἀπὸ τὸ ο εἰς ω).

Π.χ.: ὠρισμένος (ὀρίζομαι), κατηρημένος (καταρτίζομαι).

Ἐκόμη δὲ εἰς ρήματα ἀρχόμενα ἀπὸ σκ, ὡς συλλαβικὴ αὔξησις.

Π.χ.: παρεσκευασμένος (παρασκευάζομαι).

Ἐσκήσεις 13η

Εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον: 1) νὰ ἀναγνωρισθοῦν οἱ ὑπάρχοντες τύποι ρημάτων καὶ νὰ χαρακτηρισθοῦν τὰ ρήματα ἀπὸ ἀπόψεως χαρακτήρος. 2) τῶν τύπων: «νὰ δροσισθῆ - ἔπασχον» νὰ γραφῆ τὸ ἴδιον πρόσωπον εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ ἐγκλίσεις τῆς ἰδίας φωνῆς. 3) τῶν τύπων: «ἐχάρησαν - ὑπέδειξαν» νὰ γραφῆ τὸ ἴδιον πρόσωπον εἰς ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς τῆς ἰδίας φωνῆς καὶ τοῦ μὲν πρώτου νὰ κλιθῆ ἢ ὑποτακτικῆ, τοῦ δὲ δευτέρου ἢ προστακτικῆ εἰς τοὺς χρόνους ποὺ εὐρίσκονται.

Ὁ ἥλιος σπεύδει νὰ κρυφθῆ ὀπίσω ἀπὸ τὰ νέφη τῆς δύσεως,

ἐγκαταλείπων τὰς θερμὰς τοῦ ἀκτίνας ἐπάνω εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς. Αἱ πνοαὶ τοῦ ζεφύρου ἔπνευσαν, ὥστε νὰ δροσίθῃ ἡ φλεγόμενη γῆ καὶ οἱ θερισταί, πού ἔπασχον ἀκόμη ἀπὸ τὴν ζέστην. Ὁ πατήρ ἐμψυχῶνων τὰ τέκνα του τοὺς ὑπέδειξεν τὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς λέγων: «εἶθε ὁ Μεγαλοδύναμος νὰ ἀνταμείψῃ τὸν ἰδρώτα μας καὶ νὰ μᾶς προσφέρῃ τὴν χαρὰν». Ὅλοι τότε ἐχάρησαν καὶ ἤρχισαν νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὸ χωρίον των.

Ῥήματα 2ης συζυγίας (Συνηρημένα)

Διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας: α') ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ε (βοηθέ-ω=ῶ) καὶ β') ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα α (πηδά-ω=ῶ). Ἡ κατηγορία εἰς -όω τῆς ἀρχαίας μετετράπη εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν εἰς -ώνω (βλ. σελ. 89). Κατὰ τὴν κλίσιν των ἔχομεν τὰς ἑξῆς συναιρέσεις:

Κατηγορία εἰς -έω:	Κατηγορία εἰς -άω
ε+ε=ει	α+ε, η=α
ε+ο=ου	α+α, ω, ου=ω
ε+ει=ει, +ου=ου, +ω=ω, +η=η, +η=η	α+ει, η=ᾶ

Εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους ὁ χαρακτῆρ ε ἢ α τρέπεται εἰς η, κλίνονται δὲ ὅπως τὰ ῥήματα τῆς 1ης συζυγίας.

Π.χ.: βοηθέ-ω=ῶ: ἐβοήθησα, ἔχω βοηθήσει, ἐβοηθήθην, ἔχω βοηθηθῆ κλπ. — νικά-ω=ῶ: ἐνίκησα, θὰ νικήσω, ἔχω νικήσει, ἐνικήθην, ἔχω νικηθῆ κλπ.

Παρατήρησις 1η: Μερικῶν ῥημάτων ὁ χαρακτῆρ δὲν ἐκτείνεται εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους, ἀλλὰ παραμένει ὅπως εἶναι.

Π.χ.: γελά-ω=ῶ: ἐγέλασα, ἐγελάσθην — χαλά-ω=ῶ: ἐχάλασα, ἐχαλάσθην — ἐπαινέ-ω=ῶ: ἐπήνεσα, ἐπηνέθην — καλέ-ω=ῶ: ἐκάλεσα, ἀλλά: ἐκλήθην — ἐπιελέ-ω=ῶ: ἐξετέλεσα, ἐξετελέσθην.

Τὰ περισσότερα δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ῥημάτων εἰς τὸν μέσον Ἀόριστον, Παρακείμενον καὶ λοιποὺς χρόνους ἀναπτύσσουν ἕνα σ (βλ. ἀνωτέρω παραδείγματα).

Ε Ν Ε Ρ Γ Η Τ Ι Κ Η Φ Ω Ν Η

'Οριστική

κορητέ-ω = ὦ
 κορητέ-εις = εἶς
 κορητέ-ει = εἰ
 κορητέ-ομεν = ὄμμεν
 κορητέ-ετε = εἴτε
 κορητέ-ουν = οὔν

'Τροπιακή

νά κορητέ-ω = ὦ
 νά κορητέ-ης = ἦς
 νά κορητέ-η = ἦ
 νά κορητέ-ομεν = ὄμμεν
 (δημ. -οὔμμε)
 νά κορητέ-ετε = εἴτε
 (δημ. -εἴτε)
 νά κορητέ-ουν = οὔν

Εὐκτακή

εἶθε νά κορηθῶ
 εἶθε νά κορηθῆς
 κ.λ.π.

Προστακτική

νά κορητέ-ης = ἦς
 ἄς κορητέ-η = ἦ
 νά κορηθῆτε ἦ
 κορητέ-ετε = εἴτε
 ἄς κορητέ-ουν = οὔν

ἐκορητέ-ον = οἶν
 (δημ. -βοῦσα)
 ἐκορητέ-ες = εἰς
 (δημ. -βοῦσες)
 ἐκορητέ-ε = εἰ
 (δημ. -βοῦσε)
 ἐκορητέ-ομεν = ὄμμεν
 (δημ. -βοῦσαμε)
 ἐκορητέ-ετε = εἴτε
 (δημ. -βοῦσατε)
 ἐκορητέ-ον = οἶν
 (δημ. -βοῦσαν)

φά κορητέ-ω = ὦ
 θά κορητέ-ης = ἦς
 (δημ. -εἶς)
 φά κορητέ-η = ἦ
 (δημ. -εἰ)
 φά κορητέ-ομεν = ὄμμεν
 (δημ. -οὔμμε)
 φά κορηθῆτε
 (δημ. -εἴτε)
 φά κορητέ-ουν = οὔν

εἶθε νά ἐκορητέ-ον = οἶν
 εἶθε νά ἐκορητέ-ες = εἰς
 εἶθε νά ἐκορητέ-ε = εἰ
 εἶθε νά ἐκορητέ-ομεν = ὄμμεν
 εἶθε νά ἐκορητέ-ετε = εἴτε
 εἶθε νά ἐκορητέ-ον = οἶν

φά ἐκορητέ-ον = οἶν
 θά ἐκορητέ-ες = εἰς
 φά ἐκορητέ-ε = εἰ
 φά ἐκορητέ-ομεν = ὄμμεν
 θά ἐκορητέ-ετε = εἴτε
 φά ἐκορητέ-ον = οἶν

ΜΕΤΟΧΗ
 ΕΝΕΣΤΩΤΟΣ

ὄ κορητέ-ων = ὦν
 ἦ κορητέ-ωνσα = οὔσα
 τὸ κορητέ-ον = οὔν
 (δημ. κορηθοντάς)

Ε Ν Ε Ρ Γ Η Τ Ι Κ Η Φ Ω Ν Η

<u>Όριστική</u>	<u>Υποτακτική</u>	<u>Ενικτική</u>	<u>Δονητική</u>	<u>Προστακτική</u>
ΕΝΕΡΓΗΤΩΝ	νά γελᾶ-ω = ὦ νά γελᾶ-ῆς = ῆς νά γελᾶ-ι = ι νά γελᾶ-ῆς = ῆς νά γελᾶ-μεν = ὦμεν νά γελᾶ-μι = μι νά γελᾶ-τε = ἄτε νά γελᾶ-σθε = σθε	εἶθε νά γελᾶῶ εἶθε νά γελᾶῆς % λ.π.	νά ἐγγέλᾳ-ον = ὦν νά ἐγγέλᾳ-ες = ες νά ἐγγέλᾳ-ει = ει νά ἐγγέλᾳ-ομεν = ὦμεν νά ἐγγέλᾳ-ετε = ἄτε νά ἐγγέλᾳ-ον = ὦν	νά γελᾶ-ῆς = ῆς ἢ γελᾶ-ε = α ἄς γελᾶ-ἦ = ῆ νά γελᾶ-ετε = ἄτε ἢ γελᾶτε ἄς γελᾶ-ον = ὦν

ΠΑΡΑΤΑΤΤΙΚΩΝ	ἐγγέλᾳ-ον = ὦν ἐγγέλᾳ-ες = ες ἐγγέλᾳ-ει = ει ἐγγέλᾳ-ομεν = ὦμεν ἐγγέλᾳ-ετε = ἄτε ἐγγέλᾳ-ον = ὦν	εἶθε νά ἐγγέλᾳ-ον = ὦν εἶθε νά ἐγγέλᾳ-ες = ες εἶθε νά ἐγγέλᾳ-ει = ει εἶθε νά ἐγγέλᾳ-ομεν = ὦμεν εἶθε νά ἐγγέλᾳ-ετε = ἄτε εἶθε νά ἐγγέλᾳ-ον = ὦν	νά ἐγγέλᾳ-ον = ὦν νά ἐγγέλᾳ-ες = ες νά ἐγγέλᾳ-ει = ει νά ἐγγέλᾳ-ομεν = ὦμεν νά ἐγγέλᾳ-ετε = ἄτε νά ἐγγέλᾳ-ον = ὦν	νά γελᾶ-ῆς = ῆς ἢ γελᾶ-ε = α ἄς γελᾶ-ἦ = ῆ νά γελᾶ-ετε = ἄτε ἢ γελᾶτε ἄς γελᾶ-ον = ὦν
--------------	--	--	--	--

ΜΕΤΟΧΗ
ΕΝΕΡΓΗΤΩΝ
ὁ γελᾶ-ὦν = ὦν
ἡ γελᾶ-ούσα = ὦσα
τὸ γελᾶ-ὸν = ὦν
(δηλ. γελώντες)

Οριστική

γυλά-ομαι = όμαι
(Θημ. -έμαι)
γυλά-εσμαι = έσμαι
(Θημ. -έσμαι)
γυλά-εσται = έσται
(Θημ. -έσται)
γυλά-οιέθαι = οιέθαι
(Θημ. -οιέσθε)
γυλά-εσθήε = έσθήε
(Θημ. -έσθε)
γυλά-ονταί = όνταί
(Θημ. -όντες)

Τροικτική

γυλά-ομαι = όμαι
(Θημ. -έμαι)
γυλά-εσμαι = έσμαι
(Θημ. -έσμαι)
γυλά-οιέθαι = οιέθαι
(Θημ. -οιέσθε)
γυλά-εσθήε = έσθήε
(Θημ. -έσθε)
γυλά-ονταί = όνταί
(Θημ. -όντες)

Εντοτική

έθθρ γυλά-ομαι
έθθρ γυλά-εσμαι
έθθρ γυλά-οιέθαι
έθθρ γυλά-εσθήε
έθθρ γυλά-ονταί

Αποτική

έθθρ γυλά-ομαι = όμαι
έθθρ γυλά-εσμαι = έσμαι
έθθρ γυλά-οιέθαι = οιέθαι
έθθρ γυλά-εσθήε = έσθήε
έθθρ γυλά-ονταί = όνταί

Προστική

γυλά-εσμαι = έσμαι
γυλά-οιέθαι = οιέθαι
γυλά-εσθήε = έσθήε
γυλά-ονταί = όνταί

ΕΝΕΣΤΩΤΟΣ

γυλά-ομαι = όμαι
(Θημ. -έσμαι)
γυλά-εσμαι = έσμαι
(Θημ. -έσμαι)
γυλά-οιέθαι = οιέθαι
(Θημ. -οιέσθε)
γυλά-εσθήε = έσθήε
(Θημ. -έσθε)
γυλά-ονταί = όνταί
(Θημ. -όντες)

γυλά-ομαι = όμαι
(Θημ. -έσμαι)
γυλά-εσμαι = έσμαι
(Θημ. -έσμαι)
γυλά-οιέθαι = οιέθαι
(Θημ. -οιέσθε)
γυλά-εσθήε = έσθήε
(Θημ. -έσθε)
γυλά-ονταί = όνταί
(Θημ. -όντες)

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ

έγγυλά-ομαι = όμαι
(Θημ. -οιέσθαι)
έγγυλά-εσμαι = έσμαι
(Θημ. -οιέσθαι)
έγγυλά-οιέθαι = οιέθαι
(Θημ. -οιέσθαι)
έγγυλά-εσθήε = έσθήε
(Θημ. -οιέσθαι)
έγγυλά-ονταί = όνταί
(Θημ. -οιέσθαι)

έγγυλά-ομαι = όμαι
(Θημ. -οιέσθαι)
έγγυλά-εσμαι = έσμαι
(Θημ. -οιέσθαι)
έγγυλά-οιέθαι = οιέθαι
(Θημ. -οιέσθαι)
έγγυλά-εσθήε = έσθήε
(Θημ. -οιέσθαι)
έγγυλά-ονταί = όνταί
(Θημ. -οιέσθαι)

έθθρ γυλά-ομαι = όμαι
έθθρ γυλά-εσμαι = έσμαι
έθθρ γυλά-οιέθαι = οιέθαι
έθθρ γυλά-εσθήε = έσθήε
έθθρ γυλά-ονταί = όνταί

έθθρ γυλά-ομαι = όμαι
έθθρ γυλά-εσμαι = έσμαι
έθθρ γυλά-οιέθαι = οιέθαι
έθθρ γυλά-εσθήε = έσθήε
έθθρ γυλά-ονταί = όνταί

ΜΕΛΛ. ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ

θιά γυλά-οίμαι = οίμαι
(Θημ. -έμαι)
θιά γυλά-έσμαι = έσμαι
(Θημ. -έσμαι)
θιά γυλά-οίεθαι = οίεθαι
(Θημ. -οίεσθαι)
θιά γυλά-οίεσθαι = οίεσθαι
(Θημ. -οίεσθαι)
θιά γυλά-οίονταί = οίονταί
(Θημ. -οίοντες)

ΜΕΤΟΧΗ ΕΝΕΣΤΩΤΟΣ

θιά γυλά-οίεσθαι = οίεσθαι
θιά γυλά-οίονταί = οίοντες
έθθρ γυλά-οίεσθαι = οίεσθαι

Παρατήρησης 2α: Ρήματα εις -εω με μονοσύλλαβον θέμα κλί-
νονται γενικῶς ὡς ἀσυναίρετα.

Π.χ.: πνέω, πνέεις, πνέομεν, γὰ πνέω κλπ. — ρέω, ρέεις,
ρέουν, ἄς ρέῃ κλπ. — πλέω, πλέεις, πλέετε, ἄς πλέουν,
ἐπλεον, ἐπλεες κλπ.

Παρατήρησης 3η: Τὸ ρῆμα «ζῶ» ἔχει χαρακτῆρα η (ζή-ω=
ῶ). Κλίνεται κατὰ τὰ εἰς -άω ρήματα, ἀλλὰ ἔχει η ὅπου ἐκεῖνα
μετὰ τὴν συναίρεσιν ἔχουν α. Π.χ.: ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζοῦν
— γὰ ζῶ, γὰ ζῆς κλπ. — ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἐζῶμεν, ἐζῆτε, ἔζων.

Παρατήρησης 4η: Οἱ τύποι: γὰ (θά) βοηθῆτε, γὰ (θά) βοηθῆ-
σαι, γὰ (θά) βοηθῆται, γὰ (θά) βοηθῆσθε προέρχονται ἀπὸ ἀρ-
χαϊκῶς καταλήξεις -ητε, -ησαι, -ηται, -ησθε (ἀντὶ τῶν χρησιμο-
ποιουμένων ὑπὸ τῆς νέας Ἑλληνικῆς: -ετε, -εσαι, -εται, -εσθε).

Ἐσκήσεις 14η

Εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον: 1) γὰ εὔρεθῶν καὶ ἀναγνωρι-
σθῶν οἱ τύποι τῶν συνηρημένων ρημάτων. 2) τῶν τύπων: «ἐτελέ-
σθησαν - ἀνεμέτρα» γὰ γραφῆ τὸ ἴδιον πρόσωπον εἰς ὅλους τοὺς
χρόνους καὶ ἐγγλίσεις τῆς ἰδίας φωνῆς.

Οἱ νέοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅ-
που οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παγκοσμίου ἀθλητισμοῦ εἶχον φιλοδοξί-
σαι τὴν ἀπόκτησιν ἐνδὸς στεφάνου ἀπὸ κότινον καὶ ἔσπευσαν γὰ
τιμῆσουν τὴν πανανθρώπινον αὐτὴν ἰδέαν. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐχά-
ρισεν εἰς τοὺς ξένους συγκινήσεις, τὰς ὁποίας οὗτοι ἠγγόνησαν κατὰ
τὰς ἐπομένους Ὀλυμπιάδας. Ἐπειδὴ τὸ προϋπολογισθὲν ποσὸν εἶ-
χεν ἐξαντληθῆ, τὸ ἄνω διάζωμα τοῦ σταδίου ἐτελειοποιήθη διὰ
προσφορῶν. Ὅλοι παρεκάλουν γὰ μὴ ἐτελείωνε ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη,
καὶ ὁ λαὸς παρηκολούθει μὲ συγκίνησιν τοὺς Ἑλληνας ἀθλητάς,
τῶν ὁποίων τὰς ἐπιδόσεις ἀνεμέτρα μὲ τὸ βλέμμα του.

Ρήματα 3ης συζυγίας (εις -μαι)

Εύρίσκονται μόνον εις τὴν μέσην φωνὴν καὶ κλίνονται ὅπως τὰ ρήματα τῆς 1ης συζυγίας, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸν φωνῆεν τῆς καταλήξεως. Συνήθη ρήματα εἶναι τὰ ἑξῆς: κάθη-μαι, δύνα-μαι, (ἐπι)κρέμα-μαι, ἴπτα-μαι, κεῖ-μαι, ἐκτίθε-μαι (ἐπιτίθεμαι, μετατίθεμαι, προτίθεμαι, ἀντιτίθεμαι, διατίθεμαι), παρίστα-μαι (ἀνθίσταμαι, προϊσταμαι).

Κλίνονται ὡς ἑξῆς:

ΕΝΕΣΤΩΣ		
Ὅριστικὴ	Ύποτακτικὴ	Εὐκτιζὴ
κάθη-μαι (δημ. -θομαι) κάθη-σαι (δημ. -θεσαι) κάθη-ται (δημ. -θεται) καθή-μεθα (δημ. -θόμαστε) κάθη-σθε (δημ. -θεστε) κάθη-νται (δημ. -θονται)	νά κάθη-μαι νά κάθη-σαι νά κάθη-ται νά καθή-μεθα νά κάθη-σθε νά κάθη-νται Μετοχὴ ὁ καθή-μενος ἡ καθη-μένη τὸ καθή-μενον	εἶθε νά κάθημαι εἶθε νά κάθησαι κ.λπ. Προστακτικὴ νά κάθη-σαι ἄς κάθη-ται νά κάθη-σθε ἄς κάθη-νται
ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ		
Ὅριστικὴ	Εὐκτιζὴ	Δυνητικὴ
ἐκαθή-μην (δημ. -θόμουν) ἐκάθη-σο (δημ. -θόσουν) ἐκάθη-το (δημ. -θόταν) ἐκαθή-μεθα (δημ. -θόμαστε) ἐκάθη-σθε (δημ. -θόσαστε) ἐκάθη-ντο (δημ. -θονταν)	εἶθε νά ἐκαθή-μην εἶθε νά ἐκάθη-σο εἶθε νά ἐκάθη-το εἶθε νά ἐκαθή-μεθα εἶθε νά ἐκάθη-σθε εἶθε νά ἐκάθη-ντο	θά ἐκαθή-μην θά ἐκάθη-σο θά ἐκάθη-το θά ἐκαθή-μεθα θά ἐκάθη-σθε θά ἐκάθη-ντο

Οἱ ἄλλοι χρόνοι τῶν ἀνωτέρω ρημάτων σχηματίζονται ὡς ἑξῆς: κάθηνμαι: θά καθήσω, ἐκάθησα, ἔχω καθήσει κλπ. (κατὰ τὴν ἐνεργ. φωνήν) — κρέμαμαι: θά κρεμασθῶ, ἐκρεμάσθην, ἔχω κρεμασθῆ κλπ. (κατὰ τὴν μέσην φωνήν) — ἐκτίθεμαι: θά ἐκτεθῶ, ἔξετεθην, ἔχω ἐκτεθῆ κλπ. (ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα σύνθετα) — ἀνθίσταμαι: θά ἀντισταθῶ, ἀντεστάθην, ἔχω ἀντισταθῆ κλπ. (ὁμοίως καὶ τὸ παρίσταμαι) — δύναμαι: (παρατ. ἠδυνάμην), θά δυνηθῶ, ἠδυνήθην, ἔχω δυνηθῆ κλπ.

Τῶν ἄλλων ρημάτων: ἵπταμαι, κεῖμαι, προίσταμαι συνηθίζονται μόνον οἱ χρόνοι Ἑνεστώς, Παρατατικὸς καὶ Μέλλων Διαρκείας.

Ἐκτετακτικὴ ἰσοδυναμία

Νὰ εὑρεθῶν εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον οἱ τύποι τῶν ρημάτων τῆς 3ης συζυγίας καὶ νὰ γραφοῦν εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τοῦ ἰδίου χρόνου:

Δὲν πρέπει νὰ καθήμεθα ἀδρανεῖς ἔναντι τῶν κινδύνων, διότι τοιουτοτρόπως ἐκτιθέμεθα ἔναντι τῶν συνανθρώπων μας. Ὅφειλομεν πάντοτε νὰ ἀνθιστάμεθα, διότι αὐτὸ ἀπαιτοῦν οἱ σκοποί, τοὺς ὁποίους θέτομεν εἰς τὴν ζωὴν μας. Ἄς μὴ μᾶς ἀπασχολῆ ἂν θά δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν, ἀρκεῖ μόνον ἐνώπιον τῶν ἐπικρεμαζόμενων κινδύνων νὰ ἐπιδειξώμεν αὐταπάρνησιν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπηρετοῦμεν ὄχι μόνον τοὺς κειμένους ἀνθρωπίνους νόμους, ἀλλὰ εἴμεθα σύμφωνοι καὶ πρὸς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς μας.

Ἐκτετακτικὰ ῥήματα

Λέγονται τὰ ῥήματα, ποὺ δὲν ἔχουν ἐνεργητικὴν φωνήν (τὴν ἔχουν ἀποθέσει). Τὰ περισσότερα εἶναι ἐνεργητικῆς διαθέσεως. Συνήθη εἶναι τὰ: ἔρχομαι, πορεύομαι, μάχομαι, δέχομαι, γίνομαι, ἐργάζομαι, αἰσθάνομαι, ἀγωνίζομαι, σκέπτομαι, εὐχομαι, ἀσπάζομαι, ἀρνοῦμαι, ἐγγυῶμαι, ἐντρέπομαι, σέβομαι, ὀνειρεύομαι, συλλογίζομαι, χρειάζομαι κ.ἄ. Ἐξ αὐτῶν ἄλλα εἶναι μεταβατικὰ (δέχονται ἀντικείμενον) καὶ ἄλλα ἀμετάβητα (βλ. συντακτικόν). Ὅσα εἶναι μεταβατικὰ, ἔχουν ὡς παθητικὸν μίαν ἔκφρασιν ἀπὸ τὸ ῥῆμα: εἶμαι ἢ γίνομαι καὶ ἐπίθετον προερχόμενον ἀπὸ τὸ ῥῆμα. Π.χ.: Σέβομαι τὸν συμμαθητὴν μου — Ὁ συμμαθητὴς μου εἶναι σεβαστὸς ἀπ' ἐμέ.

Γενικά συμπεράσματα — Γραμματικοὶ κανόνες ρήμάτων

1. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σχηματίζονται οἱ χρόνοι: Ἐνεστώς, Παρατατικὸς καὶ Μέλλον Διαρκείας. Ἀπὸ τὸ ρηματικὸν οἱ χρόνοι: Μέλλον Στιγμιαῖος, Ἀόριστος, Παρακειμένος, Ὑπερσυντέλικος καὶ Τετελ. Μέλλον.

2. Εἰς τὴν ὀριστικὴν οἱ χρόνοι σχηματίζονται: Μέλλον Διαρκείας: θά + ὑποτακτικὴν Ἐνεστώτος, Μέλλον Στιγμιαῖος: θά + ὑποτακτ. Ἄορ., Παρακειμένος: ἔχω + τύπον ἄκλιτον ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ Μέλλ. Στιγμιαίου (προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἀπαρέμφατον Μέλλοντος χωρὶς τὸ ν: ἔχω λύσει-ν) ἢ τὸ θέμα Ἄορ. ῥ' (ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἀπαρέμφ. Ἄορ. ῥ': ἔχω λάβει: (λαβεῖν) μὲ ἀναδιθασμὸν τόνου) διὰ τὴν ἐνεργ. φωνήν, καὶ μὲ τύπον ἄκλιτον ἀπὸ τὸ θέμα παθητικοῦ Ἄορ. (ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἀπαρέμφ. Παθητ. Ἄορ. χωρὶς τὸ -ναι: ἔχω λυθῆ, λυθῆναι) διὰ τὴν μέσην φωνήν. Ἀναλόγως σχηματίζονται ὁ Ὑπερσυντέλ. (μὲ Παρατατικὸν τοῦ ρ. ἔχω) καὶ ὁ Τετελ. Μέλλον (μὲ Μέλλοντα τοῦ ἔχω).

3. Εἰς τὴν Ὑποτακτικὴν οἱ χρόνοι σχηματίζονται μὲ τὸ ν ἢ καὶ χαρακτηριστικὰ καταληκτικὰ φωνήεντα: η, ω.

4. Εἰς τὴν Εὐδακτικὴν: Ὁ Ἐνεστώς, Παρακειμένος καὶ Ἀόρ. ἀπό: εἶθε + ὑποτακτικὴν. Ὁ Παρατατικὸς, Ὑπερσυντέλ. ἀπό: εἶθε νὰ + ὀριστικὴν.

5. Εἰς τὴν Δυνητικὴν: ἔχουν μόνον ὁ Παρατατικὸς καὶ Ὑπερσυντέλικος καὶ σχηματίζονται ἀπό: θά + ὀριστικὴν.

6. Εἰς τὴν Προστακτικὴν: ἔχουν ὅσοι χρόνοι ἔχουν καὶ Ὑποτακτικὴν καὶ σχηματίζονται ἀπό: νὰ (δεύτερα πρόσωπα), ἄς (τρίτα πρόσωπα) + ὑποτακτικὴν.

7. Μερικὰ ρήματα σχηματίζουν Μέσον Ἀόριστον εἰς **-σθη** καὶ μετοχὴν Μέσου Παρακειμένου εἰς **-σιμενος**. Π.χ.: (ἀκούομαι) ἠκούσθη, ἀκουσμένος — (θραύομαι) ἐθραύσθη, θραυσμένος — (γελάωμαι) ἐγελάσθη, γελασμένος — (ἐμπνέομαι) ἐνεπνεύσθη, ἐμπνευσμένος — (κλείομαι) ἐκλείσθη, κλεισμένος — (καλοῦμαι) ἐκαλέσθη (καὶ ἐκλήθη), καλεσμένος.

8. Μερικά ρήματα διατηρούν την Προστακτικήν Ἰσορίστου κατὰ τὴν ἀρχαίαν μέσην φωνήν (μὲ κατάλ. -σου, ἀντι τῆς ἀρχ. -σαι).

Π.χ.: στοχάσου, σκέψου, συλλογίσου, σιάσου.

Ἄνωμαλα ρήματα

Καὶ εἰς τὴν νεοελληνικὴν χρησιμοποιοῦνται διάφορα ρήματα, τῶν ὁποίων εἴτε οἱ χρόνοι σχηματίζονται ἀπὸ διάφορα θέματα, εἴτε λαμβάνουν διάφορα προσφύματα, εἴτε ἔλλείπουν χρόνοι (δι' αὐτὸ καὶ ἀνώμαλα). Συνηθέστερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

ἀμαρτάνω, ἀόρ. ἡμάρτησα.

ἀποθνήσκω, ἀόρ. ἀπέθανον (ἢ ὑπογεγραμμένη καὶ τὸ σκ εἶναι πρόσφυμα εἰς ἔνεστ. θ.).

ἀρέσκω, ἀόρ. ἤρεσα.

ἀφίνω, ἀόρ. ἀφησα, ἀφέθην, μτχ. παρακ. ἀφειμένος.

αὐξάνω, ἀόρ. ηὔξησα.

βάλλω, ἀόρ. μέσος ἐβλήθην, μτχ. παρακειμ. (κατα) βεβλημένος (μὲ ἀναδιπλασιασμόν).

βλαστάνω, ἀόρ. ἐβλάστησα.

βλέπω, ἀόρ. β' εἶδον (ὑποστ. γὰ ἴδω, προστ. γὰ ἴδης κλπ.).

βόσκω, ἀόρ. ἐβόσκησα.

γίνομαι, ἀόρ. ἔγινα (μὲ παθητ. σημασίαν).

δέρνω, ἀόρ. ἔδειρα, ἐδάρ (θ) ἦν, μτχ. παρακ. δαρμένος.

διαβαίνω, ἀόρ. β' διέβην (ἐκ τῆς ἀρχαίας, εἰς δημοτ. διάβηκα).

δίδω, ἀόρ. ἔδωσα, ἐδόθην, μτχ. παρακειμ. δοσιμένος (τὸ ἀρχ. δεδομένος εἰς στερεοτύπους ἐκφράσεις).

ἐκπλήττω(σσομαι, ἀόρ. ἐξέπλάγην (μτχ. παρακειμ. δὲν χρησιμοποιεῖται).

ἐλκω ἢ ἐλκύω, ἀόρ. (καθ) εἴλκυσα, (καθ) εἴλκυσθην.

ἐρχομαι, ἀόρ. β' ἦλθον.

εὐρίσκω, ἀόρ. β' εὔρον (συνηθ. εὐρήκα), μέσ. εὐρέθην.

θέλω, πρτ. ἤθελον, ἀόρ. ἤθελῃσα.

κάθημαι, ἀόρ. ἐνεργ. ἐκάθησα.

καθίζω (=θάζω κάποιον νά καθήσῃ), ἀόρ. ἐκάθισα.

(Π.χ.: μ' ἐκάθισε σιὸ σκαμνί, ἐνῶ: ἐκάθησα ἐγὼ εἰς τὴν καρέκλαν).

καίω, ἀόρ. ἔκαυσα, μέσος θ' ἐκάην, μτχ. παρακειμ. καμμένος.

κά(μ)νω, ἀόρ. θ' ἔκαμον.

κερδίζω, ἀόρ. ἐκέρδισα, ἐκερδίσθην (καὶ ἐκερδήθην ἐκ τοῦ ἀρχ. κερδαίνω), μτχ. παρακειμ. κερδισμένος.

κλαίω, ἀόρ. ἔκλαυσα, ἐκλαύσθην, μτχ. παρακειμ. κλαμμένος.

κλέπτω, ἀόρ. μέσος θ' ἐκλάπην, μτχ. παρακειμ. κλειμμένος (κανονικῶς).

λαμβάνω, ἀόρ. θ' ἔλαβον, μέσος ἐλήφθην (μτχ. παρακειμ. δὲν συνηθίζεται).

λέγω, ἀόρ. θ' εἶπον, α' εἶπα.

μανθάνω ἢ μαθαίνω, ἀόρ. θ' ἔμαθον (μέσος ἀόρ. δὲν χρησιμοποιεῖται), μτχ. παρακειμ. μαθημένος.

ὀφείλω, ἀόρ. (ἄσιγμος) ὄφειλα.

πάσχω, ἀόρ. θ' ἔπαθον.

πηγαίνω, μέλλων στιγμ. θά πάω, ἀόρ. ἐπῆγα, παρακείμ. ἔχω πάει (ὕπάγει).

πίνω, ἀόρ. θ' ἔπιον (ἤπια), μέλλ. στιγμ. θά πιῶ, παρακείμ. ἔχω πιεῖ.

πίπτω, ἀόρ. ἔπεσα (μέσος ἀόρ. δὲν συνηθίζεται), μτχ. παρακειμ. πεσμένος.

πλέω, ἀόρ. ἔπλευσα, ἐπλεύσθην (μτχ. παρακειμ. δὲν χρησιμοποιεῖται).

πνέω, ἀόρ. ἔπνευσα, (ἐν) ἐπνεύσθην, μτχ. παρακειμ. (ἐμ) πνευσμένος.

ρέω, ἀόρ. ἔρρευσα.

σθῆνω, ἀόρ. ἔσθησα, ἐσθέσθην (δημ. σθήστηκα), μτχ. παρακειμ. σθησιμένος.

σέβομαι, ἀόρ. ἐσεδάσθην.

στήνω, ἀόρ. ἔστησα, ἐστήθην (καὶ ἐστάθην), μτχ. παρακ. στημένος.

συγχέω (συνέχεον), ἀόρ. συνέχυσα, μτχ. παρακ. συγκεχυμένος (μὲ ἀναδιπλασιασμόν).

- τείνω, *ἀόρ.* ἔτεινα, ἐτάθην, *μτχ.* παρακ. τεταμένος (μὲ ἀναδιπλασιασμόν).
- τρέφω, *ἀόρ.* ἔθρεψα, ἐτρέφην, *μτχ.* παρακ. θρεμμένος.
- τρώγω, *ἀόρ.* ἔφαγον, μέσος ἐφαγώθην, *μτχ.* παρακ. φαγωμένος.
- τυγχάνω ἢ τυχαίνω, *ἀόρ.* ἔτυχον, (ἐπ) ἐτεύχθην (*μτχ.* παρακ. δὲν συνηθίζεται).
- φεύγω, *ἀόρ.* ἔφυγον, (ἀπ) ἐφεύχθην (*μτχ.* παρακ. δὲν χρησιμοποιεῖται).
- χαίρω ἢ χαίρομαι, *ἀόρ.* ἔμεινος ἐχάρην (*μτχ.* παρακ. δὲν χρησιμοποιεῖται).

Ὅρθογραφικοὶ κανόνες ρημάτων

α') Ἐὰ λήγοντα εἰς **-αίνω**: γράφονται μὲ *αι*.

Π.χ.: μαραίνω, ὑγιαίνω, μαθαίνω, ὑφαίνω, σημαίνω.

Ἐξαιροῦνται τὰ: μένω, δένω, πλένω, κρένω, σθένω, στένω.

β') Ἐὰ λήγοντα εἰς **-ίζω**: γράφονται μὲ *ι*.

Π.χ.: φροντίζω, ἀρχίζω, νομίζω, χαρίζω, δογίζομαι.

Ἐξαιροῦνται τὰ:

ἀντικρούζω, δακρούζω, γογγύζω, κατακλύζω, συγχύζω, πήζω, δανείζω, ἀθροίζω.

γ') Ἐὰ λήγοντα εἰς **-ύνω**: γράφονται κυρίως μὲ *υ*.

Π.χ.: διενθύνω, ἀπαλύνω, πλύνω, μολύνω, χύνω,

γδύνω, θροαδύνω. Ἐξαιροῦνται τὰ:

κλίνω, κρύνω, πίνω, φθίνω, γίνομαι, ἀφί(η)νω, στήνω, ψήνω, τείνω, κλείνω (κλειώ).

δ') Ἐὰ λήγοντα εἰς **-ώνω**: γράφονται μὲ *ω*, ὡς προερχόμενα ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα συνηρημένα εἰς *-ω*, μὲ ἕκτασιν τοῦ *ο* εἰς *ω*. *Π.χ.*: πληρώνω, μισθώνω, φανερώνω, λερώνω.

Ἐνῶ τὰ λήγοντα εἰς *-ον ῶ* συνηρημένα γράφονται μὲ *ο*.

Π.χ.: λησμονῶ, εὐγκυμονῶ, συμπονῶ.

Ἐξαιροῦνται καὶ γράφονται μὲ *ω* τὰ σύνθετα ἀπὸ τὴν λέξιν «φωνή». *Π.χ.*: διαφωνῶ, συμφωνῶ.

ε') Ἐὰ λήγοντα εἰς **-έρνω**: γράφονται μὲ *ε*.

Π.χ.: ἀπέρνω (οπείρω), δέρνω (δέρω), γέρνω, περῶ, κερῶ.

Ἐξαιρεῖται τό: παίρω.

ξ') **Τὰ λήγοντα εἰς -λλω ἀσυναίρετα:** γράφονται με λ λ (ἐνῶ εἰς τὸν Ἄοριστον με λ).

Π.χ.: σιέλλω (ἔσειλα), ἀγγέλλω (ἡγγεῖλα),
ψάλλω (ἔψαλα), σφάλλω (ἔσφαλα).

Ἐξαίρουντα τὰ: θέλω, ὀφείλω.

Τὰ συναηρημένα εἰς -λω:

Π.χ.: γελῶ, ἀμειλῶ, καίῶ, ἀπειλῶ.

Ἐξαίρουνται τὰ: κολλῶ, ἀμιλλῶμαι (=συναγωνίζομαι), ἀποκρο-
σιαλλῶ (ἀποκροσταλλῶνω).

ζ') **Τὰ λήγοντα εἰς -αίω:** γράφονται με αι.

Π.χ.: καίω, πταίω, κλαίω. Ἐξαίρουνται τὰ: πλέω, πνέω, ρέω.

η') **Τὰ λήγοντα εἰς -ύπτω:** γράφονται με υ.

Π.χ.: κούπτω, καλύπτω, κύπτω.

Ἐξαίρουνται τὰ: νίπτω, ρίπτω, πίπτω.

θ') **Τὰ λήγοντα εἰς -εῖρω, -ύρω:** Γράφονται με
-εῖρω τὰ: σπείρω, φθείρω, ἐγείρω.

Γράφονται με -ύρω τὰ: σύρω, ὀδύρομαι, διαμαρτύρομαι.

ι') **Νὰ ἀποφεύγεται ἡ σύγχυσις διαφόρων καταλήξεων.**

Π.χ.: Τὸ δάσος καίε ται (μέση φωνή) —

μη καίε ται (σεις) τὰ δένδρα (ἐνεργ. φωνή)

Κακῶς ἐχρησιμοποιήθη τὸ βιβλίον (μέση φωνή) —

προσεπάθει τὰ τὸν ὠφελήση (συνηρ. Παρατατικός. Εἰς
τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ θ ἀνήκει εἰς τὴν κατάληξιν, εἰς
τὴν δευτέραν εἰς τὸ θέμα).

Ἐλαβον τὴν ἐπιστολήν (Ἄορ. θ')

εἰμῶν τὸν ἥρωα (Παρατατ. συνηρ.).

Ααβόριες ἀφορμὴν (μτχ. Ἄορ. θ')

ἀγαπῶντες τὰ ζῶα (μτχ. συνηρ. Ἐνεστῶτος).

Ἐρχόμενος ὁ θεῖος (μτχ. μέσου Ἐνεστ. 1ης συζ.).

κυβερνώμενος ὁ τόπος (μτχ. μέσου Ἐνεστ. 2ας συζυγ.).

Ἐργάζομαι ἀόκνως (α' ἐν. Ἐνεστ. μέσης φ.).

πράττομεν τὸ καθήκον μας (α' πληθ. ἐνεστ. ἐνεργ. φ.).

Τρέχοντις (μτχ. Ἐνεστ. 1ης συζ. Δημοστικῆς) —

γελῶντις (μτχ. Ἐνεστ. 2ας συζ. Δημοστικῆς).

Ἡ Μετοχή καὶ κλίσεις αὐτῆς

Ὅπως εἶπομεν ἡ μετοχή εἶναι ρηματικὸς τύπος, κλίνεται δὲ ὡς ἐπίθετον τριγενὲς καὶ τρικατάληκτον. Ὡς ἑκλίτον μὲν ἡ μετοχή μέσου ἐνεστώτος καὶ παρακειμένου (καὶ τῶν τριῶν συζυγιῶν), ὡς γ' κλίτον δὲ αἱ λοιπαὶ μετοχαὶ (ἐνεργ., ἐνεστώτος, Ἄορίστου γενικῶς).

Παραδείγματα:

α') Κατὰ τὰ ἑκλίτα ἐπίθετα:

ὁ γραφ-όμενος, ἡ γραφ-ομένη, τὸ γραφ-όμενον (Ἐνεστώς 1ης συζ.)
ὁ ἀρνούμενος, ἡ ἀρνούμενη, τὸ ἀρνούμενον (Ἐνεστώς 2ας συζ.
εἰς -έω)

ὁ τιμώμενος, ἡ τιμωμένη, τὸ τιμώμενον (Ἐνεστώς 2ας συζ. εἰς -άω)

ὁ καθή-μενος, ἡ καθη-μένη, τὸ καθή-μενον (Ἐνεστώς 3ης συζ.)

ὁ γραμμίμενος, ἡ γραμμίμενη, τὸ γραμμίμενον (Παρακειμένος)

(διὰ τὴν κλίσιν τῶν ἑλ. ἑκλίτα ἐπίθετα).

β') Κατὰ τὰ γ' κλίτα ἐπίθετα:

ὁ γράφ-ων, ἡ γράφ-ουσα, τὸ γράφ-ον (ἐνεργ. Ἐνεστώς 1ης συζ.)
τοῦ γράφ-οντος, τῆς γράφ-ούσης, τοῦ γράφ-οντος κλπ.

οἱ γράφ-οντες, αἱ γράφ-ουσαι, τὰ γράφ-οντα

τῶν γράφ-όντων, τῶν γράφ-ουσῶν, τῶν γράφ-όντων κλπ. (ἑλ. γέ-
ρων -οντες).

ὁ τιμῶν, ἡ τιμῶσα, τὸ τιμῶν (ἐνεργ. Ἐνεστώς 2ας συζ. εἰς -άω)
τοῦ τιμῶντος, τῆς τιμῶσης, τοῦ τιμῶντος κλπ.

οἱ τιμῶντες, αἱ τιμῶσαι, τὰ τιμῶντα

τῶν τιμῶντων, τῶν τιμῶσῶν, τῶν τιμῶντων κλπ. (μὲ συναίρεσιν τοῦ
χαρακτ. α+καταλ.).

ὁ προξενῶν, ἡ προξενούσα, τὸ προξενῶν (ἐνεργ. Ἐνεστ. 2ας συζ.
εἰς -έω)

τοῦ προξενῶντος, τῆς προξενούσης, τοῦ προξενῶντος κλπ.

οἱ προξενῶντες, αἱ προξενούσαι, τὰ προξενῶντα

τῶν προξενῶντων, τῶν προξενουσῶν, τῶν προξενῶντων κλπ. (μὲ

συναίρεσιν τοῦ χαρακτ. ε+κατάληξι). .

ὁ λαβ-ών, ἡ λαβ-ούσα, τὸ λαβ-όν (ἐνεργ. Ἄορ. 6' 1ης συζ.)
τοῦ λαβ-όντος, τῆς λαβ-ούσης, τοῦ λαβ-όντος κλπ.
οἱ λαβ-όντες, αἱ λαβ-ούσαι, τὰ λαβ-όντα
τῶν λαβ-όντων, τῶν λαβ-ουσῶν, τῶν λαβ-όντων κλπ. (κατὰ τὰ εἰς
-ων, -οντος) .

ὁ λύ-σας, ἡ λύ-σασα, τὸ λύ-σαν (ἐνεργ. Ἄορ. α' 1ης συζ.)
τοῦ λύ-σαντος, τῆς λυ-σάσης, τοῦ λύ-σαντος κλπ.
οἱ λύ-σαντες, αἱ λύ-σασαι, τὰ λύ-σαντα
τῶν λυ-σάντων, τῶν λυ-σασῶν, τῶν λυ-σάντων κλπ. (βλ. ἱμάς,
-άντος) .

ὁ παιδευ-θεῖς, ἡ παιδευ-θεῖσα, τὸ παιδευ-θὲν (μέσος Ἄορ. 1ης
συζ.)
τοῦ παιδευ-θέντος, τῆς παιδευ-θείσης, τοῦ παιδευ-θέντος
τὸν παιδευ-θέντα, τὴν παιδευ-θεῖσαν, τὸ παιδευ-θὲν
— παιδευ-θεῖς, — παιδευ-θεῖσα, — παιδευ-θὲν
οἱ παιδευ-θέντες, αἱ παιδευ-θεῖσαι, τὰ παιδευ-θέντα
τῶν παιδευ-θέντων, τῶν παιδευ-θεισῶν, τῶν παιδευ-θέντων
τούς παιδευ-θέντας, τὰς παιδευ-θείσας, τὰ παιδευ-θέντα
— παιδευ-θέντες, — παιδευ-θεῖσαι, — παιδευ-θέντα
(θέμα: παιδευθεντ+ς καταλ. ὀνομαστ. Τὸ γτ πρὸ τοῦ ς ἀπο-
βάλλεται καὶ τὸ ε ἐκτείνεται εἰς εἰ (βλ. ἀντέκτασιν, σελ. 20) .
Τὸ θηλυκὸν σχηματίζεται μὲ κατάληξιν -σα βραχεῖαν, τὸ δὲ
οὐδέτερον ἀπὸ τὸ θέμα χωρὶς τὸ τ (βλ. καταληκτικὰ σύμφω-
να, σελ. 21) .

Ἐσκήσεις 16η

Εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον τοποθετήσατε τὰς ἐντὸς παρενθέ-
σεως λέξεις εἰς τὸν κατάλληλον τύπον:

Εἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ (διακρίνω, γ' ἐν. ὄρ. παρατατ.) κα-
νεῖς τὸ καταπράσινον τοῦ (ἄλσος). Παρέκει (ἐκτείνω, γ' ἐν. ὄρ.
μέσου παρατατ.) παχὺς τοῖχος, τοῦ ὁποῖου μόνον τὸ χρῶμα (κατορ-
θῶνω, γ' ἐν. ὄρ. Ἄορ.) ὁ χρόνος γὰ ἀμαυρώση, χωρὶς (δύναμαι,

γ' έν. ύποτ. ἸΑορ.) οὔτε μίαν ρωγιμὴν (χαράσσω, γ' έν. ύποτ. ἸΑορ.) ἐπὶ τῆς (σκληρὸς) του ἐπιφανείας. Μεταξὺ τῶν (ἐγκαταλείπω, μτχ. παθ. ἸΑορ.) ἐρειπίων θαυμάζει κανεὶς τὰς (ύψηλὸς, συγκρ. βαθμὸς) κυπαρίσσους τῶν ἸΑθηνῶν. Τὸ σύνολον ἔχει (σπαρὸς) μεγαλοπρέπειαν παλαιῶν μοναστηρίων. Τὴν ἐσπέραν (κοσμῶ, γ' πληθ. ὀρ. ἸΕνεστ.) τὴν ὁδὸν ἔμιλοι ἀπὸ (γυνή), αἱ ὁποῖαι (συναθροίζομαι, μτχ. ἸΕνεστ.) καμαρώνουν τὸν (δύω, μτχ. ἸΕνεστ.) ἥλιον ἢ τὴν (ἀνατέλλω, μτχ. ἸΕνεστ.) σελήνην. Ἡ Πλάκα παρουσιάζει τὸ (τέλειος, συγκρ. βαθμ.) πρότυπον τῆς (ἸΑθηναῖος) νοικοκυρᾶς.

Ἰ. Ἀσκήσεις 1 ὄη

Ὅμοιως ὡς ἀνωτέρω, τοποθετήσατε τὰς λέξεις εἰς τὸν ἀπαραίτητον τύπον:

Ἡ (ἐνθουσιαστικὸς) ὀρμὴ τῶν στρατῶν τῆς (ἀρχαῖος) ἸΕλλάδος καὶ ἡ (ἰσχυρὸς) συγκρότησις τῶν στρατῶν τῆς Ρώμης (κληροδοτῶ, γ' πληθ. ὀρ. Παθ. ἸΑορ.) εἰς τὰς στρατιάς τοῦ μεσαιωνικοῦ ἸΕλληνισμοῦ. Ὁ Χριστιανὸς ἸΕλληγ στρατιώτης τοῦ (μεσαιων), ὁ Βυζαντινὸς στρατιώτης, ἔπῳς (λέγω, α' πληθ. Στιγμ. Μέλλ.), εἶναι ἀπόγονος τῶν (ἀρχαῖος ἸΕλληγ) καὶ Ρωμαίων (στρατιώτης). Οἱ Βυζαντινοὶ (προπάτωρ) μας (παραλαμβάνω, γ' πληθ. ὀρ. ἸΑορ.) πολλὰ καὶ ἀπὸ τοῦς Ρωμαίους. Διὰ τοῦτο ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ (τιμῶ, γ' έν. ὀριστ. μέσου παρατατ.) καὶ (προσκυνοῦμαι, γ' έν. ὀρ. μέσου παρατ.) ἀπὸ τοῦς (ύπήκοος) του, ὡς ἀπόγονος τῶν δύο (μέγας) βασιλέων, τοῦ Μακεδόνοσ καὶ τοῦ Ρωμαίου.

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου**α') Σύνδεσμοι:**

Λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι λέξεις ἢ φράσεις μεταξύ των. Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν σημασίαν των εἶναι αἱ ἐξῆς:

- 1) *Συμπλεκτικοί:* καί, οὔτε, μήτε (οὐδέ, μηδέ).
- 2) *Διαζευκτικοί:* ἢ, εἴτε... εἴτε.
- 3) *Ἀντιθετικοί:* μέν, δέ, ἀλλά, ὅμως, ἀλλ' ὅμως, ἐνῶ, ἂν καί, καὶ ἂν, μολονότι, (καίτοι), εἰδεμῆ, ἐντούτοις.
- 4) *Συμπερασματικοί:* λοιπόν, ὥστε, ἐπομένως, ἄρα, ὅθεν.
- 5) *Αἰτιολογικοί:* διότι, ἐπειδή, ἀφοῦ, καθόσον, καθότι.
- 6) *Χρονικοί:* ὅταν, ὁπότε, ὅτε, ὁπότε, ἀφοῦ, ἐνῶ, ὅμα, εὐθέως ὡς, μόλις, μέχρις ὅτου, ἀφότου (ἀφ' ὅτου), ἕως ὅτου, πρίν, προτοῦ, ὡσάκις.
- 7) *Ὑποθετικοί:* ἐάν, ἂν.
- 8) *Εἰδικοί:* ὅτι, πῶς.
- 9) *Τελικοί:* γὰ (ἵνα), διὰ γὰ (ὥπως).
- 10) *Ἐνδοιαστικοί:* μή (ν), μήπως.

β') Ἐπιρρήματα:

Λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι προσδιορίζουσι κυρίως τύπους ρημάτων (ἐπι+ρῆμα) καὶ ἐκφράζουσι διαφόρους σχέσεις. Ἀναλόγως πρὸς τὴν σημασίαν των διακρίνονται εἰς:

- 1) *Τοπικά:* ἐκφράζουσι τόπον καὶ ἀποτελοῦσι ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις: ποῦ; ἀπὸ ποῦ; Π.χ.: ἄνω, κάτω, ἐμπρός, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερά, ἐδῶ, ἐγκαθθα, ἐκεῖ, ἐντός, ἐκτός, πλησίον, μακράν, πανταχοῦ, οὐδαμοῦ, κλπ.
- 2) *Χρονικά:* δηλοῦσι χρόνον καὶ ἀποτελοῦσι ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις: πότε; ἀπὸ πότε; Π.χ.: τώρα, χθές, αὔριον, σήμερον (α), ὕστερον (α), πέρυσι, ποτέ, οὐδέποτε, τότε, ἀργά, ἄλλοτε, ἐφέτος κλπ.

3) Τροπικά: φανερώνουν τρόπον και αποτελούν απάντησιν εις τὴν ἐρώτησιν: πῶς; Π.χ.: καλῶς, κακῶς, τοιουτοτρόπως, εὐχαρίστως, ἀδίκως, κρυφίως, τροχάδην, βάδην, ὡς ἐξῆς κλπ.

4) Ποσοτικά: φανερώνουν ποσὸν και αποτελούν απάντησιν εις τὴν ἐρώτησιν: πόσον; Π.χ.: πολὺ, ὀλίγον, τόσον, ἐλάχιστα κλπ. Ἐπίσης ἐδῶ ἀνήκουν και τὰ ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα: ἀπαξ (=μίαν φοράν), δὶς, τετράκις, εἰκοσάκις κλπ.

5) Βεβαιωτικά: ἐκφράζουν ἐπιβεβαιώσιν ἢ ἄρνησιν και κυρίως ἀνήκουν εις τὰ τροπικά. Π.χ.: βεβαίως, πράγματι, οὐδόλως, καθόλου, πιθανόν, ἴσως, δῆθεν, τάχα κλπ.

Ἐπίσης ἐπιρρήματα σχηματίζονται ἀπὸ τὰς ἐρωτηματικάς, ἀναφορικάς και δεικτικάς ἀντωνυμίας, τὰ λεγόμενα ἄ ν τ ω ν υ μ ι κ ἄ ἐπιρρήματα. Π.χ.: ποῦ; πόθεν; ὅπου, ὅπως, ὅσον, ὡς, καθὼς, τόσον, ὡσάν.

Μετὰ τὴν ἐπιρρηματικὴν ἐπιθέτων εἰς ἐπιθέτων ἐπιρρήματα σχηματίζονται ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπίθετα μὲ τὴν προσθήκην τῆς καταλήξεως -ως εις τὸ θέμα τοῦ ἐπιθέτου (και ἐκφράζουν κατ' ἐξοχὴν τρόπον). Π.χ.: ἐπιθ. καλ-ός, ἐπιρρ. καλ-ῶς — ἐνδοξ-ος, ἐνδόξ-ως — βαρῦς (θ. βαρε-), βαρέ-ως — εὐγνώμων (θ. εὐγνωμον-), εὐγνωμόν-ως — εὐγενής (θ. εὐγενεσ-), εὐγενῶς (εὐγενέξ-ως=ῶς) — πολὺς, πολὺ (ἀνωμάλως) — ὀλίγος, ὀλίγον (ἀνωμάλως) — μέγας (μεγάλος), μεγάλως.

Παραθετικά ἐπιρρημάτων: Τὰ ἐπιρρήματα τοῦ σχηματίζονται ἀπὸ ἐπίθετα (καθὼς και ὠρισμένα τοπικά) ἔχουν παραθετικά. Ὡς συγκριτικὸς τίθεται ὁ ἐνικός τοῦ οὐδετέρου τοῦ συγκριτικοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστοίχου ἐπιθέτου, και ὡς ὑπερθετικὸς τίθεται ὁ πλεθυντικὸς τοῦ οὐδετέρου τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ. Π.χ.:

(δικαίος) δικαί-ως, δικαι-ότερον, δικαι-ότατα

(σοφός) σοφ-ῶς, σοφ-ώτερον, σοφ-ώτατα

(καθός) καθέ-ως, καθ-ύτερον, καθ-ύτατα

(σώφρων) σωφρόν-ως, σωφρον-έστερον, σωφρον-έστατα

(ἐπιμελής) ἐπιμελῶς, ἐπιμελ-έστερον, ἐπιμελ-έστατα

(καλός) καλ-ῶς, καλλίτερον (καλύτερον), κάλλιστα και ἄριστα

(ἴδιος) ἰδί-ως, ἰδι-αίτερον, ἰδι-αίτατα

(πολύς) πολὺ, περισσότερον, πλεῖστα.

(κλπ. βλ. παραθετικά ἐπιθέτων).

Τῶν τοπικῶν ἐπιρρημάτων τὰ παραθετικά σχηματίζονται μὲ τὰς καταλήξεις **-τερον, -τατα ἢ -τέρω, -τάτω**. Π.χ.: πλησίον, πλησιέστερον, πλησιέστατα — ἐγγύς, ἐγγύτερον, ἐγγύτατα — ἄνω, ἀνωτέρω, ἀνωτάτω — κάτω, κατωτέρω, κατωτάτω. (ὁ ὑπερθ. εἰς -τάτω ὄχι τόσο εὐχρηστος).

γ') Προθέσεις:

Λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται πρὸ (πρό- τίθενται) τῶν κλιτῶν διὰ τὰ δηλώσουν διαφόρους ἐπιρρηματικὰς σχέσεις (ὄλ. συντακτικόν: ἐμπρόθετοι ἐπιρρ. προσδιορισμοί). Ἐ- κόμμη δι' αὐτῶν σχηματίζονται σύνθετοι λέξεις. Π.χ.:

κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν — μετὰ τὰς ἐορτὰς —
ὑπεράσπισις — προβολή κλπ.

Διακρίνονται εἰς κυρίας καὶ καταχρηστικάς:

α') **Κύριαι** (τίθενται πρὸ κλιτῶν λέξεων καὶ σύνθετοι): εἰς, ἐκ (ἢ ἐξ πρὸ φωνήεντος), σύν, (μόνον σύνθετος), ἐν (μόνον σύνθετος), πρὸς, πρὸ, ἀνά, κατὰ, διὰ, μετὰ, ἀντί, ἐπί, περί, ἀμφί (ὄχι εὐχρηστος), ἀπό, ὑπό, ὑπέρ, μέ.

β') **Καταχρηστικαὶ** (οὐδέποτε εὐρίσκονται σύνθετοι): ἄνευ, χωρὶς, ἔνεκα (ἔνεκεν), μέχρι, ἕως, πλὴν, χάριν, χωρὶς, με- ταξὺ, ἐνώπιον, ἐναντίον, μά, περίξ.

δ') Ἐπιφωνήματα:

Λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν ψυχικὸν συν- αἶσθημα (χαρὰν, λύπην, ἀγανάκτησιν κλπ.). Συνήθη εἶναι τὰ ἑ- ξῆς:

εὖγε, ζήτω (ἐπιδοκιμασίας), ἀλλοίμιονον, φεῦ (οἴκτου), ἂ! ὦ! πωπῶ! (θαυμασμοῦ), ἄχ, πωπῶ (πόνου), χᾶ, χᾶ (σαρκασμοῦ), εἴθε, μακάρι (εὐχῆς), οὐφ, ὦχ (δυσφορίας), ἔ, ὦ (προσκλησεως).

Μῖτρα: εἶναι μικραὶ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμο- ποιῶνται πρὸς δήλωσιν διαφόρων ἐκφράσεων (ἀρνήσεως, ἐρωτή- σεως, παρακλήσεως κλπ.). Δὲν ὑπάρχονται εἰς τὰ μέρη τοῦ λόγου. Συνηθέστερα εἶναι:

- 1) άρνητικά: δέν, ὄχι, μή, ἀ- (ἀ-θάνατος), δυσ- (δυσ-τυχής).
- 2) θεσβαιωτικά: γαί.
- 3) έρωτηματικά: μήπως;
- 4) μελλοντικά - παρακελευστικά: θά, γά, ἄς.

Ὁρθογραφικοί κανόνες έπιρροημάτων:

α') "Όλα τὰ τροπικά έπιρρήματα εἰς -ως τονίζόμενα έπί τῆς ληγούσης περισπῶνται.

Π.χ.: ἀληθῶς, έπιτυχῶς, ἀκριβῶς, καλῶς κλπ.

Ἐξαιρεῖται τό: καθῶς (=κατά+ῶς).

β') Ἐὰ εἰς -ου λήγοντα έπιρρήματα περισπῶνται.

Π.χ.: παντοῦ, οὐδαμοῦ, ἀλλοῦ κλπ. Ἐξαιρεῖται τό: ἰδοῦ.

γ') Ἐὰ εἰς -ῶην λήγοντα γράφονται μέ η.

Π.χ.: βάδην, τροχάδην, φύδην, μίγδην κλπ.

δ') Ἐὰ λήγοντα εἰς -ῶον γράφονται μέ ο.

Π.χ.: βαθυδόν, ποιημηδόν, ἀναφανδόν, ὄκλαδόν, σωρηδόν.

Κατ' ἀναλογία καί τά: τυχόν, πιθανόν.

ε') Ἐὰ λήγοντα εἰς -εις, -ης: Κανονικῶς γράφονται μέ -ις. Π.χ.: ένωρίς, μόλις, ἀποβραδῖς, χωρίς κλπ.

Ἐξαιροῦνται καί γράφονται μέ -ης τὰ σύνθετα μετά γενικῆς πτώσεως.

Π.χ.: έπι-κεφαλῆς, έπ(ι)-ίσης, ἀπ(ο)-αρχῆς, καθ-εξῆς κλπ.

ς') Ἐὰ λήγοντα εἰς -οθεν, -οθεν: Μέ -οθεν γράφονται κανονικῶς τὰ περισσότερα.

Π.χ.: οἴκοθεν, πατριαχόθεν, πόθεν, οὐρανόθεν κλπ.

Μέ -ωθεν γράφονται τὰ προερχόμενα ἀπό έπιρρήματα εἰς -ω.

Π.χ.: ἄνω-θεν, κάτω-θεν, ἔξω-θεν.

Ἐπίσης τὰ προερχόμενα ἀπό ἀντωνυμίας εἰς -τερος.

Π.χ.: ἑκατέρωθεν, ἀμφοτέρωθεν κλπ.

ζ') Ἐὰ λήγοντα εἰς -τι, -στι γράφονται μέ ι.

Π.χ.: ἀπνευστί, ἀμαχητί, ἑλληγιστί, ἀτιμωρητί, χιαστί κλπ.

η') Ἐὰ λήγοντα εἰς -ει γράφονται μέ ει.

Π.χ.: παμνηφεί, ἐκεῖ, αὐτοσιγμεί, αὐτολεξεῖ κλπ.

Ἐξαιροῦνται τά:

ἀκόμη, εἰδεμή, μεταξύ, πολύ, ἀντικρύ, μαζί, πάλι, πέφουσι, προῶ.

Ἄσκησις 18η

Ἀναγνωρίσατε εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου. Σχηματίσατε τὰ παραθετικά τῶν ἐπιρρημάτων (ὅσα σχηματίζουσι) καὶ σχηματίσατε ἐπιρρήματα εἰς τοὺς τρεῖς βαθμοὺς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐπιθέτων.

Μετ' ὀλίγον ὅλοι ἐγκατέλειψαν τὰς ἀσχολίας των καὶ, γέροι καὶ ἀσθενεῖς ἀκόμη, ἀπετέλεσαν τεραστίαν συγκέντρωσιν. Ἡ κίνησις ἐξηκολούθησεν ἐπὶ ὥρας εἰς τὰς ὁδοὺς, ἐνῶ ἀντήχουν διαρκῶς αἱ ζητωκραυγαί, τὰ ἐμβατήρια καὶ οἱ πανηγυρικοὶ πυροβολισμοί. Μικροὶ καὶ μεγάλοι ἀντήγλασαν μεταξύ των ἀσπασμοὺς καὶ ἀδιακόπως ἐψαλλον διὰ γὰ ἐορτάσουν τὰ εὐτυχῆ γεγονότα, ἀλλ' ὁμως σεμνοὶ εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς των, ὥστε γὰ ἀποροῦν οἱ ξένοι. Ἐπανελάμβανον συνεχῶς: ζήτω! εὐγε! εἰς τοὺς στρατιώτας μας. Ἀλλοίμονον! εἰς τοὺς ἐχθροὺς.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΥ

Γενικά. Ἡ ἀνάλυσις μιᾶς λέξεως εἰς τὰ συστατικά της μέρη καὶ ἢ ἀνεύρεσις τῆς καταγωγῆς της, καθὼς καὶ τῆς πραγματικῆς σημασίας της, λέγεται **ἐτυμολογία** (ἔτυμος=ἀληθής, πραγματικός). Τὸ δὲ μέρος τῆς Γραμματικῆς ποῦ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐτυμολογίαν, λέγεται **ἐτυμολογικόν**.

Τὰς λέξεις ἀναλόγως τοῦ τρόπου σχηματισμοῦ των διακρίνομεν εἰς:

1) Πρωτοτύπου ἢ ριζικός: Τὸ πρωταρχικὸν συστατικὸν μιᾶς λέξεως εἶναι **ἡ ρίζα** καὶ ἐξ αὐτῆς προέρχεται **τὸ θέμα**, μὲ τὴν προσθήκην δὲ εἰς αὐτὸ τῶν **καταλήξεων** δημιουργεῖται ἡ λέξις. Ἡ τοιαύτη λέξις σχηματιζομένη κατ' εὐθεϊαν ἀπὸ τὴν ρίζαν, λέγεται ριζικὴ ἢ πρωτότυπος.

Π.χ.: λέγ-ω, οἶκ-ος, πόλι-ς.

2) Παραγωγός: εἶναι αἱ λέξεις ποῦ προέκυψαν ἀπὸ τὸ θέμα ἄλλων λέξεων διὰ τῆς προσθήκης διαφόρων προσφυμάτων. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν αἱ **π α ρ α γ ω γ ι κ α ἰ** καταλήξεις. Τὸ δὲ φαινόμενον λέγεται **π α ρ α γ ω γ ἠ**. Π.χ.: Ἐκ τοῦ θέματος: γραφ- (γράφω) ἔχομεν: γραφ-ή, γραφ-εῦ-ς, γράμμα (γράφ-μα), γραφ-ικός. Ἐκ τοῦ θέματος: κακ- (κακός) ἔχομεν: κακ-ία, κακ-ότης, κακ-ίζω.

3) Συνθέτους: εἶναι αἱ λέξεις ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν συνένωσιν δύο ἄλλων λέξεων (πρωτοτύπων ἢ παραγωγῶν). Τὰ θέματα τῶν λέξεων ποῦ ἐνώνονται λέγονται **σ υ ν θ ε τ ι κ ἄ**, πρῶτον καὶ δεύτερον ἀντιστοίχως. Τὸ δὲ φαινόμενον λέγεται **σ ὕ ν θ ε σ ι ς**. (Λέξις μὴ σύνθετος, πρωτότυπος ἢ παράγωγος, λέγεται **ἀ π λ ῆ**).

Π.χ.: εὐρύ-χωρος (εὐρὺς+χώρα) — ἔντιμος (ἐν+τιμή) —
ἀπωρο-πώλης (ἀπώρα+πωλῶ).

4) Παρασυνθέτου: Είναι αί λέξεις πού προέρχονται από άλλας συνθέτου λέξεις (έκτός προθέσεως).

Π.χ.: *όπωροπωλείον* έκ τής συνθέτου: *όπωροπώλης* — *ειρηνοδικεϊον* έκ τής συνθέτου: *ειρηνοδίκης* (*ειρήνη*+*δίκη*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον

Α') Παραγωγή

Είς τό φαινόμενον τής παραγωγής τό θέμα τών πρωτοτύπων λέξεων πάσχει πολλές μεταβολάς (ή αποβάλλονται τελικοί φθόγγοι ή τό θεματικόν φωνήεν παθαίνει ποιοτικήν ή ποσοτικήν μεταβολήν). Διά τούτο τό θέμα τής νέας παραγωγού λέξεως συμβαίνει νά είναι πολλάκις διαφορετικόν από τό θέμα τής πρωτοτύπου.

Π.χ.: *λέγ-ω*: *λόγος* — *ρηγνύω*: *ρωγή*.

Κατά τήν παραγωγήν έχομεν:

1. Παράγωγα ρήματα:

α') **Από όνόματα** (τά λεγόμενα *π α ρ ώ ν υ μ α ρ ή-ματα*) μέ τās έξής καταλήξεις:

- άω** (ώ). Π.χ.: *τιμή* - *τιμάω*, *άγάπη* - *άγαπάω*.
- έω** (ώ). Π.χ.: *πόνος* - *πονέω*, *εύτυχής* - *εύτυχέω* (*εύτυχέω-ω*)
- εύω**. Π.χ.: *βασιλεύς* - *βασιλεύω*, *ιδιώτης* - *ιδιωτεύω*.
- ζω** (-έζω, -άζω). Π.χ.: *φροντίς* - *φροντίζω*, *παίς* - *παίζω*, *σχέδιον* - *σχεδιάζω*.
- αίνω**. Π.χ.: *θερμός* - *θερμαίνω*, *ύγιής* - *ύγιαίνω*.
- ώνω**. Π.χ.: *μισθός* - *μισθώνω*, *έλευθερός* - *έλευθερώω*.
- ύνω**. Π.χ.: *όξής* - *όξύνω*, *λαμπρός* - *λαμπρύνω*.
- σσ** (ττ) **ω**. Π.χ.: *φύλαξ* - *φυλάσσω*, *κήρυξ* - *κηρύτιω*.
- λλω**. Π.χ.: *άγγελος* - *άγγέλλω*, *ποικίλος* - *ποικίλλω*.
- σχω**. Π.χ.: *γηρας* - *γηράσκω*.

6') Ἀπὸ ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνήματα:

Ἔχουν κατάληξιν κυρίως εἰς -ζω. Π.χ.: χωρίς - χωρίζω, συχνά - συχνάζω, πλησίον - πλησιάζω. Ἐδῶ ἀνήκουν καὶ τὰ λεγόμενα ἠχοποιήτα ῥήματα, προερχόμενα ἀπὸ ἤχους, φωνὰς ζῶων. Π.χ.: γαῦ - γαυγίζω, κρᾶ - κράζω.

2. Παράγωγα οὐσιαστικά:

α') Ἀπὸ ῥήματα. Φανερώνουν: 1) τὸ πρόσωπον ποῦ ἐνεργεῖ, μὲ τὰς καταλήξεις: **-εύς, -ός, -της, -τηρ, -τωρ**. Π.χ.: σφάζω - σφαγεύς, βόσκω - βοσκός, μαθάνω - μαθητής, σώζω - σωτήρ, διδάσκω - διδάκτωρ.

2) τὴν ἐνέργειαν, ποῦ φανερώνει τὸ ῥήμα, μὲ τὰς καταλήξεις: **-α, -η, -ια, -εια, -ός, -μός, -σια, -σις**. Π.χ.: φθείρω - φθορά, ἀλείφω - ἀλοιφή, ὀμιλῶ - ὀμιλία, μαντεύω - μαντεία, τρέμω - τρόμος, ἐργάζομαι - ἐργασία, πράττω - πράξις.

3) τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας, μὲ τὰς καταλήξεις: **-μα, -ός**. Π.χ.: κηρύττω - κήρυγμα, ψεύδομαι - ψεύδος.

4) τὸ ὄργανον, μὲ τὰς καταλήξεις: **-τήριον, τ(θ)ρα, -τ(θ)ρον, -ανη, -ονη**. Π.χ.: πιέζω - πιεστήριον, θερμαίνω - θερμάστρα, ἀποθαίνω - ἀποθάτρα, σημαίνω - σήμαντρον, θαίνω - θάθρον, σκάπτω - σκαπάνη, ἄγχω - ἀγχόνη.

5) τόπον, μὲ τὰς καταλήξεις: **-τήριον, -εῖον, -τ(θ)ρα, -τ(θ)ρον**. Π.χ.: γυμνάζω - γυμναστήριον, γράφω - γραφεῖον, κολυμβῶ - κολυμβήθρα, λούω - λουτρόν.

6') Ἀπὸ οὐσιαστικά καὶ εἶναι:

1) ὑποκοριστικά (παριστάνουν ὡς μικρὸν αὐτὸ ποῦ φανερώ- νει τὸ πρωτότυπον, εἴτε διότι εἶναι μικρὸν εἴτε διὰ θωπεϊαν εἴτε διὰ περιφρόνησιν) μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις: **-ιον, -ίδιον, -ις, -άριον, -ύδριον, -ύλλιον, -έσκος, -άσιον, -ύφιον, -άφιον, -χνη**. Π.χ.: πίναιξ - πινάκιον, κράτος - κρατίδιον, μέ- ρος - μερίς, ἄνθρωπος - ἀνθρωπάριον, ναὸς - ναύδριον, δένδρον - δενδρύλλιον, ναὸς - ναῖσκος, κόρη - κοράσιον, ζῶον - ζώυφιον, χῶρος - χωράφιον, πόλις - πολίχνη.

2) περιεκτικά (φανερώνουν τόπον ποῦ περιέχει πολλὰ ἀπὸ ὅσα δηλώνει τὸ πρωτότυπον) μὲ τὰς καταλήξεις: **-ών, -εά**.

Π.χ.: έλαιά - έλαιών, μύρμηξ - μυρμηκιά, στρατός - στρατιά.

3) τοπικά (φανερώνουν τόν τόπον όπου διαμένει ή ενεργεί αυτό πού δηλώνει τó πρωτότυπον) με τás καταλήξεις: **-ιον, -εϊον.** Π.χ.: φύλαξ - φυλάκιον, γραφεύς - γραφείον (γραφέ-ιον), δήμαρχος - δημαρχείον.

4) έθνικά (φανερώνουν εκείνον πού κατάγεται από τήν χώραν πού δηλώνει τó πρωτότυπον) με τás καταλήξεις: **-ιος, -εύς, -τής, -νός.** Π.χ.: Κόρινθος - Κορίνθιος, Κέρκυρα - Κερκυραϊός (ρα-ιος), Λαμία - Λαμιεύς, Σπάρτη - Σπαρτιατής, Ήπειρος - Ήπειρώτης, Σύρος - Συριανός, Άμερική - Άμερικανός.

5) πατρωνυμικά (φανερώνουν τόν άπόγονον τού πρωτοτύπου) με τás καταλήξεις: **-ίδης, -άδης, -πουλ (λ)ον.** Π.χ.: Πρίαμος - Πριαμίδης, Ίωάννης - Ίωαννίδης, Γεώργιος - Γεωργιάδης, βασιλεύς - βασιλόπουλ (λ)ον.

6) παρώνυμα (φανερώνουν αυτό πού έχει σχέση με τó πρωτότυπον) με τás καταλήξεις: **-εύς, -της, -ώτης, -ίτης, -ιστής, -ίας, -άριος.** Π.χ.: σκαπάνη - σκαπανεύς, άγρός - άγρότης, νήσος - νησιώτης, τέχνη - τεχνίτης, άνθρωπος - ανθρωπιστής, έγκλημα - εγκληματίας, άρχισθήκη - άρχισθηκάριος.

γ') **Άπό επίθετα.** Είναι κυρίως άφηρημένα ουσιαστικά και φανερώνουν τήν ιδιότητα τού επιθέτου. Έχουν τás καταλήξεις: **-ια, -εια, -οια, -οσύνη, -ωσύνη, -ος, -της.** Π.χ.: κακός - κακία, εύτυχής - εύτυχία, άσεβής - άσέβεια, εύνοος - εύνοια, καλός - καλωσύνη, ίερός - ίερωσύνη, δίκαιος - δικαιοσύνη, έμπιστος - έμπιστοσύνη, παχύς - πάχος, βραδύς - βραδύτης, ίσος - ισότης. (Βλ. όρθογραφικούς κανόνες α' κλίτων).

3. Παράγωγα επίθετα:

α') **Άπό ρήματα,** με τás καταλήξεις: **-ος, -ης, -νός, -ρός, -μων, -τήριος, -ικός, -ιμος, -τός, -τέος.** Π.χ.: λείπω - λοιπός, σέβωμαι - εύσεβής, τέρπω - τερπνός, λάμπω - λαμπρός, έλεω - έλεήμων, κινω - κινητήριος, πειθαρχω - πειθαρχικός, ωφελω - ωφέλιμος, θαυμάζω - θαυμαστός, άνεξετάζω - άνεξεταστέος. Τά λήγοντα εις -τος φανερώνουν αυτόν πού δύναται ή άξιζει νά πάθη αυτό πού φανερώνει τó ρήμα, τά δέ λήγον-

τα εἰς -τεος φανερώνουν αὐτὸν ποῦ πρέπει νὰ πάθῃ αὐτὸ ποῦ φανερώνει τὸ ρῆμα (λέγονται ρηματικά ἐπίθετα).

β') Ἄπὸ οὐσιαστικά (ἢ ἐπίθετα). Φανερώνουν:

1) αὐτὸν ποῦ ἔχει σχέσιν μὲ τὸ πρωτότυπον οὐσιαστικόν, μὲ τὰς καταλήξεις: **-ιος, -εἰος, -αιος, -κος**. Π.χ.: οὐρανός - οὐράνιος, τέλος - τέλειος, ἀγορὰ - ἀγοραῖος, φύσις - φυσικός, δικαστής - δικαστικός, σύνορον - συνοριακός, Ἄθηναῖος - Ἀθηναϊκός.

2) χρόνον, μὲ τὰς καταλήξεις: **-ινός, -ήσιος, -ιαῖος**. Π.χ.: θέρος - θερινός, ἔτος - ἐτήσιος, στιγμή - στιγμιαίος.

3) ὕλην καὶ χρῶμα, μὲ καταλήξεις: **-οῦς (-εος), -ινος**. Π.χ.: χρυσός - χρυσοῦς, λίθος - λίθινος, ῥόδον - ῥόδιος, κίτρον - κίτρινος.

4) αὐτὸν ποῦ εἶναι κατάλληλος δι' ὅτι φανερώνει τὸ πρωτότυπον, μὲ τὰς καταλήξεις: **-μος, -ιμος**. Π.χ.: νόμος - νόμιμος, χρῆσις - χρήσιμος, πένθος - πένθιμος.

5) πλησμονήν, δηλδ. εἰς μεγάλον βαθμὸν ὅτι φανερώνει τὸ πρωτότυπον, μὲ τὰς καταλήξεις: **-εινός, -λός, -λέος, -ρός, -ώδης**. Π.χ.: φῶς - φωτεινός, ἀπάτη - ἀπατηλός, θάρρος - θαρραλέος, ἰσχύς - ἰσχυρός, μανία - μανιώδης.

6) ἐκεῖνον ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅτι φανερώνει τὸ πρωτότυπον, μὲ κατάληξιν **-ωτός**. Π.χ.: σπόνδυλος - σπονδυλωτός, σταυρός - σταυρωτός.

γ') Ἄπὸ ἐπιρρήματα, μὲ τὰς καταλήξεις: **-ιος, -ινός, -νος, -ανός, -ιμος, -αιος, -ιδιος, -ικός**. Π.χ.: ὀπισθεν - ὀπίσθιος, χθές - χθεσινός, πέρυσι - περυσινός, αὔριον - αὔριανός, πρῶι - πρῶιμος, μάτην - μάταιος, αἴφνης - αἴφνιδιος, καθόλου - καθολικός.

4. Παράγωγα ἐπιρρήματα:

Παράγονται ἀπὸ ὁποιοδήποτε μέρος τοῦ λόγου καὶ σημαίνουν:

1) τόπον, μὲ τὰς καταλήξεις: **-ου** (στάσις εἰς ὄρισμένον τόπον), **-θεν, -θεν** (ἀπὸ τόπου κίνησις). Π.χ.: ἄλλος - ἄλλου, αὐτός - αὐτοῦ, κάτω - κάτωθεν, ἐκεῖ - ἐκεῖθεν, οὐρανός - οὐρανόθεν (=ἀπὸ τὸν οὐρανό).

2) χρόνον (κυρίως προέρχονται από αντωνυμίας), με τὰς καταλήξεις: **-τε, -οτε.** Π.χ.: πᾶς - πάντοτε, ἄλλος - ἄλλοτε, ἕκαστος - ἑκάστοτε.

3) τρόπον, με τὰς καταλήξεις: **-ως (=ῶς)** (διὰ προσθήκης τῆς καταλήξεως **-ως** εἰς τὸ θέμα ἐπιθέτων ἢ μετοχῶν, βλ. ἐπιρρήματα), **-α** (ἀπὸ ὀρισμένα β' κλιτα ἐπίθετα), **-δόν, -δην, -τι, -ει, -ς.** Π.χ.: θερμός - θερμῶς, βαθύς - βαθέως, ἕξοχος - ἕξόχως ἢ ἕξοχα, γρήγορος - γρήγορα, βαθιός - βαθιμῶδον, βροχή - βροχῶδον, τρέχω - τροχάδην, μιγνύω - μίγδην, ἄπνευστος - ἀπνευστί, (πᾶν) ψῆφος - παμψηφεί, ἐναλλάσσω - ἐναλλάξ (χαρακτήρ γ+ς).

4) ποσόν, με καταλήξεις: **-κις, -άκις.** Π.χ.: ὀκτώ - ὀκτάκις, πολὺς - πολλακίς, ἑπτὰ - ἑπτάκις.

Ἐσκήσεις 19η

Σχηματίσατε παραγώγους λέξεις ἀπὸ τὰς κατωτέρω:

α') Ρήματα ἀπὸ τὰς: πολίτης, παχύς, τρόμος, σῆμα, τραῦμα, δειλία, ποιμήν, ἀντικρύ.

β') Οὐσιαστικά ἀπὸ τὰς: ψάλλω, σφάλλω, ἐκτιμῶ, ἀλλάσσω, ὀμιλῶ, σπαράζω, ἀριθμῶ, λανθάνω (θ. λαθ-), κινῶ, ὄρνις, ἄχυρον, Πάτριαι, Ἄνδρέας, Χριστιανός, εὐγενής, σταθερός, ἀπλοῦς.

γ') Ἐπίθετα ἀπὸ τὰς: σώζω, θλίβω, κατορθώνω, δύναμαι, πληρώνω, δύναμις, ἔθνος, ρήτωρ, σεβασμός, μέσος, νεφέλη, συζήτησις, ὄρος, νέος, μέταξα, πρωί, ἐφέτος, ἔμπροσθεν.

δ') Ἐπιρρήματα ἀπὸ τὰς: ἄνω, ἐπίσημος, λεπτομερής, ἄλλος, θαίνω, ποταμός, ὀνομάζω, ἑκατόν, δέκα, χίλιοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον

Β') Σύνθεσις

Κατὰ τὴν σύνθεσιν ἐνώγονται τὰ θέματα δύο λέξεων, αἱ ὁ-

πόται ἀποτελοῦν τὸ α' καὶ β' συνθετικὸν καὶ εἶναι εἴτε κλιταὶ εἴτε ἄκλιτοι. Κατὰ τὴν σύνθεσιν ἰσχύουν γενικῶς τὰ ἑξῆς:

α') Ἐὰν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ βραχύ φωνῆεν, ἐκτείνεται εἰς μακρὸν (α καὶ ε εἰς η, ο εἰς ω). Π.χ.: διώροφος (δι-+ ὄροφος), στρατηγός (στρατός+ἄγω), ποδηλάτης (πούς, ποδός+ἐλαύνω=προχωρῶ). Ἐνίστε ὅμως συμβαίνει συναίρεσις. Π.χ.: κακοῦργος (κακός+ἔργον).

β') Ἐὰν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ὄνομα πρωτόκλιτον ἢ δευτερόκλιτον, ἀποβάλλει τὸ φωνῆεν (α, η, ο) τῆς καταλήξεως, ἐφ' ὅσον τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν. Π.χ.: καθαρωδός (κιθάρα+ὠδή), σχολίατρος (σχολή+ιατρός), ὀφθαλμίατρος (ὀφθαλμός+ιατρός).

1. Τὸ πρῶτον συνθετικόν

α') **Ὄνομα οὐσιαστικόν:** Ἐὰν εἶναι πρωτόκλιτον, τότε τὸ θέμα ἢ μένει ἀμετάβλητον ἢ μετασχηματίζεται εἰς δευτερόκλιτον καὶ λήγει εἰς -ο. Π.χ.: νικηφόρος (νίκη+φέρω), χωροφύλαξ (χώρα+φύλαξ), λιμνοθάλασσα (λίμνη+θάλασσα).

Ἐὰν εἶναι δευτερόκλιτον, κυρίως τὸ θέμα μένει ἀμετάβλητον καὶ σπανίως μετασχηματίζεται εἰς πρωτόκλιτον εἰς -η. Π.χ.: οἰκότροφος (οἶκος+τρέφω), δημοκρατία (δῆμος+κράτος), θανατηφόρος (θάνατος+φέρω).

Ἐὰν εἶναι τριτόκλιτον, τὸ θέμα ἢ παραμένει ἀμετάβλητον ἢ μετασχηματίζεται εἰς δευτερόκλιτον εἰς -ο καὶ σπανίως εἰς πρωτόκλιτον εἰς -η. Π.χ.: ποιμενάρχης (ποιμήν, θ. ποιμεν-+ἄρχω), λεξιλόγιον (λέξις+λόγος), ἀκτινοβόλος (ἀκτίς+βάλλω), ἰχθυοπώλης (ἰχθύς+πωλῶ), λαμπαδοφορία (λαμπάς+φέρω).

Παρατήρησις: Ὁρισμένων λέξεων ὡς πρώτων συνθετικῶν τὸ θέμα των παρουσιάζεται μετ' ἄλλας μορφάς. Π.χ.: γεωπόνος (γῆ+πονῶ), γαιοκτῆμων (γῆ+κτῆμα), πυροσθέστης (πῦρ+σθῆνω), πυρκαϊά (πῦρ+καίω), ὕδρομυλος (ὑδωρ+μύλος), ὕδατογενής (ὑδωρ, γεν. ὕδατος+γίνομαι), λαοφιλής (λαός+φιλῶ), λεωφόρος (ἀρχ. λεώς, ἀντὶ λαός+φέρω).

β') **Ὄνομα ἐπίθετον:** Λαμβάνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν τὸ θέμα τοῦ ἀρσενικοῦ ἐπιθέτου ἀδιαφόρως τοῦ γένους τοῦ β' συν-

θετικοῦ ἢ ὀλοκληροῦ τοῦ συνθέτου. Π.χ.: ἀξιότιμος (ἄξιος+τιμή), ἀκρόπολις (ἄκρος+πόλις). Μερικῶν γ' κλίτων ἐπιθέτων μετασχηματίζεται τὸ θέμα εἰς θ' κλιτον εἰς -ο. Π.χ.: ἀληθ-ο-φανής (ἀληθής+φαίνομαι).

Παρατήρησις: Τὰ ἐπίθετα: «καλῶς - ἡμισυς» ὡς α' συνθετικά γίνονται: καλο- ἢ καλλι- καὶ ἡμι-. Π.χ.: καλο-καιρία, καλλι-γραφία, καλλι-δενδρος, ἡμι-γυμνος, ἡμι-πληγία.

γ') Ἄριθμητικόν: Τῶν ἀριθμητικῶν: ἕνας, δύο, τρεῖς, τέσσαρες λαμβάνονται ὡς θέματα α' συνθετικοῦ τά: μονο-, δι-, τρι-, τετρα-. Π.χ.: μονό-πλευρος, δι-ώροφος, τρί-μορφος, τετρά-γωνον.

Ἀπὸ δὲ τὸ πέντε καὶ ἄνω (τὰ ἄκλιτα) μετασχηματίζονται καὶ λήγουν εἰς -α. Π.χ.: ὀκτά-χρονος, εἰκοσ-α-ετής κλπ.

δ') Πῆμα: Λαμβάνεται ὡς α' συνθετικὸν εἴτε τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα, εἴτε τὸ ρηματικόν, εἴτε τὸ ἰδιαίτερον θέμα τοῦ Ἄορίστου. Καὶ παραμένει ἀμετάβλητον, ἐὰν τὸ θ' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν. Π.χ.: πειθαρχῶ (πείθομαι+ἀρχή), λειψυδρία (λείπω, ἄορ. ἔλειψα+ὕδωρ), λιποτάκτης (Ἄορ. θ' ἔλιπον+τάξις).

Μετασχηματίζεται ὅμως καὶ λαμβάνει τὰ φωνήεντα: ε, ι, ο, ὅταν τὸ θ' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον. Π.χ.: χαῖρ-έ-κακος (χαίρω+κακός), ἀρχ-ι-κλητήρ (ἄρχω+κλητήρ), φυγ-ό-δικος (φεύγω, ἄορ. θ' ἔφυγον+δίκη), φιλ-ό-τιμος (φιλῶ+τιμή).

ε') Ἄκλιτος λέξις: Ὡς α' συνθετικὸν τίθενται:

1) ἐπιρρήματα. Π.χ.: παλαίμαχος (πάλαι=πρὸ πολλοῦ+μάχη), παλίρροια (πάλιν+ρέω), ἀνωφερής (ἄνω+φέρω), ὀπισθ-ο-φύλαξ (ὀπισθεν+φύλαξ), τρισένδοξος (τρὶς+ἐνδοξος), εὐτυχής (ἄρχ. εὐ=καλῶς+τύχη), ἀειθαλής (ἄρχ. ἀεὶ=πάντοτε+θάλλω).

2) προθέσεις κύριαι. Π.χ.: ἀπέρχομαι (ἀπὸ+ἔρχομαι), συμμαθητής (σύν+μαθητής), ἔντιμος (ἐν+τιμή), συναρχηγός (σύν+ἀρχηγός), ἔξοδος (ἐξ+όδός), ἔκτροπον (ἐκ+τρέπω) κλπ

3) μέρια. Π.χ.: ἀ-θάνατος (ἀ, στερητικόν+θάνατος), ἀν-έτοιμος (ἀ, στερητικόν, ν εὐφωνικόν πρὸ φωνήεντος+ἔτοιμος), ἄ-πας (α, ἀθροιστικόν+πᾶς), δύσ-βατος (δυσ- μετὴν ἔνοιαν τοῦ δύσκολος+βαίνω), ζάπλουτος (ζα- μετὰ ἐπιτατικὴν σημασίαν+πλοῦτος). Ἐπίσης τὸ ἀρχαῖον στερητικὸν νη- διετηρήθη εἰς ὀλίγας νεοελλην.

νικάς λέξεις, καθώς: τὸ νήπιον (νη+ἔπος=λόγος, ἄρα: αὐτὸ ποῦ δὲν ὀμιλεῖ).

2. Τὸ δεύτερον συνθετικὸν

α') Ὄνομα οὐσιαστικόν: Μὲ θ' συνθετικὸν ὄνομα οὐσιαστικόν, ἢ σύνθετος λέξις ἢ παραμένει οὐσιαστικὸν ἢ μεταβάλλεται εἰς ἐπίθετον.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ θ' συνθετικὸν παραμένει κυρίως ἀμετάβλητον. Π.χ.: ἀγροφύλαξ (ἀγρός+φύλαξ), ἀκρόπολις (ἄκρος+πόλις), πρωταγωνιστής (πρῶτος+ἀγωνιστής). Ἐνίοτε μεταβάλλεται, καθώς: Πανεπιστήμιον (ἐπιστήμη), παράθυρον (θύρα), σκηνοθεσία (θέσις), ἀγοραπωλησία (πώλησις), περίμετρος (μέτρον).

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν (ὅταν δηλδ. ἢ σύνθετος λέξις μετατρέπεται εἰς ἐπίθετον), τὸ θ' συνθετικὸν παραμένει ἀμετάβλητον, ἐὰν δίδεται μορφὴ ἐπιθέτου. Π.χ.: παράνομος (νόμος), ἄκαρπος (καρπός), φιλόπατρις (πατρίς), εὐστοχος (στόχος). Διαφορετικὰ μετασχηματίζεται μὲ καταλήξεις: **-ος (-ως), -ης, ὄν.** Π.χ.: παραθαλάσσιος (θάλασσα), ἄνεργος (ἔργον), εὐγενής (γένος), σῶφρων (φρήν), ἰσχυρογνώμων (γνώμη).

Παρατήρησις: τὰ ὀνόματα: «ὄνομα - γῆ» ὡς θ' συνθετικὰ μετατρέπονται εἰς: -γειος, -ώνυμος. Π.χ.: ἐπίγειος, ἀνώνυμος. (Ἡ ἔκτασις εἰς ω μὲ θάσιν τὸν κανόνα τῆς συνθέσεως).

β') Ὄνομα ἐπίθετον: Κατὰ τὴν σύνθεσιν παραμένει ἀμετάβλητον. Π.χ.: ὀλόλευκος (λευκός), ἀνάξιος (ἄξιος), φιλάληθης (ἀληθής).

γ') Ῥῆμα: Συμβαίνουν τὰ ἑξῆς:

1) Ἡ σύνθετος λέξις παραμένει ῤῆμα. Καὶ τὸ θ' συνθετικὸν παραμένει ἀμετάβλητον, ἐὰν τὸ α' συνθ. εἶναι πρόθεσις. Π.χ.: συγγράφω, περιβάλλω. Ἐὰν ὅμως τὸ α' συνθ. δὲν εἶναι πρόθεσις, τότε δημιουργεῖται παρασύνθετον ῤῆμα ἀπὸ ἐννοούμενον ἐνδιάμεσον σύνθετον ὄνομα. Π.χ.: μονομαχῶ: μόνος+μάχομαι=μονομάχος=μονομαχῶ.

2) Ἡ σύνθετος λέξις μετατρέπεται εἰς ὄνομα (οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον) μὲ καταλήξεις: **-ος, -ης, -της, -τωρ.** Π.χ.:

μονομάχος (μόνος+μάχομαι), βιβλιοπώλης (βιβλίον+πωλῶ), ἐπι-
μελής (ἐπι+μέλωμαι=φροντίζω), διαδάτης (διά+θαίνω), αὐτο-
κράτωρ (αὐτός+κρατῶ).

δ') Ἐκλιτοὶ λέξεις: παραμένει ἀμετάβλητος. Π.χ.:
ἔκτοτε (ἐκ+τότε), ὑπεράνω (ὑπέρ+ἄνω).

Γ') Παρασύνθετα

Σχηματίζονται: 1) ἀπὸ συνθέτους λέξεις. Π.χ.: καλλιγρα-
φῶ (καλλιγράφος: καλὸς+γράφω), χοροδιδασκαλεῖον (χοροδιδά-
σκαλος: χορὸς+διδάσκαλος), κληρονομῶ (κληρονόμος: κληρὸς=
περιουσία+νέμω=διαμοιράζω).

2) ἀπὸ λέξεις ὅχι συνθέτους, ἀλλὰ ποὺ ἀποτελοῦν μίαν ἔν-
νοιαν. Π.χ.: Ἄρεσπαγίτης (Ἄρειος Πάγος), Στερεοελλαδίτης
(Στερεὰ Ἑλλάς).

Ἐσκήσεις 20ῆ

Ἀναλύσατε εἰς τὰ συνθετικά των μέρη τὰς κατωτέρω λέξεις.
Ποῖα ἐξ αὐτῶν εἶναι παρασύνθετοι.

Δακτυλογράφος, ὄρνιθοτροφεῖον, φρενοβλαθής, ἡμιτελής, δυσ-
ἄρεστος, σεισμόπληκτος, ἀεροπόρος, κοσμοϊστορικός, νικηφόρος, συσ-
σωρευτής, μονόφθαλμος, φιλόανθρωπος, κρεσπολεῖον, ἐξώφυλλον,
περίλυπος, ἐγκάρδιος, διεθνής, μετρίοφρων, ἀγράμματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3ον

Τόνισμός καὶ σημασία τῶν συνθέτων

Κατὰ γενικὸν κανόνα ὁ τόνος μιᾶς συνθέτου λέξεως ἀναβιβά-
ζεται μέχρι τὴν τελευταίαν συλλαβὴν τοῦ α' συνθετικοῦ, ἐφ' ὅσον
δὲν ἐμποδίζει ἡ λήγουσα. Π.χ.: ἀπερίσκεπτος (ἀ-περί-σκέπτομαι)
— μονόφθαλμος (μόνος+ὄφθαλμός). Κατ' ἐξαιρέσειν δὲν ἀναβιάζε-
ται ὁ τόνος:

1) "Όταν τὸ θ' συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικὸν εἰς: **-ά, -ή, -μός, -τής, -τήρ, -εύς**. Π.χ.: παρα-φορά, κατα-κραυγή, ἔξ-σπλισμός, πρωτ-αγωνιστής, πετρελαιο-καυστήρ, συμ-βασιλεύς. Ἐξαιρούνται τὰ σύνθετα μὲ τὰς λέξεις: «κριτής - δεσμός - σταθμός». Π.χ.: ὄνειρο-κρίτης, σύν-δεσμος, ναύ-σταθμος.

2) "Όταν τὸ θ' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον εἰς: **-ής, -ικός, -τέος**. Π.χ.: ἀ-βαρής, ἀ-σαφής, συμ-βουλευτικός, προ-εκλογικός, ἀν-εξεταστέος.

Τὰ σύνθετα εἰς -ος μὲ α' συνθετικὸν ὄνομα καὶ θ' συνθετικὸν ῥῆμα: ἂν μὲν ἔχουν ἐνεργητικὴν σημασίαν, τονίζονται εἰς τὸ θ' συνθετικὸν (παραλήγουσαν), ἂν δὲ ἔχουν παθητικὴν σημασίαν, τονίζονται εἰς τὸ α' συνθετικὸν (προπαραλήγουσαν). Π.χ.: ὄρνιθο-τρόφος (=αὐτὸς ποὺ τρέφει ὄρνιθας) — οἰκό-τροφος (αὐτὸς ποὺ τρέφεται εἰς τὸν οἶκον). Ἐὰν ὅμως ἢ παραλήγουσά των εἶναι φύσει ἢ θέσει μακρά, τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν. Π.χ.: στρατ-ηγός, κυν-ηγός, ψυχο-πομπός. Κατ' ἐξαιρέσειν ἀναδιβάξουν τὸν τόνον μὲ ἐνεργητικὴν σημασίαν τὰ σύνθετα μὲ προθέσεις (ἔχι ἔλα) καὶ μὲ τὰ μόρια: εὔ, ἀ-, δυσ-. Π.χ.: συνήγορος, ἐπίσκοπος, εὔστοχος, ἄπορος, δύσπιστος.

Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν των τὰ σύνθετα διακρίνονται εἰς:

α') **Προσδιοριστικά:** αὐτὰ πού, ὅταν ἀναλύωνται, τὸ α' συνθετικὸν γίνεται προσδιορισμὸς τοῦ θ' συνθετικοῦ. Π.χ.: ἀκρόπολις (=ἡ ἄκρα πόλις), ὀλιγαρχία (=ἡ ἀρχὴ τῶν ὀλίγων), πανάρχαιος (=ὁ ἀρχαῖος ἀπὸ πάντοτε).

β') **Ἀντικείμενικά:** αὐτὰ πού, ὅταν ἀναλύωνται, τὸ ἕνα συνθετικὸν γίνεται ἀντικείμενον τοῦ ἄλλου. Π.χ.: πατροκτόνος (=αὐτὸς ποὺ φονεύει τὸν πατέρα), φιλότιμος (=αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὴν τιμὴν).

γ') **Κτητικά:** εἶναι ἐπίθετα μὲ θ' συνθετικὸν οὐσιαστικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται τὸ νόημα τοῦ ἐπιθέτου ὡσὰν κτῆσις. Ἀναλύονται δὲ μὲ τὴν μετοχὴν «ἔχων». Π.χ.: ἄκληρος (=αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει κληρὸν, περιουσίαν), μεγαλόψυχος (=αὐτὸς ποὺ ἔχει μεγάλην ψυχὴν).

δ') **Συνθετικά (ἢ παρατακτικά):** ὅσα διατηροῦν τὴν σημασίαν καὶ τῶν δύο συνθετικῶν καὶ ἀναλυόμενα συνδέονται

μέ τὸ «καί». Π.χ.: θεάνθρωπος (=θεὸς καὶ ἄνθρωπος), κοσμοκαλόγερος (=κοσμικὸς καὶ καλόγερος).

Ἐσκήσεις 21η

Νὰ ἐξετασθῇ ὁ τονισμὸς τῶν κατωτέρω συνθέτων καὶ νὰ χαρακτηρισθοῦν αὐτὰ ἀπὸ ἀπόψεως σημασίας:

ἀγιογράφος — θρασύδειλος — ἀντιεπαναστατικὸς — διάδοχος —
ξυλέμπορος — ἀργόσχολος — ἀντίδικος — σεισμοπαθὴς — τρίγωνον — ἀρχιτέκτων — φιλάνθρωπος — πάνσοφος — εὐφορος —
ἀρχιερεὺς — ἐπίδεσμος — παλαίμαχος — ἰατροφιλόσοφος — πρωτότοκος.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΟΡΥΘΑΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟ

ΕΥΡΥΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Γενικά. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον συνδέονται μεταξύ των αἱ λέξεις εἰς τὸν λόγον διὰ τὰ ἔχωμεν ὀρθὰ καὶ πλήρη νοήματα, ρυθμίζεται ἀπὸ τοὺς λεγομένους κανόνας σ υ ν τ ἄ ξ ε ω ς. Τὸ δὲ βιβλίον τὸ ἀσχολούμενον μὲ τοὺς συντακτικούς αὐτοὺς κανόνας, λέγεται *Συντακτικόν*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ου

α') Πρότασις καὶ εἶδη αὐτῆς

Πρότασις λέγεται ἓνα πολὺ μικρὸ μέρος τοῦ λόγου (γραπτοῦ ἢ προφορικοῦ) μὲ ἄπλὸ περιεχόμενον.

Ἡ πρότασις διακρίνεται:

α') ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου: 1) πρότασις κ ρ ἰ σ ε ω ς, ἢ ὅποια ἐκφράζει μίαν κρίσιν (γνώμην) καὶ ἀποφαίνεται διὰ κάποιον θέμα.

Π.χ.: Ὁ καιρὸς εἶναι εὐχάριστος. Δὲν ὑπάρχει κατάλληλος θεός.

2) πρότασις ἐ π ι θ υ μ ῖ α ς, ἢ ὅποια ἐκφράζει εὐχὴν, διαταγὴν, προσταγὴν καὶ γενικῶς κάθε ἐπιθυμίαν.

Π.χ.: Μὴ καθυστεροῦν. Ἀγάπα τὸν συνάνθρωπόν σου.

Ἄς εἶναι καλὴ ὥρα.

3) πρότασις ἐ ρ ω τ η μ α τ ι κ ῆ, ἢ ὅποια ἐκφράζει ἐρώτησιν. *Π.χ.:* Εἶσαι καλὸς μαθητής; Τὰ ἐρωτήσες ὅλα;

4) πρότασις ἐ π ι φ ω ν η μ α τ ι κ ῆ, ἢ ὅποια ἐκφράζει ψυχικὸν συναίσθημα (συνήθως τίθεται θαυμαστικόν).

Π.χ.: Τί ἐξαίρετος ἄνθρωπος! Πόσον ἀντιπαθὴς εἶναι!

6') ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς: 1) θ ε τ ι κ ῆ ἢ κ α τ α φ α τ ι κ ῆ, ἢ ὅποια δὲν ἔχει ἄρνησιν.

Π.χ.: Ὁ μαθητής εἶναι ἐπιμελής.

2) ἄ ρ ν η τ ι κ ῆ ἢ ἀ π ο φ α τ ι κ ῆ, ἢ ὅποια ἔχει ἄρνησιν. *Π.χ.:* Ὁ μαθητής δὲν εἶναι ἐπιμελής. Μὴ στενοχωροῦσα.

γ') από απόψεως εξαρτήσεως: 1) πρότασις κυρία ἢ ἀνεξάρτητος, ἢ ὁποῖα ἐκφράζει μόνη τῆς ἑνα πλήρες νόημα χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἄλλην. Π.χ.: Σήμερα εἶναι Κυριακή.

2) πρότασις δευτερεύουσα ἢ ἐξαρτημένη, ἢ ὁποῖα δὲν μπορεῖ μόνη τῆς νὰ σταθῇ εἰς τὸν λόγον, ἐπειδὴ δὲν ἐκφράζει πλήρες νόημα, ἀλλὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἄλλην κυρίαν πρότασιν.

Π.χ.: Ἐπειδὴ εἶναι Κυριακή, δὲν ἔχομεν σχολεῖον.

καὶ δ) ἀπὸ απόψεως ὄρων: 1) πρότασις ἀπλή, ὅταν ἔχη μόνον τοὺς ἀπαραιτήτους ὄρους καὶ 2) πρότασις ἐπιθετική, ὅταν πλὴν τῶν ἀπαραιτήτων ἔχη καὶ ἄλλους ὄρους (δλ. κατωτέρω).

6') Ἀπλή πρότασις. Κύριοι ὄροι

Ἐχομεν τὰς προτάσεις:

Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής. Ὁ ἥλιος λάμπει.

Εἰς τὴν πρώτην πρότασιν γίνεται λόγος διὰ τὸν Γεώργιον, εἰς τὴν δευτέραν διὰ τὸν ἥλιον. Τὸ πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος εἰς μίαν πρότασιν λέγεται ὑποκειμενὸν καὶ τίθεται εἰς ὀνομαστικὴν πτώσιν. Διὰ τὴν ἀνεύρεσίν του ἐρωτῶμεν μὲ τὸ: «ποῖος;».

Διὰ τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως εἰς μὲν τὴν πρώτην πρότασιν λέγεται ὅτι: εἶναι ἐπιμελής, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ὅτι: λάμπει. Αὐτὸ πού λέγεται καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑποκείμενον, ὀνομάζεται κατὰ τὴν γόρημα. Ἀποτελεῖται δὲ ἢ ἀπὸ μίαν λέξιν (μονολεκτικόν: λάμπει) ἢ ἀπὸ δύο λέξεις (περιφραστικόν: εἶναι ἐπιμελής). Τὸ μονολεκτικόν εἶναι πάντοτε ρῆμα, τὸ δὲ περιφραστικόν ἀποτελεῖται ἀπὸ ρηματικὸν τύπον τοῦ ρ. εἶμαι καὶ ἑνα ἐπίθετον. Τὸ ἐπίθετον ὀνομάζεται κατὰ τὴν γόρου μὲνον (=ἀποδίδει ιδιότητα εἰς τὸ ὑποκείμενον), τὸ δὲ ρῆμα, ἐπειδὴ συνδέει τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον, ὀνομάζεται σὺνδετικόν. Διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ κατηγορουμένου ἐρωτῶμεν μὲ τὸ: «τί;».

Οἱ ὄροι τῆς προτάσεως: Ὑποκείμενον καὶ Κατηγορούμενον (ἢ Συνδετικὸν καὶ Κατηγορούμενον) λέγονται κύριοι ὄροι καὶ ἡ πρότασις πού ἔχει μόνον αὐτούς, λέγεται ἀπλή.

1) Ὡς Ὑποκειμένον, τίθεται συνήθως ὄνομα οὐσιαστικὸν ἢ ἀντωνυμία προσωπικὴ καὶ δεικτικὴ. Εἶναι δυνατόν ὅμως νὰ τεθῆ καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ λόγου ἢ ὁλόκληρος φράσις μὲ ἄρθρον ἐμπρός.

Π.χ.: *Αὐτοὶ ἔπαθαν μεγάλην συμφορὰν.* — *Οἱ ἀδελφεοὶ θέλουν πάντοτε περιποίησιν.* — *Ποιοὶ μὲ ζητοῦν;* — *Κανένας δὲν ἤλθεν.* — *Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμβαίνουν αὐτά.* — *Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς εὐτυχὴς εἶναι μεγάλο πρᾶγμα.* — *Ἄς προσέλθουν οἱ ἐπόμενοι.*

2) Ὡς Κατηγορούμενον, τίθεται κυρίως ὄνομα ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν. Ἄλλὰ καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ λόγου καὶ φράσις ἀκόμη, ἐφ' ὅσον λαμβάνονται ὡς ὀνόματα.

Π.χ.: *Ὁ Ἀριστείδης ἦτο δίκαιος.* — *Ἡ πόλις εἶναι φρούριον.* — *Εἶμαι ἕνα τίποτε.* — *Τί εἶναι αὐτά;* — *Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὅ,τι τὸ χειρότερον ὑπάρχει.* — *Ὁ κόσμος ἔγινεν ἄνω - κάτω.*

Κανονικῶς τὸ Κατηγορούμενον τίθεται χωρὶς ἄρθρον. Ἐπίθετε ὅμως τίθεται ἄρθρον (ὀριστικὸν ἢ ἀόριστον) χάριν ἐμφάσεως ἢ ἐξάρσεως. Π.χ.: *Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρχηγός.* — *Μὲ τὰ ἔργα του αὐτὰ ἔγινεν ἕνας ἀπατεών.*

Πολλάκις τίθεται ὡς κατηγορούμενον γενικὴ οὐσιαστικῶς, ἢ ὁποῖα ἐκτὸς τῆς ιδιότητος γενικῶς πού ἐκφράζει, φανερώνει ἀκόμη:

α') κτησιν. Π.χ.: *Ἡ οἰκία αὐτὴ εἶναι τοῦ στρατηγοῦ.*

β') ἕνα διηρημένον ὄλον. Π.χ.: *Ὁ μαθητὴς εἶναι τῆς τάξεως μας.*

γ') ιδιότητα. Π.χ.: *Εἶναι τῆς ἡλικίας σας αὐτὰ τὰ ἔργα;*

δ') ἀξίαν. Π.χ.: *Εἶναι ἔργον πολλῶν χρημάτων.*

ε') μέτρον ἢ ἡλικίαν. Π.χ.: *Ἡ περιοχὴ εἶναι τῶν ἑκατὸν τετραγωνικῶν μέτρων.* — *Εἶναι παιδί ὀκτώ ἐτῶν.*

Εἰς τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις τὸ κατηγορούμενον λέγεται: *γενικὴ κατηγορηματικὴ,* καὶ ἀναλόγως τῆς σημασίας τῆς: *κτητικὴ, διαιρητικὴ, τῆς ιδιότητος, τῆς ἀξίας, τοῦ μέτρου.*

Ἄκόμη ιδιότητα κατηγορουμένου δυνατόν νὰ ἐκφράζου καὶ ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί, κυρίως: ἀπό+αἰτιατικὴν, ἀντὶ ἢ ἐκ+

γενικήν (ἐμπρόθετον κατηγορούμενον). Π.χ.: Τὸ ἄγαλμα εἶναι ἀπὸ μάρμαρο (φανερώνει τὴν ὕλην) — Αὐτοὶ ἦσαν ἀπ' τοὺς γενναίους (ἢ ἐκ τῶν γενναίων: φανερώνει διηρημένον ὄλον) — Θὰ εἶμαι ἐγὼ ἐκεῖ ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου (ἢ ἀντὶ ὁ ἀδελφός μου: φανερώνει ἀντικατάστασιν).

Καὶ τὸ ὄνομα ἐνίοτε ὡς κατηγορούμενον ἐκφράζει ἐπιρρηματικὴν σχέσιν (ἐπιρρηματικὸν κατηγορούμενον). Π.χ.: Κατετάγησαν ἐθελονταί (=ἐθελοντικῶς) — Προσῆλθον ἄθροοι (=πᾶρα πολλοὶ) εἰς τὸ δημοψήφισμα. Τότε μπορεῖ νὰ τεθῆ πρὸ τοῦ ὀνόματος καὶ τὸ ἐπίρρημα: ὡς (=ὡσάν). Π.χ.: Ἔργάζομαι ὡς μαθητεύομενος.

Τέλος τὸ κατηγορούμενον μπορεῖ νὰ φανερῶνῃ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τοῦ ῥήματος, δηλαδή νὰ ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον κατὰ πρόληψιν, χωρὶς νὰ ἔχη γίνῃ αὐτὸ πού φανερώνει τὸ ῥῆμα (πρόληπτικὸν κατηγορούμενον). Π.χ.: Ὁ ποταμὸς ἠρξήθη μέγας (=ἠρξήθη ὥστε νὰ γίνῃ μέγας) — Ὁ Πέτρος σπουδάζει ἱατρὸς (=διὰ νὰ γίνῃ, ὥστε νὰ γίνῃ ἱατρός). Τὸ πρόληπτικὸν κατηγορούμενον τίθεται κυρίως μὲ ῥήματα πού φανερῶνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐξελίσσεται, ἀφᾶνεται.

Σημείωσις: Τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον, ὅταν δηλώνεται κατὰ προσέγγισιν, λαμβάνουν πρὸ αὐτῶν τὸ: περπου ἢ σχεδὸν ἢ περι+αἰτιατικήν. Π.χ.: Ἦλθον περίπου χίλιοι (ἢ περὶ τοὺς χιλίους) — Ἦ καταστροφή ἦτο σχεδὸν ὀλοκληρωτική.

3) Ἔως συνδετικόν, τίθενται κατὰ κύριον λόγον τὰ ῥήματα: εἶμαι καὶ γίνομαι. Ἐκτὸς αὐτῶν χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ: ὀνομάζομαι, λέγομαι, καλοῦμαι, ἐκλέγομαι, ἀποδεικνύομαι, φαίνομαι, χειροτονοῦμαι, ἀνακηρύσσομαι, κληρώνομαι, νομίζομαι, θεωροῦμαι, διατελῶ, χρηματίζω, ἀπομένω, ὑπηρετῶ καὶ τὰ συνώνυμα πρὸς αὐτά.

Π.χ.: Διετέλεσε νομάρχης — ἐθεωρήθη ἔνοχος — ἀπεδείχθη συκοφάντης — ἐξελέγη βουλευτής — χειροτονοῦμαι διάκονος.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐπιρρηματικοῦ κατηγορουμένου δὲν ἀπαιτεῖται χρῆσις συνδετικοῦ ῥήματος, ἀλλὰ τοῦτο τίθεται μὲ ὁποιοδήποτε ῥῆμα καὶ κυρίως μὲ ῥήματα κινήσεως σημαντικὰ (στέλλομαι, φεύγω, ἔρχομαι κ.ἄ.).

Ἡ πρότασις, ἣ ὁποία περιέχει περισσότερα ἀπὸ ἓνα ὑποκεί-

μενα ἢ κατηγορούμενα, λέγεται Σ ύ ν θ ε τ ο ς.

Π.χ.: Ἡ προκοπή σας καὶ ἡ μάθησίς σας γὰ μὴ γίνῃ σκεπάρνι μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν σας — Ὁ δάσκαλος ἦτο γέρος, ἀλλὰ καιλοστεκούμενος.

γ') Συμφωνία τῶν ὄρων τῆς προτάσεως

1) ΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΠΟΚΕΙΜΕΝΟΤ: Εἰς τὴν ἀπλὴν πρότασιν τὸ ρῆμα συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον κατὰ πρόσωπον καὶ ἀριθμὸν. Π.χ.: Ὁ γεωργὸς ἔσπειρε τὸν ἀγρὸν (ὑποκείμενον καὶ ρῆμα εὐρίσκονται εἰς γ' προσ. καὶ ἐνικὸν ἀριθμὸν). Ἐὰν ὅμως τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐνικὸς ἀριθμοῦ, ἀλλὰ περιλαμβάνονται, ἐννοοῦνται δι' αὐτοῦ πολλὰ (εἶναι ὄνομα π ε ρ ι λ η π τ ι κ ὶ ο ν), τότε τὸ ρῆμα δὲν συμφωνεῖ κατ' ἀριθμὸν καὶ τίθεται εἰς πληθυντικόν. Συμφωνεῖ τοιοῦτοτρόπως ὄχι πρὸς τὸν γραμματικὸν τύπον τοῦ Ὑ, ἀλλὰ πρὸς τὸν λογικόν (σχῆμα κατὰ τὸ ν ο σ ο ὑ μ ε ν ο ν). Π.χ.: Ἔτρεξαν ὁ κόσμος ὅλος (=ὅλοι οἱ ἄνθρωποι).

Εἰς τὴν σύνθετον πρότασιν τὸ ρῆμα κανονικῶς τίθεται εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν, ἔστω καὶ ἂν τὰ ὑποκείμενα μεμονωμένα εὐρίσκονται εἰς ἐνικόν. Π.χ.: Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος μελετοῦν. Συμβαίνει ὅμως, ὅταν προηγῆται τὸ ρῆμα, γὰ τίθεται εἰς ἐνικὸν καὶ γὰ συμφωνῆ μόνον πρὸς τὸ πλησιέστερον Ὑ εὐρισκόμενον εἰς ἐνικόν. Π.χ.: Ἐπῆγε περίπατο ὁ ἄρχων καὶ οἱ ὑπηρέται. — Ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον, ἐὰν τὰ ὑποκείμενα εἶναι διαφοροτικῶς προσώπου, τότε τὸ ρῆμα συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἐπικρατέστερον. Εἶναι δὲ ἐπικρατέστερον τὸ α' ἀπὸ τὸ β', καὶ τὸ β' ἀπὸ τὸ γ'.

Π.χ.: Ἐγὼ καὶ ὁ Πέτρος εἴμεθα οἱ καλλίτεροι τῆς τάξεως — Ἠλθαμε εἰς τὴν ὥραν μας καὶ ἐγὼ καὶ σὺ — Ὁ ἀδελφός σου καὶ σὺ εἶθε αἴτιοι τῆς συμφορᾶς μου.

2) ΚΑΤΗΓΟΡΟΤΜΕΝΟΤ ΚΑΙ ΤΗΠΟΚΕΙΜΕΝΟΤ: Γενικῶς τὸ κατηγορούμενον συμφωνεῖ πρὸς τὸ Ὑ κατὰ πτωσιν ὑποχρεωτικῶς. Ὡς πρὸς τὸ γένος καὶ ἀριθμὸν συμβαίνουν τὰ ἑξῆς: Εἰς τὴν ἀπλὴν πρότασιν, ἐὰν τὸ Κ εἶναι ἐπίθετον, συμφωνεῖ πρὸς τὸ Ὑ καὶ κατὰ γένος καὶ ἀριθμὸν. Ἐὰν εἶναι οὐσιαστικόν, τυχαίως μόνον συμφωνεῖ. Ὅταν δὲ τὸ Ὑ φανερώνη κάτι τὸ γενικόν, τότε τὸ Κ τίθεται ἀδιακρίτως εἰς οὐδέτερον γένος ἐνικὸς ἀριθμοῦ.

Π.χ.: 'Ο μαθητής είναι επιμελής — Αί 'Αθήναι είναι πρωτεύουσα — 'Ο 'Ολυμπος είναι ὄρος — 'Η Δικαιοσύνη είναι ἀρετή — 'Η οἰκονομία είναι πρότερον — 'Ο πόλεμος είναι κακόν (πράγμα) — 'Η φιλονικία είναι ἄσχημον.

Εἰς τὴν σύνθετον πρότασιν: Τὸ Κ τίθεται πάντοτε εἰς πληθυντικόν. Ἐὰν τὰ Γ εἶναι ἔμφυχα τοῦ ἰδίου γένους, τότε τὸ Κ συμφωνεῖ μὲ τὸ κοινόν τους γένος. Ἐὰν ὅμως εἶναι διαφορετικοῦ γένους, τότε συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἐπικρατέστερον γένος, ποῦ εἶναι τὸ ἀρσενικόν.

Π.χ.: 'Ο Πλάτων καὶ ὁ 'Αριστοτέλης ἦσαν φιλόσοφοι — 'Ο Πείρος καὶ ἡ Μαρία εἶναι μαθηταί — 'Ανδρες, γυναῖκες καὶ παῖδιά ἦσαν συγκεντρωμένοι.

Ἐὰν τὰ Γ εἶναι ἄφυχα, τὸ Κ τίθεται εἰς οὐδέτερον γένος ἀνεξαρτήτως τοῦ γένους τῶν υποκειμένων.

Π.χ.: 'Η πίστις καὶ ἡ παιρῖδα εἶναι ἰδανικά — Αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα τῆς οἰκίας εἶναι πράσινα — 'Ο χρυσὸς καὶ τὸ πετρέλαιον εἶναι ὀρυκτά.

δ') 'Ελλειπῆς πρότασις

Βάσις τῆς προτάσεως εἶναι τὸ ρῆμα. Τοῦτο ὅμως, ὅπως καὶ τὸ υποκείμενον ἢ τὸ κατηγορούμενον, συμβαίνει νὰ λείπουν, ἔταν εὐκόλως ἐγγουῶνται. Ἡ πρότασις αὐτή, τῆς ὁποίας λείπει ἓνας ἀπὸ τοὺς κυρίους ὄρους λέγεται ἔ λ λ ι π ἦ ς.

Π.χ.: Εἶμαι ἐπιμελητής (ἐνν. ἐγώ) — Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ διαί; (ἐνν. φεύγει;) — Ἐγὼ εἶμαι προσεκικὸς εἰς τὸ μάθημα. Σὺ δὲν εἶσαι (ἐνν. προσεκικὸς) — 'Ο υἱὸς μου εἶναι ἀξιέπαινος. Ἐπῆρε τὸ βραβεῖον (ἐνν. ὁ υἱός).

'Ασκησις Ι η

'Αναγνωρίσατε τὸ εἶδος τῶν κατωτέρω προτάσεων. Εὑρετε τοὺς κυρίους ὄρους καὶ ἐξετάσατε τὴν συμφωνίαν των:

'Η καταιγὶς ὑπῆρξεν καταστρεπτικὴ. Ἡ βροχὴ καὶ ὁ ἄνεμος ἦσαν σφοδροί. Ἄνθρωποι καὶ ζῶα ἔτρεχον βρεγμένοι. Ἠκούσθη μία φωνή: Προσέξατε! Μὴ μένετε ἀδρανεῖς. Τίγος εἶναι ὁ

σάκκος; Ὅλοι ἔφευγον τρέχοντες. Τὰ φυτὰ ἔγιναν ἀγνώριστα, ὡσάν λυπημένα καὶ αὐτὰ, ἐπειδὴ δὲν ἐφαίνετο ὁ ἥλιος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ου

Πρότασις Ἐπηυξημένη. Προσδιορισμοὶ

Ἡ πρότασις ἢ ὁποία πλὴν τῶν κυρίων ὄρων περιλαμβάνει καὶ ἄλλους ὄρους, ποὺ συμπληρώνουν τὸ νόημα τῶν κυρίων ὄρων, λέγεται ἔ π η υ ξ η μ ἔ ν η. Οἱ ὄροι δὲ αὐτοὶ ποὺ προσδιορίζουν τοὺς κυρίους ὄρους λέγονται π ρ ο σ δ ι ο ρ ι σ μ ο ἰ.

Π.χ.: Κλείω τὴν θύραν — Ὁ μαθητὴς εἶναι πολὺ ἐπιμελής — Ὁ καλὸς ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀνάγκην φαίνεται.

Α') Ἀντικείμενον.

Ρήματα Μεταβατικά - Ἀμετάβατα.

Εἰς τὴν πρότασιν: «Ὁ γεωργὸς σπείρει τὸν ἀγρόν», τὸ ρ. «σπείρει» φανερώνει ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάνει μίαν ἐνέργειαν (δλ. Γραμματικὴν, ἐνεργητικὰ ρήματα), ἢ ὁποία μεταβαίνει εἰς «τὸν ἀγρόν». Τὸ ρῆμα λέγεται μ ε τ α β α τ ι κ ὸ ν καὶ αὐτὸ ποὺ δέχεται τὴν ἐνέργειάν του καὶ συμπληρώνει τὸ νόημά του λέγεται ἀ ν τ ι κ ε ἶ μ ε ν ο ν (=κεῖται, εὐρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον ποὺ ἐνεργεῖ). Ὡς ἀντικείμενον τίθεται κάθε κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου ἢ καὶ ὀλόκληρος πρότασις. Ἐὰν εἶναι πτωτικὸν (=μέρος τοῦ λόγου μὲ πτώσεις) τίθεται κυρίως εἰς αἰτιατικὴν καὶ ἐνίοτε εἰς γενικὴν. Ἀκόμη ὡς ἀντικείμενον τίθεται καὶ ἐμπρόθετος αἰτιατικὴ μὲ τὰς προθέσεις: μέ, εἰς (ἀνάλυσις ἀρχ. δοτικῆς), ἀπὸ (ἀντὶ ἀπλῆς γενικῆς). Διὰ τὴν ἀνεύρεσίν του ἐρωτῶμεν μὲ τό: «τί».

Π.χ.: Ὅλοι ἐπαινοῦμεν τοὺς σπουδαίους — Οἱ μὲν ἐουκοφάντουσαν τοὺς δὲ — Δὲν μὲ ἀραπαῶς — Μὴ διακόπτετε τὸν ὁμιλοῦντα — Εἶχεν ἀναμειχθῆ μὲ ξενοχωριανούς — Ὁ ἀρχηγὸς ὠμίλη-

σεν εἰς τοὺς σιραιώτας — Ἠρώτησεν, ἐὰν ἐγνώριζον τὴν ἀλήθειαν — Ἦκουσα, ὅτι πρόκειται νὰ παντρευθῆς — Ὁ υἱὸς διαφέρει τοῦ πατρὸς (ἢ ἀπὸ τὸν πατέρα) — Θέλω νὰ διαβάσω (: ἀνάλυσις ἀρχ. ἀπαρσιμφάτου).

Πολλὰ ρήματα δέχονται δύο ἀντικείμενα καὶ λέγονται διπύματα, ἐνῶ ὅσα δέχονται ἓνα, λέγονται μονόπυματα.

Ἀπὸ τὰ δύο ἀντικείμενα, τὸ ἓνα εἰς τὸ ὁποῖο μεταβαίνει κατ' εὐθείαν ἢ ἐνέργεια τοῦ ρήματος, λέγεται ἄμεσον, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἔμμεσον. Τὸ ἄμεσον εἶναι εἰς πῶσιν αἰτιατικῆν ἢ εἶναι πρότασις ἢ ἀνάλυσις ἀρχ. ἀπαρσιμφάτου. Τὸ δὲ ἔμμεσον εἶναι γενική ἢ ἐμπρόθετος αἰτιατικῆ. Ἐὰν τὸ ρῆμα δέχεται δύο αἰτιατικάς, τότε ἄμεσον εἶναι τὸ προσωπικὸν ἀντικείμενον. Γενικῶς ὁ τρόπος πού δέχεται τὸ ἀντικείμενόν του τὸ ρῆμα, λέγεται σύστημα τοῦ ρήματος.

Π.χ.: Ὁ καθηγητὴς ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ ὀμιλοῦν — Τοῦ ἔδωσα τὸ τειράδιόν μου — Μᾶς ἐπληροφόρησεν, ὅτι συνέβη ἓνα ἀτύχημα — Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητὰς Γραμματικῆν.

Μερικῶν ρημάτων διπύτων μὲ δύο αἰτιατικάς, ἢ μία αἰτιατικῆ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἐπέχει θέσιν κατηγορουμένου εἰς αὐτήν. Τὰ ρήματα αὐτὰ εἶναι κυρίως τὰ: ἐκλέγω, χειροτονῶ, ἀποδεικνύω, διορίζω, θεωρῶ, ἀνακηρύσσω, ὀνομάζω, κάμνω (κυρίως τὰ ἐνεργητικὰ τῶν ἀντιστοίχων μέσων συνδετικῶν).

Π.χ.: Μὲ ἀνεκλήρουξεν ἀρχηγόν — Ὁ καθηγητὴς διώρισε τὸν Πέτρον καὶ τὸν Παῦλον ἐπιμελητὰς — Τὸ λαχεῖο τὸν ἔκαμε πλούσιον.

Συμβαίνει ἐνίοτε τὸ ἀντικείμενον νὰ εἶναι λέξις πού προέρχεται ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ρήματος ἢ ἀπὸ συγγενῆ λέξιν. Τὸ ἀντικείμενον αὐτὸ ὀνομάζεται σύστημα. Π.χ.: Ἐνίκησαν μεγάλην νίκην — Ἐγραψα ἐπιστολήν.

Ρήματα πού δὲν δέχονται ἀντικείμενον, λέγονται ἀμετάβητα, δηλ. δὲν μεταβαίνει ἢ ἐνέργειά τους. (Π.χ.: ἔρχομαι, σέπτομαι, τρέχω, γελῶ). Πολλὰ ρήματα μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλοτε μεταβατικὰ καὶ ἄλλοτε ἀμετάβητα. Λέγομεν: Καίουν τὰ ξερὰ χόρτα (μεταβατικόν) — Ὁ ἥλιος καίει (=εἶναι πολὺ ζεστός, ἀμετάβητον).

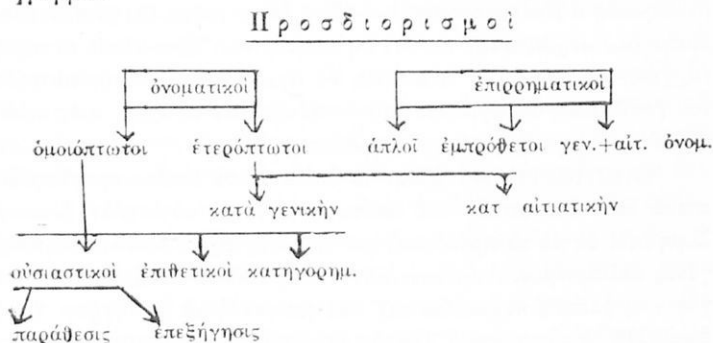
Άσκησης 2α

Εύρετε τὰ ἀντικείμενα εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον καὶ τὸν τρόπον συντάξεως τῶν ρημάτων:

Ἀπεφάσισε νὰ παλέψη καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε εἰς τοὺς ναύτας νὰ πάρουν τὰς θέσεις των καὶ ἐπρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνέβῃ εἰς τὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ ἄγρυπνα. Διώρισεν ἄλλον ναύτην τιμονιέρην καὶ ἐκεῖνος ἔτρεχεν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ συμβουλευὼν καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς ἄλλους. Κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐπηρεάσῃ καὶ ταιουτοτρόπως μετεἶχον ὅλοι εἰς τὸ ἔργον τῆς διασώσεως τοῦ σκάφους.

Β') Προσδιορισμοὶ

Πρὸ τῆς ἀναλύσεως των παραθέτομεν τὸ ἐξῆς γενικὸν διάγραμμα:

1) Ὀνομαστικοὶ προσδιορισμοὶ

Λέγονται τὰ ὀνόματα ποὺ προσδιορίζουν μέσα εἰς τὴν πρότασιν τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον ἢ τὸ ἀντικείμενον. Καὶ ἐφ' ὅσον εὐρίσκονται εἰς τὴν ἰδίαν πτώσιν μὲ τὸν προσδιοριζόμενον ὄρον, λέγονται ὁμοιόπτωτοι, ἐὰν δὲ εἰς διαφορετικὴν, λέγονται ἐτερόπτωτοι.

α') Ὀμοιόπτωτοι: διακρίνονται ὡς ἐξῆς:

1) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΙ: Εἶναι τὰ οὐσιαστικά τὰ ὁποῖα τίθενται

διά να προσδιορίσουν άλλα ουσιαστικά και ἢ προσδίδουν ἓνα γνώρισμα χαρακτηριστικὸν καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὸ προσδιοριζόμενον (π α ρ ἄ θ ε σ ι ς) ἢ ἐπεξηγοῦν τὸ οὐσιαστικὸν καὶ τὴν γενικὴν ἔννοιάν του τὴν εἰδικεύουν (ἐ π ε ξ ἦ γ η σ ι ς). Ἡ παράθεσις δύναται νὰ ἀναλυθῇ εἰς ἀναφορικὴν πρότασιν, ἢ δὲ ἐπεξηγήσεις μὲ τὴν λέξιν «δηλαδή» πρὸ αὐτῆς (ἐνίοτε ὑπάρχει). Καὶ αἱ δύο χωρίζονται μὲ κόμμα ἀπὸ τὸ προσδιοριζόμενον οὐσιαστικόν. Ὡς ἐπεξηγήσεις εἶναι δυνατόν νὰ τεθῇ καὶ ὀλόκληρος πρότασις (κυρίως εἰδικὴ ἐπεξηγοῦσα προηγουμένην δεικτικὴν ἀντωνυμίαν) ἢ ἀνά- λυσις ἀρχαίου ἀπαρεμφάτου. Ἐπίσης ἐνίοτε συμβαίνει ἢ παράθεσις νὰ προηγῆται, νὰ προεξαγγέλλεται τοῦ προσδιορισμοῦ (π ρ ο ε ξ α γ γ ε λ τ ι κ ἢ παράθεσις).

Π.χ.: Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ ἥρως τῆς Ἀλαμάνας... (=ὁ ὀ- ποῖος ἦτο ἥρωας) — Ὅλα τὰ θεραπεύει ὁ κοινὸς ἰατρός, δηλαδή ὁ χρόνος — Ὁ ἥρωας τῶν Δερβενακίων, ὁ Κολοκοιτώνης... (=δηλαδή ὁ Κολοκοιτώνης) — Σοῦ λέγω τοῦτο, ὅτι μὲ τὴν ὑπο- μοχὴν ὅλα κερδίζονται (=ὅτι δηλαδή...) — Ἐνα εἶναι τὸ πρω- ταρχικὸν καθῆκον τοῦ Ἑλλήνου, νὰ ἀγωνίζεται διὰ τὴν πατρίδα του (=δηλαδή νὰ ἀγωνίζεται) — Παράξενο πρᾶγμα, πῶς συνέ- βη αὐτό! (προεξαγγελτικὴ παράθεσις).

2) ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΙ: Εἶναι τὸ ἐπίθετον τὸ ὁποῖον προσδιορίζει στενὰ ἓνα οὐσιαστικὸν καὶ ἀποτελεῖ μαζί μὲ αὐτὸ μίαν ἔννοιαν. Συμφωνεῖ δὲ μὲ τὸ προσδιοριζόμενον ἐκτὸς τῆς πτώσεως καὶ κατὰ γένος καὶ ἀριθμὸν. Λαμβάνει πάντοτε πρὸ αὐτοῦ τὸ ἄρθρον (μόνον χάριν ἐμφάσεως παραλείπεται) καὶ μπορεῖ ἢ νὰ προηγῆται ἢ νὰ ἀκολουθῇ τὸ οὐσιαστικόν. Ἐκτὸς ἀπὸ ἐπίθετον ὡς ἐπιθετικὸς προσ- διορισμὸς δύναται νὰ τεθῇ: μετοχὴ, ἀντωνυμία ἐπιθετικὴ, οὐσια- στικά πού φανερώνουν γεωγραφικοὺς ὄρους ἢ ἐπάγγελμα ἢ ἡλι- κίαν, ἐπιρρήματα ἢ ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ μὲ ἄρθρον ἐμπρός.
Π.χ.: Ὁ ἐπιμελὴς μαθητὴς — Ἦτο μία μεγάλη ἐλιτυχία — Σοφὸς ἄνθρωπος! — Τὰ παλληκάρια τὰ καλὰ — Ὁ λάμπων ἥλιος — Ἐκεῖνοι οἱ μαθηταὶ ἐδραβεύθησαν — Ὁ Εὐρώτας ποταμὸς — Δάσκαλος ἄνθρωπος — Γέρον ἄνθρωπος — Ὁ κά- τω κόσμος — Ὁ ὑπερ παιρίδος θάνατος.

Σημείωσις: Ἐνίοτε παραλείπεται τὸ προσδιοριζόμενον οὐσια- στικὸν καὶ ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς ο ὑ σ ι α σ τ ι κ ο π ο ι ε ἰ-

τ α ι (π.χ.: Ὁ καλὸς καλὸ δὲν ἔχει = ὁ καλὸς ἄνθρωπος δὲν ἔχει καλὸ πρᾶγμα).

3) ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΙ: Εἶναι τὸ ἐπίθετον τὸ ὁποῖον προσδιορίζει ἓνα οὐσιαστικόν, ἀλλὰ τοῦ προσδίδει γνώρισμα παραδοικόν καὶ ὄχι μόνιμον καὶ σταθερόν, ὅπως ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διαφορὰν ὡς πρὸς τὸ γνώρισμα, διακρίνεται ἀπὸ τὸν ἐπιθετικὸν προσδιορισμὸν ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν λαμβάνει ἄρθρον. Εἰς τὸ παράδειγμα: «κάθεται μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα», τὸ ἐπίθετον δίδει τὸ γνώρισμα εἰς τὰ «χέρια» ὡς «σταυρωμένα» μόνον διὰ τὴν δεδομένην στιγμὴν. Διὰ νὰ εἶναι τὸ γνώρισμα μόνιμον ἔπρεπε νὰ ἔλεγε: «μὲ τὰ σταυρωμένα χέρια».

Ὡς κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ τίθενται αἱ λέξεις: ἄκρος, ὅλος, μέσος, ἔσχατος, ἕκαστος, καθείς, μόνος, ὁλόκληρος, πᾶς, ἀκέραιος, μόνός, διπλός.

6) Ἐ τ ε ρ ὀ π τ ω τ ο ι :

1) ΚΑΤΑ ΓΕΝΙΚΗΝ: Ἡ γενικὴ οὐσιαστικῶν ὀνόματος προσδιορίζουσα ἓνα ἄλλο ὄνομα εἶναι: α') κτητικὴ, φανερώνει τὸν κτήτορα ἐνὸς πράγματος (π.χ.: Ἡ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ — Τὰ βιβλία μας). β') διαιρετικὴ, φανερώνει τὸ ὅλον ἀπὸ τὸ ὁποῖον μέρος εἶναι τὸ προσδιοριζόμενον. Συνήθως ἐκφέρεται καὶ ἐμπροσθέντος: ἐκ+γεν. ἢ ἀπὸ+αἰτίας. (π.χ.: Μία δημοσίαια τοῦ λόχου ἔπεσεν εἰς ἐνέδραν : ἐκ τοῦ λόχου, ἀπὸ τὸν λόχον). γ') τῆς αἰτίας, φανερώνει διὰ ποῖον λόγον λέγεται τὸ προσδιοριζόμενον (π.χ.: Ἐθεωρήθη ἔνοχος κλοπῆς=διὰ κλοπῆν). δ') τῆς ιδιότητος, φανερώνει μέγεθος ἢ ἡλικίαν ἢ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα (π.χ.: Πορεία ὀκτῶ ἡμερῶν — Ἐκτασις πέντε πῆχων — Ἄνθρωπος μεγάλης εὐφυΐας). ε') τοῦ περιεχομένου, φανερώνει τί περιέχει τὸ προσδιοριζόμενον (π.χ.: Μία τάξις πενήκοντα μαθητῶν=ἀπὸ μαθητῶν). ς') τῆς ἀξίας, φανερώνει τὴν ἀξίαν τοῦ προσδιοριζομένου (π.χ.: Ἔργον πολλῶν ἑκατομμυρίων — Ἀπεδείχθη ἀνάξιος τῆς ἐμπιστοσύνης του). ζ') ὑποκειμενικὴ, φανερώνει τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐνεργείας τοῦ προσδιοριζομένου. Διὰ τὴν εὐρεσίαν τῆς τρέπομεν εἰς ρῆμα τὸ προσδιοριζόμενον (π.χ.: Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων : ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνας). η') ἀντικειμενικὴ, φανερώνει τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐνεργείας τοῦ προσδιοριζομένου. Κατὰ τὴν τροπὴν τοῦ προσδιοριζομένου εἰς ρῆμα, γίνεται ἀντικείμενον (π.χ.: Ὁ φύλαξ

τοῦ ἀγροῦ : φυλάσσει τὸν ἀγρὸν — "Ὁμοιος τοῦ πατρός : ὁμοιάζει με τὸν πατέρα) καὶ θ') ἐπεξηγηματική, εἶναι ἡ γενικὴ γεωγραφικῶν ὄρων (π.χ.: Ὁ νομὸς τῆς Ἀττικῆς) καὶ ἡ γενικὴ προσωπικῶν ἀντωνυμ. παρὰ τὰ ἐπίθετα «μόνος - ὄλος» (π.χ.: μόνος μου — ὄλοι μας).

2) ΚΑΤ' ΑΙΤΙΑΤΙΚΗΝ: Ἡ χρῆσις τῆς αἰτιατικῆς ὡς ἑτεροπώτου προσδιορισμοῦ εἶναι πολὺ περιορισμένη. Φανερώνει κυρίως τὴν ἀναφορὰν, τὸ ὡς πρὸς τί δηλαδὴ ἰσχύει κάτι. Συνήθως ἐκφέρεται μετὰ τὴν πρόθεσιν κατὰ+αἰτιατ. (Π.χ.: Εἶναι μεγάλος τὴν ἡλικίαν : κατὰ, ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν).

Ἡ Γενικὴ καὶ ἡ Αἰτιατικὴ πολλάκις φανερώνουν τὸ πρόσωπον, εἰς τὸ ὅποιον ἀναφέρεται ἡ ἔννοια τοῦ ῥήματος. Π.χ.: Τοῦ ἦταν γραμμμένο νὰ πεθάνῃ — Δὲν με ἐνδιαφέρει αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις.

Ἐπίσης ἡ Γενικὴ καὶ σπανίως ἡ Αἰτιατικὴ ἀποτελοῦν συμπληρώματα τῆς ἔννοιᾶς διαφόρων ἐπιρρημάτων. Π.χ.: Κάθημαι ἀπέναντί σου — Θὰ ἐπιστρέψω ἐντὸς τῆς ἡμέρας — Εἶναι ἐκτὸς κινδύνου — Καλῶς τὰ παιδιὰ.

Ἐσκήσεις 3η

Ἀναγνωρίσατε εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον τοὺς ὑπάρχοντας ὀνομαστικοὺς προσδιορισμοὺς:

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, τὸ ὅποιον πίνει τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, καὶ ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν. Καὶ μετὰ τὸ βλέμμα ἐκπληκτὸν ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Παλιμὸς σεισπᾷ τὰ χεῖλη του: Κρίμα, νὰ χάνωνται τέτοιοι λεβέντες! Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, τοῦ ἔδειξαν τὸ πτώμα τοῦ Παπαφλέσσα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνὸν τῆς μάχης, καταρρακωμένον τὰ φορέματα.

2) Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ

Εἶναι οἱ προσδιορισμοὶ ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸ ῥήμα (ἐνίοτε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ὄρους) καὶ ἐκφράζουν διαφόρους ἐπιρρηματικὰς σχέσεις. Ἀναλόγως τῆς μορφῆς των διακρίνονται ὡς ἑξῆς:

α') Ἄ π λ ο ῖ : εἶναι τὰ διάφορα ἐπιρρήματα τοῦ ἐκφράζουσι τὰς ἐπιρρηματικὰς σχέσεις: τοῦ χρόνου, τοῦ τόπου, τοῦ τρόπου, τοῦ ποσοῦ.

Π.χ.: Σήμερον θρέχει — Εὐροσκομέθα πλησίον τοῦ σταθμοῦ — Ὁ Ἀριστείδης ἀνδρείως ἠγωνίσθη — Ὀλίγον ἀπέχει ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῆν θάλασσαν — Εἶναι πολὺ ἀξιόλογος.

β') Ἐ μ π ρ ό ε τ ο ι : Εἶναι ἡ γενικὴ καὶ ἡ αἰτιατικὴ ὀνομάτων συνοδευόμενα μὲ προθέσεις καὶ ἐκφράζουσι, πλὴν τῶν ἐπιρρηματικῶν σχέσεων τῶν ἀπλῶν ἐπιρρημάτων, ἐπὶ πλέον τὰς σχέσεις: τῆς ἀναφορᾶς, τῆς αἰτίας, τοῦ ὄργανου, τοῦ σκοποῦ, τοῦ διηρημένου ὅλου καὶ τῆς ὕλης (ἢ περιεχομένου). Πολλάκις μὲ τὴν ἰδίαν πρόθεσιν ἐκφέρονται περισσότεραι ἀπὸ μίαν ἐπιρρ. σχέσιν. Παραθέτομεν τοὺς συνηθεστέρους προσδιορισμοὺς:

1) ΤΟΠΟΣ: Π.χ.: Παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν του (στάσις) — Ἐκοιμήθη ἐπὶ τῆς τραπέζης (=ἐπάνω εἰς τὴν..., στάσις) — Θὰ συζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ θέματος (μεταφορικῶς) — Κατέβη εἰς τὴν ἀμμουδιάν (κίνησις) — Ἐφυγε κατὰ τὴν παραλίαν (κίνησις) — Κατευθύνομαι πρὸς τὴν ἀποβάθραν (διεύθυνσις) — Ἦλθεν ἐξ Ἀμερικῆς (ἀπὸ τόπου κίνησις) — Κατάγεται ἐκ Κερκύρας (μεταφορικῶς, καταγωγὴ) — Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν πόλιν (ἀπὸ τόπου κίνησις) — Πόλεμος κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἢ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἢ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς (ἐχθρικὴ διεύθυνσις) — Τὰ λάφυρα τὰ ἐκυρίευσαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς (προέλευσις) — Ὁ στρατὸς ἐπροχώρει διὰ τῆς πεδιάδος ἢ ἀπὸ τὴν πεδιάδα (διὰ μέσου κίνησις) — Ἡ φωνὴ του ἔφθασεν ἕως τὸν (ἢ μέχρι τὸν) οὐρανὸν (τοπικὸν ὄριον) — Ὑπὲρ τὴν γῆν (=ὑπεράνω τῆς ἢ πάνω ἀπὸ τὴν...) — Ἦσαν σύννεφα ὑπὸ τὸν ἥλιον (=κάτω ἀπὸ τὸν...) — Ἡ κοιλὰς εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν ὀρέων (ὠρισμένος τόπος) — Τὸ κτήμα εὐρίσκεται παρὰ τὴν θάλασσαν (πλησίον τῆς...) — Περὶ τὸ οἰκοπέδον ἢ πέριξ τοῦ οἰκοπέδου (=γύρω ἀπὸ τό...) — Πρὸ τῆς οἰκίας ὑπάρχει κήπος (=ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν...) — Πρὸ τοῦ κινδύνου ὑπεχώρησεν (μεταφορικῶς).

2) ΧΡΟΝΟΣ: Π.χ.: Θὰ ἐπιστρέψω μετὰ τὰς ἐορτὰς (=ὑστερα ἀπὸ τὰς...) — Ἦτο ἀσθενὴς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἢ διὰ πολλὰς ἡμέρας (χρονικὴ διάρκεια) — Ἐπὶ Καποδιστρίου ἰδρῦθη ἡ Γεωργικὴ Σχολὴ (χρονικὴ περίοδος) — Εἰς τὰς πέντε τὸ ἀπόγευμα

(χρονικὸν σημεῖον) — Θὰ σὲ περιμένω ἕως ἢ μέχρι αὖριον (χρο-
νικὸν ὄριον) — Ἐξῆυνησα κατὰ τὰ μεσάνυχτα (περίπου) — Μὲ
τὸν θόρυβον ἐπετάχθη (=συγχρόνως μὲ τόν..., σύγχρονον) —
Λέγε μου ἐξ ἀρχῆς ἢ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν (χρονικὴ ἀφετηρία) —
Πρὸ τοῦ Πάσχα (=πρὶν ἀπὸ τό...).

3) ΤΡΟΠΟΣ: Π.χ.: Ὁμίλησεν διὰ τῆς θίας (=θιαίως) —
Ἦλθον κατ' εὐθείαν (=εὐθέως) — Ἐγγραφον μὲ ἡρεμίαν (=ἡ-
ρέμως) — Ἐκ πρώτης ὄψεως εἶναι ὀρθὸν — Ἀγωνίζεται διὰ τὴν
πατρίδα του ἢ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του (ὑπεράσπισις) — Οὐδεὶς
ἄλλος ἐκτὸς αὐτοῦ ἢ πλὴν αὐτοῦ (ἐξαίρεσις) — Παράταξις κατὰ
τιμήματα (διανομή) — Προσέφερον εἰς ὄλους ἀπὸ ἓνα (διανομή)
— Ἀνεχώρησεν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἢ μὲ τὸν ἀδελφόν του (συν-
οδεία) — Ἦλθεν μὲ τὰ πόδια του (=πεζῇ) — Ἐφυγε παρὰ
τὴν διαταγὴν (ἐναντίωσις) — Μὲ ὄλους τὰ εἶχε (ἐναντίωσις) —
Κατὰ τὴν γνώμην μου ὀρθῶς ἔπραξεν (συμφωνία) — Ἦλθον
ἐγὼ ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου (ἀντικατάστασις) — Ἐπέστρεψαν χω-
ρὶς τὸν ἀρχηγὸν ἢ ἄνευ τοῦ ἀρχηγοῦ (στέρησις) — Μετεβλήθη
εἰς θηριοδαμαστήν (ἀποτέλεσμα) — Τὸ λέγω ὑπ' εὐθύνην μου
(μεταφορικῶς) — Μὰ τὸν Θεόν, πρὸς Θεοῦ! (ἐπίκλησις) — Ἐ-
φιλονίκησαν μεταξύ των (ἀλληλοπάθεια, ἄλλ. Γραμματικὴν: ἀλλη-
λοπαθεῖς ἀντωνυμίας).

4) ΠΟΣΟΝ: Π.χ.: Εἶναι περὶ τὰ ὀκτὼ μέτρα (περίπου) —
Ἐπὲρ τὸ κανονικὸν (=περισσότερον ἀπὸ τό...) — Ἡ ὥρα εἶναι
ὀκτὼ παρὰ τέταρτο (μείωσις) — Τὸ ἠγόρασεν ἀντὶ εὐτελοῦς τι-
μῆς (ἄξια).

5) ΑΝΑΦΟΡΑ: (=ὡς πρὸς κάτι, ὅσον ἀφορᾷ κάτι): Π.χ.:
Κατὰ τὴν μορφήν εἶναι εὐπαρουσίαστος — Αἱ πράξεις του εἶναι
ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἡλικίαν του — Ἀπὸ χρήματα δὲν εἴμεθα κα-
λὰ — Ἀντήλλαξαν ἀπόψεις περὶ τοῦ θέματος — Ὁ καλλίτερος
εἰς τὴν ἔκθεσιν — Ἡ ἐνέργειά σου δι' ἐμὲ εἶναι κακὴ.

6) ΑΙΤΙΑ: Π.χ.: Εἶμαι λυπημένος διὰ τὴν ἀποτυχίαν σου —
Ἡ παράστασις ἀνεβλήθη ἔνεκα (ἢ λόγῳ) καιροῦ — Ἐπροδόθη
ἀπὸ τὴν ταραχὴν του (=ἔνεκα τῆς...) — Τὸ ἔκαμε ἐξ ἀνάγκης.

7) ΟΡΓΑΝΟΝ ἢ ΜΕΣΟΝ: Π.χ.: Ἐταξιδεύσαμεν δι' ἀεροπλάνου
ἢ μὲ τὸ ἀεροπλάνον.

8) ΣΚΟΠΟΣ: Π.χ.: Μία εὐκαιρία διὰ διασκέδασιν — Πρὸς

ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων — Τὸν προσεκάλεσεν εἰς γεῦμα (=διὰ γεῦμα) — Ἦλθεν ἐπὶ τοῦτο (=δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν).

9) ΔΙΗΡΗΜΕΝΟΝ ΟΛΟΝ (τὸ προσδιοριζόμενον φανερώνει τὸ μέρος): Π.χ.: Νὰ προσέλθουν πέντε ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἢ ἐκ τῶν μαθητῶν.

10) ΤΑΗ ἢ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ: Π.χ.: εἶναι κατεσκευασμένον μὲ πλίνθους — Ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ μέρη.

γ') Ἡ γενικὴ καὶ Αἰτιατικὴ: εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφέρωνται ἐπιρρηματικά σχέσεις καὶ μὲ τὰς ἀπλᾶς πτώσεις τῆς γενικῆς καὶ αἰτιατικῆς τῶν ὀνομάτων, ὅποτε λέγονται: γενικὴ ἢ αἰτιατικὴ ἐπιρρηματικὴ. Συνηθέστεραι μορφαὶ εἶναι τῆς αἰτιατικῆς: Π.χ.: Τὰ δένδρα ἀνθίζουσι τὴν Ἄνοιξιν (=κατὰ τὴν Ἄνοιξιν, αἰτιατ. τοῦ χρόνου) — Τὰ δύο μέρη ἀπέχουσι τέσσαρα χιλιόμετρα (αἰτιατ. τοῦ τόπου) — Πόσον στοιχίζεις; ὀλίγον (αἰτιατ. τοῦ ποσοῦ) — Τί πταίετε; (=ὡς πρὸς τί, αἰτιατ. τῆς ἀναφορᾶς).

Ἡ Γενικὴ ἐπιρρηματικῶς τίθεται σπανίως καὶ ἀπαντᾷ κυρίως ὡς χρονικὴ. Π.χ.: Καὶ τοῦ χρόνου νὰ εἴσθε καλὰ — Θὰ διασκεδάσωμεν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος (=τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος, δηλδ. ἐννοεῖται ἡ αἰτιατ. χρονικὴ «τὴν ἡμέραν», ἢ δὲ γενικὴ εἶναι κτητικὴ).

Γ') Σύγκρισις - Ὁροὶ συγκρίσεως

Εἶδομεν εἰς τὴν Γραμματικὴν ὅτι ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς ἐπιθέτου ἢ ἐπιρρήματος φανερώνει τὴν σύγκρισιν μεταξὺ δύο ὄντων ἢ μεταξὺ ἐνὸς καὶ πολλῶν ἄλλων ὁμοειδῶν λαμβανομένων ὡς ἓνα. Τοιοῦτοτρόπως ὑπάρχουσι δύο ὅροι συγκρίσεως: ὁ πρῶτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀρχίζομεν τὴν σύγκρισιν, καὶ ὁ δεῦτερος, μὲ τὸν ὁποῖον συγκρίνομεν τὸν πρῶτον. Εἰς τὸ παράδειγμα: «Ὁ Παῦλος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Πέτρου», ὁ πρῶτος ὅρος εἶναι «Ὁ Παῦλος» καὶ ὁ δεῦτερος «ὁ Πέτρος».

Ὁ πρῶτος ὅρος εὐρίσκεται εἰς ὁποιοδήποτε τύπον ἀπαιτεῖ ἢ πρότασις. Ὁ δεῦτερος ὅρος ἐκφέρεται:

1) Μὲ τὰ συγκριτικά: «Παρά - ἢ» καὶ ὁμοιοτρόπως πρὸς τὸν α' ὅρον (κυρίως ὅταν ὁ α' ὅρος δὲν εἶναι πτωτικόν):

Π.χ.: Ἡ ἄνοιξις εἶναι ὠραιότερα ἐποχὴ παρὰ (ἢ) τὸ Φθινόπωρον — Περισσότερον ὀμιλεῖς παρὰ σιωπῆς — Καλλίτερα γὰ προσέχης παρὰ γὰ ἀδιαφορῆς.

2) Μὲ ἀπλῆν γενικὴν (γενικὴ συγκριτικὴ):

Π.χ.: Νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἰκανωτέρους ἡμῶν — Εἶσαι ὑψηλότερός μου; — Εἶναι μικρότερός σας.

3) Ἐμπροσθέντως: μὲ τὴν πρόθεσιν ἀπό+αιτιατικὴν (τὸ ἐμπροσθετον τίθεται ἀντὶ ἀπλῆς γενικῆς ἢ καὶ ὅταν οἱ ὄροι δὲν εἶναι πτωτικοί).

Π.χ.: Ἡ ζωὴ εἶναι περισσότερο ὑγιεινὴ εἰς τὰ χωρία ἀπὸ τὰς πόλεις (=παρὰ εἰς τὰς πόλεις) — Αἱ μαθήτριά εἶναι ἐπιμελότερα ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

Ἐπίστε ὁ ὅ' ὄρος παραλείπεται, ἐὰν εὐκόλως ἐννοῆται. Π.χ.: Νὰ εἶσαι περισσότερο εὐγενῆς (ἐννοεῖται: ἀπὸ ὅ,τι εἶσαι).

Σημείωσις: Ἡ Γενικὴ πλησίον ὑπερθετικοῦ θαθμοῦ εἶναι γενικὴ διααιρετικὴ. Π.χ.: Ὁ ἰσχυρότατος ὄλων (=ἀπὸ ὄλων).

Ἐσκήσεις 4η

Ποῖοι οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον καὶ ποίας ἐπιρρηματικὰς σχέσεις ἐκφράζουσιν; Ἀναγνωρίσατε συντακτικῶς τὰς ὑπαρχούσας γενικὰς:

Τοῦ Βοσπόρου τὸ ρεῦμα εἶναι ὀρητικόν. Εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἐκβάλλουσιν τριάκοντα περίπου ποταμοὶ μεγάλοι. Οὗτοι μὲ τοὺς ὄγκους τῶν ὑδάτων τῶν φέρουσιν μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ μεγίστους ὄγκους χωμάτων καὶ πετρῶν. Διὰ τοῦτο τὰ ὕδατα τοῦ Εὐξείνου διαρκῶς πληθύνονται καὶ ὑψώνονται περισσότερο τῶν γειτονικῶν. Τὰ δὲ πλεονάζοντα ὕδατα ἐξέρχονται μὲ ὀρμὴν διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Μεσόγειον. Δι' αὐτὸ εἶπομεν ὅτι ὁ Βόσπορος ὁμοιάζει μὲ ποταμὸν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3ον

α') Παιθετικὰ ῥήματα - Παιθετικὸν αἴτιον

Εἰς τὴν Γραμματικὴν ἐξακριβώσαμεν τὰ ῥήματα ἀπὸ ἀπό-

ψεως διαθέσεως εἰς ἐνεργητικά (ὅσα φανερώνουν ὅτι τὸ Υἷ ἐνεργεῖ), εἰς μέσα (ὅσα φανερώνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ Υἷ ἐπιστρέφει εἰς τὸν ἑαυτὸν του) καὶ εἰς παθητικά (ὅσα φανερώνουν ὅτι τὸ Υἷ πάσχει).

Εἰς τὸ κεφάλαιον 2ον «Περὶ ἀντικειμένου» διεκρίναμεν τὰ ἐνεργητικά ρήματα εἰς μεταβατικά καὶ ἀμετάβατα. Ὁ τρόπος ποῦ δέχονται τὸ ἀντικείμενόν των τὰ ἐνεργητικά μεταβατικά ρήματα λέγεται ἐ ν ε ρ γ η τ ι κ ῆ σύνταξις. Ἀντιστοίχως ὁ τρόπος συντάξεως τῶν παθητικῶν ρημάτων λέγεται π α θ η τ ι κ ῆ σ ύ ν τ α ξ ι ς.

Εἰς τὸ παράδειγμα: «Ἡ Ἑλλάς κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων» τὸ ρῆμα «κατεκτήθη» εἶναι παθητικῆς διαθέσεως, φανερώνει δηλαδὴ ὅτι τὸ Υἷ «ἡ Ἑλλάς» πάσχει κάτι. Τὸ πάθος δὲ τοῦ Υἷ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔκφρασιν «ὑπὸ τῶν Ρωμαίων». Τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα γενικῶς τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὸ αἷτιον τοῦ πάθους τοῦ ὑποκειμένου λέγεται π ο ι η τ ι κ ὸ ν α ἴ τ ι ο ν.

Τὸ ποιητικὸν αἷτιον ἐκφέρεται ἐμπροσθέντος: ὑπὸ ἢ ἐκ+γενικὴν καὶ ἀπὸ+αιτιατικὴν. Π.χ.: Ὁ μαθητὴς τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου — Ὁ ἀσθενὴς πάσχει ἀπὸ μελαγχολίας (ἢ ἐκ μελαγχολίας).

6') Τροπὴ ἐνεργητικῆς συντάξεως εἰς παθητικὴν

Ὅταν ἡ ἐνεργητικὴ σύνταξις μετατρέπεται εἰς παθητικὴν, ὅταν δηλαδὴ τὸ ἐνεργητικὸν μεταβατικὸν ρῆμα τρέπεται εἰς παθητικόν, τότε συμβαίνουν τὰ ἑξῆς: τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐνεργητικῆς συντάξεως γίνεται ποιητικὸν αἷτιον τῆς παθητικῆς καὶ τὸ ἀντικείμενον (ποῦ πρέπει νὰ εὑρίσκεται εἰς αἰτιατικὴν) γίνεται ὑποκείμενον. Ἐὰν τὸ ρῆμα εἶναι δίπτωτον μετατρέπεται εἰς ὑποκείμενον τὸ κατ' αἰτιατικὴν ἀντικείμενον, τὸ δὲ ἄλλο παραμένει ὅπως εἶναι ἀντικείμενον. Ἐὰν ἔχωμεν δύο αἰτιατικάς, ὑποκείμενον γίνεται ἡ προσωπικὴ αἰτιατικὴ. Ἐὰν δὲ ἡ μία εἶναι κατηγορούμενον τῆς ἄλλης, κατὰ τὴν μετατροπὴν μετατρέπεται καὶ αὐτὴ εἰς κατηγορούμενον τοῦ ὑποκειμένου τῆς παθητικῆς συντάξεως. Ὅταν τέλος ὡς ἄμεσον ἀντικείμενον εἶναι ἀνάλυσις ἀρχαίου ἀπα-

ρεμφάτου, κατά την μετατροπήν εἰς παθητικὴν σύνταξιν παραμένει τὸ ἴδιον (ἢ λαμβάνει πρὸ αὐτοῦ τὸ ἄρθρον τό), ἀλλὰ ὡς ὑποκείμενον.

Παραδείγματα:

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ

- Ὁ ἥλιος θερμαίνει τὴν γῆν.
- Ὁ ἐργολάβος ἔδωκεν τὴν ἀμοιβὴν εἰς τοὺς ἐργάτας.
- Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητὰς Γραμματικῆν.
- Ὁ Δεσπότης τὸν ἐχειροτόνησεν διάκονον.
- Ὁ καθηγητὴς ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ ὀμιλοῦν

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ

- Ἡ γῆ θερμαίνεται ἀπὸ τὸν ἥλιον.
- Ἐδόθη ἡ ἀμοιβὴ ὑπὸ τοῦ ἐργολάβου εἰς τοὺς ἐργάτας.
- Οἱ μαθηταὶ διδάσκονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Γραμματικῆν.
- Ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Δεσπότη.
- Ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς μαθητὰς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ (τὸ) νὰ ὀμιλοῦν.

Ἄσκησις 3η

Ἐὑρετε τὸ εἶδος τῆς συντάξεως εἰς τὰς κατωτέρω προτάσεις καὶ μετατρέψατέ τας εἰς τὸ ἀντίθετον εἶδος:

- Ὁ Ρωμαῖος ἐκείνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των.
- Ὁ Ἀριστοφάνης θεωρεῖ ὡς μόνος ἀληθινὰς θεότητας τὰς νεφέλας.
- Ἡ πόλις τῆς Βιέννης ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ Ρήγα ὡς κέντρον συνεννοήσεώς του.
- Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διώρισε βασιλισσάν τῆς Καρίας τὴν Ἄδαν.
- Ὁ Πλήθων ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὰ ἱδρύματα τῶν Ἀκαδημιῶν ὡς πατὴρ τους.
- ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ὑπηγορεύθη εἰς ἐκλεκτοὺς ἄνδρας νὰ δώσουν τὸ παράδειγμα τῆς ἐθνικῆς ἐνώσεως.
- Ὁ πατὴρ γεωργὸς παροτρύνει τοὺς υἱοὺς νὰ ἐργάζωνται περισσότερο.

γ') Μέσα ρήματα

Τὰ μέσα ρήματα αναλόγως τοῦ τρόπου πού ἐπιστρέφει ἡ ἐνέργεια των εἰς τὸ ὑποκείμενον διακρίνονται εἰς:

α') **Εὐθέα ἢ αὐτοπαθή**, ὅσα φανερώνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει κατ' εὐθείαν. Π.χ.: Ἐνδύομαι: ἐνδύω τὸν ἑαυτὸν μου.

β') **Πλάγια**, ὅσα δηλώνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια των ἐπιστρέφει πλαγίως. Ταῦτα διακρίνονται εἰς: 1) **Περιοητικά**, ὅσα δηλώνουν ὅτι τὸ Ὑ ἐνεργεῖ πρὸς ὠφέλειάν του. Π.χ.: Προμηθεύομαι τροφίμα: προμηθεύω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. 2) **Διάμεσα**, ὅσα φανερώνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια γίνεται μὲν χάριν τοῦ Ὑ, ἀλλὰ διὰ μέσου ἄλλου. Π.χ.: Διδάσκομαι: διδάσκω τὸν ἑαυτὸν μου διὰ τοῦ διδασκάλου.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ εὐθέα ἢ πλάγια εἰς τὸν πληθυντικὸν εἶναι ἀλλήλοπαθή, φανερώνουν δηλαδή ὅτι ἡ ἐνέργεια των μεταβαίνει ἀπὸ τὸ ἓνα ὑποκείμενον εἰς τὸ ἄλλο. Π.χ.: Μοιράζονται τὰ κέρδη: μοιράζουν μεταξὺ των. Ἐπίσης μερικὰ μέσα ρήματα φανερώνουν ὅτι τὸ Ὑ ἐνεργεῖ μὲ ὄλας του τὰς δυνάμεις, καὶ λέγονται **δυναμικά**. Π.χ.: Προφυλάσσομαι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς: καταβάλλω κάθε προσπάθειαν, διὰ νὰ προφυλαχθῶ.

Σημείωσις: Τὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν μέσην φωνήν, λέγονται **αποθετικά** (βλ. Γραμματικὴν, σελ. 99).

δ') Ἀπρόσωπα ρήματα

Λέγονται τὰ ρήματα πού ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸ γ' ἐνικὸν πρόσωπον, χωρὶς νὰ ἀποδίδεται εἰς αὐτὰ κανένα ὑποκείμενον προσώπου, ζώου ἢ πράγματος (λέγονται καὶ **τριτοπρόσωπα**). Π.χ.: Πρόκειται, συμφέρει, ἐνδιαφέρει, πρέπει.

Ὡς ἀπρόσωπα λαμβάνονται καὶ πολλὰ προσωπικά ρήματα εἰς τὸ γ' ἐνικὸν (π.χ.: συμβαίνει, ἔτυχε, διαδίδεται). Συνήθως τὰ ἀπρόσωπα ρήματα συνοδεύονται ἀπὸ αἰτιατικὴν προσωπικὴν (βλ. σελ. 138).

Ἐπίσης ἔχομεν καὶ ἀπρόσωπους ἐκφράσεις ἀποτελουμένας ἀπὸ τὸ γ' ἐνικὸν τοῦ ρ. εἶμαί καὶ ἓνα ἐπίθετον οὐδετέρου γένους.

Π.χ.: Είναι δυνατόν, εύκολον, άπίστευτον κλπ.

Ός ύποκείμενον τών άπροσώπων ρημάτων ή έκφράσεων τίθεται ειδική πρότασις ή άνάλυσις άρχαίου άπαρεμφάτου.

Π.χ.: Διαδίδεται, ότι θά έλθη ό νομάρχης. Δέν με συμφέρει νά τώ κάνω αυτό. Είναι άπίστευτον νά έγινε τέτοιο πράγμα.

Άσκησης 6η

Χαρακτηρίσατε τά εύρισκόμενα εις τό κατωτέρω κείμενον ρήματα:

Οί άπόστολοι διεσκορπίσθησαν εις τά πέρατα του κόσμου διά νά κηρύξουν τον Χριστιανισμόν. Συνήντησαν πολλάς δυσκολίας, αλλά τίποτε δέν ήτο δυνατόν νά τους άπομακρύνη από την άποστολήν των, διότι ήσαν ώπλισμένοι με την θείαν δύναμιν. Θεϊον έργον των ήτο νά διδαχθούν και νά άσπασθούν όσον τό δυνατόν περισσότεροι την νέαν θρησκείαν και νά βαπτισθούν εις τό όνομα του Θεου. Έχρειάσθησαν πολλαί θυσίαι των, και έδασανίσθησαν από τους ειδωλολάτραις, έως ότου ή θρησκεία του Χριστου έκυριάρχησεν εις τās καρδιάς των ανθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4ον

α.) Σύνδεσις τών προτάσεων

Τό τμήμα του λόγου, που περιλαμβάνεται μεταξύ δύο τελειών και περιέχει μίαν ή περισσότερας προτάσεις, λέγεται *π ε ρ ί ο ς*. Αί προτάσεις μεταξύ των συνδέονται με τους συνδέσμους, τās αναφορικάς και έρωτηματικάς άντωνυμίας και τά αναφορικά και έρωτηματικά έπιρρήματα.

Υπάρχουν δύο τρόποι συνδέσεως τών προτάσεων:

α.) *κατὰ παράταξιν* (παρατακτικώς), συνδέονται ισόδυναμοι προτάσεις, είτε κύρια με κυρίας, είτε δευτερεύουσαι με δευτερευούσας. Παρατακτικοί είναι οί σύνδεσμοι: Συμπλεκτικοί,

Διαζευκτικοί, Ἀντιθετικοί (πλήν τῶν: ἐνῶ, ἂν καί, μολονότι) καὶ οἱ Συμπερασματικοί (πλήν τοῦ: ὥστε).

Π.χ.: Οἱ γενναῖοι πάντοτε ἀγωνίζονται καὶ οὐδέποτε δειλιοῦν, ἀλλὰ πίπουν μαχόμενοι. Θὰ περιομέωμεν γὰ ἔλθειτε ἢ θὰ φύγωμεν; Ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι κατάλληλος καὶ δὲν βρέξη, τότε θὰ πᾶμε ἐκδρομὴν.

6') καθ' ὑπόταξιν (ὑποτακτικῶς), συνδέονται προτάσεις κύριαι μὲ δευτερευούσας, ἢ δευτερεύουσαι μὲ δευτερευούσας. Ἡ σύνδεσις γίνεται μὲ τοὺς ὑποτακτικούς συνδέσμους: Αἰτιολογικούς, Χρονικούς, Ὑποθετικούς, Εἰδικούς, Τελικούς, Ἐνδοιαστικούς, τὸν Συμπερασματικὸν «ὥστε» καὶ τοὺς Ἀντιθετικούς: «ἐνῶ, ἂν καί, μολονότι». Ἐπίσης μὲ τὰς ἀναφορικὰς καὶ ἐρωτηματικὰς ἀντωνυμίας καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἐπιρρήματα.

Π.χ.: Φαντασθῆτε, ὅτι σὸζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἑκατὸν τέσσαρας. Οἱ Σπαρτιᾶται γνωρίζοντες τὴν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον κατατήσει οἱ Ἀθηναῖοι, ἐφοβήθησαν, μήπως παραδεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδοκίου. Τὸ στάδιον, ἐπειδὴ τὸ προῦπολογισθὲν ποσὸν εἶχεν ἐξαπληθῆ, πρὶν ἀκόμη ἀπολεραιωθῆ τὸ ἔργον, εἶχε συμπληρωθῆ διὰ σαγίδων.

Ἐπίσης εἶναι δυνατόν αἱ προτάσεις ἐντὸς τῆς περιόδου γὰ μὴ συνδέωνται, ἀλλὰ γὰ χωρίζωνται μόνον διὰ κόμματος, τιθεμένη ἢ μία παρὰ τὴν ἄλλην. Τότε ἔχομεν ἁ σ ὄ ν δ ε τ ο γ σ χ ῆ μ α, ποὺ ἀπαντᾷ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν ποιητικὸν λόγον. Π.χ.: Τοὺς περιεκύκλωσαν, ἔπεσαν ἐπάνω τους μὲ ὄρμηγν, τοὺς συνέτριψαν, δὲν ἔμεινε κανεὶς ζωντανός. Ἀντί: τοὺς περιεκύκλωσαν καὶ ἔπεσαν ἐπάνω τους μὲ ὄρμηγν καὶ τοὺς συνέτριψαν, ὥστε δὲν ἔμεινε κανεὶς ζωντανός.

6') Δευτερεύουσαι προτάσεις

Αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις εὐρίσκονται εἰς ὠρισμένην σχεσίαν νοήματος μὲ τὴν κυρίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται. Ἀναλόγως δὲ τῆς σχέσεως ταύτης διακρίνονται ὡς:

I) Εἰδικὰ προτάσεις

Λέγονται αἱ προτάσεις ποὺ εἰδικεύουν, ἐκθέτουν ἕκκεινο ποὺ

γενικῶς λέγεται εἰς τὴν πρότασιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται. Τὰ ρήματα τῆς ἐξαρτήσεως εἶναι: α') λ ε κ τ ι κ ἄ (λέγω, ὑπόσχομαι), γ ν ω σ τ ι κ ἄ (γνωρίζω), δ ο ξ α σ τ ι κ ἄ (νομίζω, ἔχω τὴν γνώμην), α ἰ σ θ η τ ι κ ἄ (ἀντιλαμβάνομαι, βλέπω, ἀκούω). Εἰς τὰ ρήματα αὐτὰ ἢ εἰδικῆ εἶναι ἀντικείμενον. β') ἀπρόσωπα ρήματα ἢ ἐκφράσεις (εἶναι γνωστόν, φανερόν, λέγεται, διαδίδεται ἔτι...), εἰς τὰς ὁποίας ἢ εἰδικῆ εἶναι ὑποκείμενον. Ἐὰν ἢ εἰδικῆ ἀναφέρεται εἰς προηγουμένην δεικτικὴν ἀντωνυμίαν, τότε ἐπέχει θέσιν ἐπεξηγήσεως.

Εἰσάγονται μὲ τοὺς εἰδικοὺς συνδέσμους (ὅτι, πῶς) καὶ ἐκφέρονται μὲ ἔγκλισιν Ὅριστικὴν. Δέχονται ἄρνησιν: δέν. Π.χ.:
Νομίζω, ὅτι ἔχεις ἄδικον. Εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν προσέχεις.
Σοῦ ἐξομολογοῦμαι τοῦτο, πῶς εἶμαι πολὺ ἀγαπαιζομένος.

2) Αἰτιολογικαὶ προτάσεις

Λέγονται αἱ προτάσεις ποὺ φανερῶνουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν γίνεται ἐκεῖνο ποὺ φανερῶνει ἢ ἐξάρτησις - πρότασις. Εἰσάγονται μὲ τοὺς αἰτιολογικοὺς συνδέσμους (διότι, ἐπειδὴ, ἀφοῦ, καθόσον, καθότι) καὶ ἐκφέρονται μὲ ὀριστικὴν. Λαμβάνουν ἄρνησιν: δέν.

Π.χ.: *Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ, διότι κανεὶς δὲν σᾶς ἀκούει. Δὲν θὰ τὸ ἐπιτύχω, καθόσον ἐμφανίζεται ἀκατόρθωτον. Ἀφοῦ δὲν ἐνεφανίσθη, ἠναγκάσθην νὰ φύγω. Ἀπουσίαζα, ἐπεὶ δὲ ἤμουν ἀσθενής.*

3) Χρονικαὶ προτάσεις

Εἶναι αἱ προτάσεις ποὺ φανερῶνουν τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον ἔγινε, γίνεται ἢ θὰ γίνῃ (παρελθόν - παρὸν - μέλλον) αὐτὸ ποὺ δηλώνει ἢ ἐξάρτησις - πρότασις. Εἰσάγονται μὲ τοὺς χρονικοὺς συνδέσμους (ὅταν, ὅποτε, ὅτε, ὅποτε, ἀφοῦ, ἐνῶ, ἅμα, μόλις, εὐθύς ὡς, μέχρις ὅτου, ἀφότου, ἕως ὅτου, πρὶν, προτοῦ, ὅσκις) καὶ ἐκφέρονται μὲ ὀριστικὴν καὶ ὑποτακτικὴν (ὅταν φανερῶνουν ἐπιθυμίαν ἢ σκοπὸν). Δέχονται ἄρνησιν: δέν.

Π.χ.: *Μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλή, ὁ κυπριακὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ αὐτός. Ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου*

ἢ κάμνα, ἔπεσαν χαμαί. Ὅτι α ν ἕνας κάμη τὸ χρέος του, τὸ κάνουν κι ὄλοι οἱ ἄλλοι. Ἐπρόφθασαν καὶ ἔφυγαν, π ρ ἰ ν γίνῃ ἢ κατασιροφῆ.

4) Ὑποθετικὰ προτάσεις

Φανερώνουν τὴν προϋπόθεσιν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν γίνεται αὐτὸ πού φανερώνει ἢ πρότασις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται. Εἰσάγονται μὲ τοὺς ὑποθετικοὺς συνδέσμους (ἐάν, ἂν) καὶ ἐκφέρονται μὲ ὑποτακτικὴν καὶ ὀριστικὴν ἱστορικῶν χρόνων (Παρατατικοῦ, Ἄοριστου, Ὑπερσυντελικοῦ). Δέχονται ἄρνησιν: δέν. Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις λέγεται καὶ ὑ π ὅ θ ε σ ι ς, ἢ δὲ πρότασις ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ἁ π ὅ θ ο σ ι ς. Καὶ αἱ δύο μαζὶ ἀποτελοῦν τὸν ὑ π ο θ ε τ ι κ ὸ ν λ ὅ γ ο ν.

Ἀναλόγως τοῦ τρόπου ἐκφορᾶς τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου, διακρίνομεν τὰς ἐξῆς μορφὰς ἢ εἴδη αὐτοῦ:

Ὑ π ὅ θ ε σ ι ς :	Ἄ π ὅ θ ο σ ι ς :	Εἶ δ ο ς :
Ὑποτακτικὴ Ἐνεστώ- τος	Ὅριστικὴ Ἐνεστώτος	1) Πραγματικόν, 2) Ἄορ. ἐπανάληψις
Ὑποτακτικὴ Ἄορ. Παρακειμένον	ἢ Μέλλον (ἢ Προστακτι- κὴ)	Δυνατὸν ἢ προσδοκώμε- νον
Ὅριστ. ἱστορ. χρό- νου	Δυνητικὴ ἔγκλισις	Ἀπραγματοποίητον

Π.χ.: Ἐὰν θέλῃ ὁ θεός, ἐπιτυχοῦμεν (πραγματικόν). Ἐὰν γρά-
φω καλά, προδιβάζομαι (ἀόριστος ἐπανάληψις, ἐὰν=ὁσάκις).
Ἐὰν γράφω (ἢ ἔχω γράφει) καλά, θὰ προδιδασθῶ (δυνατόν).
Ἐὰν ἔγραφο καλά, θὰ ἐπροδιδαζόμην (ἀπραγματοποίητον).

5) Ἐναντιωματικὰ (ἢ παραχώρητικὰ) προτάσεις

Φανερώνουν ἀντίθεσιν ἢ παραχώρησιν πρὸς ἐκεῖνο πού λέγει ἢ ἐξάρτησις. Εἰσάγονται μὲ τοὺς ἀντιθετικοὺς συνδέσμους: ἐνῶ, ἂν καί, καὶ ἂν, μολογόντι, καίτοι. Ἐκφέρονται μὲ ὀριστικὴν καὶ ὑποτακτικὴν καὶ δέχονται ἄρνησιν: δέν.

Π.χ.: Ἐ ν ῶ σὲ ἐπερίμενα μέχρι τὸ βράδυ, ὅμως δὲν ἐνεφανί-

σθης. *Ἄ ν κ α ι δὲν ἔχω πολλὰ χρήματα, ἐνιούτιος θὰ προσφέρω τὸν ὀβολόν μου.*

6) Τελικαὶ προτάσεις

Δηλώνουν τὸν σκοπὸν (τέλος=σκοπός), διὰ τὸν ὅποιον συμβαίνει αὐτὸ ποὺ φανερώνει ἢ ἐξάρτησις - πρότασις. Εἰσάγονται μὲ τοὺς τελικοὺς συνδέσμους (ἵνα, διὰ νά, νά, ὅπως) καὶ ἐκφέρονται μὲ ὑποτακτικὴν. Δέχονται ἄρνησιν: μὴ.

Π.χ.: Ὁ Σύλλογος τῶν Καθηγητῶν συνεδριάζει, διὰ νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς ἐκδρομῆς. Οἱ μεγαλύτεροι καθοδηγοῦν τοὺς νεότερους, ἵνα μὴ παρεκτρέπονται οὗτοι.

7) Βουλητικαὶ προτάσεις

Εἶναι αἱ προτάσεις ποὺ φανερώνουν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ὑποκειμένου τῆς προτάσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται. Αἱ βουλητικαὶ προτάσεις ἀποτελοῦν ἀνάλυσιν τοῦ ἀρχαίου τελικοῦ ἀπαρεμφάτου καὶ δι' αὐτὸ εἶναι στενὰ συνδεδεμένα μὲ τὸ ρῆμα ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐξαρτῶνται καὶ δὲν χωρίζονται μὲ κόμμα ἀπὸ αὐτὸ (βλ. Γραμματικὴν, Σημεῖα στίξεως). Ἐκφέρονται μὲ: νὰ+ὑποτακτικὴν. Ἐξαρτῶνται ἀπὸ ρήματα ἐπιθυμίας, θελήσεως, προσπαθείας, δυνατότητος (ἐπιθυμῶ, θέλω, προσπαθῶ, ἀδυνατῶ κλπ.) καὶ εἶναι ἀντικείμενον εἰς αὐτά, ἐὰν εἶναι προσωπικά, καὶ ὑποκείμενον, ἐὰν εἶναι ὑπὸ μορφὴν ἀπροσώπων ἐκφράσεων. Δέχονται ἄρνησιν: μὴ.

Π.χ.: Μόλις ἠδύνατο νὰ ἀκούσῃ ὁ γέρον. Εἶναι ὀρθὸν νὰ μὴ ἔλθῃς;

8) Συμπερασματικαὶ προτάσεις

Φανερώνουν τὸ ἀποτέλεσμα ἐκείνου ποὺ δηλώνει ἢ ἐξάρτησις των. Εἰσάγονται μὲ τὸν συμπερασματικὸν σύνδεσμον: ὥστε καὶ ὀριστικὴν ἢ ὥστε νὰ καὶ ὑποτακτικὴν. Δέχονται ἄρνησιν: δὲν (ἐπὶ ὀριστικῆς) καὶ: μὴ (ἐπὶ ὑποτακτικῆς).

Π.χ.: Εἴμεθα καλοὶ χριστιανοί, ὥ σ τ ε ἐκκλησιαζόμεθα τακτικῶς. Κατεστράφησαν ὀλοσχερῶς τὰ σιτηρά, ὥ σ τ ε νὰ μὴ θερίσωμεν.

9) Ἐνδοιαστικά προτάσεις

Ἐκφράζουν τὸν φόβον (ἐνδοιασμόν) μήπως γίνῃ κάτι τὸ ἀνεπιθύμητον ἢ μήπως δὲν γίνῃ κάτι τὸ ἐπιθυμητόν. Ἐξαρτῶνται ἀπὸ ρήματα ποὺ φανερώνουν φόβον ἢ προσοχὴν ἐκ φόβου. Εἰσάγονται μὲ τοὺς ἐνδοιαστικοὺς συνδέσμους (μή, μήν, μήπως) καὶ ἐκφέρονται μὲ ὑποτακτικὴν. Εἶναι δὲ ἀντικείμενον τῶν ρημάτων ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξαρτῶνται, ἢ ὑποκείμενον, ἐὰν ἐκεῖνα ἔχουν μορφὴν ἀπροσώπων ἐκφράσεων. Δέχονται ἄρνησιν: δέν.

Π.χ.: Φοβοῦμαι, μ ἢ π ω ς ἀπογοιευθῆς. Πρόσεξε, μ ἢ ν ἀπολύχης. Εἶναι κίνδυνος, μ ἢ π ω ς δὲν τὸ κατορθώσωμεν.

10) Ἀναφορικά προτάσεις

Εἶναι αἱ εἰσαγόμεναι μὲ ἀναφορικός ἀντωνυμίας ἢ ἐπιρρήματα καὶ αἱ ὅποια ἀποδίδονται (ἀναφέρονται) εἰς κάποιον ὄρον προηγουμένης προτάσεως, τὸν ὅποιον προσδιορίζουν. Ἐκφέρονται μὲ ὀριστικὴν. Ἐὰν ἡ ἀναφορική λέξις εἶναι ἀοριστολογικὴ (ὅποιος, ὅποιοςδήποτε, οἷσδήποτε, ὅτι, ὅτιδήποτε, ὅπου), τότε δύναται νὰ συνοδεύεται μὲ τὸ ἐναντιωματικόν: καὶ ἂν, ὅποτε ἐκφέρεται μὲ ὑποτακτικὴν καὶ ἐπὶ πλέον τῆς ἀναφορικῆς τῆς σημασίας ἐκφράζει καὶ ἐναντίωσιν. Δέχονται ἄρνησιν: δέν.

Π.χ.: Νὰ ἔχης κατὰ νοῦν τὸ θέμα, τὸ ὅποϊο σοῦ ἐγνωστοποίησα. Ὅσοι θέλετε, φύγετε. Ὅ, τι δ ἢ πο τι ε καὶ ἂν σοῦ πῶ, δὲν σὲ πείθω.

Ἡ ἀναφορική ἢ εἰσαγομένη μὲ τὰ ἐπιρρήματα: ὡς, καθὼς, ὅπως, δύναται νὰ τεθῆ καὶ παρενθετικῶς εἰς τὸν λόγον. Π.χ.: Πρέπει ὅλοι μας, καθὼς εἶπομεν, νὰ εἴμεθα προσεκτικοί.

11) Παραβολικά ἢ Συγκριτικά προτάσεις

Εἶναι αἱ προτάσεις αἱ ὅποια ἐκφράζουν σύγκρισιν (παραβάλλονται) μὲ προηγουμένην πρότασιν. Εἰσάγονται μὲ ἀναφορικός λέξεις ποὺ ἔχουν παραβολικὴν σημασίαν, εἰς δὲ τὴν ἐξάρτησιν ὑπάρχει ἀντίστοιχος δεικτικὴ λέξις. Τὰ συνηθέστερα σχήματα εἶναι: τόσος... ὅσος, τόσον... ὅσον, τοιοῦτοτρόπως... ὅπως, — ... ὡς ἂν (ὡς ἂν ἢ ὡς ἂν νά). Ἐκφέρονται μὲ

ὀριστικὴν καὶ δέχονται ἄρνησιν: δὲν (εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ: «ὡσὰν νά», ἐκφέρονται καὶ μὲ ὑποτακτικὴν μὲ ἄρνησιν: μή).
Π.χ.: «Ὁ σ ο ν ἐμεγάλωσαν, τ ὅ σ ο ν ἐφαίνοντο ἴσα περίπου εἰς τὰ χρόνια. Ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡ σ ἄ ν αἴφνης ἔδλεπον παλαιούς φίλους.

12) Ἑρωτηματικά προτάσεις

Εἶναι αἱ προτάσεις ποὺ ἐκφράζουν ἐρώτησιν καὶ διακρίνονται εἰς: **εὐθείας** ἐρωτήσεις καὶ **πλάγιας** ἐρωτήσεις. Αἱ εὐθεῖαι ἐρωτήσεις ἐκφράζουν ἐρώτησιν κατ' εὐθὺν τρόπον, εἶναι κύριαι καὶ δέχονται πάντοτε εἰς τὸ τέλος ἐρωτηματικόν. Ἐκφέρονται μὲ ὀριστικὴν καὶ ὑποτακτικὴν. Π.χ.: Εἶσαι καλά; — Θὰ φύγῃς;

Αἱ πλάγιαι ἐρωτήσεις ἐκφράζουν ἐρώτησιν ἐπιμέσως, εἶναι δευτερεύουσαι καὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ ῥήματα: ἐρωτήσεως, ἀπορίας, θαυμασμοῦ, γνώσεως, ἀμφιβολίας. Εἰσάγονται μὲ ἐρωτηματικὰς ἀντωνυμίας καὶ ἐπιρρήματα καὶ μὲ τοὺς ὑποθετικούς συνδέσμους. Ἐκφέρονται μὲ ὀριστικὴν ἢ ὑποτακτικὴν καὶ εἶναι ἀντικείμενα τῶν ῥημάτων ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξαρτῶνται. Δέχονται ἄρνησιν: δὲν.

Π.χ.: Δὲν γνωρίζομεν, π ο ῖ ο ς ἐδίδαξεν τὴν ἄοδουσιν εἰς τὸν τόπον μας. Ἄδιαφορῶ, ἄ ν αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται. Ἀπορῶ, π ὡ ς τὸ κατώρθωσες. Σὲ ἐρωτῶ, τ ἰ θέλεις.

Γενικῶς αἱ ἐρωτηματικαὶ προτάσεις διακρίνονται εἰς: **ὀλικῆς ἀγνοίας**, ὅταν ἀγνοοῦμεν ὀλικῶς κάτι καὶ ἀναμένομεν ἀπάντησιν: ναὶ ἢ ὄχι: (π.χ.: Ἐχεις διαβάσει; — Σὲ ἐρωτῶ, ἐὰν θὰ ἔλθῃς) καὶ εἰς: **μερικῆς ἀγνοίας**, ὅταν ἀγνοοῦμεν μόνον ἓνα μέρος (π.χ.: Ποῖος ἦλθεν; Δὲν γνωρίζω, πῶς σκέπτεσαι).

Ἐσκήσεις Ὑ'η

Νὰ γίνῃ χωρισμὸς καὶ χαρακτηρισμὸς τῶν προτάσεων τοῦ ἐπομένου κειμένου. Νὰ εὐρεθοῦν τὰ ὑποκείμενά των:

Συγχωροῦμεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἐξαγορασθοῦν μὲ τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδὲν πολυτιμότερον τοῦ χρυσοῦ γνωρίζουν. Ἄλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι λησιμονοῦν τὴν Ἑλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν μας. Ἄς πληροφορηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε δι'

ὄλον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς χρυσίον ἤθελάν ποτε πωλήσει οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἔς μάθη δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι μόνον ἔταν ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Ἄσκησις 8η

Νὰ χαρακτηρισθοῦν αἱ προτάσεις τοῦ κατωτέρω κειμένου καὶ νὰ γίνῃ ἡ σύνταξις εἰς τὰς ἀναφορικός:

Ἐάν ἡ Ἀκρόπολις εἶχε ψυχὴν, ὀλόκληρος θὰ συνεταράσσετο ἐκ θεμελίων ἀπὸ χαρὰν, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπάτησε τὸ ἱερόν ἔδαφος τῆς. Ὁ Ἕλληγ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ κατέστρεψεν ἕνα ἀπὸ τοὺς ἐπικινδυνωδεστέρους ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατέδη μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν τὸ φωτεινότερον κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Παναγίαν καὶ ν' ἀφιερῶσῃ μέρος ἀπὸ τὰ πολύτιμα λάφυρα, τὰ ὁποῖα εἶχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς.

γ') Εὐθύς καὶ πλάγιος λόγος

Δύο εἶναι εἰς τὸν λόγον οἱ τρόποι, κατὰ τοὺς ὁποίους συζητοῦμεν: ἢ τὸ ἴδιον τὸ πρόσωπον λέγει ἀπ' εὐθείας κάτι εἰς τὸν συνομιλητὴν του, ἢ οἱ λόγοι ἐνὸς ἀποδίδονται μέσῳ τρίτου. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ λόγος εἶναι **εὐθύς**, εἰς δὲ τὴν δευτέραν **πλάγιος**. Π.χ. Εὐθύς λόγος: Διάδασε τὸ μάθημά σου. — Ὁ Γυμνασιάρχης μᾶς εἶπεν: «αὔριο θὰ πᾶμε ἐκδρομὴν». — Ὁ μαθητῆς ἠρώτησεν: «μπορῶ νὰ φύγω;». — Πλάγιος λόγος: Ὁ σταθμάρχης ἔλεγεν, ὅτι θὰ καθυστερήσῃ τὸ τραῖνο. — ἠρώτησεν τὸν ταχυδρόμον, ἐὰν ἔχη γράμμα. — Μᾶς παρεκάλεσεν νὰ μὴ καθυστερήσωμεν.

Αἱ προτάσεις εἰς τὸν εὐθὺν λόγον εἶναι κύριαὶ καὶ τίθενται ἐκτὸς εἰσαγωγικῶν, προτάσσονται δὲ αὐτῶν συνήθως τύποι τῶν ρ. «λέγω - ἐρωτῶ» μὲ δίστιγμον, ἢ ἐγνοεῖται τὸ πρόσωπον τοῦ ὀμιλεῖ. Εἰς τὸν πλάγιον λόγον εἶναι δευτερεύουσαι (ἐξηρητημέναι) εἰδικαί, ἐρωτηματικά (πλάγια, βλ. ἀνωτέρω) καὶ βουλευτικά.

Κυρίως ὁ πλάγιος λόγος ἐκφέρεται εἰς γ' πρόσ. Δύναται ὁμοίως νὰ τεθῆ καὶ εἰς τὸ α' πρόσ. πλάγιος λόγος, ἀναλόγως τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ ὁμιλοῦντος. Π.χ.: Σὰς ἐρωτῶ, ἐὰν ἔχετε διαβάσει (ἀντί: σὰς ἐρωτῶ: «ἔχετε διαβάσει;»).

Δύναται ὁ εὐθέως λόγος νὰ μετατραπῆ εἰς πλάγιον καὶ ἀντιστρόφως. Κατὰ τὴν τροπὴν τοῦ εὐθέως λόγου εἰς πλάγιον συμβαίνουν τὰ ἑξῆς: 1) Μεταβάλλεται τὸ πρόσωπον, 2) Ἐὰν ἡ πρότασις εἶναι κρίσεως, γίνεται δευτερεύουσα εἰδική, 3) Ἐὰν εἶναι εὐθεῖα ἐρώτησις, γίνεται πλαγία ἐρωτηματικὴ καὶ 4) Ἐὰν εἶναι πρότασις ἐπιθυμίας, γίνεται βουλευτικὴ.

Παραδείγματα:

ΕΥΘΕΥΣ ΛΟΓΟΣ

1. Ὁ καθηγητὴς μᾶς λέγει: «εἴθε ἀμελεῖς». (Πρότασις κρίσεως).
2. Εἴθε εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἐργασίαν σας; (εὐθεῖα ἐρώτησις).
3. Ἀνοιξατε τὰ παράθυρα (πρότασις ἐπιθυμίας).

ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. Ὁ καθηγητὴς λέγει, ὅτι εἴμεθα ἀμελεῖς (δευτ. εἰδική).
2. Μᾶς ἠρώτησεν, ἐὰν εἴμεθα εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἐργασίαν μας (πλαγία ἐρώτ.).
3. Μᾶς συνέστησεν νὰ ανοιξομεν τὰ παράθυρα (βουλευτικὴ).

Ἀσκήσεις 9η

Εἰς τὸ ἐπόμενον κείμενον εὑρετε τὰς προτάσεις τοῦ εὐθέως καὶ πλαγίου λόγου καὶ μετατρέψατέ τας ἀντιστοίχως:

Τὴν παραμονὴν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου οἱ Ἕλληνας ἦσαν ἀμερμιοὶ εἰς τοὺς ἀγρούς των καὶ ἔλεγον, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς ἐγγίση ὁ πόλεμος. Τὴν ἐπομένην ἡμῶς ἡμέραν τοὺς ἐξύπνησαν αἱ σειρήνες καὶ ἀμέσως χωρὶς δισταγμὸν ἤκουσαν τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος ποὺ τοὺς προέτρπε: «τρέξατε εἰς τὸ καθῆκον σας». Διελογίζοντο, ἐὰν ἡ ψυχὴ των θὰ ὑπέμενε τὴν ἀτιμωτικὴν ὑποδούλωσιν. Καὶ ἐκείνη ἡ γνωστὴ ἑλληνικὴ φωνὴ τοὺς ἔλεγεν: «πρέπει νὰ φανῆτε ἀντάξιοι τῶν πατέρων σας». Καὶ μ' αὐτὸ τὸ πι-

στεύω ἔδωσαν τὸ εἶναι τοὺς γνωρίζοντες τοῦτο, ὅτι ἡ ἐλευθερία τῶν συντροφεύεται ἀπὸ θυσίας. Τί μεγαλεῖον! Ὑπάρχει ἄρα ἄλλος λαὸς ὅμοιός τους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5ον

Μετοχή

Ἀπὸ συντακτικῆς χρήσεως ἡ μετοχή παρουσιάζεται εἰς τρεῖς μορφάς:

α') Ἀναφέρεται εἰς ἓνα οὐσιαστικὸν καὶ ἀποδίδεται εἰς αὐτό, ὅπως ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς. Συνοδεύεται τότε κυρίως ἀπὸ τὸ ἄρθρον καὶ ἀναλύεται εἰς δευτερεύουσαν ἀναφορικὴν πρότασιν εἰς τὸν χρόνον ποὺ εὐρίσκεται ἡ μετοχή καὶ εἰς ἔγκλισιν ὀριστικὴν. Π.χ.: Ἦκούσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος (=ὁ ὁποῖος ἔχει διακοπή). — Ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος (=τὸ ἔδαφος ποὺ ἐκοκκίνισεν). Ἡ μετοχή αὐτὴ ὀνομάζεται **ἐπιθετικὴ ἢ ἀναφορικὴ**. Συμβαίνει νὰ τίθεται καὶ χωρὶς ἄρθρον. Π.χ.: Ὑπάρχει εὐσεβὴς θρύλος διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν (=ὁ ὁποῖος διεσώθη). Ἐνίοτε συμβαίνει νὰ μὴ συνοδεύη οὐσιαστικόν, ἀλλὰ νὰ τίθεται ὡς ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν (κυρίως ἡ μετχ. Μέσου Παράκειμένου). Π.χ.: Ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, **ἡττημένοι** ὄχι. — Τ' ἄρματα τῶν **ἀνδρειωμένων** (=τῶν ἀνδρείων, τῶν παλληκαριῶν).

β') Ἐκφράζει διαφόρους ἐπιρρηματικὰς σχέσεις καὶ εἶναι συνεπτυγμένη μορφή δευτερευούσης προτάσεως. Δι' αὐτὸ καὶ λέγεται **ἐπιρρηματικὴ**. Ἡ χρῆσις τῆς δὲν εἶναι τόσον συνήθης εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ παρουσιάζεται ἀναλυμένη εἰς τὰς ἀντιστοίχους δευτερευούσας προτάσεις. Ἀναλόγως τῆς σημασίας τῆς διακρίνεται, ὡς:

1) **χρονικὴ**, φανερώνει τὸν χρόνον ποὺ γίνεται αὐτὸ ποὺ δηλώνει ἡ πρότασις. Π.χ.: Ὁ Ἐβέρξης, **ἀναχωρήσας** ἐντροπιασμένος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Μαρδόκιον (=ὅταν ἀνεχώρησε).

2) **αιτιολογική**, φανερώνει την αιτίαν ἕνεκα τῆς ὁποίας γίνεται αὐτὸ ποῦ δηλώνει ἢ πρότασις. Π.χ.: Οἱ Σπαρτιᾶται, **γνωρίζοντες** τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταστήσει οἱ Ἀθηναῖοι (=ἐπειδὴ ἐγνώριζον).

3) **ἐναντιωματική (ἢ ἀντιθετική)**, φανερώνει ἀντίθεσιν σχετικῶς μὲ τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως. Συνήθως συνοδεύεται ἀπὸ τὸν σύνδεσμον: καὶ (μὲ ἀντιθετικὴν σημάσιαν) ἢ μολονότι. Παρὰ τὸ ρῆμα δὲ τίθεται ὁ ἀντιθετικός: ὅμως. Π.χ.: Καὶ **ἀναδειχθεὶς** γενναῖος, ὅμως περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν (=καὶ ἂν καὶ ἀνεδείχθη).

4) **ὑποθετική**, φανερώνει τὴν προϋπόθεσιν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν συμβαίνει αὐτὸ ποῦ δηλώνει τὸ ρῆμα. Π.χ.: Ἐλθόντες εἰς τὸ θέμα τῶν ἀποξηράνσεων, θὰ παρατηρήσωμεν... (=ἐὰν ἔλθωμεν).

5) **τροπική**, φανερώνει τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν. Δὲν ἀναλύεται εἰς δευτερεύουσαν πρότασιν, ἀλλὰ ἢ παραμένει ὅπως εἶναι ἢ ἀναλύεται μὲ τὴν ἔκφρασιν «μὲ τὸ νὰ» ἢ ἀποδίδεται μὲ τὴν κατάληξιν τῆς δημοτικῆς **-όντας (-ώντας)** (ἢ ὁποία τείνει νὰ κυριαρχήσῃ καὶ εἰς τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν). Π.χ.: **ἐμπνεόμενος** ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας εἶχε γράψῃ. Ζῆ **καλλιεργῶν** τοὺς ἀγροὺς (=μὲ τὸ νὰ καλλιεργῇ, καλλιεργώντας).

Σημειώσεις: Ἡ τελικὴ μετοχὴ τῆς ἀρχαίας δὲν χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν νεοελληνικὴν, ἀλλὰ ἀντὶ αὐτῆς ἢ τελικὴ πρότασις.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ ἐπιρρηματικὴ μετοχὴ εἶναι **συννημμένη**, δηλαδὴ τὸ ὑποκείμενόν της σ υ ν ἄ π τ ε τ α ι, εἶναι ὅρος τῆς προτάσεως. Σπανίως παρουσιάζεται ὡς **ἀπόλυτος**, δηλαδὴ τὸ ὑποκείμενόν της νὰ μὴ εἶναι ὅρος τῆς προτάσεως. Π.χ.: Θεοῦ θέλοντος, θὰ ἐπιτύχωμεν. (Διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἢ ἀπόλυτος, ἢ μετοχὴ παρουσιάζεται ἀναλυμένη εἰς δευτερεύουσαν πρότασιν).

γ') Ἐπέχει θέσιν κατηγορουμένου εἰς τὸ ὑποκείμενον ἢ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος καὶ δι' αὐτὸ λέγεται **κατηγορηματική**. Τότε ἐξαρτᾶται ἀπὸ ὀρισμένα ρήματα, καθὼς τά: εἶμαι, γίνομαι, φαίνομαι, αἰσθάνομαι, εἰλέπω, νοιώθω, ἀνέχομαι, ὑπομένω, κουράζομαι, παύω καὶ τὰ ὅμοια πρὸς αὐτά. Συνηθέστερον παρουσιάζεται ἀναλυμένη μὲ τὸ «νὰ» ἢ «ὅτι» καὶ τὸ ἀντίστοιχον ρῆμα.

Π.χ.: Τὰ εἶδεν ὁ θεσκὸς **χορευόντα**, τὰ εἶδε **τραγουδοῦντα** τὰ χρυσᾶ στάχυα (= γὰρ χορεύουν, γὰρ τραγουδοῦν). — Ἦτο πολὺ κουρασμένος (ἢ κατηγορηματικὴ μτχ. ἐδῶ τίθεται ἀντὶ ἐπιθέτου ὡς κατηγορούμενον). — Ἦσθάνοντο σωθέντες ἐκ τοῦ κινδύνου (= ὅτι ἐσώθησαν). — Ἔπαυσαν γὰρ ὀμιλοῦν (ἀντί: ὀμιλοῦντες).

Ἐσκήσεις 10η

Ἄναγνωρίσατε τὰς ὑπαρχούσας μετοχὰς καὶ ἀναλύσατέ τας:

Ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου αὐτοκράτορος. Οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότας. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἄργά, ἐπέπρωτο γὰρ γίνῃ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ. Παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μολοντί γνωρίζοντες τοῦτο, ζῆμω ἔθουαν καὶ εἰς τὸν νέον θεόν, κολακεύοντες τὸν Ῥωμαῖον αὐτοκράτορα. Ἐφαίνοντο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προσφέροντες εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν φιλόκαλον Ἀδριανόν, συναισθανόμενοι ὅτι δι' αὐτοῦ ἐδόθη νέα ζωὴ εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν.

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον

Λέγοντες σχήματα λόγου, ἐννοοῦμεν διαφόρους λεκτικούς τρόπους κατὰ τοὺς ὁποίους παραβαίνονται οἱ γραμματικοὶ ἢ συντακτικοὶ κανόνες, χάριν κοσμιότητος τοῦ λόγου ἢ πολλάκις καὶ ἐξ ἀνάγκης. Εἶναι τὰ σχήματα λογοτεχνικοὶ κυρίως τρόποι ἐκφράσεως ἢ μέσα τῆς ρητορικῆς τέχνης. Ἀναφέρομεν τὰ ἐξῆς συνηθέστερα:

1) μεταφορά: μία λέξις μεταφέρεται ἀπὸ τὴν κυριολεξίαν τῆς εἰς ἄλλην ἐννοίαν. Π.χ.: Ὁ ἥλιος θάφει τὴν γῆν μὲ τὰς ἀκτίνας του. — Πλέκουν δόλους (=ἐπινοοῦν).

2) κατὰ τὸ νοούμενον (ἢ κατὰ σύνεσιν): τὸ ῥῆμα συμφωνεῖ πρὸς τὸ νόημα τοῦ ὑποκειμένου καὶ ὄχι πρὸς τὸν γραμματικὸν του τύπον. Π.χ.: Ἐτρεξαν ὁ κόσμος ὅλος (=οἱ ἄνθρωποι).

3) συνεκδοχή: τίθεται τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου, ἢ ὅλη ἀντὶ τοῦ κατασκευάσματος, τὸ ἓνα ἀντὶ τῶν πολλῶν. Π.χ.: Κάθε κλαδί καὶ κλέφτης (κλαδί=δένδρον). — Μὲ κανένα ξύλο δὲν μπόρεσε νὰ συνεχίσῃ τὸ ταξίδι (ξύλο=πλοῖο). — Ὁ Ρῶσος ἀνέκαθεν ἐδύλεπεν εἰς τὸ Αἴγαίον (ὁ Ρῶσος=οἱ Ρῶσοι).

4) ἀσύνδετον: λέξεις ἢ προτάσεις τίθενται ἀσυνδέτως διὰ νὰ προκληθῇ ζωνρότης. Π.χ.: Ἐπηκολούθησεν δαμιονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελμάτων. — Τὸ κρῦο ἐδυνάμωσεν, ὁ ἀέρας ἀγρίεψεν, ὁ οὐρανὸς ἐσκοτείνιασε.

5) μετωνυμία: χρησιμοποιεῖται τὸ ὄνομα κάποιου ἀντὶ τοῦ δημιουργήματός του, τὸ περιέχον ἀντὶ τοῦ περιεχομένου, ἓνα ἀφηρημένον ἀντὶ ἐνὸς συγκεκριμένου. Π.χ.: Μελετῶ Σολωμὸ (=τὰ

ἔργα τοῦ Σολωμοῦ). — Τὸ χωριὸ ἐτρόμαξε (=οἱ χωρικοί). — Τόπο στὰ γιάτα (=στοὺς νέους).

6) κλιμακωτός: ἐμφανίζονται αἱ ἔννοιαι εἰς μίαν θαυμαϊάν σειρὰν ἐν εἴδει κλίμακος. Π.χ.: Ἐβάδιζεν εἰς τὴν παραλίαν μελαγχολικός, θλιμμένος, συντριμμένος.

7) πρωθύστερον: λέγεται κάτι πρῶτα, ἐνῶ λογικῶς καὶ χρονικῶς ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ. Π.χ.: Σὺ πρέπει ν' ἀκοῦς, ἐγὼ νὰ λέγω.

8) εὐφημισμός (εὐ φημί=λέγω καλῶς): χρησιμοποιοῦνται λέξεις μὲ καλὴν σημασίαν διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ κακὴ. Π.χ.: Εὐξείνος Πόντος — Ἡ εὐλογία (ἢ ἀρρώστεια).

9) ὀξύμωρον: εἶναι ἡ συσχέτισις δύο ἀντιθέτων ἐννοιῶν καὶ ἡ συνένωσις των εἰς μίαν ἔννοιαν. Π.χ.: Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι.

10) πλεονασμός: εἶναι ἡ ἀπόδοσις νοήματος μὲ περισσοτέρας, ἀπὸ ὅσον χρειάζεται, λέξεις τῆς αὐτῆς σημασίας. Π.χ.: Τὸν εἶδες μὲ τὰ μάτια σου;

11) περίφρασις: ἀποδίδεται μία ἔννοια μὲ δύο ἢ περισσοτέρας λέξεις ἀντὶ μιᾶς. Π.χ.: Ὁ γιὸς τοῦ Ψηλορείτη (: ὁ Βενιζέλος). Ἡ χώρα τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου (: ἡ Ἰαπωνία).

12) βραχυλογία: εἶναι ἡ παράλειψις ὄρων προτάσεως, εὐκόλως νοουμένων. Π.χ.: Ἐγὼ τὸ κατώρθωσα, σὺ ὄχι. (ἐνν. δὲν τὸ κατώρθωσες).

13) ταυτολογία: εἶναι ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἰδίου νοήματος διὰ συνωνύμων λέξεων. Π.χ.: Βλέπω τὴν πόρτα σφραγιστή, τὴ βλέπω κλειδωμένη.

14) ὑπερβατός: μία λέξις δὲν τίθεται εἰς τὴν κανονικὴν σειρὰν τοῦ λόγου, ἀλλὰ μεσολαβοῦν ἄλλαι. Π.χ.: Μόλις ὁ πρῶτος φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα καπνὸς (ἀντὶ: μόλις ὁ πρῶτος καπνός...).

15) ἀντονομασία: τίθεται τὸ προσηγορικὸν ἀντὶ ἐνὸς γνωστοτάτου κυρίου ὀνόματος. Π.χ.: Ἡ Πόλι (=ἡ Κωνσταντινούπολις).

16) ἀλληγορία (ἄλλο ἀγορεύει, λέγει): ἄλλο λέγεται καὶ ἄλλο ἐννοεῖται. Εἶναι μᾶλλον τολμηρὴ μεταφορά. Π.χ.: Μὴ

ρίχνης λάδι στη φωτιά (=μη έξοργίζης περισσότερο ένα ώρ-
γισμένον).

17) ὑπερβολή: παρουσιάζεται κάτι πέραν τῆς πραγμα-
τικότητας, με ὑπερβολικὴν ἔκφρασιν. Π.χ.: "Ὄλη τὴ ζωὴ μου ὑ-
ποφέρω!

18) κύκλος: ὁ λόγος τελειώνει εἰς τὴν ἰδίαν λέξιν, με τὴν
ὁποῖαν ἀρχίζει. Π.χ.: Σὺ θὰ τὸ ἐπραττες, ἐὰν εὐρισκόσουν εἰς
τὴν ἰδίαν κατάστασιν καὶ σύ.

19) πρόληψις: τὸ ὑποκείμενον τῆς δευτερευούσης προ-
τάσεως ἔλκεται ἀπὸ τὸ ρῆμα τῆς κυρίας, εἰς τὴν ὁποῖαν τίθεται
ὡς ἀντικείμενον. Π.χ.: Τὴν εὐτυχίαν τὴν γνωρίζεις, τί εἶναι;
(ἀντί: γνωρίζεις, τί εἶναι ἢ εὐτυχία;).

20) ἀντίθεσις: διαφορητικαὶ ἔννοιαι συσχετίζονται διὰ
νὰ φανῇ ἔντονωτέρα ἢ μεταξὺ των διαφορά. Π.χ.: Μικρὸς ἦτο εἰς
τὸ ἀνάστημα, ἀλλὰ μεγάλος εἰς τὴν δύναμιν.

21) παρομοιώσεις: παραλληλίζονται μεταξὺ των δύο ἄ-
ψυχα ἢ ἔμψυχα πού ἔχουν φαινομενικὴν ὁμοιότητα. Χρησιμοποιο-
ῦνται τά: (ὦ) σάν, καθὼς, ὅπως. Π.χ.: Ἡ κόρη του εἶναι ὠραία
σάν ἄγγελος.

22) προσωποποιήσις: παρουσιάζονται με ἀνθρωπίνας
ιδιότητας ἄψυχα ἢ καὶ ἀφηρημέναι ἰδέαι. Π.χ.: Θὰ ἔγουν τὰ κυ-
κλάμνα παρέες - παρέες μέσα στοὺς χωραφύδρομους. — Τὸ πνεῦ-
μα ἐνίκησεν τὴν ὕλην.

23) εἰρωνεία: εἶναι ἢ χρησιμοποίησις φράσεων με ἀν-
τίθετον ἔννοιαν ἀπὸ ὅ,τι νομίζομεν, διὰ νὰ περιγελάσωμεν. Π.χ.:
Καλὰ τὰ κατὰφερες! (δι' ἀποτυχίαν).

24) ρητορικὴ ἐρώτησις: εἶναι ἢ χρησιμοποίησις ἐρω-
τήσεως θετικῆς μορφῆς πού ἰσοδυναμεῖ με ἄρνησιν, ἢ ἐρωτήσεως
ἀρνητικῆς μορφῆς πού ἰσοδυναμεῖ με ἔντονον κατὰφασιν. Π.χ.:
Θέλετε νὰ τιμωρηθῆτε; (ὅπωςδῆποτε ὄχι) — Δὲν γνωρίζεις ὅτι
αὐτὸ εἶναι κακόν; (ὅπωςδῆποτε τὸ γνωρίζεις).

25) ὑποφορὰ - ἀνθυποφορὰ: ὑποβάλλεται μία ἐρώτη-
σις καὶ δίδεται ἀπάντησις ἀπὸ τὸν ἴδιον (συνήθως με τὰς ἰδίας
λέξεις). Π.χ.: Μήνα σὲ γάμο ρίχγονται, μήνα σὲ χαροκόπι; Οὐ-
δὲ σὲ γάμο ρίχγονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι.

26) παρήχησις: εἶναι ἢ ἐπανάληψις τῶν ἰδίων συμφῶ-

νων (κυρίως εἰς τὴν ποίησιν) διὰ τὴν δοθῆν ζωηροτέρα εἰκόνα ἢ ἀπαλότης. Π.χ.: Ἡ θάλασσα λυσομανᾶ. — Ἡλιος ἄλλοῦ δὲ λάμπει.

27) πληθυντικὸς ἀντὶ ἐνικοῦ: χρησιμοποιεῖται πρὸς δῆλωσιν εὐγενείας, μεγαλοπρεπειᾶς καὶ μετριοφροσύνης. Π.χ.: Σᾶς παρακαλῶ (ἀντί: σέ παρακαλῶ). — Πότε ἔγιναν οἱ ἀρραβῶνες τοὺς; (ἀντί: ὁ ἀρραβῶνας τοὺς). — Ἡμεῖς νομίζομεν (ἀντί: ἐγὼ νομίζω).

28) λιτότης: τίθεται ἢ ἀντίθετος ἔννοια μὲ ἀρνησιν ἀντὶ τῆς πραγματικῆς. Π.χ.: Ὅχι πλούσιος (πιτωχός). — Δὲν ἦσαν πολλοὶ (: ἦσαν ὀλίγοι).

29) ὑπαλλαγή: ὅταν ἓνας ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς δὲν συμφωνῇ πρὸς μίαν γενικήν, εἰς τὴν ὁποίαν νοηματικῶς ἀναφέρεται, ἀλλὰ συμφωνεῖ πρὸς ἄλλην λέξιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ἡ γενική. Π.χ.: Καθαρώτατον ἦλιον ἐπρομηνοῦσε τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι (ἀντί: τὸ ὕστερο ἀστέρι τῆς δροσάτης αὐγῆς).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον

Ὅμοιχα - Συνώνυμα - ἀντίθετα - ταυτῶσημα

Λέγοντες **ὁμοιχα** ἐννοοῦμεν τὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸν ἴδιον ἦχον, διαφέρουν ὅμως ὀρθογραφικῶς καὶ σημασιολογικῶς. Π.χ.: θύρα (οἰκίας) — θήρα (κυνήγι), κόμη (μικρὰ πόλις) — κόμη (μαλλιά κεφαλῆς), τὸ τεῖχος — ὁ τοῖχος, διαπήδησις (ἀναπήδησις) — διαπίδυσις (ἐκροή ὕγρου), διάλειμμα (διακοπή) — διάλυμα (ἀποτέλεσμα διαλύσεως), κρητικὸς (ὁ ἐκ Κρήτης) — κριτικὸς (ὁ κρίνων).

Συνώνυμα εἶναι λέξεις διαφορετικαὶ μὲν, ἀλλὰ μὲ συγγενῆ σημασίαν. Π.χ.: θερμός, ζεστός, καυτός — περιφρονῶ, ἀδιαφορῶ, παραβλέπω, παραμελῶ.

Ἀντίθετοι εἶναι λέξεις μὲ ἀντίθετον σημασίαν, ἐν ἀντι-

διαστολή μὲ τὰς **ταυτοσημίες**, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν ἴδιαν ἀκρίβως σημασίαν. Π.χ.: μαῦρος - ἄσπρος, ἐλεύθερος - δοῦλος, θνητός - ἀθάνατος, λησιμονῶ - ἐνθυμούμαι, χειρότερον - καλλίτερον. Ἐνῶ: μητέρα=μάννα, σκεπή=στέγη, ἐξωκκλήσι=ἐρημοκκλήσι, λιθοβολισμός=πετροβολισμός, πολυτέχνης=πολυτεχνίτης.

Ἐσκήσεις 117

Εὑρετε τὰ ὑπάρχοντα σχήματα λόγου εἰς τὰ καίμενα τῶν Νεοελληνικῶν Α' Γυμν. «Ἡλιόφωτα μεσάνυχτα» (σελ. 224), τῶν Νεοελληνικῶν Β' Γυμν. «Ὁ Εὐρώτας» (σελ. 260), τῶν Νεοελληνικῶν Γ' Γυμν. «Τὰ Τέμπη» (σελ. 271).

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Ἡ νεοελληνική γλῶσσα ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς σταθμοὺς τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τοὺς χρόνους τῆς καθόδου τῶν διαφορῶν φύλων εἰς τὸν ἐλληνικὸν χῶρον. Ἀνήκει δὲ ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, καθὼς ἀπέδειξεν ἡ γλωσσολογία, εἰς τὴν μεγάλην Ἰνδοευρωπαϊκὴν οἰκογένειαν (ἔπως ἡ σλαβικὴ, ἡ ἀλθανικὴ, ἡ λατινικὴ, ἡ Ἰνδικὴ, αἱ σκανδιναβικαὶ κ.ἄ.). Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν ἐλληνικῶν φύλων κατεστράφη ἡ ἀφωμοιωθὴ πρὸς αὐτὰ ὁ ὑπάρχων γηγενὴς πολιτισμός, λέξεις δὲ ὅπως: ἔλαιον, ἄμπελος, σταφυλή, ἀπεδείχθη ὅτι ὀφείλονται εἰς τοὺς προέλληνας. Λόγω ὅμως τῆς διαφορῆς ἐποχῆς καθόδου τῶν φύλων ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγω τῆς γεωγραφικῆς διαμορφώσεως τῆς χώρας, δὲν ὑπῆρξε μία ἐνιαία γλῶσσα, ἀλλὰ ἐδημιουργήθησαν αἱ τέσσαρες ἀρχαῖαι **διάλεκτοι**: Ἰωνικὴ, Ἀττικὴ (ἐκ τῆς Ἰωνικῆς), Αἰολικὴ, Δωρικὴ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον μὲν διαφοραί, ἀλλ' ὄχι εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ μὴ συνεννοοῦνται οἱ πρόγονοί μας. Π.χ.: ἡ Ἰωνικὴ ἔλεγε: **ἡμέρη**, ἡ Ἀττικὴ: **ἡμέρα** καὶ ἡ Δωρικὴ: **ἀμέρα**. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ὑπῆρχε μὲν κοινὴ ἐθνικὴ ἀνεγνωρισμένη ἀπὸ ὅλους γλῶσσα, ἀλλ' ὅμως ἡ γλῶσσα τῶν ὀμηρικῶν ἔπων (Ἰωνικὴ ἀνάμεικτος μὲ Αἰολικὴν) ἐπεκράτησεν ὡς γλῶσσα τῆς ποιήσεως καὶ μάλιστα ἐπέδρασεν εἰς τὰ ἄλλα εἶδη, ποιητικὰ ἢ καὶ πεζὰ ἀργότερον. Ἔως οὗτου ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος (διαμορφωθείσα ἀπὸ τὴν Ἰωνικὴν) ἐκυριάρχησεν, ἔγινε κοινὴ γλῶσσα ὅλων τῶν Ἑλλήνων, αἱ δὲ Ἀθήναι ἐθεωρήθησαν τὸ πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ ἀκτινοβολία τῶν ἐπηρέασεν ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. (Εἰς τὴν πρῶμion Ἀττικὴν διάλεκτον ἔγραψεν ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης, εἰς δὲ τὴν νέαν ὁ ἱστορικὸς Ξενοφῶν, οἱ ρήτορες, οἱ φιλόσοφοι, οἱ τραγικοὶ κ.ἄ. συγγραφεῖς τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος).

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς δὲ τῶν κατακτίσεων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάν-

δρου ή Ἀττικὴ γλῶσσα διεδόθη καὶ ἀπετέλεσεν τὸ μέσον ἐπικοινωνί-
ας τοῦ τότε κόσμου. Ὑπέστη ἀπλούστευσιν (κατηργήθη ἡ προσωδία:
φωνητικὴ διάκρισις μακρῶν καὶ βραχέων, ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς, ἡ
συζυγία τῶν εἰς -μι ρημάτων κ.ά.) καὶ ἀκόμη ἐδέχθη ξένα στοι-
χεῖα, ἀλλὰ πάντως ἐγινε παγκόσμιος καὶ ὀνομάσθη **Κοινὴ ἢ**
Ἀλεξανδρινὴ γλῶσσα, φθάνουσα μέχρι τοὺς χρόνους τοῦ
Μ. Κωνσταντίνου. Μνημειῶδες ἔργον εἰς αὐτὴν εἶναι ἡ μετάφρα-
σις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὑπὸ τῶν Ἐβδομήκοντα.

Τὴν ὀμαλὴν ὅμως ἐξέλιξιν τῆς πορείας τῆς Κοινῆς γλώσ-
σης διέκοψεν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Αὐ-
γούστου ἡ τάσις καὶ ἡ προσπάθεια μιᾶς μερίδος νὰ ἐπαναφέρουν
τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν παλαιὰν Ἀττικὴν τῆς μορφῆν (δι' αὐτὸ
καὶ ὀνομάσθησαν **Ἀττικισταί**), διότι ἐνόμιζον ὅτι κατ' αὐ-
τὸν τὸν τρόπον θὰ ἐπανελαμβάνετο ἡ περιλαμπρὸς ἐκείνη χρυσὴ
ἐποχὴ καὶ θὰ ἐδημιουργοῦντο μεγάλα ἔργα. Τί μεγάλη πλάνη!
Πῶς εἶναι δυνατόν ἡ μίμησις καὶ μόνον τῆς γλώσσης νὰ ξανα-
δημιουργήσῃ τὸ πνεῦμα μιᾶς ἐποχῆς; Ὡς ἀποτέλεσμα ἦτο, ἄλ-
λοι μὲν νὰ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμα τῶν, ἄλλοι δὲ ἐξ ἀντι-
θέσεως νὰ προχωροῦν περισσότερο εἰς τὴν δημοτικὴν τῆς ἐπο-
χῆς, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ δημιουργηθῇ ἀπὸ τότε γλωσσικὸς δι-
χασμὸς καὶ πρόβλημα περὶ τὴν γλῶσσαν, ποῦ ἐπεκράτησεν καὶ
κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν. Ἐκ τῶν Βυζαντινῶν λογοτεχνῶν
ἄλλοι ἠκολούθησαν τὴν παράδοσιν καὶ ἄλλοι ἐστράφησαν πρὸς
τὴν λαλουμένην γλῶσσαν, ἔπου καὶ τὰ σπέρματα τῆς Νεοελλη-
νικῆς γλώσσης καὶ Λογοτεχνίας.

Μετὰ τὴν ἐθνικὴν συμφορὰν τοῦ 1453 καὶ κατὰ τοὺς χρό-
νους τῆς δουλείας ἡ γλῶσσα ἀκολουθεῖ τὴν πορείαν τῆς καὶ εὐ-
ρίσκει τὴν ἔκφρασίν τῆς εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ὑφίσταται
δὲ μεταβολὰς εἰς τὰς διαφόρους περιοχάς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δη-
μιουργηθοῦν αἱ Νεοελληνικαὶ διάλεκτοι. (Μάλιστα δὲ αἱ σημερι-
νοὶ Τσάκωνες, κάτοικοι τῆς ἀρχ. Κυκουρίας, διετήρησαν εἰς τὴν
διάλεκτόν των στοιχεῖα τῆς Δωρικῆς - Λακωνικῆς διαλέκτου).

Τὸ ξημέρωμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ 1821 καὶ ἡ ἀναγέννησις
τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους θὰ εὕρῃ καὶ πάλιν τοὺς Ἑλληνας λογο-
τέχνους καὶ πολιτικοὺς ἀντιμετώπους εἰς τὸ γλωσσικὸν θέμα. Ἄλ-
λοι μὲν ὑπὲρ τῆς λογίας παραδόσεως (Ἀθηναϊκὴ Σχολὴ λογοτε-

χνών), άλλοι δὲ ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς (Ἑπτανήσιοι λογοτέχνη). Ἡ ἀντίθεσις θὰ φθάσῃ καὶ μέχρι τοῦ θήματος τῆς Βουλῆς (ἀναθεωρητικὴ βουλὴ τοῦ 1911), θὰ γραφοῦν ἀκόμη καὶ λιθελλογραφήματα κατὰ τῶν ἀντιπάλων. Οἱ μὲν τάσσονται ὑπὲρ τῆς **Καθαρευούσης** (γλώσσης «καθαρᾶς» ἀπὸ ξενικά στοιχεῖα), οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς **Δημοτικῆς** (γλώσσης ὀμιλουμένης).

Εὐτυχῶς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἐκόπησεν ὁ θόρυβος τοῦ γλωσσικοῦ αὐτοῦ πολέμου. Διαφορετικαὶ πεποιθήσεις μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν, χωρὶς ὅμως μαχητικὰς ἀντιδράσεις μὲ ἐπιζημίαις ἐθνικὰς ἐπιπτώσεις. Ἡ γραφομένη ἐπίσημος γλώσσα τοῦ κράτους εἶναι ἡ λεγομένη **Ἀπλὴ Καθαρεύουσα**, ἐξελικτικὴ μορφή τῆς παλαιᾶς καθαρευούσης, ὅπου γράφονται οἱ νόμοι, ἐκδίδονται δικαστικαὶ ἀποφάσεις, εἶναι γραμμένον τὸ Σύνταγμα. Οἱ Λογοτέχνη συνήθως ἀκολουθοῦν τὴν Δημοτικὴν γλώσσαν. Ἄλλ' εἴτε εἰς τὴν μίαν μορφήν διαβάζει κανεὶς κάτι, εἴτε εἰς τὴν ἄλλην, δὲν κεντρίζεται, ἐφ' ὅσον εἴτε ἡ μὲν, εἴτε ἡ δὲ ἀποφεύγει τὰς ἀκρότητας.

Εἶναι πάντως γεγονός ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν Νεοελληνικὴν γλώσσαν, μετὰ τὰ διάφορα ἐξελικτικὰ της στάδια, παρέμεινεν μέγας ἀριθμὸς λέξεων ἀκόμη ἀπὸ τὴν ὀμηρικὴν ἐποχὴν μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν ἢ μὲ διαφορετικὴν. Π.χ.: αἱ ὀμηρικαὶ λέξεις: Θεός, οὐρανός, μετανάστης, νέφος, θάλασσα, παύω, ταχύς, τιμὴ, ἀνεκτός, ἔχουν καὶ σήμερον τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως καὶ πάρα πολλὰ ἄλλα. Ἀκόμη δὲ ἄλλα πολλὰ λέξεις σήμερον χρησιμοποιοῦμεν εἶς τὴν καταγωγὴν τους εἰς ἀρχαίας λέξεις. Καθώς: καλλίτερος (καλλίων), διάρρηξις (διὰ+ρήγνυμι: σπάζω), ταλαίπωρος (τάλας), νήπιον (νη+ἔπος: χωρὶς ὀμιλίαν), ληξιαρχεῖον (λήξιωμα, τοῦ ρ. λαγχάνω: λαμβάνω κληρὸν, μερίδιον. Ἐπομένως: τὸ μέρος ὅπου φυλάσσεται ὁ κληρὸς, ἢ μερίς κάθε ἀτόμου), λεωφόρος (φέρω+λέως: ἀττικόκλιτον, ἀντί: λαδς) κ.ἄ.

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν διαδρομὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ λόγῳ τῆς ἐπικοινωνίας του μὲ διαφόρους λαοὺς (Τούρκους, Σλάβους, Ἰταλοὺς, Φράγκους κ.ἄ.), ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα παρέλαθεν πολλὰς ξένας λέξεις, αἱ περισσότεραι τῶν ὁποίων ἀφωμοιώθησαν καὶ ἐρρίζωσαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ μας, ὥστε νὰ θεωροῦνται λέξεις τοῦ ἑλληνικοῦ λεξιλογίου. Π.χ.: σπίτι (λατινικὴ), κοτ(τ)έτσι

(σλαβική), πόρτα (φραγκική), κάστρο (λατινική), κατσαρόλα (ιταλική). Γίνεται όμως χρήση και άλλων ξένων λέξεων, άντι έλληνικών, ή αουτουσίων ή αποδιδομένων με τὸ ελληνικόν τυπολογικόν. Αί χρήσεις αὐταί λέγονται **ξενισμοί**. Π.χ.: φινάλε (=τέλος έργου, ιταλική), προφίλ (=κατατομή προσώπου, γαλλική), ρεκόρ (=άκρον ὄριον, μέγιστος βαθμός, γαλλική), ή σκούνα (=ίστιοφόρον, άγγλική), ὁ ασίκης (=λεβέντης, τουρκική) και άλλαι.

Ἐπίσης κατά τήν δημιουργίαν τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων ἐδημιουργήθησαν λέξεις, αἱ ὅσαι ἀνήκουν εἰς ὠρισμένας περιοχάς τῆς Ἑλλάδος ή εἰς ὠρισμένας κοινωνικάς τάξεις, και ἐπειδή ἀποτελοῦν ιδιαίτερα γνωρίσματα αὐτῶν, λέγονται **ἰδιωματισμοί**. Π.χ.: ὀρμάνια (:δασωμένα χαραδρώματα, Παπαδιαμάντης), ἴντα λές (:τί λές, κρητικόν), πουρνὸ - πουρνὸ (:πρωί - πρωί, Βιζυητός), ἔμασα (:ἐμάζευσα).

Ἐνεκα τοῦ προϋάρχοντος γλωσσικοῦ προβλήματος παρέμειναν εἰς τήν νεοελληνικήν (ή χρησιμοποιοῦνται ἀπό ὠρισμένους) πολλοί τύποι ξένοι πρὸς τὸ νεοελληνικόν γλωσσικόν αἴσθημα, ἀνήκοντες εἰς ἀρχαικώτερας γλωσσικάς ἐποχάς, και δι' αὐτὸ λέγονται **ἀρχαϊσμοί**. Π.χ.: ζέον ὕδωρ (:θραστὸ νερό), οἴκαδε (:εἰς τὸν οἶκον, ἐνταῦθα), νά γράφητε (άντί: -φετε), τὰ ἄστρα ἐμάρμαιραν θριαμβευτικά (:ἔλαμπαν) κ.ά.

Τέλος λέγονται σήμερον διάφοροι λέξεις, πού ἐπλάσθησαν διὰ νά δηλωθοῦν με αὐτάς ὀνομασίαι ὄρων πού προέκυψαν ἐκ τῆς ἐξελιξέως και τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐταί ή εἶναι ἀρχαῖαι λέξεις πού εἶχον σταματήσει νά λέγωνται και ἐπανεφέρθησαν ή ἐπλάσθησαν ὑπό τῶν λογίων ἀπό ἀρχαίας ρίζας. Λέγονται **νεολογισμοί**. Π.χ.: οὐρανοξύστης, αὐτοκίνητον, τηλεφώνον, ασύρματος, ἀτμομηχανή, άγωγός κλπ.

Παραθέτομεν κατωτέρω κείμενα άντιστοίχως Ἐπλῆς Καθαρεύσης και Δημοτικῆς:

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων διὰ τὴν σὺνθεσιν αὐτοῦ διαγωγὴν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἀριστείδης παρενεθεῖς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας ὄχι μόνον ἀνδρείως ἠγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωσε μεγάλα μαθήματα φιλοπατρίας.

Εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι εἶναι μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἰκανότης τιμᾷ τὰς θέσεις, καὶ ὅτι χωρὶς ἔνωσης καὶ ὁμόνοιας οὐδὲν μέγα ἔργον κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνάρητον Ἀριστείδην νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλοσιώτατα λάφυρα. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγγίση τίποτε

Δίκαια θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης πρὸς πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλο πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων διὰ τὴν συνθετὴν διαγωγὴν του σ' ὅλην τὴν διάρκειαν (ἢ σ' ὅλο τὸ διάστημα) τῆς πολιτικῆς του ζωῆς.

Ὁ Ἀριστείδης ποὺ παραβρέθηκε καὶ στὶς τρεῖς ἐνδοξοὺς μάχας ἐναντίον τῶν Περσῶν ὄχι μόνον ἀνδρεία (ἢ μὲ ἀνδρεία) ἀγωνίστηκε, ἀλλὰ σὲ κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὰς ἔδωσε μεγάλα μαθήματα φιλοπατρίας.

Στὴ μάχην τῶν Πλαταιῶν μᾶς ἐδίδαξε ὅτι εἶναι ἀνοησία (ἀπερισκεψία) τὸ νὰ ζητοῦμε τιμὴν ἀπὸ τῆς θέσεως, γιατί οἱ θέσεις δὲν τιμοῦν αὐτοὺς ποὺ τὶς κατέχουν, ἀλλὰ ἡ ἰκανότητα τιμᾷ τὴν θέσιν, καὶ ὅτι χωρὶς ἔνωση καὶ ὁμόνοια κανένα μεγάλο ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας.

Ἐπὶ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνα, ὅταν τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ξαναγύρισαν εἰς τὴν Ἀθήναν, ἀφῆσαν τὸν πτωχόν, ἀλλὰ ἐνάρητον Ἀριστείδην νὰ φυλάξῃ (ἢ -ξεί) τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πάρα πολὺ πλούσια λάφυρα. Στὸ μέσο δὲ ἀπὸ τῆς ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου δὲν ἠθέλησε ν' ἀγ-

ἀπὸ τὰ λάφυρα.

Δ η μ ο τ ι κ ή

Ἔστω τὸ χειμῶνα ὁ Πίνδος μένει ἥσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς πῶς κοιμάται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάταστρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, θυθισμένως σ' ἕναν ὕπνο ὀλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ποὺ οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζί με τὶς οἰκογενεῖς τους στὰ χειμαδιά. Ἄπ' ὅσους μένουν ἐκεῖ, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμιὰ δουλειὰ πάνω στὶς ἄγονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουν λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ποὺ ταραῖζουν μὲ τὶς πολύλογες συζητήσεις τους τὴ μονότονη ἐρημιὰ τῶν χωριῶν, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες, ὅσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξη, ὅποτε παύουν οἱ μπόρες.

γίξη (ἢ -ξει) τίποτα ἀπὸ τὰ λάφυρα.

Ἄ π λ ῆ κ α θ α ρ ε ὑ ο ὑ σ α

Καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα ἡ Πίνδος (παρα)μένει ἥσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς ὅτι κοιμάται κάτω ἀπὸ τὸ παχὺ κάταστρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, θυθισμένη εἰς ἕνα ὕπνον ὀλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἡμίσεις (ἢ οἱ μισοὶ) εἶναι βοσκοί, κατεβαίνουν τότε μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των (ἢ μὲ τὰς οἰκογενεῖας των) εἰς τὰ χειμαδιά. Ἐξ ὅσων (ἢ ἀπὸ ὅσων) (παρα)μένουν ἐκεῖ, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμιὰν (ἢ οὐδεμίαν ἔχουν) ἐργασίαν ἐπάνω εἰς τὰς ἀγόνους κορυφάς της, ξενιτεύονται εἰς χῶρας μακρινάς, διὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουν λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ποὺ ταραύσσουν (ἢ ταραύσσοιτες) μὲ τὰς πολυλόγους συζητήσεις των τὴν μονότονον ἐρημίαν τῶν χωριῶν, καθὼς καὶ ἀρκεταὶ γυναῖκες, ὅσων ἔρχεται ἡ ἀνοιξη, ὅποτε παύουν αἱ θύελλαι.

Διακρίνατε τήν γλωσσικήν μορφήν τῶν κατωτέρω περιόδων καί τρέψατέ τας ἀντιστρόφως:

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περί τῶν νέων Ἑλλήνων, ὑπάρχουσα εἰς ἐπιστολήν του γραμμένην ἀπό τὸ Μεσολόγγι, μοῦ ἔκαμε τήν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν.

Μιά λοιπόν ἀπό τίς γλυκιᾶς ἐκαίνες μέρες εἶδα ἓνα ἔξοχο θέαμα, πού ἦταν σέ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστή σὰ φωλιά.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στή μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιὰ τῆς αὐλῆς ἄρχισαν ν' ἀλυχτοῦν καί σέ λίγο ἀκούστηκε καί ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα.

Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων καί ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καί ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος	Σελ. 5
ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ: ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	7—124
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ: ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ	9— 22
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον	
α') Φθόγγοι - γράμματα	9
β') Συλλαβαὶ - συλλαβισμὸς	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον	
α') Τόνοι - τονισμὸς	12
β') Πνεύματα	14
γ') Ἄτιοι καὶ ἐγκλιτικαὶ λέξεις	15
δ') Σημεῖα σίξεως	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3ον	
Φθογγικὰ πάθη. α') Πάθη φωνηέντων	18
β') Πάθη συμφώνων	21
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ: ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ	23—112
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον	
α') Μέρη τοῦ λόγου	23
β') Συστατικὰ τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον	
Τὸ ἄρθρον	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3ον

Ὅνομα οὐσιαστικόν. Γενικά	25
A') Πρώτη κλίσις	25
Ὅρθογραφικοὶ κανόνες οὐσιαστικῶν α' κλί- σεως	29
B') Δευτέρα κλίσις	32
Ὅρθογραφικοὶ κανόνες οὐσιαστικῶν β' κλί- σεως	34
Γ') Τρίτη κλίσις	35
α') Φωνηεντόληγτα	36
β') Συμφωνόληγτα	38
Ἐνώμαλα οὐσιαστικά	46
Ὅρθογραφικοὶ κανόνες οὐσιαστικῶν γ' κλί- σεως	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4ον

Ὅνομα ἐπίθειον. Γενικά	50
A') Δευτερόκλιτα	51
B') Τριτόκλιτα	54
Ἐνώμαλα ἐπίθεια	57
Παραθετικά ἐπιθέτων	59
Ὅρθογραφικοὶ κανόνες ἐπιθέτων	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5ον

Ἀριθμητικά	65
----------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6ον

Ἄνωμαλα:	
α') Προσωπικά	67
β') Δεικτικά	69
γ') Κτηνικά	70
δ') Ἀντιπαθεῖς	71
ε') Ἀναφορικά	72
ς') Ἐρωτηματικά	73

ζ') Ἀόριστοι	73
η') Ἀλληλοπαθεῖς	74
θ') Ὀριστικαὶ	75
ι') Ἐπαναληπτικαὶ	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7ον

Ρῆμα	76
Βοηθητικὰ ρήματα	80
Ρήματα 1ης συζυγίας:	
Α') Φωνηενιόληκτα	82
Β') Συμφωνόληκτα	86
Ἀόριστοι Β'	87
Ρήματα εἰς -νύω, -ώνω	89
Περὶ ἀνξήσεως	90
Ρήματα 2ας συζυγίας (συνηρημένα)	92
3η συζυγία (ρήματα εἰς -μαι)	98
Ἀποθετικὰ ρήματα	101
Ὀρθογραφικοὶ κανόνες ρημάτων	103

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8ον

Ἡ Μειοχὴ καὶ κλίσις ἀντιῆς	105
----------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9ον

Ἀκλίτα μέρη τοῦ λόγου:	
α') Σύνδεσμοι	108
β') Ἐπιρρήματα	108
γ') Προθέσεις	110
δ') Ἐπιφωνήματα	110
Μόρια	110
Ὀρθογραφικοὶ κανόνες ἐπιρρημάτων	111

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΥ 113—124

Γενικά	113
--------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον

A') Παραγωγή	114
--------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον

B') Σύνθεσις	118
Γ') Παρασύνθετα	122

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3ον

Τονισμός και σημασία τῶν συνθέτων	122
---	-----

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ: ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ	125—162
-----------------------------	---------

ΜΕΡΟΣ Α'

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον

α') Πρότασις και εἶδη αὐτῆς	127
β') Ἀπλῆ πρότασις. Κύριοι ὄροι	128
γ') Συμφωνία τῶν ὄρων τῆς προτάσεως	131
δ') Ἑλληνικῆς πρότασις	132

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον

Πρότασις ἐπηυξημένη. Προσδιορισμοὶ	133
A') Ἀντικείμενον. Ρήματα μεταβατικὰ - ἀμετά- βατα	133
B') Προσδιορισμοὶ	135
1) Ὀνομαστικοὶ προσδιορισμοὶ	135
2) Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ	138
Γ') Σύγκρισις — Ὅροι συγκρίσεως	141

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3ον

α') Παθητικὰ ρήματα — Ποιητικὸν αἷτιον	142
β') Τροπὴ ἐνεργητικῆς συντάξεως εἰς παθητικὴν	143
γ') Μέσα ρήματα	145
δ') Ἀπρόσωπα ρήματα	145

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4ον

α') Σύνδεσις τῶν προτάσεων	146
β') Δευτερεύουσαι προτάσεις	147
1) Εἰδικαὶ προτάσεις	147
2) Αἰτιολογικαὶ προτάσεις	148
3) Χρονικαὶ προτάσεις	148
4) Ὑποθετικαὶ προτάσεις	149
5) Ἐνωσιωματικαὶ (ἢ Παραχωρητικαὶ) προτάσεις	149
6) Τελικαὶ προτάσεις	150
7) Βουλῆτικαὶ προτάσεις	150
8) Συμπερασματικαὶ προτάσεις	150
9) Ἐνδοιαστικαὶ προτάσεις	151
10) Ἀναφορικαὶ προτάσεις	151
11) Παραβολικαὶ ἢ Συγκριτικαὶ προτάσεις ..	151
12) Ἐρωτηματικαὶ προτάσεις	152
γ') Ἐνθὺς καὶ πλάγιος λόγος	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5ον

Μετοχή	155
--------------	-----

ΜΕΡΟΣ Β'

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ	158
---------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον

Ὁμῶχα - συνώνυμα - ἀντίθετα - ταυτῶσιμα	161
--	-----

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ:

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ	163—170
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	171

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΤΟΥ ΠΑΤΛΟΥ ΘΘ. ΒΛΑΧΟΠΟΤΛΟΥ

ΕΞΕΔΟΘΗ ΤΟΝ ΜΑΪΟΝ 1974

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σ Ε Ι Ρ Ι Ο Σ

Γαμβέττα 4 - 'Αθήναι

ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Βασ. Κωνσταντίνου 28

Τὸ παρὸν βιβλίον εἶναι ἓνα βοήθημα διὰ τοὺς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου εἰς τὸ μάθημα τῆς γραμματικῆς καὶ συντακτικοῦ. Ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπιτυχή χρησιμοποίησιν τῆς Ἀπλῆς Καθαρευούσης, ἐπισήμου γλώσσης τοῦ Κράτους, δεδομένου ὅτι μεγάλη εἶναι ἡ ἀδυναμία τῶν μαθητῶν νὰ ἀποφεύγουν τὴν διγλωσσίαν καὶ ὅταν ἀκόμη ἐξετάζονται ὡς ὑποψήφιοι διὰ τὰς Ἀνωτάτας Σχολάς.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου κ. Παῦλος Βλαχόπουλος, Πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, λαβὼν Πτυχίον Φιλολογίας καὶ Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας, διαπιστώσας κατὰ τὴν διδασκαλίαν του τὰς δυσκολίας τῶν μαθητῶν εἰς τὸν νεοελληνικὸν λόγον, μοναδικὴν ἔχει φιλοδοξίαν νὰ τοὺς βοηθήσῃ καὶ νὰ τοὺς προσφέρῃ τὰς ἀπαραιτήτους βάσεις διὰ τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῆς Ἀπλῆς Καθαρευούσης.